BIBLIOTECA NAZ.
151
E
17
NAPOLI

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
151
E
17
NAPOLI

102 . 0 . 7 113

Digitized by Google

CHRISTOPHORI THEOPHILI DE MVRR

MEMORABILIA BIBLIOTHECARVM PVBLICARVM NORIMBERGENSIVM ET VNIVERSITATIS ALTDORFINAE.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

PARS III.

CVM II TABVLIS AENEIS.

NORIMBERGAE,
IN LIBRARIA RAWIANA.
M. DCC. LXXXXI.

VI.

BIBLIOTHECA
MARPERGERIANA,

IN AEDIBVS
MARCHDRENKERIANIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Legauit eam teſtamento uſibus ornatiſſimi Collegii Reip. Conſiliariorum, Vir ſplendidus conſultiſſimusque Dom. *Paullus Iacobus de Marperger* in Schübelsberg, S. Caeſ. Maieſt. a Conſiliis, ac Perill. Reip. Norimbergenſis Conſiliarius primarius, eiuſdemque ac aliorum S. R. I. Statuum ad incluti Circuli Franconiae Conuentus per XXXIII Annos Ablegatus, d. 20 Nou. A. 1767 fato functus, aetate 81 annorum. *)

*) Laudauit eum eloquentiſſimus Iohannes Guilielmus Berger in ſuo Commentario in Numiſma noricum eius honori cuſum, quem edidit Samuel Lutherus Geret; Roſtochi et Wiſmariae, 1755. 4 mai.

Continentur in hac Bibliotheca

I. Actorum Conuentuum Circuli Franconici Collectio ampliſſima. MS.

II. Acta publica uaria Norica. MS.

III. Libri iuridici.

IV. Collectio ſat magna Diſſertationum iuridicarum.

VII.

VII.

MVSEVM
ET
BIBLIOTHECA
ACADEMIAE PICTORVM.
IN
MONASTERIO S. CATHARINAE.

Digitized by Google

Hiſtoriam huius Academiae graphicae concinnauit Cel. Dom. Georgius Andreas Willius, Prof. publ. Altdorf. *)

Directores **) primi fuere immortalis Iacobus a Sandrart, et Elias Gödeler. Magnorum artificum, Deckeri, Schuſteri et Preiſlerorum ſtudiis utiliſſima fuit ingeniis iuuenum artiſque delineatoriae amatoribus. Liber Baro Henricus Chriſtophorus Hochmannus ab Hohenau legauit huic Academiae 2000 florenos, Theophilus Schmid, pictor, addidit 1000 flor. atque Iohannes Kenckel, immatura morte A. 1722 defunctus, artis pictoriae ornamentum, legauit omnia, quae poſſedit, artis ſculptoriae ectypa, edidítque XX tabulas, artificio umbratili (Mezzotinto) ſcalptas, ſecutus Martini Schuſteri delineationes hominum nudorum, ad delineandum propoſitorum. In fol. min.

Continet Muſeum Academicum ſequentia:

I. *Ectypa* Statuarum monumentorumque artis ſculptoriae.

Praecipua ſunt:

Iuppiter.

Laocoon cum duobus filiis.

 Apollo

*) *Geſchichte der nürnbergiſchen Maler- Akademie*, Altdorf, 1762. 4.

**) Nunc Dom. Iohannes Eberhardus Ihle iam ab A. 1771 iſto munere fungitur.

Apollo et Daphne.
Hercules Antaeum ſuffocans.
Hercules Neſſum occidens.
Leda.
Ganymedes.
Venus callipygis.
Gladiator (ita dictus) Borgheſianus.
Antinous; et alia.
Chriſtus cruci fixus; artifice Algardo.

II. *Picturae.*

Venus et Cupido.
Pictura campeſtris, artifice Ioh. Henrico Schoenfeldtio.
Tabula G. Heldii, pictoris Norimbergenſis.
Quatuor Tabulae Kupezkianae:

1. Virgo Schnellia, Artis graphicae amatrix.

2. I. G. Blendingerus, pictor. Haſce duas Bernardus Vogelius, ſequentem picturam Valentinus Daniel Preiſler imitati ſunt opere arteque *Mezzotinto* appellata.

3. Coqua Iohannis Kupezky. Haec imago non ad finem perducta eſt.

4. Cauponae cellarius, uitrum uinarium in manu tenens. Tabula optima.

III. *Dactyliotheca.*

Sunt ultra 3000 ectypa ſulphurea, a p. m. Dom. Iohanne Iuſtino Preiſlero, Directore Academiae in Italia collecta, praecipue Romae, apud Dom. L. B. Philippum de Stoſch, qui poſtea Florentiae degebat.

Vid. *Deſcription des Pierres gravées du feu Baron de* **Stoſch**; *par Mr. l'Abbé* Winckelmann. *à Florence*, 1760. 4.

IV.

IV. *Libri.*

Inter libros Academiae pictoriae a Dominis Hochmann, de Ebermayer, atque Domina Suſanna Maria Sandrartia, (Iacobi de Sandrart, chalcographi, filia) legatos ſunt:

In folio.

Zeileri atque Meriani Topographiae paene omnes.

Variae Alberti Dureri, aliorumque magni nominis artificum icones aere excuſae; in uno uolumine in-folio regali.

Icones celebrium pictorum Gallorum et Batauorum.

Opera Sandrartii.

Ars pictoria; or an Academy, treating of Drawing, Painting, Limning, and Etching. London, 1669. fol. Cum 31 tab. aen. Auctore Alexandro Browne.

Hieronymi Tetii aedes Barbarinae ad Quirinalem. Romae, 1642.

Statuae antiquae centum, edente Franciſco Perrier.

Albrecht Dürers vier Bücher von menſchlicher Proportion. Nürnberg. 1528. fig.

Däniſcher Vitruvius. 2 Vol.

Villa Pamphilia Caroli Caeſii. Romae.

Duo Volumina iconum optimorum Italiae Artificum.

Baſſi rilievi della Colonna Trajana; diſegnata ed intagliata da Pietro Santi Bartoli, in Roma.

Galleria dal Palazzo Farneſe, da Aunibale Caracci; di Carlo Ceſio. 48 tab. Romae.

Petri Aquilae imagines Farneſiani Cubiculi. 12 tab. ibid.

In quarta forma.

Othonis Vaenii Emblemata e Horatio Flacco. Antuerp. 1607.

Moralia Horatiana. Amſterd. 1684. Cum 113 tab. aen.

Genealogia degli Dei in quindeci Libri di M. Giovanni Boccaccio. Venez. 1547.

La Pirotechnia di Biringuccio.

Iconologia di Ceſara Ripa.

L'Abecedario pittorico.

In octaua forma.

La Geografia di Claudio Tolomeo.

Le Antichità della Città di Roma, per Lucio Mauro. Venezia, 1562.

— — — per Bernardo Gamucci. Venezia, 1569.

L'Aſino d'oro di Apulejo.

Le ricche minere della pittura Veneziana.

Bizot Hiſtoire métallique de la République de Hollande. Avec le Supplement. 3 Vol.

Anton Joſeph Dezallier d'Argensville Leben der berühmteſten Maler. Leipzig, 1767 ſeq. 4 Vol.

In duodecima.

Le Pitture di Pellegrino Tibaldi, e Niccolò Abbate, eſiſtenti nel Inſtituto di Bologna. Da Giovan-Pietro Zanotti. Bologna, 1732.

Nuovo Studio di Pittura, Scoltura, ed Architettura nelle Chieſe di Roma; dell' Abbate Filippo Titi.

VIII.

VIII.

BIBLIOTHECA

CAPITVLI AEGIDIANI.

IN

AEDIBVS SENIORIS.

Digitized by Google

Complectitur parua haec Bibliotheca libros theologicos, intermixtis aliis uarii argumenti. Catalogum ſuppeditauit Reu. Dom. Iohannes Müller, Subſenior Capituli Aegidiani, amicus noſter.

Praecipue adnotari merentur ſequentes libri.

In folio.

Pſalterium, et alii Hymni, in membrana, nitidiſſime ſcriptum clauſurisque munitum. Prima littera egregie in fundo aureo picta, regem Dauidem exhibet orantem.

In calce huius Voluminis haec leguntur:

Anno dñi 1499 *ſcriptum eſt hoc pſalterium pro choro fratrum carmelitarum couentus Nurembergenſis, a quodam uiro ſeculari ſub regimine prioris conradi Künnberger.*

Anno dñi 1502 *in die ſanctorum geruaſij et protbaſij qui tunc dominica erat, facta eſt congreſſio pugne in ſilua uſque Kornburg in meridie inter marchionem brandenburgenſem et dominos Nurenbergenſes et ceciderunt uulnerati multi ex utraque parte.*

Anno dñi 1518 *Jncepit doctrina martini Luther: et cetera.*

Anno domini 1520 *tranſlata eſt omnis ſepultura mortuorum ex ciuitate Nurembergenſi ad duo cimiteria magna extra muros. Nam ante ut jus habet omnis electio ſepulture libera erat, nunc autem coartata eſt ad duo loca tantum, vel alibi longius: hoc primitus inceptum eſt eodem anno circa feſtum ſancti ſebaſtiani.*

Anno

Anno dñi 1522 *mutata eſt hora predicandi uerbum dei dominicis diebus et feſtiuis in ciuitate hac Nurembergenſi. Ita ut modo fiat ſermo mane ante ſummam miſſam. Nam ante predicabatur dominicis diebus poſt prandium. Hic modus inceptus eſt dominica quinta poſt trinitatem et obſeruatur in duabus eccleſiis parochialibus et in quatuor locis fratrum mendicancium. in ceteris locis et eccleſiis fit ſermo modo conſueto poſt prandium.*

Anno dñi. 149A *Expulſi ſunt omnes Judei de ciuitate hac Nurembergenſi.*

Anno dñi 1523 *in VIa aſſumpcionis marie fuit cum ſculpturis imaginum perfecta et erecta preſens tabula altaris chori noſtri que ſeruat illeſa ſancta theotocos maria in cuius honore et nomine eſt incepta atque completa.*

Elucidarius Scripturarum. Norimb. per Frid. Creuſner, 1476. Vid. P. I, pag. 441.

Biblia, cum canonibus euangeliſtarumque concordantiis *etc.* In regia ciuitate Nurnbergenſi, per Antonium Coburger. 1477. fol. mai. 2 Vol. Vid. Dom. Panzeri *Geſchichte der Nürnberger Bibelausgaben*, pag. 48 ſeq. ubi putat, nullum iſtorum Bibliorum exemplar Norimbergae eſſe, noſtrum enim ignorauit, ut et Biblia 1487 et A. 1512.

Biblia germanica. ap. Koburg. 1483. 1 Vol. Exemplar mancum.

Biblia lat. cum Gloſſa Nicolai de Lyra. Norimb. ap. Ant. Koberger. 1487. Vol. V. uſque ad Iohann.

Pſalterium quincuplex, Gallicum, Romanum, Hebraicum, uetus, conciliatum. Pariſiis, ap. Henr. Stephanum. 1509.

Biblia et Concordant. V. et N. T. per M. Iacobum Sacon Lugduni impreſſa. Expenſis Ant. Koberger. 1512.

Dat

Das newe Teſtament mit fleyſs verteütſcht. Nürnberg, durch Friderichen Peypus, 1524. fol. mai.

Biblia lat. uet. et noui Teſt. ex uerſione Santis Pagni- ni et F. Vatabli. Baſil. 1564.

Biblia lat. Lugd. 1576. 2 Vol.

Biblia germ. b. Lutheri. Viteb. 1576. 2 Vol.

Της θειας γραφης, παλαιας δηλαδη, και νεας Διαθηκης απαντα, Baſil. 1545.

Eadem. Francof. apud Wechel. 1597.

Cl. Hutteri Vetus Teſtamentum, ſex linguar. Norimb. 1599.

Eiuſd. Nouum Teſt. duodecim ling. ibid 1599. 2 Vol.

Dauid. Wolderi Biblia ſacra, gr. lat. germ. Hamb. 1596. 3 Vol.

Auguſtini opera. Baſil. ap. Froben. 1543. 6 Vol.

Cyrilli opera. Baſil. 1546.

Euſebii euangelicae praeparationis Libri XV. Graece, Lutetiae, 1544.

b. Iuſtinus Martyr. graece. Lutet. ap. Rob. Steph. 1551.

Mart. Lutheri Opera lat. T. VII. et germ. T. XII. Viteberg. 1552 ſeq.

Phil. Melanchthonis Opera. T. IV. Witteb. 1580.

Georgii Maioris Opera. Tom. III. Viteb. 1569.

Eraſmi Roterod. Enarrationes in Nouum Teſtam. Baſil. 1542. ap. Froben.

Gottfr. Arnolds Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie. Schaffhauſen, 1740.

Petri Berchorii dictionarius ſeu repertorium morale. Norimb. 1489. P. I. A — D.

Vocabularius breuiloquus. Baſil. 1480.

Theod.

Theod. Zwingeri Theatrum Vitae humanae. Baſil. 1571. 4 Tom.

Magni Theatri uitae humanae Index generalis. Lugd. 1656.

Th. de Aquino Scripta ad Hanibaldum epiſcop. ſuper quat. libr. ſententiarum. Baſil. 1492.

Suidas. Graece. Baſil. 1544.

Liber miſſalis ſecundum ord. eccleſ. Bamberg.

Speciale Miſſarum ſecundum chorum Bamberg.

— — — — — — — Herbipol.

In forma quarta.

Acta et Scripta ſynodalia Dordracena. Harderwici. 1620.

Fra Paolo Sarpi Hiſtoire du Concile de Trente, traduite par Mr. Amelot de la Houſſaie. à Amſterdam, 1686.

Ioh. Bapt. Mantuani de patientia Libri III. Venet. 1499.

Athenagoras de reſurrectione mortuorum, Gr. et lat. et alia. Pariſ. 1541.

Centuriatores Magdeburgenſes. ed. Semleri.

In octaua.

Gerſon de Imitatione Chriſti et contemtu mundi, et de meditatione cordis. Vlmae, 1487. ap. Ioh. Zainer.

Breuiarium ad uſum Eccleſ. Bamberg. 1519.

Gatterers allgemeine hiſtoriſche Bibliothek. T. 15.

IX.

IX.

BIBLIOTHECA WELSERIANA.

IN

GYMNASII AEGIDIANI

CLASSE PRIMA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Sebaldus Welſerus, Reipublicae Norimbergenſis Senator meritiſſimus, dono dedit Gymnaſio Aegidiano A. 1581 uarios libros utiliſſimos. Memor, ſe in illo litteris operam dediſſe, in eo bibliothecam Welſerianam fixit, atque fundauit, quae quum anno 1696 templum et Gymnaſium Aegidianum triſti caſu incendio conflagrarent, ciſtis pro more illius temporis incluſa, et rudere illapſo contecta, a diris flammis diuino nutu illaeſa manſit, et adhuc manet atque liberaliter augetur. *) Donationes enim uarias Welſeriana Familia continuat. Haecce Biblio-

 theca,

*) Vid. Cel. b. Ioh. Andr. Mich. Nagelii Oratio in memoriam conditi et abſoluti abhinc duobus Saeculis Auditorii Welſeriani. Altdorfii Noricor. 1783. 4. pag. 8. 9.

theca continet uaria Lexica, Henrici Stephani Theſaurum graecae linguae, Pariſiis, 1572. 4 Vol. Auctores claſſicos, u. c. Ariſtophanem Küſteri, 1710. fol. Collectionem Bipontinam Auctorum claſſicorum, Opera geographica et genealogica. Eam in primis locupletauit A. 1788 morte repentina patriae ereptus, Perill. Reip. Septemuir et Ephorus, Dom. Paullus Carolus Welſerus a Neunhof.

X.

X.

BIBLIOTHECVLA

ITA DICTORVM

CONVERSORVM

AB ALIARVM

RELIGIONVM OPINIONIBVS.

IN AEDIBVS ANTISTITIS AD D. IACOBI.

Digitized by Google

A. 1658 b. Ioh. Michael Dilherrus, Templi Sebaldini Antiſtes, uarios donauit libros, uſibus hominum conuertendorum conuerſorumue deſtinatos, quem alii pii donatores ſecuti ſunt; in primis Iohannes Andreas Endterus, cum Wolfgango Endtero ſen. celebres Bibliopolae. Hi enim fuere praecipui benefactores Inſtituti huius Conuertendorum, (fundati A. 1658 m. Martio, Ephoro Dom. Georgio Imhofio) cui donauerunt omnes libros, qui ſuis ſumtibus typis exſcribebantur. Auxere quoque bibliothecculam Iohannes Tauberus, Andreas Gammersfelder, aliique.

Exſtat Catalogus MS. in fol. ab admodum Reu. Dom. M. Chriſtophoro Melchiore Schmidtbauero, P. L. C. Antiſtite Templi ad D. Iacobi, mecum communicatus. Continet haec bibliothecula libros polemicos, Poſtillos uarioſque uſibus eccleſiaſticis deſtinatos libros et libellos, quos inter etiam aliarum diſciplinarum libri conſpiciuntur. Sunt paene omnes germanici, et obuii.

Sophia Mülleria Tabulam ligneam, ſat bene ſub finem Saeculi XVI aut ſub initium XVII pictam, huic Conuerſorum bibliotheculae donauit. Exſtat nunc in Zeta perill. Dom. Ephori, in horto Carthuſiano.

Falſiſſime Alberto Dürero adſcribitur, mendaxque habet huius artificis immortalis ſignum cum anno 1520, id quod cuiuis picturae ſcienti ſtatim patebit.

Repraeſentantur duo Electoris Saxonici epulum ſacrum a Martino Luthero et Philippo Melanchthone accipientes, cum magno comitatu.

BIBLI-

BIBLIOTHECAE
VNIVERSITATIS
ALTDORFINAE.

XI.

BIBLIOTHECA
VETVS
ACADEMICA.

IN COLLEGII AEDIBVS

IVXTA AVDITORIVM PHILOSOPHICVM.

Bibliotheca iſta iam ante A. 1623 condita uariis largiſſimiſque acceſſionibus locupletata eſt.

De ſtudiis uirorum illuſtrium in condendis Bibliothecis Oratiuncula habita Altdorphii ad diem 30 Iunii A. S. cIↃ IↃ cxLIV a Georgio Koenig SS. Theologiae D. et Prof. publ. quum Inclutus Senatus Noribergenſis, patrocinante Nobiliſſimo Scholarcharum Ordine, Vniuerſitatis Altdorphinae Bibliothecam, inſignibus donariis locupletatam, ex arctiore in ampliorem locum tranſtuliſſet. Altdorphii, 1644. 4.

Chr. Gottl. Schwarzii Oratiuncula, habita A. 1735 cum munus bibliothecarii acad. ſuſciperet et bibliothecam in uſum ſtudioſorum aperiret. Exſtat in Cel. Willii Muſeo Norico, pag. 17 ſeq.

Catalogum Bibliothecae huius academicae confecit A. 1748 Chriſtophorus Bonauentura Herzer († 1754).

Liberalitate Dom. Ioh Iodoci Schmiedmaieri, a Schwarzenbruck, *) Dom. Ioh. Dieterici. Baronis de Taub, et Dominae Reginae Catharinae Dietelmaierae, natae Wülferae,

*) qui in bibliothecae Altdorfinae utilitatem et augmentum uiuus Vniuerſitati donauit mille florenos, ut ex eorum uſu fructu ſingulis annis acceſſione nouorum librorum augeretur, et locupletior redderetur. Maximis itidem ſumtibus typographiam academicam litteris arabicis, hebraicis rabbinicisque inſtructiorem et ſplendidiorem fecit, quibus poſtea acceſſere typi ſyriaci.

rae, inprimis uero b. Dom. Paulli Iacobi Marpergeri de Schiebelsberg, cui donum mille florenorum debet Academia. Libri e reditibus annuis comparantur.

Depromam ex oratione MS. b. Dom. I. A. M. Nagelii, *de incrementis bibliothecarum Academiae Altdorſinae, recentiori potiſſimum tempore factis, et de uetuſtioribus quibuſdam*, A. 1775 habita, uaria inſigniora dona, Bibliothecae ueteri facta.

Perilluſtres Domini Curatores Academiae partem ſumtuum in ſe ſuſceperunt, ut collectiones pretioſae Scriptorum rerum Italicarum Muratorii, itemque ſplendidiſſimus Graeuii et Burmanni theſaurus antiquitatum et hiſtoriarum Italiae, Neapolis, Siciliae, Sardiniae, Corſicae, Melitae atque adiacentium terrarum, inſularumque, comparari potuerint. Praeterea Academiae Begeri corpus Iuris ciuilis reconcinnatum, et in tres partes diſtributum, ac cum praefatione perill. Dom. Baronis de Senckenberg editum, donarunt. Perill. b. Dom. Paullus Carolus Welſerus de Neunhof eheu! morte inopinata A. 1788 Muſis Altdorfinis ereptus, Biblia hebraica Kennicotti donauit, ueniente in b. Ephori liberalitatis partem perill. et generoſiſſimo Domino Chriſtophoro Carolo Kreſſio de Kreſſenſtein, Reip. Norimb. Senatori Duumuiro.

Inter alios donatores nomino Reu. Dominum Erhardum Chriſtophorum Bezzelium, Paſtorem Poppenreuthenſem, qui egregio munere Talmudis Hieroſolymitani, Venetiis apud Bombergium uenuſte impreſſi, hanc bibliothecam auxit. Optimus quoque uir b. Samuel Szekely de Doba, Subcenturio Legionis Szirmayanae, praeter alia curioſa

rioſa miſit cantilenas et Pſalmos Dauidis, dialecto Slauica Szotazka. impreſſos Debrecini, 1752, quos auxilio cuiuſdam Paſtoris Reformati Andreae Spáczay uertit et edidit uir illuſtriſſimi nominis Andreas Rákoczy de Rácocz, ultimus gentis ſuae, e ſtirpe Principum Rakocziorum oriundus, ac A. 1754 mortuus. Sic etiam Herwigius Biblia lingua Vendica impreſſa, et ordinem ſalutis Vendice et germanice libris hiſce academicis addidit.

Beatus Dom. Dietelmair, Theol. Doctor et Profeſſor meritiſſimus, me curante, Bibliothecae academicae addidit Nouum Teſtamentum graecum, e Codice MS. Alexandrino, qui Londini in Bibliotheca Muſei Britannici adſeruatur, deſcriptum a *Carolo Godofredo Woide*. Londini, 1786. fol. max.

Sceleta cerui atque equo inſidentis Croatae a Mauritio Hofmanno, († 1698) uero ductus pancreatici inuentore *), Laboratoriique chemici Altdorfini inſtauratore, praeparata, Bibliothecam ornant commendantque naturae indagatori et philoſopho.

Ioh. Cph. Wagenſeilius Hydraſpidem ſuam huic Academicae Bibliothecae intulit et largitus eſt. **).

Addi-

*) Vid. Alb. von Haller Biblioth. anatom. T. I. pag. 425.

**) Vid. Ioh. Cph. Wagenſeilii de Hydraſpide ſua, ſiue aduerſus extrema pericula Aquarum munimento ac praeſidio, ad Petrum Valckenierium, Epiſtola. Altdorfii Noricorum, 1690. 4. fig.

Eiuſdem ad Ioh. Fechtium, Theol. cet. de Infundibuli ſui occaſione, conſilio et inſtituto, diſſertatio epiſtol. in qua aduerſus Dialogiſtam etiam adſeritur Hydraſpis. ibid. 1693. 4.

Addidit Vir praeſtantiſſimus tympanum (ita dictum) magicum cum tudicula, quo Lappones utuntur. Ligno inciſa eſt eius figura, cum ſubſcriptione: *Ioh. Chriſtophori Wagenſeilii Mnemoſynon.* in forma quarta.

Perill. atque excell. Dom. Oelhafen de Schoellenbach in Eiſmansberg, laudatiſſimi Circuli Franconici ſupremus Campi Mareſchalli Legatus, largitus eſt huic Bibliothecae gladium, ex armamentario Ioh. Andreae Viatis comparatum, quem Sueciae Rex, Carolus XII geſtaſſe dicitur, et cuius lamina elegantibus aureis litteris arabicis ſcripturae Cuficae ornata eſt. *Ja Allah, ſchâfi! ja Allah, kâfi!* i. e. o Deus, medice mi! o Deus, efficax mi! ſ. qui me ſanas, et mihi unicus ſufficis. Vid. M. Ge. Iac. Kehr de Mogolis magni Aurenk Szeb Numiſmate Indo-Perſico argenteo quinquelibrali rariſſimo etc. Lipſ. 1725. 4 max. pag. 39. Inſcribi etiam ſolet laminis Muhammedani fidei ſymbolum: *La ila ill' Allah;* Non eſt Deus, niſi Deus uerus. In aliis laminis legitur. Sententia Coranica, *Naſſr min Allah, wa-fatch karib.* Auxilium eſt a Deo, et uictoria in promtu.

CODI-

CODICES MANVSCRIPTI.

Codices XXI iam deſcripti leguntur in *Recenſione et Expoſitione* (qua utor, additis addendis) *Codicum manu ſcriptorum, itemque rariorum librorum, quos Bibliotheca Altdorfina ſeruat, facta ab Excell. Domino Ioh. Dauide Koelero, P. P. et Bibliothecario almae Altdorfinae litteratiſſimo.* Meritiſſimus Dom. Iohannes Andreas Michaël Nagelius multos libros manu ſcriptos comparauit, Bibliothecae illatos.

Hebraici. In membrana.

מגילה אסתר Volumen Eſther.

Hoc uolumen Bibliothecae intulit V. C. Ioh. Chriſtophorus Wagenſeilius. Hac de cauſſa ipſe eſt audiendus, quid de hoc uolumine ſenſerit.

Ita uero de eo ſcribit, in libello, *von Erziehung eines jungen Prinzen,* pag. 229.

Ich habe eine Sache, welche nicht minder zu ſchätzen, als di Menſa Iſiaca, nemlich eine bey nahe 3 Ellen lange auf Pergamen geſchriebene Hebräiſche Rolle, oder das Buch Eſther. So ich mich nicht betrüge, iſt nicht leicht ein älteres hebräiſches MS. vorhanden. Sintemal wegen Länge der Zeit die Buchſtaben mehrentheils nicht mehr zu erkennen, und ſchier ganz verſchwunden. Der hebräiſche Text iſt oben und unten auſſer andern Zierathen mit 20 andern Gemählden eingefaſst, welche die ganze Geſchichte fürſtellig machen. Und zeiget nicht allein die Art der Schrifft, ſondern auch vieles andere klärlich an,

C *daſs*

daſs dieſes Volumen in Orient geſchrieben und gemablt worden. Wie denn unſere Teutſchen Juden, denen ich es gezeiget, einhällig gegen mich bekennet, daſs es gar nicht erlaubt ſey, deſſen in Occident in den Synagogen, wegen der groſſen Antiquität und Abgang der Schrifft, ſich zu gebrauchen. So viel ich urtheilen kan, kommt es aus Perſien her, und hat die gemeine Judenſchafft in Fürth, der ich eine groſſe Gutthàt erwieſen, mir dieſes herrliche und eines Schatzes werthe Geſchenke offeriren laſſen, deſſen mich auch um keine Sache in der Welt berauben wollte laſſen. Gewiſs habe dieſes Kleinodes gleichen in keiner Bibliothec von Europa, die ich zu perluſtriren das Glükke gehabt, angetroffen.

Quod ſi uero regulae illae certae ſunt, quas de criteriis Codicum MSS. Richard Simonius, ſagaciſſimus in re critica vir, in Hiſt. Crit. l. 1. c. 21, et in Diſquiſ. Critica de variis Bibliorum editionibus c. 2, 4 et 8. dedit, utique non tam antiquum eſt hoc volumen, prouti ſummo Wagenſeilio viſum: literis enim minuſculis eſt exaratum, atque non ad hanc ſimplicitatem accedit, quam alii codices, a quibus abſunt plantarum et animalium figurae, prae ſe ferunt. Longum eſt hoc volumen duos cubitos Altdorfinos cum tertia parte, et latum ſolummodo unum quadrans. Columnae in eo apparent duplicatae nouem et ſimplex una, in ſeptima, octaua, et nona columella literae ualde ſunt deletae. Supra et infra textum adiectae ſunt uiginti figurae coloratae, hiſtoriarum argumentum repraeſentantes.

Quibus b. Koeleri uerbis addamus epicriſin Cel. Dom. Iacobi Georgii Chriſtiani Adleri: *Es wird im Talmud in einem*

nem beſondern Geſetze *) *den Juden verboten, an den Abſchriften der heiligen Bücher zu künſteln, und beſonders ſie mit Gold und Miniaturen aufzuſchmücken. Reine elegante, deutliche Schrift war die Hauptſache, die man von den Soferim, oder Bibelabſchreibern, verlangte, und dies Geſetz war ſehr vernünftig. Indeſſen läſst ſich daraus nicht folgern, daſs ſolche gezierte Handſchriften, die man aufweiſet, von Unjuden geſchrieben ſeyn ſollten. Das Geſetz geht blos die ſynagogiſchen Rollen an: und in denen iſt es immer ſehr ſtrenge beobachtet worden. Aber das iſt ſehr wahrſcheinlich, daſs daſſelbe Geſetz anfänglich auch auf die gemeinen Abſchriften ausgedehnt wurde, und es läſst ſich beweiſen, daſs die vergoldeten und bemalten Codices zu den jüngſten hebräiſchen Bibelhandſchriften gehören. Nach der Abſicht der Verfaſſer ſollte vielleicht das Geſetz allgemein ſeyn: aber es ward nachher eingeſchränkt, und von dem herrſchenden Geſchmacke an ſolchen Verzierungen verdrängt.* **)

Liber *Machſor* in Bibliotheca publica Norimb. litteris aureis ſuperbit, hominumque et animalium figuris. ***)

*) *Maſechet Sopherim* Cap. I, Lex IX: Non ſcribunt litteris deauratis. In codice Alexandro dono offerendo omnia nomina diuina litteris auratis ſcripta erant. Quod cum doctis renunciaretur, codicem recondi iuſſerunt. Vid. praelaudati Dom *Adleri*, amici noſtri, diſſertationem de Iudacorum codicis ſacri rite ſcribendi legibus, (Hamburgi, 1779. 4 mai.) pag. 6.

**) *I. G. C. Adlers kurze Ueberſicht ſeiner bibliſch kritſchen Reiſe nach Rom. Altona*, 1783. 8. pag. 70.

***) Vid. horum Memorabilium P. I, pag. 21.

Simile Volumen Eſther eleganter ſcriptum, eſt in Bibliotheca Ebneriana. *)

* *

Codex Rabbinicus membranaceus, continens Gloſſas Raſchi in Pentateuchum, et Megilloth. Fuit olim Wagenſeilii.

Scriptus eſt hic codex in quarta maiori forma, charactere non niſi a gnariſſimo hebraicae litteraturae legibili, et conſtat ex foliis CLXXIX. Continet Rabbi *Salomonis Iſaaci*, Galli, per compendium רש״י *Raſchi*, alias *Iarchi* **) minus recte dicti, ***) forſan A. C. 1180 (nam annus, quo obiit, adhuc incertus eſt) mortui, ac fere pro θεοπνεύστῳ a Iudaeis habiti, Commentarium ****) in Pentateuchum, ſed quoad principium mutilum. Capite enim Geneſeos XXV demum, commate 22 incipit, et medio fere capite XLVIII deſinit. In Exodo autem mirum in modum deficit. Abſunt enim omnia capita uſque ad uiceſimum. Totus Leuiticus integer comparet, et inde reliqua omnia per cunctas

*) Vid. P. II, pag. 99.

**) Conf. Ioh. Chriſtoph. Wolfii Biblioth. hebr. Vol. I, pag. 1057. Vol. III, pag. 1042.

***) forſan a *Ierech*, Luna, quia Lunelli (*Lunes*, ubi habitauit) natum eſſe putarent. Natus fuit Auguſtae Tricaſſinorum (*Troyes*) in Campania A. 1105.

****) Saepius, u. c. Aug. Vindel 1534, 4 et Amſtelodami 1721 in forma octaua, cum commentario in V Megilloth, nitidiſſime exſcriptus eſt. Bene animaduertit Doctiſſ. Hermannus Fridericus Koecherus in ſuis Analectis litterariis ad Wolfii Biblioth. hebraicam, Parte I (Ienae, 1783. 4 mai) pag. 122 celeberrimum iſtum Iudaeorum doctorem Raſchium in dialecto Iudaeo-germanica fuiſſe uerſatiſſimum.

cunctas ſectiones clare et feliciter fluunt, uſque ad Numerorum Cap. XXX. Deuteronomium totum adeſt.

Multa notabilia in hiſce gloſſis MS. occurrunt. Vt unum alterum adducetur, occurrit

I. Notabilis ille locus, cuius pro ſingulari ſua induſtria et eruditione Wagenſeilius noſter, uir omni laude maior, in Confutatione Carminis Lippmanniani p. 323. meminit, et qui in Venetis et Buxtorfianis Bibliis omiſſus eſt, ac proinde eum ex Codice ſuo MS. feliciter reſtituit.

II. Occurrunt duo Schemata in codice hoc expreſſa, quae in editis exemplaribus Buxtorfianis non apparent; ad illuſtrationem uero textus multum conferre poſſunt. *)

Continet hic Codex omnes Haphtharoth, ſiue Sectiones Propheticas, cum integro praedicti Iſaacidis commentario, in quo unum alterumue locum hilariter aduertit uir doctiſſimus, b. Ioh. Wülferus, Antiſtes Eccleſiæ Sebaldinae Norib. in ſtudiis Hebraicis exercitatiſſimus, cuius in Bibliis Buxtorfianis nec uola apparet, nec ueſtigium.

Sequitur tandem in hoc Codice Commentatius eiusdem Iſaacidis in quinque, ut uocant, Mechilloth, in libellum Eſther puta, Canticum Canticorum, Ruth, Threnos ac Eccleſiaſtem, qui ultimus tamen mutilus eſt. Habendus itaque reuera in pretio hic codex, poſſetque cum Wagenſeilianis forſan certare, niſi iniuria temporis, aut blattis tineiſque, aut ab aquarum flammarumue forſan ui multum paſſus eſſet, et ita quidem, ut omnia non ſolum

 legi

*) Ita Ioh. Wülferus in epiſtola. Vid. Wolfii Biblioth. hebr. Vol. IV, p. 986.

legi non queant, ſed etiam multa perierint. Hoc certum eſt, complures adhuc lacunas in Bibliis Buxtorfianis ex eodem ſuppleri poſſe.

* *

Liber precum iudaicarum. In membrana.

Codex Syriacus.

Codex quatuor Euangeliorum, Verſionis Syriacae ſimplicis.

Scriptus eſt hic Codex in membrana maximam partem, et conſtat foliis CLXXXVI, quorum viginti tantum ſunt chartacea. Forma eius eſt quadrata, minimi moduli, ad noſtram octauam accedens. Latior character literarum Eſtrangelus *) ſummamque antiquitatis notam prae ſe fert.

Prior enim pars, in membrana ſcripta, poſteriorem aliquot ſeculorum interuallo antecedit.

In primo codicis folio chartae turcicae conſpiciuntur duae uoces ſyriacae; in altera pagina eſt index pericoparum

*) Doctiſſ. Iac. Georg. Chriſtianus Adlerus hanc appellationem non a στρογγυλος, *rotundus*, ſed ab arabico *ſatar*, (ſcriptura) et *Angil* (Euangelium) deriuat, quia Syri haſce characteres maiuſculos ad Euangelia ſcribenda adhibuere, ut ſit *ſcriptura Euangelii*, oppoſita minuſculis et uolubilioribus litteris, quas eodem tempore in uulgo uſitatas fuiſſe, idem oſtendit pag. 7 libri ſui praeſtantiſſimi: Noui Teſtamenti Verſiones ſyriacae, ſimplex, Philoxeniana, et Hieroſolymitana. Denuo examinatae et ad fidem Codicum manu ſcriptorum Bibliothecae Vaticanae, Angelicae, Aſſemanianae, Mediceae, Regiae aliarumque, nouis obſeruationibus atque tabulis aere inciſis illuſtratae, Hafniae, 1789. 4 mai, cum V Tab. aen. Idem quoque ſuſpicatur Ioh. David Michaelis, in Grammatica Syriaca, (Halae, 1784. 4) pag. 15.

rum dominicalium, ni fallor. In folio ſecundo leguntur ſequentia manu donatoris exarata:

*Haec 4 Euangelia S. Matthaei, Marci, Lucae et S. Ioannis, antiqua Syriaca lingua et litera ſcripta emi Damaſci, a Patre Michaele Damaſcino Maronita, pridie Cal. April. 1622.**)

Sequuntur folia Euangeliorum in denſa membrana. Primum folium enumerationis lectionum Matthaei recitandarum in feſtis, deeſt, ita ut index nunc a lectione ſexageſima incipiat. In altero latere incipit Euangelium Matthaei inſcriptione rubro colore exarata, ita a Iohanne Albrecht tranſlata: *In ſpe Dei omnipotentis incipimus, quod ſcribemus Euangelium ſacroſanctum, praedicationis Matthaei Apoſtoli.*

Multa uero in hoc codice occurrunt, quae quatuor illi praecipui Codices N. T. Syriaci, Widmanſtadianus nempe, Palatinus, Vaticanus, et Colonienſis, non exhibent.

1) Obſeruantur exegeticae notae non raro in latere, inter quas haec eſt ridicula Ioh. V. v. 2. quae dicit: Corpus Eſaiae Prophetae abſconditum fuiſſe in piſcina Betheſdaea, in quam Angelus deſcendit ad aquas mouendas.

2) Peculiaris plane eſt lectionum enumeratio, ſingulis Euangeliſtis (ſoli Matthaeo mutilato) praefixa et minio notata.

Summa in quolibet Euangeliſta haec eſt: in Matthaeo numerantur LXX, in Marco XLIX, in Luca LXXXIII, in Iohanne XIX.

 3) Va-

*) In ultimo Codicis noſtri folio legitur donatoris nomen: *Jacob Fetzer D.* qui illum 1630 Bibliothecae Academiae Altdorfinae teſtamento legauit.

3) Variae Lectiones pluſculae occurrunt, quae multis difficilibus N. T. Syriaci locis lumen affundunt, et ſagaciſſimas coniecturas quorundam Criticorum confirmant.

Excerpſit olim eas Ioh. Ern. Gerhardus, celeberrimus Theologus, et auctor fuit Iohanni Albrechto, Hildeſienſi, ut eas ederet, quod fecit edito libro ſub hoc titulo : Variae lectiones Syriacae Codicis IV. Euangeliſtarum MS. uetuſtiſſimi, e Bibliotheca Gerhardina. Ienae, 1666. 8.

Sed tantum ex Matthaeo et Marco collectae ſunt uariae lectiones. E Luca et Iohanne eas docebit Doctiſſ. Dom. Georgius Laurentius Bauer, Profeſſor publicus Linguar. Orientis in Vniuerſitate Altdorf. meritiſſimus.

Celebratus eſt hic Codex ab Hottingero, in Diſſ. de translatione Bibliorum in linguam uernaculam p. 575. a Iohanne Erneſto Gerhardo in Diſp. de Nouo Teſtamento Syriaco, *) ab Hackſpanio in Diſſertationibus paſſim; ab Opitio in Syriaſmo, p. 13, et 14. et a Lelongio in Bibl. Sacra c. II, n. V.

Gloſſae paucae marginales ſunt etiam ſyriaca lingua ſcriptae; Matth. VII, 6 et VIII, 20 recentiore, Lucae autem c. XXIV, 43 et Ioh. V, 4 antiquo charactere, ita ut a prima manu eſſe uideantur. Hae ultimae gloſſae antiquiſſimae incluſae ſunt lineis rubris, uti in Codice II Aſſemaniano Verſionis Philoxenianae apud Adler. Tab. VI. b.

Deſi-

*) Ienae edita 1645. 4 ubi autem nomen oppidi in epigraphe Codicis legerat פך loco פרך, et aeram retulit 1500 pro 1555.

Deſinunt folia 166 membranacea in uoce penultima לה *) commatis 47 capitis XI Iohannis, ita ut uiginti folia reliqua Euangelii Iohannei a recentiori manu in charta turcica exarata, incipiant ab ultima commatis huius uoce הכנא.

Deſunt etiam in codice Guelferbytano quatuor Euangeliorum, (in folio) ſyriace A. C. 634 charactere eſtrangelo in membrana conſcriptorum, ultima Euangelii Iohannis capita, ſuppleta a donatore, P. Athanaſio Kirchero. Vid. Iac. Burckhard Hiſt. Biblioth. Aug. Wolfenbuttel. P. I, p. 134, et 237. Erudite, ut ſolet, deſcripſit iſtum codicem V. C. Paullus Iacobus Bruns in Annalibus ſuis litterariis 1782, m. Iulio, pag. 1 — 6, atque uariantes lectiones collegit in Repertorio biblico, T. XV, pag. 163 et T. XVI, p. 107 ſeq.

Exhibeo, ut ſit ſcripturae **) ſpecimen, initium Euangelii Iohannis ***), quod praecedit index, qui, quo tempore, die feſtiſque Euangelia recitari debeant, exponit.

*) Ob defectum typorum ſyriacorum in Norimb. typographiis, hebraicis litteris uti cogimur.

**) Codex noſter non penna, ſed calamo ſcriptus eſt. Scribunt Syri (id quod ſaepe uidit doctiſſ. Adlerus) non more Hebraeorum, uel Arabum, a dextra ad ſiniſtram, ſed Sinenſium inſtar, a fronte paginae uerſus pectus, quae deinde, conuerſa charta, a dextra ad ſiniſtram legunt. Vid. Dom. Adleri Noui Teſt. uerſiones ſyr. denuo examinatae, pag. 61 et eiuſd. breuis L. ſyriacae inſtit. pag. 4.

***) Vid. Tab. I. Sunt priora tria commata, praeter ultimam uocem commatis tertii, id quod in folio ſequente ſcriptum eſt.

Margini minio adſcriptus eſt primi capitis numerus, infra quem numerus pericoparum Ammonianus conſpicitur.

Claudunt euangelium Iohannis tres lineae rubro colore ſcriptae aliaque partim ſyriaca, partim carſchunice ſcripta, i. e. arabice litteris ſyriacis. Hoc enim modo ſcribere ſolent Chriſtiani Syri, quorum lingua uernacula arabica eſt. Auctorem huius ſcribendi generis eſſe dicunt hominem aliquem, nomine Carſchun. Simili fere modo Chriſtiani S. Thomae malabarice ſcribunt litteris ſyriacis, cuius ſcripturae ſpecimina Romae uidit doctiſſ. Adlerus. *)

In altero ultimoque Euangeliorum folio legitur lineis 16 epigraphe **) manu ſcriptoris ultimorum Euangelii S. Iohannis capitum, quam ita uertit b. Guſtauus Georgius Zeltnerus: *Scriptum eſt* (enim) *cum recognitione* (attentione) *ſcripturarum id quod reliquum* ***) *erat ex Euangelio bocce.* (Jam) *Accipe ſummam ſeu complementum ſcripti huius ſancti Euangelii Venerabilis Meſſiae, Dei noſtri Quatuor Euangeliſtarum ſanctorum Anno Milleſimo et quingenteſimo et quinquageſimo quinto* (aerae) *Graecorum:* ****) *medio menſe Chaſiran* (Iunio)

*) Noui Teſt. uerſ. ſyr. examinatae, pag. 60. adnot.

**) Omiſit primam epigraphes huius lineam Albrecht in praefat. pag. 8, nec integram dedit epigraphen.

***) Vertit poſtea Cl. Dom. Adlerus ita: *Scripta autem ſunt in memoriam ſcriptoris quieti huius Euangelii,* additque מנחא *Menocho,* quietus, cognomen uideri fuiſſe, quod honoris cauſſa defunctis dabant, fere ut noſtrum *beatus.* Noui Teſt. Verſiones ſyriacae etc. pag. 15.

****) Quorum aera Graecorum initium ſumat a Seleuco Nicanore, Syriae Rege,

nio) *die quarto* (Mercurii) *in ſabbato* (hebdomatis). *Scriptum autem eſt in Pharech loco ſancto, qui eſt domus peregrinantium* (xenodochium) *per manus peccatrices et reas hominis peregrinantis et minimi inter peregrinos. Petimus igitur ab omni fratre ſeparato* (ſeu monacho), *qui incidit in has lineas, ut adiuuet, quocunque modo poſſit. Vtque oret pro delictis, ſuper peccatis et calamitatibus eius, qui ſcripſit, quantum ualet, et ſuper omni, qui orat pro nobis, et ſuper omnibus, qui nobiſcum communicant* (precibus aut eleemoſynis) *in die domini ſint poſt eos* (ſequantur eos haec beneficia) *in ſecula ſeculorum. Et fuit Euangelium hocce ſanctum Domini noſtri Ieſu Chriſti, magiſtri noſtri* Pauli, *incolae honeſti, et Preſbyteri* (Senioris) *illuſtris montis Ebronaei* (forte Hebron) *ex Cephar Schalto* (כפרשלטא) *ciuitate,* *) *qui illud ſibi comparauerat a quodam, qui arma induit in uſum* (beneficentiam) *Dei. Quicunque legit, oret pro ipſo, et pro omnibus patribus eius, et quotquot cum eo communionem habent. Et quiſquis orat, ipſe expiationem peccatorum ſuorum nanciſcetur. Amen, Amen.*

Sequuntur quatuor folia.

E regione in ſequenti folio recentiore manu lineae quinque ſunt et infra has duae lineae, atramento rubro ſcriptae, ut

Rege, annoque mundi 3638, qui ſunt anni ante natum Chriſtum 309, demtis totidem annis ab annis 1555 prouenit annus Chriſti 1246 reſpondens anno Graecorum 1555, quo ultimae paginae a Ioh, Cap. XI, u. 48 ſunt conſcriptae.

*) Melius uertit Dom. Adler: *Nunc uero hoc Euangelium ſanctum peculium eſt Rabban Pauli monachi Turabdinenſis e pago Cafarſalta, qui illud emit de eo, quod ex gratia Dei habuit.*

ut et in ſequenti latere folii octo lineae craſſis litterarum ductibus exaratae conſpiciuntur, et alia carſchunice in ſequentibus foliis. Vltimum arabice ſcriptas uoces continet, lectu difficiles.

Aethiopicus

Libellus precum. In membrana; in forma minima. Foliorum 109.

Arabici.

Coranus, in forma octaua, nitide ſcriptus. Primae duae paginae auro, uariiſque coloribus, et florum figuris, exornatae ſunt. Donauit eum bibliothecae perill. Dom. Chriſtoph. Fürerus ab Haimendorf in Wolkersdorf, Inclutae Reip. Norimb. dum uiueret, Duumuir et Scultetus grauiſſimus. Prima Sura argumento caret, et a uoce בשם incipit.

Alius Coranus. Vid. Theodorici Hackſpan Fides et Leges Mohammedis, exhibitae ex Alcorani MSto duplici. Altd. 1646. 4.

Tafſir Kadbi Beidhawi, ſiue Naſſreddini Abulchairi Abdallah Ibn Omar Aſſhirazi Al - Beidhawi († 1286) *Alkaſchaf*, ſ. commentarius in totum Coranum, cui totus Corani textus minio ſcriptus inſertus eſt. In 4.

Iſte amplus Korani Commentarius celeberrimus eſt, *) nactuſque multos explanatores, quos nominat b. Michael Caſiri,

*) Marraccius ualde uſus eſt eo in adornanda ſua Corani editione atque explicatione.

Caſirl, in Bibliotheca Arabico Hiſp. Eſcorialenſi, T. I, pag. 491 ſeq. Codex noſter integer eſt optimeque ſeruatus, quo iam A. 1693 Bibliotheca publica donata fuit a M. Iohanne Ferdinando Weisbeckio, Poſonienſi Hungaro. Vndecim folia a manu recentiore ſcripta ſunt. Vid. *Fränkiſche Acta erudita* et curioſa, Parte XVII p. 429, 430. *d'Herbelot* Bibliotheque orientale.

Borhaneddini Alzernuchi Enchiridion Studioſi. Relandus edidit.

Seruri Ibn Schoban Controuerſiae grammaticae.

Graeci.

Xenophontis Cyropaediae Libri VIII.

E Bibliotheca b. Godofredi Thomaſii. Codex membranaceus Saec. XIII. in fol. mai. Foliorum 59.

In primo folio legitur: *Liber Vincentii Obſopoei et ſuorum amicorum.* Fuit quondam Budae, in Bibliotheca Matthiae Coruini, Regis Hungariae.

In altero folio iſtud Tetraſtichon ſcriptum eſt a Baptiſta Guarino, Guarini Veronenſis († 1460) filii, et profeſſoris publici graecae linguae Ferrarienſis, qui codicem patri dono dedit, et ipſe non nulla Xenophontea latine uertit:

Τωπες εγω βιβλον κλειιου παις δοκα γαςινου
Βαπτιςης. Φαιδςῃ ξεινιον λαβε Φεςτατε θυμῳ,
Μικςον μεν, σφοδςου δε, πατες, μεγα τεκμας εςωτος,
Μνημα δ'εμης μονιμον Φιλιας και αμυμονος εςω.

Iſtum librum dedit Baptiſta, filius celebris Guarini. Accipe, pater, laeto animo munus illud paruum quidem, magni tamen

men amoris filialis ſignum. Sit ſtabile cultus mei integerrimi monumentum.

Deſunt octo folia, nimirum Libro IV, a uerbis: ενθα δε αρχαι εισιν του etc. uſque ad uoces Libri V εταθον ὑπ' αυτων, f, in edit. Baſil. 1555 fol. a pag. 65 — 85.

Codex duabus columnis exaratus eſt.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥΠΑΙΔΕΙΑΣ Α.

Contuli Libri primi atque ſecundi capita priora, ut et Libri octaui caput ultimum huius egregii codicis cum editione Hutchinſoniana. En lectiones diſcrepantes:

L. I, Cap. I, Sect. 2: αφιλουμενοις απ' αυτων.

Sect. 3. Ότε μεν δη ταυτα ενενοουμεθα.

ότι κυρος ανηρ εγενετο πιστης.

Sect. 4. Και τ'αλλα δε εθνη ώσαυτως όσα ακουομενα.

ώσαυτως ὑιους και τα εν τη ασια.

και παφλαγονων και μαγαδιδων, και αλλων.

Sect. 5. εδυνηθη δε ερωτα εμβαλειν εις τοσαυτην γενναν του ἑαυτω χαριζεσθαι.

Pro ην τε προς έω, εαν τε προς έω, εαν τε προς έσπεραν.

Loco ποιαν τινα φυσιν, ποιαν ποτε φυσιν ἐχων, και ποια ποτε παιδεια.

ησθησθαι δοκουμεν παρ' αυτου.

Lib. II, Cap. I, Sect. I. τοις περσιδα γην εχουσιν.

Sect. 2. Ο' δε εφη δισμυριους.

Κροισος μεν γα.

Αρτακαμαν δ.

Αρμβαιον δ.

Ο' δε

Ὁ δε ασσυριος αυτος.
ἁρματα δε ου μειον διακοσιων.
και τοξοται, εγω μεν οιομαι, μειον αν.
ουκ ολιγου νομιζεις πεζων.
πεζαις το δεινον ἡξει.
Τι μεν αλλοτι συ ὁρας αμεινον τουτου.
εφη ὁ Κυρος, ει ὡς ταχιστα ὁπλα ποιοιμην.
ὁιαπε εχοντες προσερχονται παρ' ἡμων.
ὡς μη σχολαζωσιν μητε μενειν, μητε αναστρεφεσθαι.

Sect. 3. Ενθα δη λεγει ὁ κυρος συναγαγων αυτους.

Sect. 6. κακιονας ὑμας pro ὑμιν. Mendum librarii.
καν τις εκ τουτων καλος καγαθος.
και ει τι χειρονες ἡμων.
Ad uerba μη τι παισαντες, in margine legitur
η παιοντες.
ὁ τα των ἡττονων.
ὁρατε τα ὁπλα.

Sect. 13. ην τις αυτα διασπαση.

Sect. 14. ει τι αλλο δεομενος.
δυνασθαι τι ποιειν.

Sect. 15. Κυρος δε αυτος.
ὡς ἱκανη ειη.
και των δεκαταρχων.
και ὁποτε τινας ιδοι.
ετι δε και σφοδρους.

Lib.

Lib. VIII, Cap. ult.

Sect. 1. Οτι μεν δη αριςη και καλλιςη.
ἡ κυρου βασιλεια.
ποντω. και προποντιδι. και ἑλλησποντω. προς ἑσπ.
pro ετρεπετο, ετρεποντο.
pro ημπεδουν, ευεπεδουν.

Sect. 3. pro και τηδε, και ταδε.
νυν δε και ἀυτις, ὡσπερ μιθριδατης τον πατερα αριοβαρζανην
προδους και ην τις ὡσπερ λεομιθρης &c.
μεγιςους ὁρκους ὁμος παρα βασιλει.
παντες, ὡς ἐπι το ασεβες.
επι αυτους ὡς επι το πολυ.
Αθεμιςοτεροι μεν γαρ δη νυν.

Sect. 5. νυν αυτο τουτο.
μητε αποπτυειν.
νυν δε μεν μη αποπτυειν.
ἡνικα μεν οι πρωϊαιτατα.

Sect. 6. ὡς μηδεν αν ετι θαυμασαι.

Sect. 7. αρταξερξης και οι συν αυτω.
φιλοπονοι γενοιντο, και συν τοις &c.

Sect. 9. και σωματα. και ποδας.
ἑτερας σκιαδας.

Sect. 10. επιχωριον ην, τους μεν &c.
και τ'αλλα, οἱ ρυθμιζουσι.

Sect. 11. ουθ' ὁταν αοπλοις πολεμωσιν.
και ασεβεστερους περι θεους, και ανομωτερους περι συγγενεις.
ει δε τις αντια εμοι γιγνωσκει.

* *

Αετιου

Αετιου αμηδηνου συνοψις των τριτων βιβλιων Ὀριβασιου του προς Ιουλιανον, και του προς ευσταθιον και ανω, και εκ των θεραπευτικων βιβλιων Γαληνου και αρχιγενους και ρουφου και ἑτερων τινων αρχαιων επιστημων. Codex chartaceus Saec. XVI.

Libri IV compilationis Aetii Amideni (qui ſub finem ſaeculi V uixit) ex editione Aldina *) deſcripti ſunt Saec. XVI, id quod ex comparatione didici.

Praemittuntur gallicae non nullae adnotationes, quae uariantes, ſeu potius deſcriptoris ſ. librarii menda, indicant.

Ἁι διαφοραι των κατα μερος ενεργειων εν ἑκαστῳ των φαρμακων γινονται etc.

Codicis forma eſt octaua maior. Ex bibliotheca Vffenbachiana b. Schwarzius Bibliothecae academicae intulit.

Gallus

*) Venetiis, in aedibus haeredum Aldi Manutii, et Andreae Aſulani, 1534. fol. Sed libri tantummodo octo priores hic editi ſunt. Reliqui octo in pariſina, ueneta, uaticana, uindobonenſi et Lipſienſi bibliothecis adhuc manuſcripti adſeruantur. *Latine* primus Ianus Cornarius, Zvvickaulenſis, uertit libros poſteriores ab VIII ad XIII, Baſil. 1533. fol. Anno ſequenti Ioh. Bapt. Montanus libros X reliquos, et cum Cornarianis edidit Venetiis. fol. apud Aldi haeredes. (et 1553. 8.) Inde Cornarius recudit Montani uerſionem Baſileae, 1535, et 1536 fol. Denique uertit eoſdem libros X, quos Montanus uerterat, et totum Aetii opus edidit Baſileae, 1542. 1549. fol. Venetiis, 1549. 8. Lugduni, 1549. fol. 1560. 12. 4 Vol. Leguntur etiam inter Medicae Artis principes Henr. Stephani, 1567. fol. P. II, pag. 2 -- 841. Vid. Ill. et immortalis Halleri Biblioth. Medicinae practicae, T. I, pag. 302.

Gallus poſſeſſor praemiſit notulas quaſdam, de uariantibus librorum Aetii, ſeu potius librarii mendis.

a *Il faut ajoûſter dans l'imprimé* ἕκαςον αιταν *qui n'eſt point dans les exemplaires ce qui ne ſemble pas neceſſaire.*

b προήκειν *dans l'imprimé* προσήκει *dans le mſ. Il me ſemble meilleur.*

c ἐν ἑκάςῳ *dans l'imprimé* ἐν ἑκάςῳ *dans le mſ. ce qui eſt mieux* etc.

Duo priora folia ualde manca et exeſa ſunt.

Sequuntur Hippocratis Aphoriſmi ab alia et antiquiori manu Saeculi XV. Aphoriſmi colore rubro, explicatio uero Philothei nigro ſcripta ſunt. Additi ſunt accentus et ſpiritus, excepta littera geminata ϱ, ſimplicem autem ſcriba ab initio uocis inſtruit ſpiritu, et u. g. ῥαςώνΗ ſcribit; ſed iota ſubſcriptum ubique omiſſum eſt. Subiectus eſt ſingulis aphoriſmis commentarius ineditus *Theophili* protoſpatharii, a dignitate dicti, qui et *Philotheus* et *Philaretus*, Stephani Athenienſis praeceptoris. *) Sub initium ſeptimi ſaeculi uixiſſe putatur, Heraclio imperante. Exſtant etiam in bibliotheca regia pariſina, num. 2149, in uindobonenſi (Lambec. VI, pag. 165) et in medicea (Bandini III, pag. 98 et 102). Ludouicus Corradus eos latinitate donauit Venetiis, 1549. 8. Quae translatio Spirae 1581. 8 recuſa fuit. **) Grae-

*) Vid. Halleri Biblioth. med. pract. T. I, pag. 307, 309. Haemorrhagiae narium, opii ope a Philareto curatae, Rhazeus meminit in opere magno *Elchavvi*, ſ. Continente, Libro XXI. Fabricii Biblioth. gr. Vol. XII, p. 649.

**) Mirum quantum extollit Philotheum Martinus Rota in praefatione edi-

Graeca Philothei citat Henricus Stephanus in theſ. linguae graecae, T. II, c. l. 289. a.

Deſunt priora folia huius commentarii. Adeſt ſaltem ultimum Sectionis primae Aphoriſmorum folium, ita ut initium faciat explicatio Aphoriſmi uiceſimi quarti Hippocratis.

τὰ διακαῆ καὶ ζέουσαν ἔχοντα τὴν ὕλην. Καὶ τὴν θερμασίαν. πάθει δε καταχρηστικῶς το νόσημα φαρμακείαν δε την καθαρσιν. ἐν τουτοις οὖν τοις πάθεσιν, ὀλιγάκις δει χρήσασθαι τη καθάρσει. διὰ τὸ πολλὴν ἀνίαν γίνεσθαι τοις σώμασι τη ευκινητῳ φορᾳ τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου, ἀλλὰ καὶ του τὸ φύσει προεξει κρίναντας δει ποιεῖν rel.

editionis Spirenſis hoc modo: *Philotheus, qui a nonnullis Theophilus dictus eſt, medicus fuit perquam eruditus, et quantum coniectura aſſequi licet, Ariſtotelicis diſciplinis haud leuiter imbutus. Nam et eius de urinis liber, qui pridem Latinus factus eſt, peripateticam methodum ſapit: et haec nunc primum in latinum ſermonem translata eius commentaria, tanta ſunt diligentia et arte conſcripta, ut neminem fore exiſtimem, qui non etiam, poſtquam Galenum legerit, magnopere iſta percurriſſe gaudeat. Si quid eſt enim obſcurius ab Hippocrate prolatum, id ipſe quam primum exponit, deinde quibus in temperaturis, aeſtatibus,* (Editio Veneta: aetatibus. Recte,) *temporibus, et morbis ſententia eius contineatur, aperte declarat: poſtremo cauſſam omnium, quae dicantur, optimam adducit, et ſi quid dubitabile ſupereſt, poſtmodum accurate diluit: tanta breuitate et facilitate, ut nullum in eius dictione aut ſenſum impertinens reperias, nihilque tam obſcurum ſit, quod non a quouis mediocriter erudito ſtatim aſſequi poſſit. Quamobrem non eſt, lector, quod dubites, quin ex huiusce libri paruitate magnam doctrinae frugem reportaturus ſis, uale,*

(*Acutos morbos Hippocrates nunc uocat breues, qui breui mouentur,*) ardentes, et feruentem habentes materiam et calefactionem, paſſionem autem uocat morbum, licet improprie, φαρμακεία autem purgationem. In his igitur paſſionibus raro oportet uti purgatione, cum maxime laborent corpora ob facilem motum cauſſae facientis morbum, et materia ſit cruda, ſed et hoc dicit faciendum, cum prius recte iudicauerimus, ſi enim uirtus eſt robuſta, et fluida ſint corpora, oportet purgare, ſi autem oppoſito modo res ſe habeat, immo etiam humor crudus ſupernatet in uentriculo, uel ſaepenumero ſurſum attollantur humores, non oportet uti purgatione.

Hippocratis ſectionis ſ. libri primi aphoriſmus ultimus.

Ἣν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τέ καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία δυσχερῶς.

In hoc aphoriſmo δὲ legitur; non autem δ', et loco καὶ eſt compendium ſcribendi ϛ', quo ſcriba ſaepius uſus eſt.

Philotheus. Εἰ καὶ ἀνωτέρω εἴρηται ὁ νῦν λεγόμενος ἀφορισμὸς, ἀλλ οὐχ ὁμοίως εἴρηται. ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ τῆς φυσικῆς κενώσεως εἴρηται· ἐνταῦθα δὲ περὶ τῆς τεχνικῆς. καὶ ὁ ἑρμηνεία τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ περὶ φυσικῆς κενώσεως διαλεγομένῳ ἀφορισμῷ σαφῶς διηγόρευται.

Expoſitio Philothei in aphoriſmum primum ſectionis ſecundae denuo haud integre adeſt, nam deſunt iterum quaedam folia: unde ad aphoriſmum ſeptimum progredi debemus, qui in codice noſtro totus reperitur.

Hippo-

Hippocratis aphoriſmus VII ſectionis ſecundae:

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα νωθρῶς ἐπαναστρέφειν· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Philotheus. Ἐνταῦθα φησὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν ὅτι σκόπει ὦ ἰατρὲ ἐπὶ τῶν ἀνακομιζομένων τὸ προηγησάμενον νόσημα. εἴτε χρόνιον ἦν, εἴτε ὀξὺ, καὶ εἰ μὲν ἐν πλείονι χρόνῳ ἐλεπτύνθη τὸ σῶμα, νωθρῶς ἐπανάθρεψον. τουτέστι ἐν πλείονι χρόνῳ, καὶ κατὰ μέρος. ὅτι τοῖς ἐν πλείονι χρόνῳ λεπτυνθεῖσιν ἐκτήκονται μὲν αἱ σάρκες· ἰσχνὰ δὴ γίνονται καὶ τὰ ἄλλα· δι' ὧν αἱ πέψεις τοῖς ζώοις συντελοῦνται· καὶ ἡ ἀνάδοσις· καὶ ἡ ἐξαιματώσις· ὥστε οὐ δύνανται τοσαύτην κατεργάσασθαι τροφὴν, ὅσης δεῖται τὸ σῶμα. τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ ὀλίγως. τουτέστι συντόμως καὶ πλείονα τροφὴν παρέχων. ἐπὶ τούτων γὰρ τὰ ὑγρὰ μόνον ἐκενώθη· τὰ μέν τοι στερεὰ εὔρωστα ἐστίν. οὕτως ἂν χρῶ ἐπὶ τούτων τροφῇ θαρρῶν τῇ τῶν στερεῶν εὐρωστίᾳ.

Vox θαρρῶν nullo ſpiritu affecta eſt.

Hac apponemus interpretationem Corradi, et deinde noſtram addemus, ut appareat, qua licentia illa ſuperfluat; quae in toto libro huius generis eſt.

Corradus. *Hoc loco admonet medicum, ut conſideret in his, qui conualuerunt, morbum qui praeceſſit, utrum fuerit diuturnus, an breuis. Hoc autem patet ex eo* (in longo tempore, et breui). *Si enim longo tempore extenuatum fuerit corpus, lente nutriendum eſt, hoc eſt longiori tempore. Nam cum ex morbi diuturnitate contabuerint carnes, conſecuta eſt imbecillitas ſolidarum partium, quarum opera fit abſoluta concoctio, et diſtributio, et ſanguinis generatio in animalibus, ut non poſ-*

 ſint

ſint tantum alimentum conficere, quanto corpus indiget. (Si autem breui, breuiter) *Hoc autem breui tempore copioſum nutrimentum exhibemus. In his enim, cum humidae ſolum partes exhauſtae ſint, ſolidae, robuſtae ſunt. Hoc modo igitur oportet confidere in robore ſolidarum partium.*

Nageliana *interpretatio.* Hic dicit medico; conſidera o medice, in conualeſcentibus antegreſſum morbum, utrum diuturnus, an acutus fuerit. Et ſi quidem longius tempus extenuatum fuerit corpus: tarde refice; hoc eſt, longiori tempore, ac ſigillatim; quod per maius tempus extenuatis imminuuntur quidem carnes; gracilia uero fiunt etiam alia, quibus concoctiones in animantibus conficiuntur, et diſtributio, atque ſanguinis generatio. Atque adeo non poſſunt tantum elaborare nutrimenti, quanto eget corpus. *Quae uero breui, breuiter.* Hoc eſt, actutum, et copioſius alimentum praebe. His enim humida tantummodo uacuefacta; ſolida uero robuſta ſunt. Sine dubitatione igitur utere in his nutrimento, et confide ſolidorum robori.

Sectionis ſecundae, aphoriſmus VIII Hippocratis.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλείονος τροφῆς χρέεται. Ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεως δεῖται.

Philotheus. Ὅσοι ὀρέγονται τροφῆς ἐκ νόσων ἀνακομιζόμενοι, καὶ δαψιλῆ λαμβάνουσι, τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι· καὶ δῆλον ὅτι πλείονι χρῶνται τροφῇ, καὶ διὰ τοῦτο ἀδυνατοῦσι. βαρύνονται γὰρ μᾶλλον ἢ τρέφονται, διὰ τὸ αἱ φυσικαὶ δυνάμεις τοῦ σώματος ἀσθε-

νεῖς

νεῖς εἶναι. καὶ μήτε χυλοποίησιν κατὰ λόγον. μήτε ἐξαιμάτωσιν, μήτε θρέψιν γίνεσθαι. ὅσοι δὲ οὐ λαμβάνειν αὐτάρκως δυνάμενοι τροφὴν ἔχουσιν ἀδυναμίαν, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμοὺς, οἳ εἰ μὴ κενωθεῖεν, ἀδύνατον αὐτοὺς τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν. τὰ γὰρ μὲν καθαρὰ τῶν σωμάτων *) ὀκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις. εἰ δέ τις ἀπορῶν λέγει ὅτι εἰ ὀρέγονται, πῶς οὐ τρέφονται. λέγομεν ὅτι ὀρέγονται μὲν ἐκ τοῦ **) ερρῶσθαι τὴν ὀρεκτικὴν δύναμιν· οὐ πέττουσι δέ, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως. καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφονται.

Sequuntur reliquae Sectiones, ſ. Τμηματα, uſque ad Aphoriſmum 59 Libri VII. Τοις σωμασι τοις ὑγρας εχουσι τας σαρκας etc. Tranſpoſiti ſunt huius Libri ſeptimi aphoriſmi, omiſſo uiceſimo ſeptimo. In Corradi uerſione numerantur tantum 49, quia in ueteribus editionibus Hippocratis ſaepe aphoriſmi contrahuntur miſcenturque cum aliis. Philotheus reliquos XXVI haud explicuit, quia iam Galenus eos ſpurios eſſe putabat.

Vltima quinque folia ab alia manu adhuc peiori exarata ſunt. Sub finem a manu poſſeſſoris cuiuſdam legitur: Τελος των λειπομενων (ſcil. ὑπομνηματων ſiue πραγματειων) Θεοφιλου Φιλοσοφου εις τους Ἱπποκρατους αφορισμους.

*) Sine neceſſitate in eod. manuſcr. exſtat ὀκόσον pro ὁπόσον.

**) Et hic ερρῶσθαι ſpiritibus caret.

***) Vid. b. Nagelii progr. de iſtis Philothei commentariis, a. 1788 d. 25 Iulii in memoriam Viri ill. Chriſt. Iac. Trevvii ſcriptum, e quo locos Philothei appoſui, ſed auctos.

In ultima pagina, librarius graccus, qui iſta quinque folia ſuppleuit, addidit ſequentia:

Τὴυς αφοςισμους αγαπων Ἱπποκρατου; ὡς ωφελειν ου βραχειας γ α-φειτας, θελων τε τουτοις ευτρυφημα κατεχειν; παντων ευυλων κρατει ευτρυ-φηματος.

ἔρα μεν χρονων σφας ἠρξαμην πολλα γραφειν.
τελος δε θηκα τη γραφη ταυτη μολις.
οψε τελεσο —— —— γραφη μου συνεβη
ουκ εξ ολιγων. ανευ πολλων αιτιων.
νοσηματων τε χαλεπων και ποικιλων
και παντοδαπων εν βιω μελληματων
καὶ συνεχοντων ἁμα δυστυχηματων, rel.

Ad latus horum uerſuum priſtinus quidam poſſeſſor Saec. XVI adſcripſit:

Huius libri Claudius Mitalerius dominus eſt.

C. Mitalerius Delphinas Viennenſis.

* *

Manuſcriptum aſtrologicum Saec. XVI. parui uel nullius momenti. In forma quarta.

* *

Ευσεβιου του παμπφιλου *) προς τα ὑπο Φιλοστρατου εις Απολλωνιον, δια την Ἱεροκλει παραληφθεισαν αυτου τε και του Χριστου συγκρισιν.

*) Euſebius Caeſarienſis male a non nullis dicitur Pamphilus, loco *Pamphili* (ſcil. amicus). Nullo enim homine plus eſt uſus, quam Pamphilo, Eccleſiae Caeſarienſis presbytero et martyre. Vid. Fabricii Biblioth. gr. Vol. VI, p. 30. Hinc in iure graeco-romano

ou. E bibliotheca Schwarziana. Vid. Catal. P. II, pag. 16, num. LIII. In forma quarta, Folior. 24, quorum ſingula ſedecim lineis ſunt referta.

A Graeco homine Saec. XVI deſcripta ex editione Aldina anni 1535. 8. Contuli cum Olearii editione operum Philoſtratorum (Lipſiae, 1709. fol.) pag. 428 ſeq.

Codices Latini.

Membranacei.

In Folio.

Biblia Vulgata *), in tenuiſſima membrana, charactere minimo et nitidiſſimo exarata, ita ut in ſingulis paginis, in duas columnas diuiſis, centum lineolae numerentur. Subiunctae ſunt in calce foliis 42 interpretationes hebraicorum, immo graecorum latinorumque nominum.

Deſunt ab initio aliquot folia, ut et in contextu. Incipit textus a commate 18 capitis primi libri Geneſeos. Ab edita Vulgata codex in multis diſcrepat, quem ample deſcripſit b. D. Ioh. Bartholomaeus Riederer, in *den Nachrichten zur Kirchen- Gelehrten- und Bücher - Geſchichte. Altdorf,* 1766. 8. 3 *Band*, pag. 126 — 149.

Codex eſt aetatis Saeculi XIII, uel ſub initium Saec. XIV ſcriptus. Quodſi uerſus in fine ita legantur:

 finI-

no p. 295 Ευσεβιος ὁ Παμφιλου ab interprete male redditur: Euſebius *Pamphilides.*

*) Donator fuit b. D. Iohannes Iacobus Baierus, Profeſſor artis medicae meritiſſimus in Acad. Altdorfina.

fInIto LIbro reDDatVr gLorIa ChrIſto,
Annus 1210 ſignificaretur, id quod haud uerifimile eſt.

* *

Alia Biblia ſecundum uerſionem uulgatam, ad uſum Chori exarata, tribus uoluminibus praegrandis molis.

Ruditas monachorum ex hoc monumento quam maxime apparet, et in primis notabile eſt, quod frater quidam (nam fuit hic Codex Cartuſianorum Norimbergenſium) in fine libri ſecundi Maccabaeorum adiecit:

*Finiui illuminationem et reparationem caducae ſcripturae cum accentibus A. D. 1474. in die S. Henrici in illis magnis quatuor *) Voluminibus Bibliae. Oretis diligentiſſime pro anima mea, quoniam magnum laborem habui. Mortuus ſum, non reuertar.*

* *

Codex in membrana laeuigata, duabus columnis, litteris ualde compreſſis, uariiſque abbreuiationibus obſcuratis, ſub initium Saeculi XV ab una manu ſcriptus. In folio enim antepenultimo Gregorius XII catalogum Paparum claudit, qui ſedit ab. A. 1406 uſque ad 1409. Continentur in hocce Volumine:

A. *Paulli Oroſii*, Preſbyteri Hiſpani, aduerſus Paganos Hiſtoriarum Libri VII, ad D. Aurelium Auguſtinum.

Primum folium cum penultimo, nebulonis cuiuſdam furto et petulantia deeſt **), ita ut textus incipiat a uerbis

*) Quartum Volumen, complectens textum Noui Teſtamenti, deeſt.

**) Litteris initialibus aureis paſſim ſuperbit Codex, qui eſt ex legato Celhafiano.

bis: (Aſia ad mediam frontem) *Orientis habet in occeano eoo oſtia fluminis Gangis. A ſiniſtra promontorium galigardama cui ſubiacet ad eurum inſula taprobane ex qua occeanus indicus uocari incipit*, rel.

Omnia deinceps integre fluunt uſque ad finem libri IV. Deficit poſtea initium libri V uſque ad capitis 3 uerba: *omniaque ſimul metalla fluxiſſent.* Iterum in eodem libro V occurrit lacuna in fine capitis quinti, poſt uerba: *Quintus Martius conſul.* Deſunt quoque capita 15 et 16 poſt uerba: *cum clamore in pugnam ruentibus.*

Contuli cum editione Sigeberti Hauercampii (Lugd. Bat. 1738. 4 mai.) ſed uariationes pauci momenti reperi.

Index rubricarum duorum foliorum praefixus eſt plane diuerſarum, quam in exemplaribus impreſſis occurrunt, cum breui Oroſii uita, e Gennadii Catalogo illuſtrium uirorum, cap. 30. Inſcriptio *Hormeſtae* in hocce codice non occurrit *), neque *Orgeſtrae*, quo titulo uulgo Oroſii liber citatur. B. Dan. Guil. Mollerus in Diſſ. de Oroſio, §. 24, dicit, inſcriptum eſſe hunc codicem his uerbis: *Ratio totius Orbis*, qui titulus haud inuenitur. Occupat textus Oroſii in hoc Volumine 59 folia. Caeterum liber ſcriptus eſt ab Oroſio A. C. 417, quod Epilogus libri oſtendit. Conatur uero Oroſius hoc ſcripto calumniam eorum amoliri, qui urbis Romanae direptionem, ab Alarico factam, Chriſtianae

*) i. e. *ὁρ. meſta*, orbis moeſtitia; uel nomen ſcriptoris, ut uult Heumannus, in programmate, quo Paullo Oroſio tertium nomen Hormisdae reſtituitur. Goett. 1732. 4; uel eſt nomen domini codicis cuiuſdam Oroſiani operis. Conf. Ioh. Nic. Funccii comment. de uegeta latinae linguae ſenectute, pag. 818 ſeq.

ſtianae religioni imputabant, probans, duriores adhuc calamitates, florente gentiliſmo, urbem aſſlixiſſe. Caeterum Oroſius in conſignandis hiſtoriis nimium credulus, et in ordinandis temporum rationibus non ſatis accuratus fuit.

B. *Geruaſii Riccobaldi* Ferrarienſis, († 1313) Rauennatis Eccleſ. Canonici, Pomarium, ſeu Chronicon totius Orbis, in ſex libros digeſtum ab O. C. ad annum 1312.

Hic auctor ſatis eſt obſcuri nominis, et ſi allegatur, quod tamen raro fit, ſub nomine uel *Riccobaldi*, uel *Rauennatis*, citatur.

Legitur in rubrica Codicis noſtri ita:

Compilatum autem eſt hoc opus a. C. 1297, coeptum Febr. finitum intra menſem quintum, ſtudio et labore Riccobaldi Ferrarienſis a. II. Papatus Bonifacii VIII.

Inſcribitur hic liber Pomarium, quoniam auctor, iuſſu Michaelis, Rauennatis Eccleſiae Archidiaconi, (qui illi iniunxerat, ut Hieronymi Chronicon in Archiuo Rauennatenſi obſoletum deſcriberet,) potius Hiſtoriam Vniuerſalem conſcripſit, atque ex Pomariis uirorum praeſtantium, Hieronymi, Proſperi, Mileti, Iſidori, Eutropii, Pauli Diaconi, Ruffini, Petri Trecenſis, Paulli Oroſii et Liuii, unum pomarium Hiſtoriarum quaſi conſeuit, uti ipſe teſtatur in prooemio operis. Opus ipſum in ſex partes diuiſum eſt, multiplicemque hiſtoriam refert.

Pars I eſt a tempore Adami uſque ad tempora Abrahae, cum ſucceſſionibus uariorum regnorum, et haec in Codice noſtro tam Cap. II. ſolum, quam poſt caput XXXI eſt mutila.

Pars

Pars II pergit ab Abrahamo uſque ad urbem Romam conditam, et incipit in hoc codice in fine Capitis IV.

Pars III ſiſtit hiſtoriam ab urbe condita, uſque ad Chriſtum natum, et eſt integra.

Pars IV habet Hiſtoriam Auguſtorum Romanorum ab Octauio Auguſto uſque ad Adolphum, qui regnauit a. 1291, et in ea occurrit mutilatio in Capite V, et VI.

Pars V ſiſtit orbis prouinciarum deſtructiones ſuccinctas.

Pars VI refert Pontificum Romanorum ſucceſſiones, uſque ad Gregorium XII.

Vltimo ponitur Catalogus Épiſcoporum quatuor Eccleſiarum illuſtrium, Antiochenae, Hieroſolymitanae, Alexandrinae, et Rauennatis. Epiſcopos Conſtantinopolitanos haud nominauit, ob hanc rationem, quam ipſe adducit, quoniam tantum exaltata fuerit temporibus Conſtantini.

Contuli iam A. 1755 quum Altdorfii litteris operam darem, iſtum Codicem cum editionibus *Eccardi*, (in corpore hiſtor. medii aeui, T. I, pag. 1150 ſeq.) et Muratorii, T. IX ſcriptor. rerum Ital. p. 108 ſeq. et illum in nonnullis locis hiſce auctiorem eſſe correctioremque, obſeruaui.

C. Vltimum folium continet cap. 9 uſque ad 17 Breuiarii *Sexti Rufi*, ſiue *Rufi Feſti*, de Victoriis ac Prouinciis Populi Romani ad *Valentinianum* Auguſtum. Fragmentum iſtud mendoſum contuli cum editione Cellarii (Cizae, 1679. 8), nullasque lectiones uariantes alicuius momenti reperi. In margine ſcripta eſt hiſtoria ueterum Graeciae Philoſophorum. Rufi fragmentum ita incipit:

(Sae-

(Saeuiſſimi omnium) *gentium traces fuerunt In tracie regionibus etiam cordiſci habitauerunt, pariter crudeles et callidi de quorum ſeuitia multa fabuloſa memorantur quod hoſtes captiuos diis ſuis libauerint, quod humanum ſanguinem in oſſibus capitum potare ſint ſoliti, ſepe per eos romanus ceſus eſt exercitus. Marchus Druſus intra fines proprios continuit. Minutius in ebri flumine glacie uaſtauit. per Appium Claudium proconſulem hi qui rodopam incolebant uicti ſunt.* rel. Finitur uerbis: *L. Caſſius queſtor uir ſtrenuus craſſi reliquias fuſi collegit exercitus.*

* *

Martyrologium Romanum. Foliis 58. ad uſum Eccleſiaſticorum pro lectionibus lunationum. Scriptum uidetur Saec. XIII ad finem uergente. Vid. b. D. *Io'. Andr. Mich. Nagelii* Recenſio huius Codicis MS. (Altdorfii Noricorum, 1763. 4. e qua potiora hic damus.

Quemadmodum Romani urbium, municipiorum, principum, aliorumque clarorum uirorum natales dies in faſtos retulerunt, eodem modo Chriſtiani in primitiuis ſaeculis Martyrum natales dies in faſtis ſuis atque eccleſiaſticis tabulis adnotarunt, qui codices a Graecis *Menologia* et *Synaxaria*, a Latinis *Martyrologia*, dicti ſunt. Sed notandum, Martyrum uocem in latiori ſignificatione hic ſumi: quoniam ſub ea comprehenduntur alii ſancti uiri: hinc eiusmodi libri dicti ſunt *Hagiologia*. Ad ea intelligenda ſignificatus uocum quarumdam ſunt notandi, e. g. dies, quo paſſi ſunt, *natalis* audit; Confeſſores dicuntur, qui interrogati quidem a iudice Chriſtum confeſſi ſunt, neque tamen ſenſerunt ſupplicium; uirgines dicuntur *uiduae ſanctimoniales*; Luna pro die dicitur, etc.

Codex

Codex noſter Altdorfinus eſt integer, totumque annum a Ianuario uſque ad Decembrem complectitur. Literae eius ſunt elegantes; uoces uero frequenter compendioſe ſcriptae. Ita ſtatim ab initio libri compendia uocum, dm, pro domini, Ihu xpi, pro Ieſu Chriſti, diūſis, pro diuerſis, Epi, pro epiſcopi, ſco, pro ſancto, occurrunt. Pro diphthongo *ae* ſcriba ſemper utitur ſimplici elemento *e*, u. g. Rome, octaue, pro Romae, octauae, et pro *apud* ubique habet priſcum *aput*. Quo pacto is uero bibliothecae Academicae Altdorfinae illatus ſit: oſtendunt haec a b. Koehlero Profeſſore Publ. et Bibliothecario, diu de hac ſtudiorum uniuerſitate, ipſaque bibliotheca academica optime merito, ultimae paginae Codicis adſcripta: *Bibliothecae Altorfinae donauerunt Heredes Viri quondam clariſſimi*, Burgeri, *Primicerii Norimbergenſis, procurante Spiſio.*

Eſt autem hoc martyrologium illud, quod Romanum dici ſolet, et a Baronio atque Auguſtino Lubino editum eſt. Minus recte uero id martyrologium Romanum dici, facile legentibus patet. Nam ſtatim in ſectione Kalendarum Ianuarii mentio fit *Baſilii in Capadocia depoſiti*; itemque *Fulgentii, qui in Africa paſſus ſit; atque Eugendi, cuius uita in territorio Lugdunenſi uirtutibus et miraculis plena refulſerit, ac Euphroſynae, quae Alexandriae in Aegypto fuerit.* Vnde nullo negotio intelligitur, martyrologium hoc eſſe commune. Henricus quoque Valeſius in *diſſ. de martyrologio Romano, quod Roſvveydus edidit*, cenſet hoc martyrologium, neque Romanum eſſe, neque recte ita dici. *Sed cuiuscunque*, inquit, *ea fraus fuit, martyrologium hoc Romanum dici non poteſt; uerum Aquileienſe potius, aut alio quouis nomine eſt appellan-*

pellandum. Conf. Matthias Frid. Beckius in *martyrologium eccleſiae Germanicae peruetuſtum*, p. 9. Id tamen concedimus, initia huius martyrologii deberi Romae. Nam certum eſt, Romae fuiſſe, qui geſta eorum, qui Romae martyrium ſubibant, literis mandarent. Hinc in Ioſephi Binghami *originibus ſiue antiquitatibus eccleſiaſticis uol.* II, p. 75 haec leguntur: § V *de Notariis. Aliud officium, quod non prorſus ſilentio praeteriri oportet, dum in hoc argumento uerſamur, eſt officium* notariorum *ſiue* exceptorum, *ut Latini eos appellant; qui iidem ſunt, quos Graeci* ὀξυγράφους *et* ταχυγράφους *dicunt; ideo quia per notas et compendia celeriter ſcribebant, quod in miniſterio, cui praecipue adhibebantur, neceſſe erat. Primus enim eorum uſus erat,* a, *quae ab ethnicis iudicibus contra Chriſtianos martyres eſſent geſta, in acta referre, et quasuis circumſtantias, in ipſorum examinatione et paſſione obſeruatas, literis ſigillatim conſignare; quaenam quaeſtiones eis propoſitae; quae reſponſiones datae; et quaecumque geſta eſſent, dum cauſſa eorum audiretur, et de ipſis pro confeſſione Chriſti ſumeretur ſupplicium. Vnde iſtae conſignationes geſta martyrum appellabantur; quae monimenta autographa de martyrum ſuorum paſſione quaelibet eccleſia adſeruabat. Primam huius* notariorum *officii in eccleſia Romana inſtitutionem Pearſonius* *), *et alii quidam uiri eruditi ſub Fabianum, qui Decianae perſecutionis tempore uixit, referendam eſſe, autumant. Nam in antiquiſſimo quodam epiſcoporum Romanorum catalogo* **) *Fabianus ſeptem ſubdia-*

*) Pearſon, de ſucceſſ. epiſc. Rom. diſſ. I, C. III, n. III. Fell. not. in Cyprian. epiſt. XII: Hoc fere tempore, ſub initiis Decii, Fabianus Romae ſeptem inſtituiſſe dicitur ſubdiaconos, qui ſeptem notariis imminerent, ut geſta martyrum in integro colligerent.

**) Catalog. Rom. Pont. in Fabian. Hic regit ſex uel ſeptem ſubdiaconos,

diaconos feciſſe dicitur, qui ſeptem notariis attenderent, ut geſta martyrum fideliter colligerent. Enimuero etſi hoc antea non erat ordinarium aliquod officium, res ipſa tamen ab hominibus ad hoc negotium aptis peragebatur; uti ex antiquis Ignatii et Polycarpi et diuerſorum aliorum actis liquet, quae literis conſignata fuerunt ante, quam Fabianus publicum et peculiare notariorum munus Romae inſtituiſſe dicitur. Citantur eiusmodi geſta adhuc in martyrologio MS. Altdorf. u. g. in *Sectione* pridie nonas Ian. legenda: *Apud Africam praeclariſſimorum martyrum Aquilinii, Geminii, Eugenti, Marciani, Quinti, Theodoti, Tryphonis, quorum geſta habentur.* Item *Sect.* III. Id. Ian. *In Africa natale beati Saluii; in huius natali ſanctus Auguſtinus uerbum fecit ad populum Carthagine. Apud Alexandriam ſanctorum confeſſorum Petri, Seueriani, Leucii, quorum geſta habentur.* Dicebantur haec geſta martyrum eorumque ſummae tabulis literisque mandata *faſti* et *diptycha*. Conf. Gaſparis Sagittarii *de martyrum natalitiis in primitiua eccleſia*, *liber* p. 13 ſeq. et immortalis Schwarzii noſtri *diſſ.* de *uetuſto quodam diptycho conſulari et eccleſiaſtico* §. 10. *ſeqq.* Ex quibus geſtis, faſtis et diptychis deinde martyrologia confecta ſunt.

Quum itaque martyrologium Romanum Latine ſcriptum ſit, et Romae eſſent, qui geſta martyrum literis mandarent, ac ſtatim ab initio *) ſectionum martyrologii Romani martyrum

conos, qui ſeptem notariis imminerent, ut geſta martyrum fideliter colligerent.

*) V. g. Sectione Kalend. Ian. quarto nonas Ian. tertio non. Ian. non Ian tertio idus Ian. pridie Id. Ian. Idib. Ian. decimo ſept. Kal. Febr. quinto decimo Kalend. Febr. quarto decimo Kalend. Febr. tertio decimo Kalend. Febr. duodec. Kal. Febr. legenda etc.

tyrum Romanorum mentio fieri ſoleat: quid impedit, quo minus recte cenſeamus, originem martyrologii Romani Romae eſſe quaerendam; id eſt, acta martyrum Romanorum ei originem dediſſe, additis tamen geſtis aliorum martyrum; quamuis definiri nequeat, quis aut ubi martyrologium Romanum collegerit. Caſim. Oudinus in *comment. de ſcript. eccleſ. antiq. uol. I, p.* 1684 de martyrologiorum ortu et aetate ita diſputat: *At tempore uenerabilis Bedae nondum erant martyrologia, quum ipſe primus unum conſcripſerit, atque illud in multis diebus uacuum; ut VſuarduS teſtatur. Ipſa facta ſunt tantum uulgaria, ſeculo nono iam labente etc.* Quum autem haec compendia geſtorum martyrum, ſiue martyrologia paſſim conficerentur, et recentiori aetate etiam Romanorum Pontificum iuſſu et auctoritate conformarentur, mirum non eſt, ea ualde uariare. Vid. Baronius l. c. *cap.* VIII., *p.* 16 ſeqq. *de antiquo martyrologio Romano ſaepius aucto.* Talibus uero mutationibus et additionibus ineptae quoque fabulae martyrologiis irrepſere.

Quemadmodum uero geſta martyrum natalibus martyrii ſui olim legebantur: ita quoque deinde martyrologia ex actis confecta eodem modo tractabantur. Sed et martyrologia in eccleſia publice lecta eſſe, uel ex codice noſtro MS. patet, in quo ad XVI Kal. Martii haec nota legitur, quae neque in editione Baronii, neque Lubini, deprehenditur: *In anno biſſextili, hac die, et deinceps usque ad quinto Kalendarum Martii, ſuperior numerus Kalendarum, ſcilicet XVII Kalendarum Martii, qui eſt de *) nigro; et reliqui numeri*

XVII

*) Extat nimirum hic in Cod. Altdorfino duplex numerus XVI, quorum ſuperior atro, inferior autem rubro colore exaratus eſt.

numeri Kalendarum ſic poſiti pronuntientur; ita tum quoque in natali ſancti Matthiae, cuius lectio in anno biſſextili bis ex integro eſt legenda. Prima die, qua legitur, pronuntietur ſuperior numerus, ſecunda uero die, pronuntietur inferior. Quod etiam confirmatur nota alia, quae in hoc Codice ad VI Kalend. Martii legitur, et haec eſt: *Haec lectio, quae ſequitur in anno biſſextili duobus diebus ex integro legatur, et prima die dicatur: VII Kalend. et pronuntietur numerus lunae minor. Secunda uero die dicatur: VI Kalend. et pronuntietur numerus lunae maior.* Qui mos legendi ex officio martyrologia adhuc in coetu Romano obtinet.

Ratio autem codicis MS. Altdorfini martyrologii Romani haec eſt. Exſtat in eo primum menſis et diei nomen in uertice aut praeter initium libri, in margine eius, quibus ſectiones libri legendae ſunt. Deinde ſequuntur ab initio ſingularum ſectionum XVIIII litterae intra duas lineas ſupra numeros, qui epactarum rationem habent, et aetatem lunae reſpiciunt. Literae autem ſupra numeros adſunt, ne ex ſolis numeris in pronuntianda et definienda aetate lunae erretur. Porro in margine poſitae literae ſunt hebdomadicae cum numeris aetatis lunae. Id quod ex ſubiectis ſpeciminibus magis eluceſcet. Quae uero in contextu Baronii et Lubini diuerſis a reliquo typo literis impreſſa ſunt, in MS. Altdorfino aut deſunt aut aliter leguntur.

 Codex

Codex MS. Altdorfinus:

Kalendis Ianuarii

Luna.	A	B	C	D	E	F	G	H
	IX	XX	I	XII	XXIII	IIII	XV	XXVI
	I	K	L	M	N	O	P	Q
	VII	XVIII	XXIX	X	XXI	II	XIII	XXIIII
	R	S	T					
	V	XVI	XXVII					

Liber Baronii et Lubini:

I. Kalendis Ianuarii. Luna A.

o.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	p	q	r
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ſ	t	v													
18	19	20													

A	B	C	D	E	f	F	G	H	M	N	P
21	22	23	24	25	26	26	27	28	29	30	1.

Contextus MS, Altdorfini.

A. III. Circnmciſio Domini noſtri Ieſu Chriſti. Romae natalis Sancti Almachii martyris; qui iubente urbis praefecto, quum dlceret: hodie octauae domi-niri diei ſunt, ceſſate a ſuper-ſtitionibus idolorum, a gladia-to-

Contextus Baronii et Lubini.

Circumciſio Domini noſtri Ieſu Chrſ-ſti, *et octaua natiuitatis eiusdem.* Romae Sancti Almachii martyris, qui iubente *Alipio* Vrbis Praefecto, quum diceret: Hodie octanae Do-minici diei ſunt, ceſſate a ſuperſti-tionibus idolorum, *et a ſacrificiis pollu-*

Contextus MS. Altdorfini.

toribus occiſus eſt. Via Appia coronae militum triginta, ſub Diocletiano Imperatore. Item Romae ſanctae Martinae uirginis, quae ſub Alexandro Imperatore diuerſis tormentorum generibus trucidata, tandem gladio martyrii palmam adepta eſt. Apud Spoletum ſancti Concordii presbyteri et martyris, temporibus Anthonii Imperatoris; qui primo fuſtibus caeſus, deinde eculeo ſuſpenſus, ac fame poſt in carcere maceratus, ibique angelica uiſitatione conſolatus, demum gladio uitam finiuit. In Caeſarea Cappadociae depoſitio ſancti Baſilii epiſcopi, cuius celebritas decimo Kalendas Iulii potiſſimum recolitur. In Africa beati Fulgentii, eccleſiae Ruſpenſis epiſcopi, qui ob catholicam fidem, et eximiam doctrinam exilio relegatus, et tandem ad propriam eccleſiam redire permiſſus, uita et uerbo clarus, ſancto fine quieuit. In territorio Lugdunenſi ſancti Eugendi Abbatis, cuius uita uirtutibus et miraculis plena refulſit, Alexandriae ſanctae Euphroſynae uirginis, et aliorum plurimorum ſanctorum martyrum, confeſſorum atque uirginum. etc.

Contextus Baronii et Lubini.

pollutis, a gladiatoribus occiſus eſt. *Ibidem* uia Appia coronae *Sanctorum* militum triginta *martyrum* ſub Diocletiano Imperatore. Item Romae ſanctae Martinae uirginis, quae ſub Alexandro Imperatore diuerſis tormentorum generibus *cruciata*, tandem gladio martyrii palmam adepta eſt. Apud Spoletum ſancti Concordii presbyteri et martyris temporibus *Antonini* Imperatoris, qui primo fuſtibus caeſus, dehinc equuleo ſuſpenſus, ac *poſtea in carcere maceratus*, ibique angelica uiſitatione conſolatus, demum gladio uitam finiuit. *Eodem die ſancti Magni, martyris. Caeſareae in Cappadocia* depoſitio ſancti Baſilii epiſcopi, cuius celebritas decimo *octauo* Kalendas Iulii, *qua die ordinatus fuit epiſcopus*, potiſſimum recolitur. In Africa beati Fulgentii, eccleſiae Ruſpenſis Epiſcopi, *qui tempore Wandalicae perſecutionis* ob catholicam fidem, eximiamque doctrinam *ab Arianis multa perpeſſus, et in Sardiniam* relegatus, *tandem* ad propriam eccleſiam redire permiſſus uita et uerbo clarus, ſancto fine quieuit. In territorio Lugdunenſi *monaſterio Iurenſium*, ſancti Eugendi Abbatis cuius uita uirtutibus et miraculis plena refulſit. *Apud Siluiniacum ſancti Odilonis, Abbatis Cluniacenſis, qui pri-*

Contextus Baronii et Lubini.

primus commemorationem omnium fidelium defunctorum prima die poſt feſtum omnium ſanctorum in ſuis monaſteriis fieri praecepit: quem ritum poſtea uniuerſalis eccleſia recipiens comprobauit. Alexandriae *depoſitio* ſanctae Euphroſynae uirginis, *quae in monaſterio uirtute abſtinentiae ac miraculis claruit.* Et alibi aliorum plurimorum ſanctorum, martyrum, *et* confeſſorum, atque *ſanctarum uirginum.* Reſp. *Deo gratias. Sic ſemper terminatur lectio martyrologii.*

Adiiciemus huic ſectioni adhuc lectionem duodecimo Kal. Nouembr. peragendam, quae haec eſt:

Codex Altdorfinus:

XII. Kalend. Nou. Luna.

A	B	C	D	E	F	G	H	I
VII	XVIII	XXVIII	X	XX	II	XIII	XXIII	V
K	L	M	N	O	P	Q	R	
XVI	XXVI	VIII	XIX	XXIX	XI	XXI	III	
S	T							
XIII	XXV							

Liber

Liber Baronii et Lubini :

G. Duodecimo Kal. Nouembr. Luna 21.

11.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	p	q
29	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
r	ſ	t	u	A	B	C	D	E	f	F	G			
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	23	24			
H	M	N	P											
25	26	27	28.											

Contextus MS. Altdorfini.

G Apud Nicomediam natalis ſanctorum martyrum Dazii, Zotici, Gaii cum duodecim militibus. Eodem die ſancti patris noſtri Hilarionis, cuius uitam Ieronymus uirtutibus plenam ſcribit. In ciuitate Oſtia ſancti Aſterii presbyteri, qui in paſſione beati Calixti Papae legitur ipſo die depoſitionis ſancti Viatoris, miniſtri beati Iuſti epiſcopi Lugdunenſis. Burdegala Seuerini epiſcopi. Ciuitate Colonia paſſio ſanctarum undecim millium uirginum. Et.

Contextus Baronii et Lubini.

In Cypro natalis ſancti Hilarionis *abbatis*, cuius uitam uirtutibus atque miraculis plenam S. Hieronymus *ſcripſit*. *Apud* Coloniam *Agrippinam natalis* ſanctarum *Vrſulae et ſociarum eius, quae pro Chriſtiana religione et uirginitatis conſtantia Hunnis interfectae, martyrio uitam conſummarunt, et plurima earum corpora Coloniae condita fuerunt. Apud* oſtia *Tiberina* ſancti Aſterii presbyteri, *et martyris*, qui *ut* in paſſione beati Calliſti Papae legitur, ſub Alexandro Imperatore paſſus eſt. *Nicomediae* natalis *ſanctorum* Daſii, *Zotici*, Caii, *et aliorum duodecim militum, qui poſt diuerſa tormenta in mare demerſi ſunt. Maroniae in Syria prope Antiochiam S. Malchi monachi. Lugduni* ſancti Viatoris, miniſtri *beati* Iuſti, Lugdunenſis epiſcopi. *In caſtro Laudunenſi ſanctae Ciliniae matris beati Remigii, epiſcopi Rhemenſis.*

Ex his ſpeciminibus facile patet, Codicem Altdorfinum priſcae orthographiae monumenta retinere, quod ex uocibus *aput*, *Gaii*, liquet; quamuis etiam ex ſcribendi ratione uerborum *cimiterio*, *martiris*, *Eufroſine*, *Affrica*, *Anthonii* pro Antonini; etc. ignorantia ſcribae, qui ſine dubio monachus fuit, appareat. Inepte quoque ſcriba ſpatio uerſuum explendo ſtuduit, unde in poſteriori ſectione a nobis allata particula *Et* ſolitarie poſita in fine ſectionis locum nacta eſt; pro qua alias in fine ſectionum pro ſpatii ratione modo occurrit: *et ali*, modo: *et aliorum*, modo: *et aliorum plurimorum*, modo: *et aliorum plurimorum ſanctorum*, modo: *et aliorum plurimorum ſanctorum martyrum*, modo: *et aliorum plurimorum ſanctorum martyrum confeſſorum*, modo: *et aliorum plurimorum ſanctorum martyrum, confeſſorum atque*, modo, plena formula: *Et aliorum plurimorum ſanctorum martyrum confeſſorum atque uirginum.* Magni tamen faciendus eſt hic codex MS., quod laciniis iſtis caret, quae deinde martyrologio huic aſſutae ſunt, et interdum in abſurdas fabulas euaſere. Quo pertinet fabula S. Vrſulae et undecim millium uirginum, quae Coloniae martyrium ſubierint. De qua fabula Bingham *orig. eccleſ. uol.* VIIII, p. 138 haec habet: *In primis autem Pagius fabuloſam hiſtoriam explodit Vrſulae* *) *et undecim mille uirginum, quae Coloniae tempore Cyricii, fictitii pontificis Romani, paſſae dicuntur; narratque martyrologium Romanum, et breuiarium, numerum iſtum tamquam incredibilem omiſiſſe; idem quoque feciſſe editores Colonienſes, et Scholam Sorbonicam, retento ſolo Vrſulae nomine, non obſtante, quod Hermannus Crumbak totum tomum integrum de Vrſula uindicata, ad defendendam hanc abſurdam fabulam, compoſuerit.* Quem-

*) Pagi crit. an. CCCLXXXIII, §. III.

Quemadmodum autem etiam in libris Baronii et Lubini huic fabulae mederi ſtuduerunt, quum pro *Vrſula et undecim millibus uirginum*, Vrſulam et ſocias eius, ponerent: ita uerofimile, eſt fabulam hanc, quantum ad martyrologium Romanum attinet, certe partim, ex errore ſcribarum fuiſſe ortam. Hinc uariae innotuere uirorum doctorum coniecturae, quibus hunc locum ſaniorem redderent. In *Valeſianis* p. 48 *ſq.* haec emendatio Sirmondi legitur: *Il y a eu une ſainte Vrſulae Martyre ſuivant la commune opinion. On ignore neanmoins de quel tems elle a été. Mais je ſuis tres-humble ſerviteur des onze mille Vierges. La fable eſt un peu trop maniſeſte, pour pouvoir la ſouffrir. Voicy ſur quoi cette erreur eſt fondée ſuivant la conjecture du ſavant Pere Sirmond. Ceux qui ont forgé cette belle hiſtoire, ayant trouvé dans quelques Martyrologes manuſcrits*, SS. VRSVLA ET VNDECIMILLA V. M. *c'eſt à dire:* Sanctae Vrſula et Vndecimilla Virgines martyres, *et s'etant imaginez qu'*Vndecimilla *avec l'V et l'M, qui ſuivoient, étoit un abregé pour* undecim millia Virginum Martyrum, *ont fait là deſſus ce Roman que nous avons aujourd'huy.* Aliam coniecturam de hac re profert natalis Alexander in *hiſtoria eccleſiaſtica tom.* 4, p. 183: *Numerus etiam*, inquit, *ſociarum S. Vrſulae incertus eſt. - - Vſuardi martyrologium, Caroli Magni Imperatoris et Galliarum Regis iuſſu conſcriptum; quod manu ſcriptum habetur in bibliotheca celeberrimae Abbatiae Sancti Germani a Pratis, et uel Vſuardi, qui huius Coenobii monachus fuit, autographum eſt, uel eo uiuente deſcriptum fuit, ſanctae Vrſulae et XI millium Virginum martyrum ad diem XXI Octobris non meminit. Sed die XX adſcribit Paſſionem ſanctarum Virginum Marthae et Saulae, cum aliis pluribus; et quidem Coloniae, ubi martyrologium Romanum, et alia recentiora, ſanctae Vrſulae et ſociarum*

paſſionem die XXI conſignant. An forte ex his uerbis Vſuardi: et Saulae, Vrſaulae, *ac deinde* Vrſulae *nomen interpolatum? ſed ſi ita eſt, cur Martha ſacri agminis Ductrix altera omiſſa eſt?* Quae rationes et coniecturae facile produnt, labem loci in uoce *millium* latere. Qua labe etiam infectus eſt codex, uti ſupra uidimus, MS. Altdorfinus. Sed ſimpliciſſima loci purgandi ratio ſine dubio eſt; ſi ſecundum ueſtigia cod. Altdorfini legatur: *Ciuitate Colonia paſſio ſanctarum undecim martyrum uirginum*; e quibus deinde alii aliam uirginem appellarint et loco addiderint. Quum enim uox martyrum plerumque compendiario ſcribatur, facile ex mrm *milium*, uti in cod. Altd. more uetuſto ſcribitur, fieri potuit. Qualem emendandi huius inficeti loci rationem iam protulit b. Koehlerus in *hiſtoricis deliciis numiſmaticis part. I. p.* 262, ubi ita commentatur: *Man hält auch dafür, die ganze Erzählung von den* 11000 *jungfräulichen Gefährten der heil. Urſulä ſey daher entſtanden, daſs, da in den alten Martyrologiis zu leſen geweſen:* S. Vrſula cum XI. Martyribus Virginibus, *welches ferner abgekürzet geſchrieben werden:* cum XI. M. Virg. *ſo habe ein unverſtändiger Copiſte geleſen, Vndecim Millibus. Virginibus.* Sed codex MS. Altdorf. Vrſulae non meminit, unde nomen Vrſulae poſthac ex traditione inculcatum et locus corruptus fuerit. Vrſulae enim et undecim millium uirginum eius primum, quantum conſtat, meminit Sigebertus Gemblacenſis in *chronographia* ad annum domini 453 in Struvii *rerum Germ. ſcriptoribus tom.* I. *pag.* 717.

Ceterum Codex Altdorfinus martyrologii Romani in omnibus ſectionibus a libris Baronii et Lubini diſcedit; unde

de quae huic martyrologio aliunde addita fuerint, facile patet.

* *

In forma quarta.

Terentii Comoediae. Saec. XII. Codex e biblioth. v. c. *Gothofredi Thomaſii* emtus, ualde mancus, foliorum 56. Initio et fine caret. Incipit a quinque ultimis uerſibus Scenae quintae Actus ſecundi Andriae:

Omnes ſibi eſſe melius malle quam alteri.

Sequuntur plures Scenae mutilatae huius Comoediae uſque ad Actus quinti Scenam ſextam, quam excipiunt *) hi uerſus duodeuiginti Scenae ineditae ſeptimae, quam in nulla editione reperi.

Pamphylus.

Te expectabam. eſt de tua re quod agere ego tecum uolo.
Operam dedi, ne me eſſe oblitum dicas tuae gnatae alterae
Tibi me opinor inueniſſe dignum te atque illa
Perii daue de meo amore ac uita ſors tollitur.
Non noue iſtaec mibi conditio eſt ſi uoluiſſem pamphile.
Occidi daue maue perii. id quam obrem non uolui eloquar.
Non iccirco quod eum omnino affinem mibi nollem bem tace.
Sed amicitia noſtra quae eſt a patribut noſtris tradita.
Non aliquam partem ſtudii adductam tradi liberis,
Nunc cum copia ac fortuna utrique ut obſequeretur dedi.
Detur benefactum abi age gratias ſalues chremes.
Amicorum meorum omnium agiſſime.

Quid

*) Vt in Codice Ekneriano adhuc antiquiore. Vid. P. II, pag. 136.

Quid michi comminus eſt gaudio quam id quod abs te expeto.
Me repperiſſe ut habitui antehac fui tibi. animum.
Quoadcumque applicaris ſtudium exinde interit tute
Exiſtimaueris. Id ita eſſe facere coniecturam ex me licet.
Alienus abſte tamen. quis tu eſſes noueram. Ita res eſt gnatam tibi
Meam philumenam uxorem et dotis ſex talenta ſpondeo.

Legitur deinceps *Argumentum*, ut in editione Mureti 1576. *Eunuchus.* Prologus Act. I, uſque ad initium Scenae primae Actus ſecundi.

Sequitur Sc. 3. Act. III, Sc. 1. 5. Act. IV, Sc. 2. 4. 5. init. 7. Act. V, Sc. 1. 2. 4. uſque ad exitum: *uos ualete et plaudite. calliopius* *) *recenſui.*

Heautontimorumenos. Periocha *C. Sulpitii Apollinaris* Prologus. Act. I, Sc. 1. 2. Act. II, Sc. 1. 2. 3 init. cum ſcholiis interlinearibus.

Adel-

*) Caſpar Barthius arbitratur, (Aduerſ. L. 6, c. 20) *Calliopium*, qui Terentii fabulis recenſuiſſe in codicibus MStis notatur, non alium eſſe, quam Albinum ſ. Alcuinum, Anglum, qui et in codice MSto uitae Willebrordi uocatur: *Dominus Albinus Magiſter optimus Calliopicus*, i. e. totus a Calliope et Muſis formatus. Vulgo notiſſimum, quam faciles librarii monachales in augendis, et commutandis, uel etiam omittendis ſcriptorum uocabulis. Cum ergo Terentius tunc temporis ad linguam Latinam diſcendam pluribus ualde fuerit familiaris; et longe maxima propter eruditionem Alcuini fama, cuius recenſioni omnia fere uidebantur eſſe ſubiecta; claſſicum hunc librum neque in ſcholas, neque in bibliothecas fuiſſe receptum, niſi communis huius Ariſtarchi ſuauitatis plenum fuerit ſubſcriptum nomen *Calliopii*, uel *Calliopici*. *I. N. Funccii* commentat. de inerti ac decrepita lat. linguae ſenectute, pag. 335.

Adelphorum Act. V, Sc. 4. 5. uſque ad finem.

Hecyra integra.

Calliopius recenſui

otinam qui natans litus pertingere temptat
Herbarum feſſus corpore ſumma nitens.

Phormio. C. Sulpitii Apollinaris Periocha. Prolog. Actus I. Act. IV, Sc. 1. 2. 3, uſque ad uerba: Poſtquam hominem his uerbis ſentio molirier.

Lectiones uariantes alicuius momenti nullas legi, quamuis plura folia cum textu Danielis Heinſii contulerim.

* *

M. Tullii Ciceronis Liber I et II Rhetoricorum de inuentione.

Eiuſdem ad Herennium Libri IV integri.

Boetii liber quartus de differentiis topicis.

Codex pulchre ſcriptus litteriſque initialibus paſſim nitide pictis ſuperbiens. Emtus eſt e bibliotheca b. Schwarzii.

* *

Horatius Flaccus. Codex foliorum 155, puro et perſpicuo charactere ſcriptus.

Continet hic Codex omnes libros Carminum Horatii. Character quidem litterarum eſt elegans, et compendiis uacuus; uerum et hoc manifeſtum, illum eo tempore demum deſcriptum eſſe, (Koelero iudice) quo typographia orſa: ſiquidem accurate congruit cum charactere curſiuo Aldi Manutii. Ceterum prodit ſubinde uiciis commiſſis negli-

gen-

gentiam librarii; attamen non ſpernendae uariae lectiones ſimul in illo occurrunt. Beatus *Maximilianus Nagelius*, digniſſimus ornamenti nuper Altdorfini, b. Profeſſoris Celeberrimi, Dom. M. Iohannis Andreae Michaelis Nagelii, filius, ſcripſit Commentationes quatuor de hocce Codice manu ſcripto membranaceo, cum Specimine uarietatis lectionum etc. Altdorfii Noricor. 1766, 1767. 4. Quibus acceſſerunt Spicilegia in aliis quatuor particulis uariae lectionis Horatii ex codice chartaceo, infra dicendo. Ibid. 1769 — 1775. 4. E quibus hic uaria exhibeo.

De Codice noſtro priſtinus Poſſeſſor eius b. Profeſſor Omeiſius, in fronte libri ita cenſuit: *Eſt quidem MStus hic Codex non adeo antiquus*, 1) *quia tum pictura talis literarum initialium*, *qualis hic eſt in libri frontiſpicio*, *tum etiam modus tanto nitore obducendi ac laeuigandi aurum*, *monaſticas arguunt operas*, *ante ſeculum XII uix natas aut uſitatas*; 2) *quia character*, *quo exaratus eſt*, *minutior et contractior*; *cum paullo uetuſtiores diductioribus et exſtantioribus*, *antiquiſſimos uero uncialibus deſcriptos eſſe literis*, *indubium ſit*. *Barbariem ſeculi*, *et deſcribentis fraterculi negligentiam produnt multa uitioſe ſcripta*; *ut ſtatim 1mo*: *attauis etc*. *Attamen propter membranae puritatem*, *lectionum uarietatem*, *nec plane aſpernandam antiquitatem*, *ſuo utique relinquendus eſt pretio*. *Ita ſentit legitimus Codicis huius poſſeſſor Magnus Daniel Omeis*, *Prof. Altdorf. Scrib. m. April*. cIↃIↃcxxcv.

Monachum codicem hunc ſcripſiſſe, uti b Omeiſius indicauit, produnt quoque additamenta quaedam in inſcriptionibus Odarum. Ita u. gr. nominibus feminarum, ad quas odas ſcripſit Horatius, fere ubique ſcriba addidit notam *meretricis*, uti in *inſcriptione* od. V, *lib*. I. *Carm*. ad *Pyrrbam*

bam meretricem; od. VIII: *ad Lydiam meretricem*; od. XVII: *ad eandem meretricem*; deinde ignorantia Graecae linguae. Sic in fine codicis pro τέλος ſcripſit τέλῶς, ac uocabula ex ſermone Graeco orta admodum corrupte exarauit; u. c in *inſcriptione* od. III *libr.* II *carm. Pragmatice, imo ſimplokeutice ad Delium;* pro, *ſymbuleutice;* et tandem uiles uerſus, inſcriptionum loco epiſtolis Horatii additi. Sic epiſtolae XV. *libr.* I, praemittitur hic uerſiculus: *Scribitur iſta tibi a quinto quindecima Vala;* quam epiſtolam ſcriba u. 25 minus recte, quod contextus facile probat, terminauit, et a uerſu 26 nouam epiſtolam orſus eſt, eique hunc uerſiculum a primordio addidit: *Mittit et hanc tibi Memi Venuſinus Horatus.* Loco nominis enim *Maenius*, quod alias uerſu 26 huius epiſtolae exſtat, codex Altdorfinus habet *Memius*. Liber *de arte poetica* in hoc codice poſt carmen ſaeculare, uti in MS. Goettingenſi, legitur. Ceterum, quod b. Omeiſius haud obſeruauit, aut certe haud indicauit, in hoc codice, quod ad reliqua attinet, admodum bene conſeruato, magna lacuna eſt; quum ei omne id deſit, quod inter uerſum quinquageſimum ſeptimum ſatyrae quintae libri primi ſermonum, et inter uerſum quadrageſimum nonum ſatyrae primae libri ſecundi adeſſe debebat.

Iam aliquod ſpecimen uarietatis lectionis huius Codicis proferemus, eumque cum editione *Geſneriana* contendemus.

Libr. I *carm.* od. I, u. 7; pro *mobilium* Cod. Alt. cum Codd. Brodaei, et Goettingenſi habet, *nobilium*; ſed hanc uocem poeta iam uerſu quinto huius od. adhibuerat, nec epitheton *nobilium* hic eandem ſimplicem grauitatem prae ſe fert, ac uox *mobilium*.

u. 33

u. 33 pro uerbo *cohibet*, in Cod. Altdorf. uti in codice Brodaei, legitur *prohibet.*

Od. II, u. 31, bene reperitur: *nube candentes humeros amictus.*

Od. IIII, u. 7 pro *terram* habet *terras.* u. 12 ſcriptum eſt: *Seu poſcat agna, ſiue malit haedos.*

Od. V, u. 14. pro uoce *auida* exhibet *humida*, quod gloſſa eſſe uidetur.

Od. VI, u. 7, pro *duplicis*, cum aliis codicibus habet, *duplices.*

Od. VII, u. 17, pro *ſapiens*, legitur *patiens*; quod uocabulum hic commodum ſenſum habet, ſi id ad *triſtitiam* referatur; ſed minus commodum, ſi ad uerbum *finire* reſpiciatur, ad quod hic utique eſt attendendum.

Od VIII, u. 6 et 7, exſtat *equitet, - - temperet.*

Od. VIIII, u. 23, *direptum* legitur, neque damnem hanc receptam lectionem, quum particula *di* ſeparationem indicet.

Od. XII, u. 3, pro *recinet*, uti in Cod. Goettingenſi, eſt *recinit.*

ead. od. u. 14, uti in alio Cod. ita in Altdorfino, ſed ex ignorantia contextus reperitur: *rex hominum ac Deorum.* Nam hanc formulam hic uerſum ſequentem ordiens *qui* non patitur.

Verſus 38 huius odae ita conſtitutus eſt: *Prodigum Paullum, ſuperante Poeno.*

Od.

Od. XIII, u. 8, uoces *macerer ignibus* Cod. Altd. traspoſitas exhibet: *ignibus macerer.*

ead. Od. u. 13, pro *audias* habet *audies.*

Od. XIIII, u. 6 pro *gemant*, legitur *gemunt*; ſed ſequitur u. 8 non *poſſunt*, ſed *poſſint.*

ib. u. 18, quod ſine dubio ſcriba uocem *curaque* in libro, unde deſcribebat, legere haud potuit, pro ea ſcripſit, *cintique*; quod monſtrum uocis facile ex maiuſculis literis uocis CVRAQVE oriri potuit.

Od. XVI, u. 6, pro *mentem* Cod. Altd. profert; *mentes.*

Od. XVII, u. 9, cum aliis Codd. habet *baedilia.*

ead. od. u. 16, pro *bonorum* ſimplicius, ſed minus ſignificanter, exſtat *bonorum.*

Od. XVIII, u. 3, pro *nam* legitur *iam*, et u. 5, pro *crepat*, *increpat.*

Od. XXII, u. 11, pro *expeditis* cum libro Florent. habet *expeditus*, et pro *Daunias* u. 14, exhibet ut alii libri, *Daunia.* Vocem autem *nutrix* u. 16 iterum legere haud ualuit ſcriba, et pro ea exarauit: *mitbo.*

Od. XXIII, in initio uerſus primi pro *uitas*, adeſt *uitat*; quod quidem cum uerſu octauo huius odae, ſed non cum uerſu nono, conſpirat.

Od. XXV uerſ. ultimo pro *Euro* legitur *Hebro.*

Od. XXVIII, u. 18 pro *auidis* exſtat *auidum*; et u. 19, pro *denſentur*, ex errore ſcribae *denſatur*, pro *denſantur*; atque u. 31, pro *fors et*, *forſan.*

Od. XXXI, u. 3 et 4 haec lectio deprehenditur: *non opimae Sardiniae ſegetes feraces*; et u. 18, pro *at* (precor); *et* (precor.)

Od. XXXII in Cod. Altd. incipit a uoce *poſcimus*; et 11 pro *nigris oculis* legitur *nigrum oculis.*

Od. XXXVIII in duobus ultimis uerſibus uerba ita locata ſunt: *neque me bibentem Vite ſub arcta.* Et cet.

Varietas lectionis Epodon libri.

Od. I, *u.* 7 pro *perſequemur* denuo adeſt *proſequemur.*

Od. II, *u.* 11 et 12 exarati ſunt poſt uerſum 13 et 14. *u.* 39, pro *quod ſi* ſcriptum eſt *quid ſi.*

Od. III, *u.* 3, legitur *edat.*

Od. V, *u.* 37, pro *exuſta* eſt *execta*; quod probauit GESNERVS.

Od. XI, uerſ. ult. pro *renodantis* extant uerba: *rem dantis comam*; quae uerba uocis *renodantis* ueſtigia habent.

Od. XIII, *u.* 8. eſt *Achamenio* pro *Achaemenio.*

Od. XVI, *u.* 33. non *rauos*, ſed *flauos* inuenimus. Nimirum ſcriba uocem ſibi notiorem exarauit.

u. 35. pro *poterunt*, eſt *poterant.*

Od. XVII, *u.* 17. eſt *Circe* pro *Circa.*

Varietas lectionis in Carmine ſaeculari.

u. 4, pro *priſco* eſt uulgatum *ſacro.*

u. 21, etiam C. Alt. habet: *undenos decies.*

u. 49, incipit a uoce *quique.*

u. 51, orditur a uerbo *imperet.*

u. 55, loco uerbi *petunt* eſt *ferunt.*

Ser-

Sermonum Horatii libri primi Satira I.

u. 10 *cantu* pro *cantum.*

u. 19 pro *nolint* eſt *nolunt.*

u. 38 loco *ſapiens* legitur *patiens.*

u. 101 pro *Naeuius*, exſtat *Meuius*, ſ. *Maeuius.*

Sat. II.

u. 25 pro *Maltbinus* Cod. Altd. et Goetting. habent *Malchinus.*

u. 68 lectionem Bentleii *uidenti* habet.

u. 78 *Deſine ſectari matronas, unde laboris.*

u. 106 loco *ſectetur*, eſt *ſectatus.* Elegans lectio.

u. 110 pro *pelli* eſt *uelli*, quod uocabulum bene cum uocibus *aeſtus curaſque graues* conuenit.

Sat. III.

u. 21 et 24 pro *Maenius* ſcribitur *Meuius.*

u. 31 pro *corpore* eſt *pectore*; quod haud placet.

u. 86 loco *Ruſonem* legitur *Druſonem.*

Sat. IV.

u. 3 pro *aut fur*, uti in codice Bentleiano, legitur *ac fur.*

Sat. V.

u. 19 pro *ſtertit* exſtat ex gloſſa *dormit.*

u. 51 legitur *Claudi.*

Poſt uerſum 57 huius Satirae incipit defectus huius codicis, qui uſque ad uerſum 49 Satirae primae Libri ſecundi pertinet.

Libri II, Sat. II.

u. 56 pro *ductum* eſt *dictum.* rel.

* *

Iuuenalis Satirae XVI. foliorum 66. Saec. XIII. Codex e biblioth. b. Schwarzii emtus.

Textus cum editione Eilhardi Lubini conſentit.

Scholia quaedam ſparſim in margine Satirae primae addita ſunt.

In Satira prima uerſus 42 eſt omiſſus et ſuppletus a manu recentiori.

Verſui 89 additum eſt habuit.

In Satira tertia uerſus 9, 167, 216 atque 227 omiſſi ſunt.

Sat. IV, u. 36, 48, 69, et 96 omiſſi.

Sat. V, u. 54, 60, et 146 omiſſi.

Sat. VI, u. 232, et 304 omiſſi.

Omnes hi uerſus a manu recentiori ſuppleti ſunt.

In Satiris ſequentibus permulti uerſus omiſſi. u. c.

Sat. VIII, u. 7.

Sat. XI, u. 6, 166, 167.

In Calce initium Scholiorum uerſus primi Satirae primae legitur.

Lectionum huius codicis ſpecimen dedit M. *Vlricus Sebaſtianus Beckius* in Obſeruationibus philologicis in Satiras Iuuenalis duas priores. Altd. Nor. 1732. 4. qui cum Codice Schurzfleiſchiano mirum in modum illum conſentire docet. Dom. *Iabnus*, Conrector Culmbacenſis meritiſſimus, hunc noſtrum Codicem cum Ebneriano *) aliiſque ueteribus editionibus contulit, uariantesque lectiones Satirae primae in Programmate, in forma quarta edito, publici iuris fecit.

* *

Clau-

*) Vid. P. II, pag. 147.

Claudianus. Codex eſt Saeculi XIII, formae quartae oblongae. *) Eſt e bibliotheca uiri immortalis, Schwarzii, qui emerat ex Vffenbachiana.

Contuli et eum editione Gryphiana, Lugd. 1535. 8 et eum Elzeuiriana Nicolai Heinſii (Amſtelod. 1665. 8 mai).

Ordo Codicis ita ſe habet:

Incipit a libris in Rufinum. Liber primus integer eſt. Liber uero ſecundus uſque ad uerſum 350.

De bello Gildonico, uſque ad uerſ. 264.

In Eutropium. Lib. I integer

In Libro II deficit uerſus 158:

Barbara Romano ſuccurrant arma pudori.

Verſus 437

Tarda leuant; alii leto iunxere ſoporem

omiſſus eſt.

Sequitur Epithalamium in nuptias Honorii Aug. et Mariae.

Omiſſus eſt uerſus 173:

Hos Mariae cultus, haec munera noſtra precamur.

In tertium Conſulatum Honorii Aug.

In quartum Conſulatum.

Panegyris Manlii Theodori Conſulis.

De laudibus Stiliconis, Lib. I, II, et III.

In ſextum Conſulatum Honorii Aug.

De bello Getico.

Omiſſus eſt uerſ. 215:

Ferrataeque Getis ultro ſe pandere portae?

*) Haud diſſimilis eſt codici Virgilii Saec. XV, quem deſcripſit *Ioh. Geo. Guil. Koehler*, Ienae, 1771. 4.

Codex definit uerſu 343:
Obriguere gelu. multos hauſere profundae.
Reliqua omnia deſunt.

* *

Incipit liber febrium a Conſtantino Affricano editus. In forma quarta maiori, foliorum 43.

Codex ſub finem Saeculi XIII ſcriptus eſt, charactere uariis abbreuiationibus deformato.

Conſtantinus Africanus, Carthagine natus, in Oriente, ubi diu uixit, medicinam didicit, et Salernum, quae didicerat, attulit. Obiit A. 1087 in monaſterio montis Caſſini. Eius opera dixit b. *Albertus von Haller* in Biblioth. Med. pract. T. I, pag. 348, 380, 426 et 427.

Exſtant in opere aureo de Febribus, Venetiis 1526 fol. publicato, excerpta a folio 130 uſque ad folium 153, ſub titulo: *Iſaaci Iſraelitae, filii adoptiui Salomonis regis Arabiae, de febribus liber*, diuiditurque in 44 capita.

Vid. b. *Ioh. Andr. Mich. Nagelii* commentatio de Codice MS. Bibliothecae Academiae Altdorfinae *Conſtantini Africani* de febribus. Altdorfii, 1764. 4. e quo hic praecipua exhibeo.

„Codex MS. Altdorfinus diducitur in quinque parti-„culas, quarum tamen primam ſcriba librum appellat, etſi „in titulo totum opus librum appellauit. Codex MS. prae-„ter uarietates quasdam lectionum, quarum ſpecimina dein-„ceps dabimus, uſque ad caput XXIII cum contextu ope-„ris Veneti conuenit. Poſt caput XXII in opere Veneto „ſequi-

„ſequitur cap. XXIII *de febre accidente propter dolorem hepa-„tis, ſplenis, uel alterius membris* (leg. membri.) ſed in cod. „MS. Altdorfino inter caput XXIII et XXIIII operis Ve-„neti ſequentia inculcantur: *Explicit III particula. Incipiunt „capitula quartae particulae.* 1) *De cauſſis et accidentibus, et „ſignificationibus cauſonis, et acutae febris.* 2) *De cauſſis et „accidentibus, et ſignificationibus phreneſis.* 3) *De temporibus „acutarum aegritudinum oſtendentibus criſin bonam uel malam.* „4) *De triplici diuiſione criſis ſecundum uelocitatem l. tardita-„tem l. mediocritatem.* 5) *De tempore certaminis morbi et na-„turae.* 6) *De duplici diuiſione nuntiatiuorum ſignorum.* 7) „*De cognitione uitae uel mortis in futura criſi.* 8) *De duplici „diuiſione criticorum dierum.* 9) *De cognoſcenda die uel hora „futurae criſis.* 10) *De cognoſcenda purgatione, per quam fa-„cienda eſt criſis.* 11) *De cauſſis et ſignis ſynochae inflatiuae.* „12) *De laudabili et illaudabili et mediocri ſputo.* 13) *De „ſignificationibus coctionis materiei, et uicinitatis, et tarditatis „crepaturae apoſtematis.* 14) *De cauſſis ad digerendam mate-„riam, et adiuuantibus apoſtema aperiendum.* 15) *De differen-„tia uerae et non uerae pleureſis.* 16) *De peripneumonia.* 17) „*De alienatione, quae fit propter paſſionem diaphragmatis, et „ea, quae fit propter paſſionem cerebri.* 18) *De ſignificatione „temporum uniuerſorum morborum.* 19) *De diaeta et cura mor-„borum ſecundum ſua tempora.* 20) *De cura acutorum morbo-„rum.* 21) *De cura et cauſſis ſyncopis.* 22) *De cauſſis et ac-„cidentibus et cura icteritiae.* 23) *De cura ſynochae inflatiuae.* „24) *De cura uerae pleureſis.* 25) *De cura non uerae pleureſis.* „Quae XXV capitula in libris Baſileae 1536. fol. excuſis „Conſtantini non deprehendimus, atque pro ineditis repu-„tamus. Complent autem 18 folia codicis MS.

„Ceterum hic codex ita exaratus eſt, ut ſingulae pa„ginae in duas partes, ſiue columnas, diuidantur. Litterae „quodammodo minutae ſunt, et uerba compendiis ſcriben„di nimis ſcatent, quae exercitatum et attentum in hoc ge„nere lectorem requirunt. Indicium quo tempore liber „exaratus ſit, haud inuenimus; quum tamen in margine „libri alicubi ſatis craſſae notae muſicae, appareant, mona„chum ſcribam eius fuiſſe arbitramur. Quiſquis is fuit, „linguae Graece imperitiſſimus fuit, quum *effimera*, *ptiſis*, „*tipſis*, *ethica*, *periplemonia*, loco *ephemera*, *phthiſis*, *hectica*, „*peripneumonia*, ſcribere ſoleat. Liber conſtat foliis 44, et „paſſim a manu antiqua emendatus, in margine auctus, et „lectioni accommodatior factus eſt. Quis eum bibliothecae „Academicae intulerit, haec inuolucro codicis intus inſcri„pta declarant: *Codicem hunc manu ſcriptum medicum, cuius „Auctor A. C.* 1070 *c^rc floruit, bibliothecae Vniuerſitatis huius „publicae dono dedit Ioh. Conradus Zeltnerus, miniſt. Candida„tus.* Tituli autem ſectionum, earumque initia in codice „Altdorfino paſſim ab editione Veneta abeunt.

„Iam ſpeciminis cauſſa prologum Conſtantini in Iſaaci „librum de febribus ex editione Veneta cum uarietate „lectionis codicis MS. Altdorfini proferemus:

„*Quoniam te* 1) *chariſſime fili, Iohannes, lachrymas maeſto „cordis dolore perpetim effundere* 2) *proſpexi; eo quod exilio*, „3) *nimioque calamitatis maerore* 4) *extenuatum in ultima pau„pertatis inopia te perſiſtere fatebaris; praeſertim cum* 5) *in li„terarum* 6) *ualetudine imbecillis* 7) *permanens, quaecunque medici-*

1) Deeſt *chariſſime*, in MS. Altdorf. 2) Cod. Altd. perſpexi. 3) nimiaeque. 4) extenuatus. 5) deeſt. 6) teneritudine. 7) permaneres.

„*dicinae artis* 8) *ſolida longo temporis* 9) *interuallo penetraue-„ras, ignauiter* 10) *in breui obliuioni traditurum te manifeſtabas.* „*Vnde ego Conſtantinus* 11) *Caſſianenſis monachus magno pieta-„tis amore commotus, te paterna charitatis dilectione familiari-„ter ſuſcepi,* 12) *et quae medicinae artis* 13) *utilia ſcripta, ſeu „in mente, imaginata habui, procul dubio tibi anhelanti animo „concedere non negaui.* 14) *Atque quoniam generum* 15) *et ſpe-„cierum febrium diuerſitates tibi ſuper omnia difficiles* 16) *uide-„bantur eſſe,* 17) *neque humilibus petitionibus, et dulcium uerbo-„rum precamine indeſinenter oraueras, ut in modico uolumine „omnium febrium differentias tibi* 18) *planiſſime dictarem, tanti „licet operis laborem* 19) *haeſitans diu facere denegaueram,* 20) „*multo tamen ac ſupplici precamine monitus, quia* 21) *tu nullo „modo ceſſaueras, tuae flexus petitioni hunc librum tranſtuli* 22) „*ex Arabica lingua in Latinam, cuius uerba* 23) *quiſquis* 24) „*legendi ſumma aſſiduitate perfecte intenderit, cauſſas et acciden-„tia uniuerſas febres oſtendentia* 25) *agnoſcere poterit. Quibus „itaque cognitis, curas earum leuiſſime impendere ſciet.*

„Addemus prologo finem libri.

„*De febre accidente propter dolorem hepatis, ſplenis uel al-„terius membri.*

„*Aliquando* 26) *eſt febris propter hepatis dolorem, aut ſple-„nis, cerebri, lateris, pulmonis. renum, et ſimilium; et ceſſante* „*mor-*

8) ſolidi. 9) interſtitio. 10) imbrem. 11) montis Caſſinenſis. 12) qnaecumque. 13) utiliſſima. 14) At. 15) ac. 16) eſſe uidebantur. 17) meque. 18) dictarem planiſſime. 19) haeſitanter. 20) a multo. 21) deeſt. 22) pro: *ex Arabica lingua in Latinam*, Cod. habet: ex Arabico. 23) quisque. 24) Summa legendi aſſiduitate. 25) cognoſcere. 26) febris eſt.

„morbo, qui eſt cauſſa febris, ceſſat et ipſa; unde utilis eſt 27) *„eius curatio, ut certiſſime cauſſa eius curetur, i. ſanetur mem„brum, cuius occaſione febris generata eſt. Sed prius oportet in„telligi, quia febris, quae alios morbos concomitatur, aliquando „eſt debilis; ſicut ſi fuerit propter ſplenem, renes, aut ueſicam, „et aliquando fortis eſt, et moleſta; ſicut cum fuerit* 28) *propter „hepar, cerebrum et latus; et non numquam eſt debilis, et ali„quanto fortis; fortis autem* 29) *cum ſit propter pulmonem. „Dolor enim pulmonis ſi fuerit propter ſanguinem, aut choleram, „febris erit moleſta. Si autem ſit propter phlegma, aut choleram „nigram, febris erit lenis, moleſtatio autem febris, quae ſit pro„pter hepar,* 30) *quia materia eius eſt ſanguis; lenitas autem „*31) *eius, quae ſit propter ſplenem,* 32) *eſt propter choleram ni„gram, quae eſt eius materia; moleſtatio febris, quae ſit propter „cerebrum,* 33) *eſt propter neruos; et* 34) *ſenſus acumen. La„teris autem moleſtatio ſit propter* 35) *choleram, quae eſt eius „materia,* 36) *et propter uicinitatem cordis.* 37).

„Ex prologi itaque uerbis huius libri: *tranſtuli ex Ara„bico*, ſatis patet, hunc librum eſſe uerſionem de ſermone „Arabico; ſed quis eum Arabice ſcripſerit, Cod. MS. Altd. „non habet. Habet tamen id editio Veneta, quae opus „abſurde Iſaaco Iſraelitae, filio adoptiuo Salomonis regis „Arabiae, tribuit. Agunt de hoc Iſaaco Iulius Bartoloccius „in *bibl. magna Rabbinica part. III, p.* 924; Wolfius *bibl. Hebr. „tom. I, p.* 656 (emenda 665); *tom. III, p.* 581, et *tom IIII, „p.*

27) huius febris curatio. 28) „propter cerebrum, hepar, et latus. 29) deeſt 30) fit ex materia eius, quae eſt ſanguis. 31) deeſt. 32) ſit. 33) fit. 34) ſenſuum. 35) ſanguinem, qui. 36) circa uicinitatem. 37) Deo gratias.

„*p.* 882; et Fabricius *bibl. Graec. uol. XIII, p.* 303. Wolfius *tom. I, loc. cit.* annotat Bartolocciurn ex hoc Iſaaco „quatuor effinxiſſe ſcriptores, cui rei uarietas nominum ex „parte occaſionem dedit; quum mox R. Iſaac *Iſraelita*, mox „Iſaac filius Salomonis, et a quibusdam Iſaacus Beimiram, „aut Beniamin uocetur. Eius opera in linguam Latinam „conuerſa eſſe, innotuit quoque R. Gedaliae, qui in „libro שלשלת הקבלה fol. mihi 30, 1, de Iſaaco ait: רבינו
„יצחק הישראלי חכם גדול בתורה ובכל המושכלות ועשה חבור
„על הרפואה שנעתקו א לשון למינו ופי׳ על מסכת מכות
„וחבורים אחרים וחיה יותר מק׳ שנ׳ ולא נשא אשה ומת שנת
„id eſt: *Magiſter noſter* דת״ס לבריאה שהיה תת״פ לחרבן׳
„*Iſaacus Iſraelita, peritiſſimus fuit legis, et omnium ſcientiarum,* „*ac confecit opus aliquod de medicina, quod translatum eſt in* „*linguam Latinam; itemque expoſitionem tractatus Talmudici de* „*plagis, aliosque libros, et uixit ultra* 100 *annos, nec uxorem* „*duxit, et mortuus eſt anno* 4460 *a creatione, qui annus incidit* „*in annum uaſtationis* 880. Sed hi numeri non conueniunt. „Wolfius l. c. t. III, ſcribit Gedaliam Iſaaci aetatem re„ferre ad annum Chriſti 940; quae ratiocinatio lectioni „noſtrae editionis Gedaliae praeferenda eſt. In opere *au*„*reo Veneto* a *fol.* 117 *conuerſo* usque ad *fol.* 129, exſtat „huius Iſaaci liber de *febribus* capita XLV continens, prae„ter illum, cuius uerſio Conſtantino in illo opere tribuitur. „Sed in utroque libro, et res et uerba fere omnia ſaepe „per tota capita conueniunt u. g. in uerſione anonymi *c.* „*XXXVII de epialos et eius cura* cum *c. XXXIX* in uer„ſione Conſtantini, *de cura epialos;* item *c. XXXVIII* uerſ. „anonymi *de lipario et eius cura*, cum *c. XL* uerſionis Con„ſtantini *de cura liparia* etc. ita ut prior ille liber de fe„bribus, cuius interpres nominatus non eſt, ex poſteriori, cuius

„cuius uerſio Conſtantino adſcribitur, confectus et pro ar-
„bitrio alicuius diſpoſitus, uariatus, ac mutatus eſſe, ui-
„deatur.

„Praeſtantem eſſe codicem MS. Altdorfinum iam ſatis „patet, quum ex iis quae adhuc attulimus, comprehenſum „et perſpectum ſit, doctrinam Conſtantini multis occaſioni „fuiſſe, ut libros eius paſſim, ſed fere pro lubitu tracta-„rent, et immutarent, atque ad ſuam quiſque ſententiam „deſcriberent. Codex Altdorfinus autem non ſolum inedi-„ta, uti uidetur, parte, inſtructus eſt, ſed melioribus le-„ctionibus, quam libri editi, ornatur. Quis enim u. g. non „uidet? in prologo *perſpexi*, melius eſſe quam *proſpexi*, *ne-„que* ibidem pro *meque* ineptum eſſe, et gloſſas et mutatio-„nes eſſe: *ualetudine*, pro teneritudine, ex *lingua Arabica in „Latinam*, pro *ex Arabico* etc. Ipſa quoque imperitia ſcri-„bae, quae paſſim ex MS. elucet, librum a mutandi licen-„tia tutum praeſtitit. Ceterum etſi Conſtantinus in genere „ſuo dicendi aeui ſui labes habet, ſatis tamen numeroſe et „perſpicue ſcripſit, et a tumore Africano abhorret.„ Haec b. *Nagelius*.

* *

Antidotarius, ſ. Liber Nicolai Myrepſi, de compoſitione medicamentorum, ordine alphabetico. Scriptus Saec. XIV literis monachalibus magnis in forma quarta, foliis 65. In medio folium deeſt.

Nicolaus Myrepſus, Alexandrinus, Medicorum Graecorum nouiſſimus, *) floruit A. C. 1198. In hoc codice Verſio

*) Non confundendus eſt cum Nicolao, *Praepoſito*, Salernitano, qui 150 capita

Verſio latina Diſpenſatorii medici quibusdam foliis mutilata eſt.

Ego nicolaus rogatus a quibuſdam in practica medicine ſtudere uolentibus, ut eos recto ordine modum diſpendi conficiendique docerem etc.

Aurea alexandrina. aurea dicta eſt ab auro, alexandria ab alexandro peritiſſimo philoſopho inuenta etc.

Edidit Ioh. Agricola Ammonius Ingolſtadii, 1541. 4. Recuſum eſt iſtud Diſpenſatorium Venetiis, 1543 1560 8 ab Antonio Stupano auctum. Vid. b. Halleri Biblioth. botan. T. I, pag. 167, 168. Bibl. med. pract. T. I, p. 324. Meliorem tranſlationem dedit Leonhardus Fuchſius, ſub tit. *Medicamentarium opus in 46 titulos digeſtum.* Baſileae, 1549. fol. Lugduni, 1550. 8. 1663. 12. Exſtat quoque in Collectione Henr. Stephani Artis medicae Principum poſt Hippocratem et Galenum, 1567 fol. pag. 353 ſeq. et recuſ. Francof. 1626. 8. Norimb. 1658. 8 curante Ioh. Hartm. Beyero, ſub tit. *Theatrum de recta medicamentorum praeparatione et uſu.*

* *

Geometria Euclidis ab Anicio Manlio Seuerino Boetio in latinum ſermonem lucidius tranſlata, ſcripta in pergameno

capita ex Myrepſo deſcripſit, cuius Antidotarium paruum recuſum eſt cum Ioh. Meſues operibus, Venet. 1471. 1484. 4. Et cum titulo *Diſpenſatorii ad aromatarios*, ſine loco et anno. fol. et Lugd. 1505 fol. 1512. 4. ex recenſione *Mich. de Capella*, 1536. 1538. 4. Vid. Ill. Halleri Biblioth. medic. pract. T. I, p. 325 et Biblioth. botan. pag. 168 ubi confundit hunc cum Nicolao Alexandrino, ſ. Myrepſo.

meno minoris formae, ſed quadratae, luculento charactere, uariiſque figuris geometricis diſtincta, conſtans foliis 80.

Codex hic ualde antiquus eſt, quod non ſolum litterarum formae elegantes, ſed etiam cifrae declarant, ſ. figurae numerariae, quae accurate conueniunt cum cifris arabicis: ſiquidem omnes ſupinae iacent, cum hodie erectae ſcribantur. Vid. de hocce criterio antiquitatis Ioh Walliſius, P. I Opp. p. 49. Occurrunt illae in abaco Pythagorico inſerto. Excuſa quidem eſt haec translatio Boetii inter opp. eius, quae prodierunt Venetiis, 1491, 1499, Baſil. 1546 et iterum 1570. fol. p. 1487. ſed textus in noſtro codice ulterius extenditur poſt figuram unciarum, ita enim pergit: *Superius uero digeſtae formulae* etc. Poſtea incipit Epilogus, qui deficit in impreſſo exemplari, atque ita incipit: *Si qui uero de controuerſiis, et qualitatibus, et nominibus acrorum etc.* Finit: *Nos uero haec ad praeſens dicta dixiſſe ſufficiat.*

* *

Codex in forma quarta maiori, Saeculi XI. Folior 72. Emtus e Bibliotheca V. Cl. Godofredi Thomaſii.

Incipit Vita Sci Ambroſii Epiſcopi ſcripta a Paulino Epiſcopo.

I. *Hortaris uenerabilis Pater Auguſtine, ut ſicut beati Viri Athanaſius epiſcopus et ieronimus preſbyter ſtilo profecuti ſunt uitam ſanctorum pauli et amonii in heremo poſitorum etc.*

II. Vita S. Nicolai, Epiſcopi, ſcripta a *Iohanne Diacono.*

III. Vita S. Seueri Archiepiſcopi Rauennatis.

IV.

IV. Vita S. Corbiniani Epiſcopi.

V. Vita S. Vdalrici Epiſcopi.

* *

Codex in forma quarta maiori Saeculi XII. Folior 48. a Monacho Benedictino Formbacenſi ſcriptus. Erutus e biblioth. Thomaſiana.

I. Fragmentum Epiſtolae *Sulpitii Seueri* ad Baſſulam. — *luctus omnium, quanta praecipue merentium lamenta monachorum. qui eo die fere ad duo milia conueniſſe dicuntur etc.*

II. *Sulpitii Seueri* Dialogi tres de uita B. Martini, cum capitulis. *)

III. Epiſtola S. *Martini* Ep. ad. Arcadium et Honorium.

IV. Sermo S. *Ambroſii* de tranſitu S. Martini.

V. Item Sermo qualiter corpus eius tranſlatum ſit.

VI. Verſus in cella S. Martini.

VII. Vita S. Briccii Epiſcopi. **)

VIII. Ex *Gennadio*, cap. XIX.
Seuerus preſbyter cognomento Sulpicius, aquitanice prouinçie uir genere et litteris nobilis etc.

IX.

*) Editi ſunt Lipſiae, 1709. 8, cum notis Ioh. Clerici.

**) Similia contenta in codice Quedlinburgenſi, in bibliotheca templi S. Seruatii, reperiuntur, qui ad Carolingorum aeuum pertingere uidetur. Vid. Tobiae Eckhardi Codices manuſcripti Quedlinburgenſes, quibus acceſſerunt uariantes Lectiones e codice perantiquo Sulpitii Seueri de Vita S. Martini, itemque inſcriptiones in cella et Baſilica S. Martini etc. Quedlinb. 1723. 4. pag. 13 et 37 ſeq.

IX. Traditiones Formbacenſes. *)

Preſentibus et futuris notificamus quod quedam mulieres mathildis et chunigundis delegauerunt ſe per manum cuiuſdam nobilis uiri Ditrici de ſunigarteſreut libera manu ad cenſum. V. denariorum altario ſancte Marie in Forinbach annuatim perſoluendos Sub his teſtibus Chuonradus camerarius Ra[illegible]winus et Albero de lauenpach Wipoto et Engilſalcus frater eius de witrouen Ditricus de pubag.

Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus quod quidam Rudigerus nomine de haigeren delegauit quendam hermanum nomine manu propria Altario ſancte Marie. V. denarios perſoluendos annuatim Sub his teſtibus Vlricus heinricus fratres eiuſdem Rudigeri Chunradus de Aeſinheim et Engilſalcus frater eius de higren Wintherus Ditricus et alii quam plures Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus quod quidam nobilis uir Ortwinus nomine D delegauit filiam ſuam libera manu ad cenſum. V. denariorum annuatim perſoluendum altari ſancte Marie in forinbach ſub his teſtibus Walchunus Hermannus de wege Vlricus de utinhaim Arnoldus Vlricus Ortolfus Ditricus Eberwinus Vlricus frater eius.

* *

Codex informa octaua min. Saec. XIII.

In-

*) Formbacum, Monaſterium D. Benedicti, Tetrarchiae Landshutanae adſcriptum. Fundatum eſt A. 1094 ab Ecberto I Neuburgenſium atque Putenae Comite. Exhibet iſtas Donationes Dom. *de Buat* in Monumentis Boicis, T. IV, pag. 121, ubi ad A. 1175 referuntur, *Angeli Rumpleri*, Abbatis formbacenſis, Hiſtoria Monaſterii ſui, uſque ad A. C. 1505 edita eſt in *Pezii* Theſauro Anecdotorum nouiſſimo, T. I, Parte III, pag. 420 ſeq.

Incipit liber ſci Ambroſii epiſcopi de bono mortis. *)

Quoniam de anima ſuperiore libro ſermonem aliquem contexuimus. faciliorem uiam putamus de bono mortis conficere aliquid etc.

* *

Petri de Vineis Epiſtolae. Codex Saeculi XIV. 177 foliorum, in forma quarta maiori. E bibliotheca b. C. G. Schwarzii. Vid. Catal. Biblioth. Schwarz. P. II, pag. 3. num. VIII.

Ab initio legitur: *Conuentus eſſlingenſis ordinis predicatorum. Anno IX.* (1409).

Codex in duabus columnis exaratus eſt. Incipiunt 83. Capita Libri *primi.* Deſunt quinque Epiſtolae, quae primum leguntur in editione Ambergae 1609. 8. edita, cum triceſima quarta edit. Baſil. 1740. **)

Fol. 31. *Expliciunt dictamina prime partis.*

Incipiunt capitula ſecunde partis.

De

*) Exſtat in primo Volumine editionis Pariſinae 1691. fol.

**) Curante Ioh. Rudolpho Iſelio, e codice Saeculi XV Bernenſis Bibliothecae. Cum hac editione, e Schardiana (Baſil. 1566. 8) expreſſa, comparaui noſtrum Codicem, qui cum uariantibus MS. Bernenſis congruit. Priſtinus poſſeſſor codici Altdorfino praefixit hanc notitiam: *Hoc MS. concordat cum illo Exemplari, quod A. 1609. Ambergae prodiit in 8. pleriſque in locis et Rubricis. Verum in MS. Thomano* (Lipſiae) 61 *Epiſtolae plures reperiuntur. Sed ultimae quinque Epp. Libri I edit. Amberg. in utroque MS. deſunt.* Bernenſis etiam codex ualde concordat cum Codice Peutingeriano, quem poſſidet Dom. Zapfius Aug. Vindel. deſcriptumque exhibet in recenſione ſuae bibliothecae, pag. 18—29.

De 59 Capitulis (ſiue Epiſtolis) Libri *ſecundi* editionis Baſileenſis 1740. 8. 2 Vol. ſequentia omiſſa ſunt:

Epiſt. ſ. Cap. 10. quatuor ultima lineae, quae ibi leguntur pag. 265.

Cap. 11, 18 & 19 hic deſunt; leguntur tamen fol. 145.

Capitis 34 initium deeſt. !

Poſt Cap. 37 deſunt tria Capita ſine inſcriptione (in edit. baſileenſi, pag. 314) quae habet codex Bernenſis.

Cap. 43 deficit.

In Libro *tertio* deeſt Cap. 46. Sed adſunt Capita 49—61, 'quae deficiunt in Cod. Bernenſi. Leguntur vero in prima edit. Baſileenſi ſ. Schardiana, et in Ambergenſi.

Caput 64 ſuo loco deeſt; ſed legitur fol. 140 b. et iterum fol. 155.

Liber *quartus* integer eſt.

In Libro *quinto* deſunt Capitula 5—8. Sed Cap. 6 exhibetur Fol. 158 b. Cap. 7 fol. 146 b.

Cap. 10 ſuo in loco deficit, ut et Cap. 31; leguntur tamen fol. 165 b.

Integra deſunt Cap. 30, 46, 48, 49, 56, 70, 78, 83, 84, 93, 100, et 117.

Suis in locis deſunt Cap. 58 et 80, ſed leguntur Fol. 166. Cap. 106 legitur fol. 166 b. Cap. 112 autem fol. 167. et Cap. 114 fol. 167 b. Caput 110 fol. 167 repetitum eſt.

In Libro *ſexto* cap. 27 et 28 deſunt, leguntur autem fol. 168.

Fol. 128 b priſtinus quidam poſſeſſor ſub initium huius Libro ſexti ita adnotauit:

In

In MSCto Thomano adhuc 43 *Epiſtolae in hoc ultimo Libro reperiuntur.*

Itemque in Libro IV aliae 7.

In Libro V reperiuntur aliae 11; *adeoque* 61, *quae quae Typis impreſſae non ſunt.*

Forſan Schminckius *) atque Werenberg **) uſi ſunt codice Lipſienſi in editione ab iis adornanda. Sed dolendum eſt morte iſtos uiros impeditos fuiſſe:

Sub finem ſex librorum uaria Capitula, ſiue potius Epiſtolae *Petri de Vineis* leguntur *de conſtitutionibus editis in imperio*, abſque ordine ſcriptae. Non nullae bis exaratae, multae aliae ad libros praecedentes pertinent, in quibus omiſſae erant. Nihil ineditum occurrit.

Index codicum MSS. Epiſtolarum Petri de Vineis ex Montefalconii Bibliotheca Bibliothecar. MSS. noua.

In Biblioth. Caeſ Vindobonenſi.

N. 285. Inter uaria: *Epiſtolae duae Petri de Vineis.*

In Biblioth. Gothana.

Excerpta *Ern. Sal. Cypriani.* Lipſ. 1714. 4. mai. pag. 21. *P. de V. Epp.*

In Muſeo Britannico Londin.

Catal. MSS. Bibl. Reg. Lond. 1734. 4. pag. 187. *Petri de Vineis flores dictaminum.*

In Bibl. Cotton. Pars Veſpaſian. *P. de V. Epp.*

In Bibliotheca Bodleiana. Oxon.

N. 2686. *Petri de Vin.* epp. L. VI.

In Bibl. Collegii Noui Oxon. Num. 1122.

In Bibl. Norfolc. in Coll. Greshamenſi Lond.

N. 3036. *P. de V. de priuilegiis ab Imperatoribus conceſſis. In Bibl. Reg. Pariſina.* N. 3839. 4081. 82. 83.

*) Biblioth Bremenſ T VI, p. 194.

**) *I. A. Fabricii* Biblioth. med. et inf. Latinit. L. XV, p. 836.

Num. 6178. Tractatus, qui uocatur *Flores Magiſtri Petri de Vineis.*

In Bibl. Reg. In Biblioth. D. Caroli de Montchal, Archiep. Toloſani. Codex chartac. N. 311. *P. de V.* Epp. Libri VI.

In Bibl. Colbertina. Cod. 1392. 4026. 4235. 4050.

In Bibl. Eccleſ. Cathedr. Laudunenſis. N. 304. 14. Q. *hiſtoria rixarum Frederici Imp. cum ſummo Pontifice, auctore Petro de Vineis.*

In Biblioth. Regia Taurinenſi. P. de V. Epp. in fol.

In Vaticana.

In Biblioth. Reginae Sueciae. n. 70.

In Bibliotheca *Alexandri Petauii.* n. 460 et 925.

In Inuentario MSS. Biblioth. Vaticanae, T. V. n. 3998, 99. T. VI. n. 5985. Petri de Vineis *Commentaria hiſtorica de rebus geſtis Frederici Imperatoris.*

N. 5404. *Petri de Vin. Epp.*

In Bibl. Card. Ottoboni.

Codex Saec. XV. Epp.

In fine Codicis noſtri legitur fol. 169 fragmentum a prima manu forſan e Ioh. Wallingfordii Chronica, (ap. *Th. Gale* Vol. I, p. 525) ſiue ex *Guilielmo Malmesburienſi.* (in Collect. Sauiliana, pag. 174) Ita incipit:

Poſtremo iuſſit et ciues et ſaxones kalendis maii quae iam inſtare incipiebant in pago ambrii conuenire, ut ibidem predicta ſtatuerentur. Quod cum in utraque parte conceſſum eſſet. Hengiſtus noua arte uſus precepit commilitonibus ſuis, ut unusquisque longum cultrum ad latus more ſuorum habens uoci ſue obediret. Et cum colloquium ſecurius tractarent britones. ipſe daret eis hoc ſignum. Nemet oure ſaxas. unusquisque paratus aſtantem britonem audacter

dacter occuparet atque abſtractis cultris ocius ipſum iugularet. cet. Fol. 170 b. *Incipit prophecia merlini.*

Coegit me alexander linconienſis preſul nobilitatis tunc dilectus prophecias merlini de britannico in latinum transferre antiquam hiſtoriam antequam hiſtoriam paraſſem quam de geſtis regum britonicorum inceperam. &c. — *(Fol 176) Nec mora cum craſtina dies illuxit. applicuit aurelius ambroſius.*

A manu alia Saec. XIV. iſthaec ſcripta ſunt:

De iſto Merlino in quadam Cronica ſic ſcribitur. Merlinus uates egregius ex filia regis uirgine moniali, operacione demonis incubi procreatus, uaticinare cepit etc.

In folio ultimo legimus ita: *De homicidio. Epiſcopis et Prelatis ut clericis quibuscumque dicitur, quia clerici poſſunt deponere querelam de Laicis ſuis malefactoribus penes iudicem* rel.

Codices chartacei.

In Folio.

Gualteri de Caſtellione, Inſulani, *) Hiſtoriarum Alexandri M. Libri X, carmine heroico.

Cel. Dom. I. A. M. Nagel Recenſionem huius codicis ſcripſit ediditque Altdorfii Nor. 1757. 4.

Codex editioni deſtinatus fuit. Eſt foliorum 290.

Philippus Gualterus de Caſtilione Inſulis in Flandria natus, fuit Philoſophus, Poeta et Theologus inſignis, qui floruit a medio Saeculo XIII usque ad finem. Hoc libro geſta Alexandri M. in Carmine heroico, ſummo ingenii acumine et uenuſtate congrua egregie expoſuit. Sed

 diſpli-

*) Vid. *Ioh. Alberti Fabricii* Biblioth. lat. mediae et infimae aetatis, L. VII et VIII, pag. 328.

diſplicent in hoc opere cenſoribus feuerioribus, quod beneficio caeſurae nimis frequenter utatur, uocabulorum graecorum ſit negligentior, Darius priorem utramque fere ſemper breuiet, non raro inuſitata et obſoleta uerba adhibeat, et uoce *mediante* admodum ſit delectatus. Perſtringit etiam hanc Alexandreidem Lilius Gregorius Gyraldus de Poëtis Dial. IV. In hoc exemplari noſtro MSS. deeſt Epiſtola Auctoris eiusdemque Epitaphium, quod in MSS. Bibliothecae S. Galli et Engelbergenſis occurrit, in qua epiſtola fatetur, ſe hoc opus quinquennio elaboraſſe. Deeſt quoque Clauſula, in MSC. Engelbergenſi occurrens, quae ita ſe habet:

Explicit Alexandri M. Gualteri de Caſtilione. Scriptus fuit liber iſte a. DN. 1247.

Diſcrepat quoque MSC. noſtrum exemplar non ſolum uerborum traiectione, ſed etiam multis in aliis ab impreſſis et in primis ab eo, quod edidit Athanaſius Gugger in monaſterio S. Galli 1659. 12.

Praeter Alexandreidem ſcripſit Gualterus Rhythmicas cantiones, quarum collectionem vidit b. Koehlerus in Biblioth. Rhedingeriana Vratislauienſi, Repoſitorio I, Cod. 42, ex quibus apparet, eum inter teſtes ueritatis eſſe connumerandum: ſiquidem ibi legitur hymnus, impreſſus apud Wolfium in Memorab. Lection. Centuria XII, p. 376. in quo grauiſſime in Curiam Romanam inuehitur.

Sequentia damus ex Programmate Nageliano. Vt uero ratio huius codicis eo melius pateat, adſcribemus totum libri titulum, qui hic eſt: *Hiſtoriarum rerumque bellicarum Alexandri Magni Macedonis. Graecorum Regis. libri X. carmine heroico magnifice docteque conſcripti* an-

authore Gualtero Caſtellienſi. Poeta quondam clariſſimo. ad R. D. Guilielmum olim. Senonenſem. poſtea uero Archiepiſcopum in Galliis Remenſem ex antiquiſſimis manuſcriptis exemplaribus ſedulitate atque labore R. D. Hinrichi Dudeni. Imperialium et exemptorum monaſteriorum Werdenenſium et Helmensſtedenſium Abbatis. cum eiusdem ſcholiis ac elucidationibus adiunctis in communem ſtudioſorum uſum commodumque in lucem editi. Anno a uirgineo partu 1588 *Helmenſtadii.* Clarum itaque et comprehenſum eſt ex hoc titulo, librum hunc ad editionem paratum fuiſſe. Neque uero hanc editionem umquam publicatam eſſe cenſemus. Quantum enim nobis conſtat, Gualterus quater duntaxat typis expreſſus eſt. Tres eius editiones typis excuſas ennarrat Fabricius *l. c. pag.* 329: *Poſt editionem*, inquit, *Argentinenſem an.* 1513, 8, *hos libros uulgauit Oſwaldus Eck, dicauitque Alberto, Comiti Palatino Rheni, et Duci Bauariae, Ingolſt.* 1541, 8, *ex officina Alexandri Weiſſenborn. Hanc editionem cum uariis lectionibus, adſcriptis manu Chriſtiani Daumii τϰ μακαριτϰ, qui huius ſcriptoris editionem cogitabat, poſſidere ſe teſtatur V. C. Chriſtophorus Heumannus in conſpectu reip. literariae pag.* 65, *et in actis Philoſophorum parte XV pag.* 371. *Denique Gualteri Alexandreis lucem uidit Lugd.* 1558, 4, *ſingulari et nitido typorum charactere, qui propius accedit ad currentes literas, quibus in ſcribendo utimur.* Neque alias editiones annotauit Aubertus Miraeus ad Henricum Gandauenſem de ſcriptoribus eccleſiaſticis *pag.* 165 ſeq. ubi ita commentatur: *Binos Walteros, ſiue Gualteros, Inſulae (quae urbs eſt Gallo Flandriae, mercatu celebris) natos recenſet Henricus Gandauenſis, eumque ſecutus Sixtus Senenſis. Sed Valerius Andreas in bibliotheca Regia cen-*

ſet, unum eundemque fuiſſe, qui hoc capite 20 *et cap.* 19 *memoratur, dicitque claruiſſe circa annum milleſimum ducenteſimum quinquageſimum quintum. Exſtant autem libri decem Alexandreidos ſiue de geſtis Alexandri Magni a Philippo Gualtero Caſtellionenſi, uerſu heroico, non infelici, ad Guilielmum Remenſem Epiſcopum ſcripti; Argentorati* 15 3, *Ingolſtadii, et Lugduni* 1558 *typis editi.* Cui loco Miraei b. Magnus Daniel Omeiſius ſequentia addidit: *quod de Sixto Senenſi perhibet Miraeus, id in eiusd. biblioth. non inuenio. Videatur pag.* 290 His tribus literarum typis procuſis, et ab aliis indicatis exemplis, nos addimus quartum, quod hunc titulum gerit: *Alexandris ſiue geſta Alexandri Magni libris X comprehenſa auctore Gualtero de Caſtellione, editio altera. Superiorum permiſſu. Typis Monaſterii S. Galli, excudebat Iacob Müller. Anno partae ſalutis* 1693. Forma uero libelli eſt duodecima. Quodſi autem uerba *editio altera* ad editionem aliquam priorem in Monaſterio hoc curatam ſpectent, noſtra editio eſſet quincta. Deſcribemus hanc editionem hic paullo uberius, quod haud nouimus eius mentionem alias factam eſſe. Incipit ea a praefatione typographi, in qua et ſubſidia huius editionis recenſentur, et de Gualtero iudicium fertur. Communicabimus haec cum humano lectore. Sic uero differit typographus: *In hoc edendo nactus ſum exemplaria duo MSS. uetuſta, alterum ex bibliotheca celebris Monaſterii Montis Angelorum, Ordinis S. P. Benedicti, a R. imo eiusdem Coenobii, eruditiſſimoque Abbate mihi communicatum, alterum uero ex noſtra, id eſt S. Galli uetere armario depromptum, et gloſſa interlineari explicatum, quam et prius illud exemplar, ſed rariorem habet; — Vt tamen in rebus humanis nihil eſt ex omni parte beatum, ita ſunt in*

hoc

hoc opere, quae diſplicere poſſint politioribus. Equidem ut de iis taceam, quae neceſſitas extorſit, uti ſunt topographus, Meſopotamia, Ieruſalem *etc. tantus auctor beneficio caeſurae utitur forte nimis frequenter. Deinde Graecorum uocabulorum fuit negligentior — Erant et inuſitata quaedam, et obſoleta uerba Latina, pauca tamen, quorum loco, ne ueſtis ſplendida his quaſi maculis fuſcaretur, alia ſubſtitui,* (quod tamen nobis et ſine dubio etiam aliis arbitris rectius praetermiſſum fuiſſet) *illis interim in marginalia plerumque relatis, praeter ablatiuum,* mediante, *qua uoce, quia ſaepius utitur, delectatus eſſe uidetur.* Poſthaec legitur epiſtola Gualteri ſed in proſa. Huic comes eſt epitaphium, quod ſibi feciſſe dicitur Gualterus, cuius primus tantummodo uerſus ab Henrico Gandavenſi, tamquam monoſtichon, prolatus eſt, a Sebaſtiano autem Linck apud Fabricium *l, c. pag.* 328 *in nota* prius dumtaxat diſtichon publicatum, totum autem ſic habet editio *Monaſterii S. Galli: MS. Engelbergenſe quod ſequitur, habet epitaphium; iſtud ſcripſit, ſeu fecit Gualterus, auctor huius libri, antequam carmen incepiſſet, quia timuit morte praeueniri.*

Inſula me genuit, rapuit Caſtellio nomen,
    Pertremuit modulis Gallia tota meis.
Geſta Ducis Macedum ſcripſi, ſed ſyncopa fati
    Inceptum clauſit obice mortis opus.

In diſticho priori loco uocis, *pertremuit*, Sebaſtianus Linck publicauit, perſtrepuit. In fine libelli haec habentur typographi: *Dum librum concludo, ecce beneuole lector, eorum imperio, quibus me parere oportet, iniungitur, ne quid minus ex fide MS. exemplarium feciſſe uideear, ut uer-*

 ſus

ſus etiam deprauatos uel leuiter mutatos, ſubſtitutis, ſed alio ſubinde charactere uocabulis fideliter adnumerem, id quod factum uolo. Itaque praeter ea, quae in marginalibus adferuntur, in utroque MS. ſic. lego. Adeſt deinde ipſe hic index uerſuum mutatorum cum lectionibus MSS.

Progredimur iam et redimus ad recenſionem MS. Altorfini Gualteri. Poſſedit id olim Iohannes Saubertus, filius, ex cuius bibliotheca id ſibi comparauit Magnus Daniel Omeiſius, unde tandem in bibliothecam noſtram Academicam peruenit. Omeiſius, in fronte libri teſtimonia nonnulla de Gualtero, nimirum Henrici Gandauenſis, Miraei, et Joſiae Simleri annotauit. Poſthaec titulus libri a nobis ante allatus, reperitur. Deinde, omiſſis praetatione proſa, quam editio noſtra Gallenſis habet, et epitaphio MS. Engelbergenſis, ipſa Alexandreis ab argumento libri primi ita incipit: *Hiſtoriarum ſiue geſtorum Alexandri Magni Macedonis Grecorum Regis liber primus. Argumentum in librum primum;* ſub finem libri decimi poſt uerſum: *Stelliferum quatiunt, agitando tonitrua fratres,* addita ſunt haec: *Finis libri decimi et ultimi*; et pagina ſequenti: *Authoris peroratio finalis;* ac denique poſt uerſum: *Phoebus anhelantes conuertit ad aequora curſus*, ſequentia leguntur: *Author colophonem imponit.* Ceterum MS. hoc Altorfinum quodammodo cum illis conuenit, quae in praefatione editionis Gallenſis deſcripta ſunt. Inſtructum enim eſt gloſſa interlineari, ſed praeterea notis in peculiaribus ſchedis foliisque libro inculcatis, ſcriptis, et lectionis uarietate, quae in margine notata eſt.

Dabimus rei ſpecimen argumento in librum primum, ita tamen ut hic gloſſa interlinearis uerſibus ſubiiciatur.

Pri-

Primus 1) Ariſtotelis imbutum 2) nectare ſacro 3)
Scribit 4) Alexandrum, * ſceptrisque inſignit 5) et armis,
Cecropidas 6) a) regi rurſus confederat arces
* Diruit Aonios 7) b) numeroſa claſſe 8) profundum
Intrat, et appellens 9) Aſiam de naue * ſagittat. 10)
Parcendumque 11) ratus, hoſtem ſine Marte 12) triumphat 13)
Elatusque animo 14) ſub ſole iacentia regna
Iam ſibi parta putat, Aſiam de uertice montis
Inſpicit, et patrias partitur ciuibus 15) urbes, 16)
Pergama 17) miratur, et ſomnia uiſa retractat. 18)

Haec b. Nagelius.

In forma quarta.

Dom. I. A. M. Nagelii Recenſio Codicis MS. chartacei Bibl. Acad. Altdorf. Horatii carmina aliaque complectentis, cum ſpecimine uariae lectionis Horatii huius Co-

* Sceptrisque, al. ſceptroque * Diruit, al. obruit * ſagittat, al. ſalutat.

Gloſſ. int. 1) liber. 2) repletum 3) ſacra et dulci doctrina. 4) in ſe ſcriptum oſtendit. 5) inſignitum eum oſtendit. 6) Athenienſes. 7) Thebanos. 8) nauium multitudine. 9) applicans. 10) Sagitta percutit, uel alias ſalutat. 11) ſ. hoſtibus. 12) ſine conflictu 13) triumphando deuincit. 14) habens animum elatum. 15) militibus 16) ſ. patriam ſuam. 17) latitudinem Pergamorum. 18) quomodo dominus ei apparuerit in ſomniis memorat.

Scholia: a) Cecrops primus fuit Athenienſium rex, qui Athenas condidit, unde urbs Cecropia dicta eſt, et incolae Cecropidae dicti. b) Aon Neptuni fuit filius, qui imperauit populis circa montes Aonios, in Boeotia habitantibus, unde una cum montibus Aones uel Aonii dicti. Aonii quoque dicti Thebani.

Codicis, et ſpicilegio uariae lectionis Cod. membr. Horatii etc. Particulae IV. Altd. 1769 — 1775. 4.

Exſtant in hoc cod MS. primum *tres libri Ciceronis de officiis.* Prima uox eorum literis maioribus exarata eſt, ita tamen, ut prima eius litera loco pictae ſit parua, quod etiam alias in hoc codice obſeruatur. Saepius ubi noua argumenta ordiuntur, prima litera uocis eſt rubra, interdum autem plane deeſt. Sic pagina quinta pro Triplex occurrit Riplex. Fini librorum Ciceronis *de officiis* haec ſunt addita: *Amen.*

Excellunt libros cunctorum philoſophorum
Iſti, quod fecit tres tullius officiorum.

Dordrecht.

Deinde ſequuntur Horatii *carminum libri quatuor*; poſt haec, uti in hoc codice legitur: *Epodon, id eſt, clauſaris,* ſcilicer liber. Porro *carmen ſeculare,* cui haec ſubiecta ſunt: Q. F. Ho. Carmen. Seculare. Explicit. *Hic deberet ſequi liber de arte poetica. deinde Sermones: poſt uero epiſtolae.* Carmen ſaeculare exclpiunt *ſermonum libri* II. Quibus addita eſt tabula XXVIII *pedum metrorum,* quorum primus in ea eſt: *Pyrrichus* (pyrrhichius), et ultimus: *Epitritus quartus.* Deinde adeſt: *Artis poeticae liber.* Poſt quem haec occurrunt Graeca, quae ignorantiam linguae Graecae ſcribae abunde produnt: Τελος φρ'νης (id eſt finis). Το θεο χαρις. Tandem adſunt II *libri epiſtolarum*; et in exitu prioris denuo legitur φρνης ſed ſine accentu; poſteriori autem literis Latinis additur: *Finis.* Haec Horatii ſcripta ſequuntur Claudiani *libri III de raptu Proſerpinae. Explicit.* Finis 1469. Deinceps legitur carmen, quod Virgilio ſubiungi ſolet, de *litera* y, hic uero Virgilio non adſcribitur; porro *P. Virgilii Maronis more-*

moretum; et tandem pars *batrachomyomachiae Homeri*, CI.IIII Latinis hexametris expreſſa, quorum initium cum inſcriptione ſua hoc eſt:

Homeri poetae clariſſimi Bathrachomiomachia incipit foeliciter.

r Anarum murumque ſimul crudelia bella
Quaeque ſuper genibus deſcripſi carmina nuper
Nunc canere: atque omnes hominum uulgare pauentes
Eſt animus: ſpirate deae: ſacrumque mouete
Ex elicone chorum: uotique inducite carmen.

Vtrum uero haec interpretatio pars ſit metaphraſeos Latino carmine adornatae Caroli Aretini, an minus, definire haud poſſumus. Conf. Fabricius *B. Gr. libr. II, cap. II, p.* 265. Ceterum uel plures interſtinctiones in hoc codice, ac praeſertim in *libris* Ciceronis *de officiis* obuiae, facile produnt, hunc codicem eſſe recentiorem. Nos uero in praeſenti de Horatio eius occupabimur.

Praeter contextum Horatii odis in margine notae quaedam adſcriptae ſunt, quae fere rationem metrorum earum indicant. In margine *odae primae libri primi* haec non ſine uitiis ſcribae leguntur: *Haec oda inſcribitur diaſtolice*, Id eſt, *ſeparatiue* etc. Idem: *Haec prima oda eſt monocolos i. unimembris, uel unius metri ſiue alterius admixtione. Metrum autem aſclepiadum eſt. ab aſclepio inuentore dictum: conſtans pedibus: ſpondeo, duobus corianibis: pyrricho, ſiue iambo ult. indifferenter. etc. Et de hoc genere carminis duae aliae tantummodo odae ſunt: una haec*, (Libro. III.) Exegi monumentum aere perennius. *Al.* (Libro IIII.) Donarem pateras grataque commodus etc. *Secundae* uero *odae libri* I haec premiſſa ſunt: *Ad Auguſtum de morte Gaii proſcutice, Id eſt:*

eſt: deprecatorie. In margine autem haec exſtant: *Haec oda dicolos tetraſtrophos dicitur, hoc eſt cantus duobus generibus metri compoſitus a quarto facta replicatione: habet enim primos uerſus tres ſimiles. qui Saphici ab inuentrice Sapho dicuntur: conſtantes trocheo: ſpondeo. dactylo. trocheo. Spondeo: uel trocheo indifferenter: quartus uero qui adonius dicitur: dactilo et ſpondeo terminatur: hac autem metri compoſitione iu toto uolumine ſex et uiginti odae ſunt: hae ſcilicet:* Mercuri facunde nepos athlantis. Quem uirum aut heroa lyra uel acri. Vile potabis modicis Sabinum. Integer uitae ſcelerisque purus. Parcius iunctas quatiunt feneſtras. O Venus regina gnidi paphique. Poſcimus ſi quid uacui ſub umbra. Perſicos odi puer apparatus. (*Libro II.*) Nullus argento color eſt auaris. Ne ſit ancillae tibi amor pudori. Septimi gades aditure mecum et. Vlla ſi iuris tibi peierati. Rectius uiues Licini neque altum. Otium diues rogat in patenti. (*Libro III.*) Mercuri nam te docilis magiſtro. ante iſtam: Marciis celebs quid agam Kalendis. Herculis ritu modo dictus o plebs. Faune nympharum fugientum amator. Non uides quanto moueas periclo. Montium cuſtos nemorumque uirgo. Impius parcae (parrae) recinentis omen. *Libr.* IIII. Pindarum quisquis ſtudet aemulari, Diue quem proles niobaea magnae. Eſt mihi nonum ſuperantis annum. *Carm. ſaec.* Phoebe ſiluarumque potens diana. Continet quoque hic Horatius MS. paſſim explicationes inter uerſus, ſed exigui momenti. Sic in *oda* II *libri* I, uerbo *expiandi* ſuperpoſitum eſt *uindicandi;* et ibidem nomini *nube*, uox *diuinitatis*; et mox uocabulo *Erycina*, formula: *uenus quae colitur in monte erycino* etc. Haec b. Nagelius.

* *

Meta-

Metaphraſin poeticam Batrachomyomachiae *Homeri*, uerſibus hexametris *Caroli Aretini* *) citat etiam Labbens in Biblioth. noua MSS. p. 67, 201 et 288. Ita uero incipit:

Ranarum muriumque ſimul crudelia bella.

ſed non eſt integrum carmen, quod ita finit:

Haſta opus horrendū Martis neu cetera deſint.

Codex videtur ſcriptus Saec. XV a diuerſis librariis. Officia enim *Ciceronis* a doctiore et antiquiore ſunt exarata.

* *

Codex Saec. XVI. eleganter ſcriptus.

1) *M. Tulij Ciceronis de partitionibus artis rhetorice ad filium ſuum Ciceronem per dyalogum liber compoſitus.*

2) *Romane atque latine eloquentie principis M. Tullij Ciceronis de eſſentia ſeu mundi Conſtitutione Liber.* Eſt fragmentum e Ciceronis Timaeo, ſeu de Vniverſo, uitioſe ſcriptum. Contuli cum editione Erneſti Opp. Ciceronis (Vol. IV; Lipſiae, 1737, pag. 69 Fragmentorum. Non nulli loci plane translocati ſunt perperam, in noſtro MS. u. c. (pag. 80 Erneſt) verba: *ſed quia ſuis rebus notis uidentur loqui, ueteri lege etc.* poſtponuntur: *et ſurſum, et deorſum, modo huc, modo illuc (Erneſt.* p. 83). Codex MS.

*) Fuit inter celeberrimus Saeculi XV litteratores, natus circa a. 1399, denatus 1453., d. 24 Aprilis, Florentiae, ubi munere Secretarii Reipublicae fungebatur. Impreſſa eſt haecce metaphraſis Parmae, apud Angelum Vgolettum 1492. 4. Recuſa Venetiis, 1744. 4. cum uerſione itala Abbatis Antonii Lauagnoli. Vid. *Gli Scrittori Italiani del Conte* Giammaria Mazzuchelli. *Vol. I, Parte II. in Breſcia*, 1753. fol. pag. 1004, 1005.

MS. male: *nec* huc, *nec* illuc. Talia errata ſcribentis ſunt innumera.

M. Tullij Ciceronis de re militari opuſculum incipit feliciter. Eſt partus ſuppoſititius.

Vita M. Tullij Arpinatis oratorum Principis.

Sexti Ruſſi abbreuiatoris Romane hiſtorie opuſculum feliciter incipit. (*ad Valentinianum Aug.*) Omnes iſti libri incipiunt litteris eleganter pictis. In folio ultimo conſpicitur miſella globi terreſtris delineatio.

* *

Incipit Prologus Bucolicorum Marci Valerii Maximi. Liber ſpurius, ſub initium Saec. XV ſcriptus.

Parua quidem arbitrio committo carmina, magna
Spes uenit iſta mihi de pietate patrum.
Audeo, ut humanas infringit pica loquelas:
Agreſtos temptat ſic mea Muſa ſonos;
Vos precor, exiguis ueniam concedite rebus;
Nam quae magna placent, parua fuere prius, etc.

Ladon et Cidnus Paſtores.

Ladon. *Cidne ſub algente recubas dum molliter umbra*
Nec noua mutato perquiris paſcua colle,
Segnis et exeſis miſerum pecus officis herbis?
Nos patimur ſolem, et nullo requieſcimus antro,
Dum faſtiditi mutamus gramina campi
Et pudet has ſaturas non ſemper cernere feras;
At tu laſciuis uictos dum paſceris umbris,
Heu mane ſiccantur oues, heu decipis agnos.
Cidnus. *Non ut uere, Ladon, mihi parcens ocia capto* etc.

Ver-

Verſus Jarbae Paſtoris de Amica.

Paſtorum calamo iuuenem donarat Iarbam
Par bonus: et tantae tulerat ſolatia flammae:
Qua tunc fortuna pariter formaque ſuperbus
Euphilen ardebat; etc.

Meris Mopſus Ligurgus.

Meris. *Diſcute, Mopſe, gregem, caper eſt erratus et hic eſt.*
Mopſus. *Qui tua ſigna gerit, macie non ſtringitur aeque*
Meris. *Nunquid ego externas conductus paſco capellas*
Mopſus. *Sit licet ille macer: meus eſt tamen: huc age caprum.*
Meris. *Deſine magna loqui, norunt nam te hae quoque ſiluae* etc.

Carmen Apollinis.

Egerat Amphriſi paſtos ad flumina tauros
Phoebus: et humo defeſſus membra labore
Ceſſerat, et gelidis requiem captabat iu antris etc.

Feſta Corimbiferi celebrabat graecia bachi etc.

Ex *Ouidii* Faſtorum L. I, u. 393 ſeq. L. II, u. 303 ſeq. et L. VI, u. 319 ſeq.

Conf. Poetae latini Rei uenaticae ſcriptores, et Bucolici antiqui, cum Notis doctorum uirorum, edente *Gerardo Kemphero.* L. Bat. 1718. 4. Poëtae latini minores. *Tomus primus* complectens *Gratii Faliſci*, *M. Aurelii Olympii Nemeſiani. D. Magni Auſonii*, aliorumque de uenatione, aucupio et piſcatu carmina et fragmenta. In fine additum eſt *Olympii Nemeſiani* carmen de laudibus Herculis. *Tomus ſecundus*, continens Bucolica et et Idyllia *T. Calpurnii* Siculi, A. *Septimii Sereni*, *D. M. Auſonii*, *Seueri Sancti*, P. *Optatiani Porphyrii*, alio-

rumque. Curavit *I. Chr. Wernsdorf.* Altenburgi, 1780. 8. 2 Vol.

* *

Volumen MS, de A. 1474, continens *Aenae Sylvii* Epiſtolam et Dialogum de duobus amantibus, Epitaphia Hectoris, Achillis, et aliorum, Grammaticam a quodam Oratore conſcriptam, facilem artem orandi et epiſtolandi, librum de Orthographia ad Theodoricum Meyer, Friſingenſem et Eichſtadienſem Praepoſitum, *Martini Prenigarii* epiſtolandi modum breuem, *Cypriani* libellum de oratione dominica, et *Leonardi Arctini* lib. de moribus ad Galeottum. Plerique hi libelli ſunt inediti.

* *

Iacobi Ziegleri Cod. MS. continens 1) Vitam Clementis VII Papae; 2) anni auriferi impoſturam; 3) conditiones, quibus Franciſcus I, Rex Gallorum, bello captus, liber dimiſſus fuit ab Imperatore, earumque cenſuram; 4) conditiones, quibus Clemens VII Papa ſe confirmauit in bellum contra Imperatorem, earumque cenſuram; 5) conditiones, quibus Clemens VII Papa obſidione preſſus, liber dimiſſus fuit ab Imperatore, earumque cenſuram; 6) *Andreae Lanceolini* I. C. epiſtolam de direptione urbis Romae. 7) perpetui inſtituti Epiſcoporum urbis Romae hiſtoriam 8) Pragmaticam Sanctionem Baſileenſis Concilii, eiusque cenſuram, 9) Marſyae Satyri chorum, 10) Germaniae infirmitatem per centurias ſeptem, 11) Diſcurſum de Republ. et 12) Eiusd. auctoris Orationes quasdam ciuiles.

Iacobus Zieglerus, Landauus Bauarus, Theologus, Mathematicusque celeberrimus, qui Viennae et Vpſaliae magno applauſu docuit, ac A. 1549 hunc codicem conſcripſit,

ſcripſit, et communi ſtatui Germaniae conſecrauit eo conſilio, ut improbitatem et impoſturas Pontificum manifeſtaret. Opus eſt plane ineditum et auctoris ipſius manu nitida et perſpicua perſcriptum, ac aliquot figuris ſatyricis, calamo artificioſe delineatis, exornatum. Manu auctoris uero perſcriptum eſſe hunc codicem cognoſcimus ex epiſtola praefixa autographa Hadriani VI, Pontif. a. 1522 ſcripta.

* *

Manuſcripta magni Anatomici *Salomonis Alberti* (✝ 1600):

Antidotarium medicamentorum, quae internis et externis corporum adfectibus accommodantur.

Synopſis medicamentorum compoſitorum, tam eorum, quae intro aſſumuntur, quam quae foris exhibentur.

Iſagoge rationem complectens medicamenta multa uariaque componendi et in certum ordinem formamque referendi.

* *

Manuſcripta celebris botanici, *Ludouici Iungermanni* (✝ 1653):

Viridarium Lipſienſe ſpontaneum, ſeu enumeratio alphabetica 800 *fere plantarum, quae circa Lipſiam et vicinis locis ſpontaneae ſunt.* 4. Pars huius operis, quaſi media, ipſius Iungermanni manuſcriptum eſt, reliquum alienis. Deſunt pauca folia, in medio et fine. Caeterum paſſim adſcriptae ſunt obſeruationes ſingulares, tam de differentiis et characteribus ſtirpium naturalibus, quam de uirtutibus; ubique etiam locis natalibus accurate indicatis.

Horti medici Gieſſenſis ichnographia duabus comprehenſa tabulis. fol. Singulis areolis ſeu puluillis inſcripta ſunt nomina Plantarum, quas tunc produxerant.

Catalogus herbarum circa Gieſſam ſponte naſcentium iuxta ſeriem et appellationem Tabernaemontani collectus anno 1623. 4. Praeterea Vniuerſitati Altdorf. reliquit cum tota ſua ſupellectile libraria Poculum argenteum, cum Herbario uiuo, unico quidem, ſed ampliſſimo uolumine, maioris formae, ultra duo millia plantarum, ſtudioſe diſpoſitarum, ſpecies ordinate complectente, quamuis complures aut ſitu corruptae, aut a uermibus deſtructae iam ſint.

Fragmenta Collegiorum, medici argumenti; Oratio in promot. Doctor. Catalogi plantarum, illius manu deſcripti, uarii, uidelicet Horti Robiniani, Pariſiis; Horti Füreriani, Northuſae, cum ſyllabo earum plantarum, quae in Hercynia Sylua ſponte proueniunt; Horti Walliſeriani, Argentinenſis; Tradeſcantiani, Londinenſis, etc. Vid. Ioh. Iac. Baieri *Biographiae Profeſſorum Medicinae Altdorf.* pag. 90 et 92.

* *

Manuſcripta cel. Mathematici Altdorfini, *Iohannis Praetorii.* (✝ 1616) a M. Ioh. Dan. Schwentero iun. A. 1641 Bibliothecae Vniuerſ. donata. Sunt Volumina XXXIV. Continentur in iis praecipue:

1. *Algebra Praetoriana.* 1608. Methodo Clauiana.
2. *Praecepta logiſtica numerorum irrationalium uel ſurdorum.*
3. *Fragmentum de regula coſſica.*
4. *Breuis introductio in tabulas editas a Ioh. Ge. Heerwart ab Hohenburg, ICto et Cancellario Bauarico.*

5. *Mo-*

5. *Modi logiſtici fractionum.*

6. Tractatus de rationibus et analogiis.

7. Tractat vom Feldmeſſen und Landſchaften in Grund legen. 1610. Aucta et edita eſt a Daniele Schwentero, T. III. Geometriae practicae 1626.

8. *De diſtantiis locorum calculandis ex data eorum longitudine et latitudine.*

9. *Dimenſio practica duorum aut plurium locorum, uiſui obiectorum et item ſuperficierum, item radii ſ. regulae geometricae, quam uulgo baculum Iacobi uocant, accuratior et exactior fabrica eiusdemque uſus uberior, item de inſtrumento, quo exploratur, an aqua certo loco ſcaturiens deduci poſſit in alium locum deſtinatum,* uulgo Waſſerwage, *item de uaſorum dimenſione.*

10. Vom Feldmeſſen und Fortificiren mit dem runden Inſtrumente. (*inſtrumento circulari goniometrico.*)

11. *Aſtronomiae et geographiae rudimenta, ex dialogis cosmographicis Franc. Maurolyci.*

12. *Hypotheſes aſtronomicae, explicatae* 1597.

13. *Hypotheſes aſtronomicae, traditae* 1602.

14. *Obſeruationes Ptolemaicae et Copernici, collectae ex Copernici libro reuolutionum.*

15. *Primi mobilis et Planetarum theoriae Ptolemaicae, collatae cum hypotheſibus Copernici, ita tamen, ut ſuppoſita Ptolemaei retineantur.* 1588.

16. *De hypotheſibus, ſ. theoriis planetarum.* 1584.

17. *Theoria fixarum et planetarum duplex.* 1613. 1614.

18. *Fundamenta operationum, quae fiunt per tabulas Prutenicas Eraſmi Reinholdi,* 1613.

19. *Ratio condendi tabulas aequationum ſolis et ceterorum planetarum.*

20. *De horarum deſcriptione ex umbra gnomonis.* 1599. 1600.

21. *In computum eccleſiaſticum Ioh. de Sacroboſco.* 1608. 1609.

22. *Algebra Petri Nonii, ex hiſpanico utcumque latine facta.*

23. *Theodoſii et Menelai Sphaerica, expoſita* 1582 *et* 1583.

24. *Volumen continens uariorum Auctorum de Quadratura Circuli Inuenta, nempe Chriſtophori Huzleri, Iac. Falconis, Nobilis Hiſpani, Thomae Gephirandri, Ioſephi Scaligeri* etc. *quae examinantur et reprobantur.*

25. *Cubi duplicatio practica.*

Reliqua uolumina Praetorius in ſuos uſus ex aliorum manuſcriptis propria manu deſcripſit, qua de cauſa ea ſilentio praetereo. Conf. M. Sigismundi Iacobi Apini *Vitae Profeſſorum Philoſophiae Acad. Altdorf.* pag. 18. ſeq. *Ioh. Gabr. Doppelmayr hiſtor. Nachricht von den Nürnbergiſchen Mathematicis und Künſtlern* etc. pag. 86. ſeq.

* *

Abdiae Trew, cel. Mathematici († 1669) Obſeruationes MSS. aſtronomicae ab A. 1636 usque ad A. 1650.

* *

Georgii Chriſtophori Eimmarti, cel. Aſtronomi Norimb. († 1705) Opus aſtronomicum, cum pulcherrimis delineationibus.

* *

Collectio Tractatuum Socinianorum, qui nunc typis exſcripti leguntur in Operibus Fratrum Polonorum.

In-

Index Epiſtolarum autographarum, quae in Bibliotheca Academiae Altdorfinae adſeruantur.

1. Non neminis ad N. N. 1634.
2. Mentzerus ad D. Ioh. Gerhardum. 1620.
3. B. Meiſneri ad eumdem. 1622.
4. Henr. Hoepfneri ad eumdem. 1623.
5. Petri Winſtrupii ad eumdem. 1634.
6. Rectoris Acad. Altdorfinae ad Dnn. Eccleſiaſtem, Diſpoſitorem et Diaconos Collegii Sebaldini Norimb. inuitatio ad audiendam orationem Ge. Koenigii inauguralem nouae bibliothecae, 1644.
7. Ioh. Ge. Hochſtaeteri, Rect. Kitting. ad M. Virdung. 1626.

8—12. Eiusd. ad eumdem 1610. 1620. 1623.
13—21. Ioh. Bruno fratri ſuo. 1603. 1608. 1609. 1613. 1615. 1616. 1628. 1629.
22. Eiusdem ad Sprembergerum, Paſt. Altdorf. 1606.
23. Ioh. Heringii ad M. Virdungum. 1620.
24. 25. I. F. Gronouii ad eumdem. 1631. 1633.
26. Matthiae Berneggeri ad M. Virdung. 1630.
27. O δεινα M. Virdungo. 1621.
28. 29. Caſp. Facius Virdungo. 1624. 1634.
30. 31. Ge. Richteri ad Virdungum. 1637.
32—36. Georgii Remi ad eumdem. 1620—1624.
37. 38. Cph. Adami Rupprecht ad eumd.
39. 40. 41. Blansdorfii eidem. 1636.
42. 43. Virdungi ad Richterum.
44. Eiusdem ad Caſp. Facium. 1624.
45. Ioh. Gerhardi ad I. F. Gronouium. 1697.
46—48. M. Virdungi ad Ge. Richterum. 1623.
49. 50. Eiusd. ad M. Berneggerum. 1635. 1636.

51. Eiusd. ſupplices ad Dn. Ephorum pro ſtipendio, filio conferendo.
52. Eiusd. ad Wilh. Virdungum fratrem. 1609.
53. Dan. Wagneri ad M. Iac. Brunonem. 1627.
54. I. N. Freigii ad G Glacianum. 1604.
55. Eliae Burgeri ad N. N. 1626.
56. M. Ioh. Cph. Wideri ad quadrigam Diaconor. Sebald. Ioh. Ferber, Ioh. Lindſtadt, M. Weber, et M. Ayrſchoettel. 1637.
57. Ioh. Heringii ad M. Virdungum. 1623.
58. Ioh. Angel. Werzenhagen ad eumd. 1609.
59. Ioh. Deubelii ad Virdung. 1620.
60. Miſſiuae Prorectoris ad Collegas Prof. Altdorf.
61. Ge. Mair carmen eleg. ad Mich. Gegkium, Sen. Alt.
62. Laur. Rudolphi teſtimonium proclamationis Virdungi ſponſi, Kittingae factae, 1607.
63. Ioh. Iac. Riepp ad Conr. Brunonem.
64. Beniam. Engelke ad Virdungum.
65. M. Hübneri ad Virdung. 1600.
66. Ier. Camerarius ad Ge. Glacianum. 1582.
67. C. Girſneri ad Virdung. 1622.
68. M. L. Kellermanni ad N. N. 1615.
69. Ioh. Hagii nuptiales ad G. Glacianum.
70. N. N. ad M. Conr. Brunonem. 1627.
71. Theod. Sitzmanni ad Virdung. 1613.
72. Iac. Poemeri ad G. Glacianum. 1590.
73. Ioh. Goetz et Wolfg. Airſchoettel nuptiales ad Glacianum. 1587.
74. S. Manlius ad G. Glacianum. 1580.
75. Ioh. Iacobi ad F. N. Braun et Ge. Ritterum. 1605.
76. Cph. Rudolphi ad C. Brunonem.
77. Iac. Schopperi ad eumdem. 1609.

78. C.

78. C. Brunonis ſupplices pro Profeſſ. ad Senatum Acad. Altdorf.
79. M. Ioh. Planc ad N. N. 1624.
80. C. Glaciani ad Patronum. 1580.
81. C. Brunonis ad Inſpectorem Eccleſ. Langenfeld. 1608.
82. Ge. Ioh. Kauz ad Ioh. Iac. Riepp. 1604.
83. Ioh. Vualjather ad C. Brunonem. 1602.
84. Ioh. Molitoris Nuptiales ad N. N. 1594.
85. Matth. Loeffelholz ad Glacianum. 1595.
86. Ge. Staudneri ad Glacianum. 1580.
87. Ioh. Heuſtein ad Ioh. Brunonem. 1627.
88. Ioh. Neander ad N. N.
89. Balt. Berndes ad Iac. Brunonem. 1621.
90. Mart. — ad I. Brunonem. 1620.
91. Ioh. Hier. Oelhafen ad eumdem. 1627.
92. Ioh. Grauius ad eumd. 1626.
93. Ioh. Sauberti ad eumdem. 1624.
94. Bald. Berndes ad eumd. 1623.
95. B. Baumgertner ad eumdem. 1625.
96. Ioh. Graff ad eumd. 1622.
97. I. D. ad eumdem. 1624.
98. Iac. Brunonis ad Magn. Rectorem. 1628.
99. Leon. Lemmermann ad Iac. Brunonem. 1623.
100. Ioh. Alberti ad eumdem.
101. M. Io. Lehr ad eumd. 1625.
102. I. P. ad eumd. 1624.
103. Marc. Bonauent. Pleier ad eumdem.
104. M. Cph. Leibnitii ad eumd. 1626.
105. N. N. ad D. Cph. Heldium. 1602.
106. G. Remus ad Virdungum 1619.
107. N. N. ad Ge. Pſinzingum.
108. Steph. Clauerii Aureliani ad Glacianum duo diſticha.

109. Wolfg. Heideri, Rect. Acad. Ienenſ. teſtimonium N. N. 1607. datum.
110. Progr. ad fun. filioli M. Iac. Iordani. 1600.
111. Io. Gundermanni eleg. in natalem Steph. Caſchedenier. 1628.
112. N. N. ode tetraſt. in nat. eiusd.
113. Balt. Wackeri eleg. in nat. eiusd. 1627.
114. Io. Bruno eleg. ad M. Conr. Bruno. 1630.
115. W. W. S. F. P. Elegia in nat. St. Caſchedenier. 1627.
116. Gebh. Gertneri in tiaram philoſ. Io. Brandii.
117. Iac. Brunius M. Io. Fabritio.
118. W. W. Schnabel in nat. St. Caſchedenier.
119. Io. Weinmann in magiſt. Io. Brandum. 1624.
120. Wilh. Virdung. ad Mich. Virdungum. 1636.
121. Th. Sitzmann ad M. Virdung. 1612.
122. N. N. ad Virdungum.
123. Io. Frid. Gronouii ad Virdung. 1632.
124. M. Hubneri ad eumd. 1612.
125. Ge. Richter ad eumd. 1636.
126. Io. Gelchsheimer ad eumd. 1623.
127. I. Hugius ad eumd. 1633.
128. Ge. Remus ad eumd. 1609.
129. N. N. Votum eleg. pro Ge. Noeſslero. 1639.
130. M. Io. Brand ad Feurlinum. 1629.
131. 32. 33. M. Petr. Muſaei tria programmata lectionibus praemiſſa.
134. M. Io. Caſtneri nupt. ad Glacianum. 1582.
135. Io. Graf ad Iac. Brunonem. 1622.
136. 37. Virdungi ad Ge. Egerum 1623. 1632.
138—42. Eiusd. ad N. N.
143. M. Hubneri ad Virdungum 1612.
144. C. A. Ruperti ad Virdungum.

145.

145. I. F. Gronovii ad eumd. 1633.
146. M. Berneggeri ad eumd. 1626.
147. C. Huldenius ad eumd.
148. Wilh. Antonii ad eumd. 1634.
149. G. Richter ad eumd. 1635.
150. Idem eidem 1633.
151. Ge. Buſſii ad eumd. 1609.
152. M. El. Birnſtiel ad Mauricium et Virdungum.
153. M. C. Goepneri ad Brunonem 1628.
154. Virdungi ad Hochſtaetterum 1616.
155. Ern. Pfuell. Ge. Nöſſlero 1630.
156. Io. Ge. Gümpelii ad Virdung. 1632.
157. Erh. Mylius Val. Boxbergero 1590.
158. I. G. Hochſtaetteri ad Virdung. 1619.
159. Ge. Richteri ad eumd. 1636.
160. I. F. Gronovius ad eumd.
161. I. Gruterus M. Piccarto 1612.
162. Iac. Schopperi ad Virdung.
163. G. Koenigii ad eumd.
164. Virdungi (absque dubio) ad G. Richterum 1612.
165. 66. 67. Virdungi ad N. N. et nepotem.
168. Blansdorfii ad Virdungum. 1635.
169. M. Ge. Fr. Blinzig ad Iac. Brunonem 1629.
170. Henr. Iul. Strubig Io. Gerhardo, 1619.
171. *Ob nicht auch ein Unterſchied zu machen* inter actionem iniur. verbalem et realem quoad praeſcriptionem annalem? D. Matth. Weſenbeck.
172. M. Henr. Mart. Eccarti ad Petr. Muſaeum 1645.
173. M. El. Echlitii ad P. Muſaeum, cum huius reſponſ.
174. Balt. Ritteri ad Val. Boxberger. 1590.
175. G. A. ad Io. Stromerum, 4. diſticha.
176. Ge. Thyl. ad Io. Fr. Stromerum 1614.

177.

177. Nic. Kaeſtner M. Wolfg. Haberſtio 1630.
178. Lud. Roeſel ad M. Io. Cph. Widerum 1635.
179. Andr. Morel ad D. Io. Stromerum.
180. I. G. Hochſtaetterus Virdungo. 1626.
181. Caſp. Hofmann Compatri ſuo.
182. El. Rothkeppel gratiarum actio pro inſtitt.
183. Erh. Mylius Val. Boxbergero. 1589.
184. 85. Idem Eidem 1591.
186. Idem Eidem 1589.
187. Idem Eidem 1594.
188 — 91. Idem Eidem.
192. Nic. Henning. Fionius ad Iac. Scopperum, carminice.
193. N. N. ad Mart. Letherum 1636.
194. E. Mylii ad Val. Boxbergerum, 1588.

Multae harum Epiſtolarum iam exſtant inter Epiſtolas Richterianas, Norimb. 1662. 4. et in Epp. ad Iohannem Gerhardum, a Raidelio editis Norib. 1740. 8.

* *

Codices Germanici.

Epiſtolae Paullinae omnes in linguam germanicam traductae, conſtant ex foliis 156. Saec. XV. Poſſidebat Vlricus Ortlieb. Index ab alia manu ſcriptus praefert annum 1424. Verſio haec eſt inedita, quae plane diſcrepat ab antiquiſſimis Bibliis germanicis, ut patet ex ſpecimine adiecto. Principium Epiſt. ad Rom. *Paulus der Chnecht Iheſu Chriſti geheiſſen Apoſtel, geſchaiden in das Evang. Gottes das vergeheiſen ward, durch ſeinen Propheten in der H. Geſchrifft von ſeinem Sun, der ihm da worden iſt aus dem Saamen David nach dem Fleiſch, der da iſt ein vorgeſehner Sun Gottes, in der Krafft nach dem Geiſt der Heiligung aus der Auferſtändung des Todten Iheſu Chriſti, unſers Herrn.* Translatio eſt e Vulgata. Ampliſſime iſtum

ſtum Codicem deſcripſit b. D. Ioh. Barthol. Riederer, in *Nachrichten zur Kirchen- Gelehrten- und Bücher-Geſchichte*. III Band, pag. 1 — 32.

* *

Das Buch Ovidii von der Lieb zu erwerben, auch von der Lieb zu verſehen, als D. Hartlieb von Latein zu Teutſch bracht und gemacht hatte, durch Bitt und Geſchäfft eines Furſten von Oeſterreich, als hernach geſchrieben ſteht.

Codex hic eſt chartaceus, conſtans foliis 180. in fol. Iuſſu Alberti IV Prodigi Archiducis Auſtriae (✝ 1463) eſt ſcriptus; ſed nigrum non reſpondet rubro: ſiquidem liber ille non tam continet uerſionem Librorum Ouidii de arte amandi, et remediis amoris, quam alia praecepta amatoria, et in primis de blandis allocutionibus formandis ad feminas amaſiasque. Subſequitur *das Buch Albertani von der Leitung die Lieb, auch von den Unſitten der Frauen, dadurch es meint des Lieb vertilgen und bendigen.* Qui liber exponit vitia et vituperia mulierum, et eſt ex latina lingua translatus. Interpres ita claudit opus: *Durchlauchtiger, Hochgebohrner Furſt, Gnädiger Herr, das Buch hab ich durch Geſchäfft und Gebott E. Gn. vollbracht, darum ſo laſſe das Buch in fremde Hände nicht kommen, oder E. Gnaden wird dafur klein Lob empfangen.*

* *

Albertus Magnus *von den Haimblichkeiten der Weiber.*

* *

Reformatio Reip. Norimbergenſis MS. in folio regali, conſtans fol. 545.

Summo ſtudio atque labore hic codex eſt perſcriptus a *Joh. Chriſtoph. Oelhafen*, IC. Norimbergenſi, addita

Gloſ-

Gloſſa latina, adſcriptis locis parallelis, et ſubiunctis additionalibus decretis quam plurimis, usque ad a. 1611. Ad manifeſtandum ſuum ſtudium praemiſit auctor uerſus ex Horatii lib. I, ode III:

Perrupit Acheronta Herculeua labor,
Nil mortalibus arduum eſt.

* *

Liber ſex' tabularum ceratarum; in fol. In frontiſpicio legitur ita: *Antiquarii huius Tabulas ceratas e patria ſua Furſtenwaldia March. Brandenb. allatas Bibliothecae Vniuerſitatis Altdorfinae proprias eſſe iuſſit Mauritius Hoffmann, Doctor, Anatom. Chirurg. et Botan. Prof. P. ac Poliater. A. C. clↄ. ꟾↄc. L.*

Eſt catalogus cenſus opificum Saeculi XV. In primae tabulae area ſecunda inter alia nomina quae legi haud poſſunt, haec reperi:

Tomas Lindaw xx
Pewteler iiij
Meſſerſchmit viij
In tabula ſecunda, ſiue area quinta:
Bartel Zeynlin.
In ſeptima area:
In der vor ſtadt
michel moler x
Peldge brawer iiij
Schotte vj xj iiij
In octaua:
der moler
Schickentan
In ultima tabula legitur:
anno cr. x°. (1410)

* *

Leon-

Leonhard Wurfbain's *Beſchreibung der Nürnbergiſchen Landſtadt und des Amts Altdorf, und deren daſelbſt A.* 1575 *angeordneten und bis anhero unterhaltenen Hohenſchul.* A. C. 1648. Fol.

Prelo paratum eſt hocce MS. cum multis iconibus tabulisque. Omnia usque ad A. 1648 fuſe deſcripta et enarrata ſunt.

LIBRI IMPRESSI RARIORES.

Calendarium ſinicum in forma octaua maiori 51 *foliorum.*

Liĕ liŏ, Calendarii epitome.

ſcheù, *çjĕ*, Capita uariorum.

In frontiſpicii Circulo uaria Calendarii ſigna nominantur, u. g. Zodiaci, Nouilunii et Plenilunii etc. In medio conſpiciuntur octo *Koua*, ſ. coordinationes. Compoſitae ſunt e duabus lineis — (yang) et — — (yn) (*perfectum, imperfectum.*) Haec illa prior eſt, ac ueterum chaos refert, ex quo res ſenſim ad perfectionem euoluebantur. Ex his duabus quatuor coordinationes linearum conſurgunt, quae tam in genere *perfecti*, quam *imperfecti*, gradus maiores, minoreſue indicant, dicunturque *quatuor imagines*, Tai-yang, *perfectiſſimum*; tſchao-yn, *minus imperfectum*; Chao-yang, *minus perfectum*; Tai-yn, *imperfectiſſimum.* Ex iſtis, addita tertia linea, enatae ſunt *octo coordinationes*, (Koua) quarum quatuor ad genus *perfecti*, quatuor ad genus *imperfecti* pertinent, indicantque *Kien*, caelum materiale; *Tui*, aquam montanam, *Lî*, ignem; *Tſchîn*, tonitru: Sjuen, ventos; *Kàn*, aquam; *Kén*, montes; *Quèn*, terram. Exhibentur autem inſtar circuli ita, ut ſitu quatuor mundi plagis, ac

ſibi

ſibi opponuntur: atque hae ſunt trigrammata *Fohiana*, *) quibus poſtea tres alias *Tſcheu - nung* lineas adiecit, unde hexagrammata, quae octies in ſe reducta, ſexaginta quatuor hexagrammata efficiunt, lineis ita diſparate inter ſe ſemper coordinatis, ut nullum alteri conſimile ſit. Vid. *Du Halde* Hiſt. de la Chine, T. II, p. 338 ſeq. D. *Georgii Pray* Impoſturae CCXVIII Benedicti Cetto detectae et conuulſae, etc. pag. 209, 210. Hae Libri *Y-king* (ſ. Sinenſium primi Libri ſacri) combinationes 64 (tay kie, *magnus circulus*) ſunt antiquiſſimae, ita ut iure meritoque ante hieroglyphicas ſcripturas ſ. potius imagines Aegyptiorum, in uſu apud Sinas fuiſſe dicantur. Vid. *Fourmont* Gramm. ſin. pag. 404 ſeq. et *Ioh. Thomae Haupt* atque *Ioh. Henr. Schumacheri* explicationes του Y-king, 1753 et 1763 editae. Prior putauit ſat ingenioſe lineolam —— indicare Algebraiſtarum a, duas vero —— —— ſignificare b, ita ut totum opus facta 64 ſextae dignitatis radicis binomialis, nimirum $a^6 + a^5 b$ etc. etc. comprehendat doceatque.

De Calendariis Sinenſium egit *Theoph. Sigefr. Bayer* in comment. de Horis ſinicis etc. Petropoli, 1735. 4 max. fig. pag. 12, et *du Halde*, T. II, p. 144 et T. III, p. 361 translationis germanicae.

Re-

*) Vid. T. XIII des *Mémoires concernant l'Hiſtoire, les Sciences, les Arts, les Moeurs, les Uſages etc. des Chinois; Par les Miſſionaires de Pe-kin.* à Paris 1788. 4 max. fig. Pag. 308. Planche 3. Fouhi, *qui vient de tracer les huit* Koua, *après en avoir pris l' idée ſur les figures* Ho-tou *et* Lo-chou, *qu'il appercut ſur le Dragon-cheval, et ſur la Tortue. Ces marques et les combinaiſons qu'elles gardoient entre elles, lui fournirent l'idée d'une écriture dont il voulut laiſſer le modèle à la poſtérité. Il commenca par tracer les* Koua; *et des* Koua *il forma les Lettres.*

Reperiuntur etiam chiromantica in iſto Calendario. In cuius fronte legitur manu donantis: *Libellum hunc chinenſem Bibliothecae Altorfinae donat Laurentius Heiſter Med. Doct. et P. P. MDCCXII.*

* *

Dſchihan name. Mundi theatrum, ſ. Liber geographicus, ex arabico *Muſtafae Ben Abdallah al Hadſchi* (✝ 1659) Dſchelebi, primi Secretarii Sultani Amurathi IV, turcice translatus ab *Ibrahim Effendi.* Conſtantinopoli, 1732. fol. min. Cum quinque tabulis geographicis aeri inciſis. Edere nuper coepit iſtud opus Norbergius: *Specimen Academicum Geographiae orientalis. Turcico-Latine. Particula I et II. Praeſide* D. Matth. Norberg, LL. OO. et gr. Ling. Prof. Reg. Soc. Gotting. et Muſei Pariſ. Correſp. Londini, 1784. 4. Conf. Iac. Ionae Bjoernſtohls *Briefe, VI Bandes 2tes Heft, Vorbericht,* pag. XXIII. Exſtat quoque in Biblioth. publica Norimb. Vid. horum Memorabilium Biblioth. publicar. P. I, p. 391.

Libri Saeculo XV impreſſi.

1466.

Biblia germanica Argentoratenſia Iohannis Mentelii. in fol. Foliorum 405, Plagularum 204. Columnae integrae habent 61 lineas. Vid. P. I, pag. 348 ſeq. Annum impreſſionis 1466 adſeruit b. D. Steigenberger, in *der litterar. krit. Abhandlung über die 2 älteſte gedruckte deutſche Bibeln,* München, 1787. 4. cum 4 tab. aen. pag. 53 ſeq. et Cel. *Sebaſt. Seemüller* Biblioth. Ingolſtad. Incunabula Typographica, Faſcic. I, pag. 6 ſeq. Scimus nunc, Biblia germanica, vulgo *Moguntina dicta,* *) repetita

*) Sunt foliorum 403, plagularum 201 cum dimidia. Columnae habent 60 lineas.

petita eſſe Argentorati ap. Henr. Eggeſteyn, ex iſta Mentelliana editione, iisdem typis, uti Apparatus Decretalium Innocentii IV, Argent. 1478. fol. Vid. *Steigenberger*, pag. 35 ſeq.

1467.

Conſtituciones Clementis Pape V. una cum apparatu dni Io. an. (*Iohannis Andreae*) in fol. In calce ita legitur:

Preſens clementis quinti opus conſtitucionum clariſſimum. Alma in urbe maguntina, inclite nacionis germanice. quam dei clementia, tam alti ingenij lumine. donoque gratuito ceteris terrarum nacionibus preferre. illuſtrareque dignatus eſt. artificioſa quadam adinuentione imprimendi ſeu caracterizandi absque ulla calami exaracione ſic effigiatum. et ad euſebiam dei. induſtrie eſt conſummatum per Petrum Schoiffher de gernſhem. Anno Dominice incarnacionis M. CCCC. LXVII. octaua die menſis octobris. Sequitur Regula Sti Franciſci, cum Conſtitutione Iohannis Papae XXII, data Auenione, XIII Kal. Decembris, Pontificatus eius anno ſecundo.

Eſt editio ſecunda. Prima eſt in membrana in Biblioth. publ. Norimb. Vid. P. I, pag. 258.

1468.

Biblia latina. in fol. 2 Vol. Foliorum 637. Columnae habent lineas 41. Impreſſit Henricus Eggeſteyn, Argentorati, 1468. *)

Hocce exemplar b. Schwarzii ipſe deſcripſit in Catal. Biblioth. Schwarzianae, P. II, pag. 35, num. 8, 9: Ipſi cha-

*) Sunt etiam in Biblioth. publ. Norimb. Vid. P. I, pag. 360; et in Ebneriana. Vid. P. II, p. 176. et Schoepflini Vindic, typograph. Tab. V.

characteres Gothici et typi ſunt ſatis pingues, quas ratione quantitatis referas ad eam claſſem typorum, quae hodie a typographis *Text-antiqua*, item *Parangon-antiqua*, appellatur: literae uero non ſunt ſibi inuicem ſatis aequales, adeo, ut ſi exempli cauſſa litera *o* in una pagina uel tricies pluriesque occurrat, numquam ex omni parte ſibi aequalis uideatur; cum modo craſſior appareat, modo tenuior; modo paullo altior, modo breuior; modo fere ouiformis, modo rotundior; et quae ſunt aliae uarietates. Vnde facile colligas, iſtos typos non certae formae, uel *matrici*, fuiſſe infuſos; ſed ex ligno ſigillatim ſculptos; quamquam non raro unus typus etiam binas ternasque literas iunctim complectatur. Videntur adeo haec Biblia eadem eſſe, quorum exemplar eiusdem prorſus formae Amicus obſeruauit Leodii, in Bibliotheca Dom. Baronis de Craſſier, quod ille, haud praeter cauſſam, Bibliis Moguntinis anni 1462 antiquitatis nomine utique praeferendum cenſuit, imo pro omnium editorum antiquiſſimo habuit. Vt alii habeant, quod cum ſuo exemplari, ſi forte ſimile poſſideant, conferre poſſint, pauca loca ſpeciminis loco annotabo. Praemittitur operi epiſtola Hieronymi ad Paulinum, eiusque Prologus in Pentateuchum. Altera columna primi folii his duobus uerſiculis finitur:

> Nec hoc dico. ꝗ ſit aliq̄d iu me ta
> le. q̄d vel poſſis a me audire vel .

Capite VIII *Geneſ.* quod in ſeptimi folii pagina auerſa extat, uerſu 5, haec legimus: *Duodecimo em̄ m̄ẽſe p̄ma die menſis apparuerunt cacumina mōciū;* ubi uulgo legimus: *decimo enim menſe, prima die menſis*, etc. Cap. XI *Geneſ.* quod in auerſa pagina folii octaui eſt, *uerſu* 13, 14,

15, haec uerba ſunt expreſſa: *Vixitque, arphaxat poſtquă genuit ſale trecentis et tribus annis et genuit heber. Vixitque ſale poſtq̄ genuit heber q̄ dringentis et tribus anis et genuit filios et filias.* Quae uerba in Plantiniana editione Ao. 1583, ita exprimuntur: *Vixitque Arphaxad, poſtquam genuit Sale, trecentis tribus annis, et genuit filios et filias. Sale quoque uixit triginta annis et genuit Heber. Vixitque Sale*, etc. Vides, hic a typographo, propter repetitum uerbum, *genuit*, omiſſas eſſe has uoces intermedias: *filios et filias. Sale quoque uixit triginta annis, et genuit.* Taceo, ſecundum Ebraeum textum, pro *trecentis et tribus*, dici debuiſſe: *quadringentis et tribus.* Porro, capite XXXV, u. 9, ſic legimus in his Bibliis, ſub finem folii uigeſimi: *poſtquam reuerſus eſt de meſopotamia ſyrie. et uenit in bethel, benedixitque ei dicens.* Vbi in uulgatis editionibus haec uerba: *et uenit in Bethel*, recte omittuntur. Superſedeo nunc alia loca uariantis lectionis hic annotare. Sicuti autem primus Tomus horum Bibliorum finitur *Pſalterio Dauidis*; cuius Pſalmi, non numeris, ſed titulis tantum, iisque minio praeſcriptis, a ſe inuicem diſcernuntur: ita alter Tomus initium capit a *Parabolis Salamonis*. praemiſſo Prologo; et in N. T. Actus Apoſtolorum inter Epiſtolam ad Ebraeos, et Epiſtolam Iacobi, collocatos exhibet. S.

1469.

Ioannis de Ianua Catholicon. Impreſſum Auguſtae Vindelicorum, a Günthero Zainer, Reutlingenſi. 1469. fol. mai. foliorum 523. *) Primum folium deeſt. Secundum

*) Eſt editio ſecunda. Prior Moguntiae prodiit ex Fauſti officina, A. 1460. fol. max. Eam cum ſequentibus bene deſcripſit *Ioh. Rudolph. Schlegel* in proluſione *de Catholico Ioh. Ia-*

dum incipit: *a pſc nec ab aliq autore ſicut puto qn generaliter* etc. E bibliotheca b. C. G. Schwarzii, Acad. Altdorf. dum uiueret, decoris. Deſcribitur in P. II Biblioth. Schwarzianae, p. 71 et 72.

In fine hi leguntur*) uerſus:
Gramatice partes et vocum proprietates.
Verius inuenies hoc codice. ſi quoque queres.
Nomen qui libro ſcripturam impreſſit in illo.
Tunc cito comperies per litterulas capitales.
Hinc poteris certe cognomen noſcere aperte.
Ex Reutling Zainer hic dicitur eſſe magiſter,
Recte preſentis artis doctiſſimus ipſus.
Vt pateat nomen libri qui dicitur eſſe.
Sumptus de variis autoribus atque poetis.
KATHOLICON. fertur quem collegiſſe IOHANNES.
Cui nomen patriū dat IANVA. iuncta ſit ENSIS. (i. e. *Ianuenſis*)
Hoc compleuit opus. x vltima menſis aprilis.
Dum currunt anni nati factoris in orbem.
Mille Quadringēti queis Sexaginta nouemq;
Adiice, Vindelica finitur in vrbe ſerena.
Quam Schowēberg tenuit. qui libro praeludia dedit.
Titulo Cardineus preſes vbiq; coruſcus.
Terminat ſ; diuus preſul ex Werdemberg altus.
Cum PAVLO ſecundo papa. imperante FRIDRICO.
DEO GRATIAS.

 1470.

Ianuenſis de Balbis. Heilbronnae, 1772. 4. Conf. Steph. Alex. Würdtwein Biblioth. Mogunt. (Aug. Vind. 1789. 4. mai.) pag. 66 ſeq.

*) In non nullis exemplis litterae initiales GVNTHERVS tranſuerſe poſitae ſunt.

1470.

Franciſci de Retza Comeſtorium uitiorum. Nuremb. fol. Vid. P. I, pag. 316. Tab. 8, ubi aeri inciſae ſunt quinque lineae cuiusdam monachi Carthuſiani, huic exemplari adſcriptae A. 1472.

1472.

Hie hebt ſich an das ſummerteil der Heyligen leben vnd tzu dem erſten von dem lieben heyligen lerer: ſant Ambroſio *etc. Gedruckt von mir Ginthero Zeiner geboren auſs Reutlingen wonent zu Augſpurg, am Montag nach ſant Jörgentag, als man zalt von der geburdt Criſti, tauſſent vierhundert vnd in dem zwey vnd ſiebenzigiſten Jare.* fol. Pars hiemalis impreſſa fuit A. 1471.

Praeter iam dictum Franciſci de Retza Comeſtorium uitiorum, adſunt ſequentes libri, Saeculo XV Norimbergae impreſſi.

Boetii Liber de conſolat. philoſ. 1473. fol. mai.

Rayneri de Piſis ſumma Theologiae ſ. Pantheologia. 1473. fol. mai. 3 Vol.

In iſto exemplari Tom. I ſub finem minio per calamum adſcriptum eſt: *Iſte liber eſt Carthuſienſium Nuremberge, quem dedit Petrus Mayſner.* In ligatura autem ſcriptum eſt: *hunc librum dedit nobis Dom. Petrus Maychſner A.* 1474. Tom. II ſub calcem calamo adſcriptum eſt: *iſte liber eſt fratrum Beate Marie Virginis de Monte Carmeli in Nurnberg* 1473. *ordinis K.* Tom. III ſub finem typis expreſſa ſunt uerba, quae ſupra allegauimus. P. I, p. 320. Omnes hi tres tomi iisdem typis ſunt excuſi.

Th. Aquinatis quodlibeta XII. 1474. fol. mai. Cum eiusdem Libris IV de ueritate fidei catholicae.

Elucidarius ſcripturarum; per Frid. Creuſner 1476. fol. *Iſtum librum donauit Fridericus Creuſsner ciuis Nurmber-*

bergenſis monaſterio Sancti Egidii ibidem ordinis S. Benedicti.

Leonardi de Utino Sermones aurei de Sanctis; per Anton. Coburger. 1478. fol.

S. Hieronymi Vitae Patrum. eod. ap. eumd. fol.

P. Lombardi Gloſſa magiſtralis in hymnos Dauid. eod. fol.

Henr. Herp Speculum aureum X praeceptor. 1481. fol.

Ioh. Duns Scoti in L. I et II ſententiarum etc. 1481. fol. mai.

Alexandri de Ales Summae theologicae Partes IV. 1482. fol. mai.

Prima Biblia germ. Norimbergenſia; per Ant. Koburger, 1483. fol. mai. 2 Vol. Cum figuris. Vid. P. I, pag. 357. Tab. 7.

Pauli Caſtrenſis Conſilia. 1485. fol.

Vincentii Beluacenſis Speculum doctrinale. 1486. fol.

Sextus Decretalium cum Apparatu Ioh. Andreae. 1486. fol.

Bonauenturae Cardinalis in Libros Sententiarum, Pars tertia et quarta. 1491. fol. min.

Antonini Chronicon ſ. Summa hiſtorialis. 1491. fol. 3 Vol.

Barthol. Anglici tract. de rerum proprietatibus. 1492. fol.

Liber Cronicarum cum figuris et ymaginibus. 1493. fol. max.

Dyoniſii Carthuſienſis Specula omnis ſtatus humane uite. 1495. 4.

Deſtructorium uitiorum. 1496. fol.

Gotſchalci Hollen Praeceptorium legis diuinae. 1497. 4.

Ludou. de Pruſſia trilogium animae. 1498. 4.

Adſunt etiam:

Auicennae opera. Arabice. Romae, e typogr. medicea, 1599. fol.

Hortus Eyſtettenſis. Opera *Baſilii Besleri*, Philiatri et Pharmacopoei Norici. 1613. folio Atlantis. Continet opus, in quatuor claſſes digeſtum, 371 tabulas aeneas, referentes 1083 plantarum imagines. *) Prodiit hoc opus auſpiciis Iohannis Conradi a Gemmingen, Epiſcopi Eyſtettenſis. Beslerus ſingulis tabulis in prima operis editione breuem attexuit deſcriptionem. Cum uero hoc opus ſumtuoſum multos quidem admiratores, paucos uero emtores reperiret, Beslerus alteram editionem procurauit, quam inſcripſit Iohanni Chriſtophoro, ſucceſſori munificentiſſimi et rei herbariae gnariſſimi Iohannis Conradi, in qua ſoli iconismi plantarum, omiſſis deſcriptionibus et ſplendidis claſſium titulis, occurrunt. Vtraque editio praefert quidem annum unum editionis, verum diſtinctae dedicationes, omiſſae deſcriptiones, aliaque diſcrimen ſatis probant. Poſſidet Bibliotheca utramque editionem, et quidem poſteriorem coloribus pulcherrime uariegatam. Habet etiam Biblioth. Trewiana.

Hortus Indicus Malabaricus, adornatus per *Henricum van Rhede* van Drackenſtein, olim Malabarici regni Gubernatorem, poſtea ſupremi conſeſſus apud Indos Belgas Senatorem extraordinarium. Amſtelodami ab A. 1676-1703. 12 Vol. fol. Cum tabulis 793 aeri inciſis. Vid. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, p. 588 ſeq.

Adeſt quoque in Biblioth. Trewiana.

Biblia regia polyglotta Antwerpienſia, hebr. chald. gr. et lat. Iuſſu Philippi II Regis Hiſp. per *Ariam Montanum*. Antuerp. typis Chriſtoph. Plantini, 1572. fol. 8 Vol. Bib-

*) Ill. Hallerus in Biblioth. botan. T. I. p. 413 enumerat tabulas 356.

Biblia polyglotta Londinenſia. 1657, fol. reg. 6 Tomis. Cum *Edmundi Caſtelli* Lexico heptaglotto. Ibid. 1669. fol. Lexicon ſyriacum Caſtellianum ualde auctum edidit *Ioh. Dauid* Michaelis, Lipſ. 1789. 4.

Critici ſacri. Lond. 1660. fol. 9 tomis.

Rabbi Schelomo filii Iſaaci, Leuitae, Theſſalonicenſis חֵשֶׁק שְׁלֹמֹה *deſiderium Salomonis*, ex I Reg. IX, 19. f. Commentarius in Ieſaiam ex dictis Rabbinorum et libro Zohar, cum textu non punctato. Impreſſus Theſſalonicae 360 (A. C. 1600) fol. foliorum 157, computato ſimul indice, ex quo patet, quaenam ſcripturae loca, quaeue dicta Talmudica in hoc commentario explicata ſint. Vid. *Wolfii* Bibl. hebr. Vol. III, pag. 1046.

Rabbi Chajim Algaſi, filii Menachem, Smyrnenſis, בְּנֵי חַיַּי *filii uitae meae*, i. e. obſeruationes nouae rituales, ſecundum ordinem *Arba Turim* diſpoſitae. Impreſſae Ortakaiwi iuxta Conſtantinopolin, an. 477 (1717) ex typographia Ionae f. Iacob Lembergenſis. fol. paginarum 191. Vid. *Wolfii* Biblioth. hebr. Vol. III, p. 251.

Vetus Teſtamentum. Hebraice. (*ſine punctis*) cum uariis Lectionibus. Edidit *Beniamin Kennicott*. Oxonii, e typographeo Clarendoniano. T. I, 1776. T. II. 1780. fol. max. Donum perill. Ephori b. Dom. Paulli Caroli Welſeri de Neunhof. *)

Nouum Teſtamentum. Graece. E Codice MS. Alexandrino, qui Londini in Bibliotheca Muſei Britannici adſeruatur, deſcriptum a *Carolo Godofredo Woide*, Londini, 1786. fol. max.

Concilia generalia et prouincialia, graeca et latina. Opera et ſtudio R. P. *Seuerini Binii* S. T. Doct. et Prof.

I 5 Pa-

*) Vid. ſupra, pag. 30.

Pariſ. 1636. 9 Vol. fol. Eſt editio tertia, quam dedit Carolus Morellus, typographus.

Opus tractatuum uniuerſi iuris etc. Lugd. 1549. fol. Vol. 18. Edit. tertia, a Guil. Rainaud, bibliopola Lugdunenſi, procurata.

Repetitiones in uarias Iuris ciuilis leges, a Pompeio Limpio IC. collectae. Venetiis, 1608. 8 Vol. fol. in Charta maiore.

Corpus Iuris ciuilis gloſſatum. Lugd. 1508. 6 Vol. fol.
Altera, ib. 1539. 5 Vol. fol.
Tertia, ib. 1627. 6 Vol. fol.

Βασιλικων Libri LX in ſeptem tomos diuiſi. Carolus Annibal Fabrottus latine uertit et graece edidit ex Biblioth. Regis Chriſtianiſſ. Pariſiis, 1647.

Iac. Gronouii Theſaurus graecorum Antiquitatum. Lugd. Bat. 1697 — 1702. Cum figuris aeri inciſis. Vol. XII cum indice. fol.

Ioh. Georgii Graeuii Theſaurus Antiquitatum romanarum. Lugduni Batauorum, 1694 — 1699. Cum fig. Vol. XII. fol.

Eiusd. et *Petri Burmanni* Theſaurus Antiquitatum et Hiſtoriarum Italiae etc. Lugd. Bat. 1704 — 1725. Cum fig. Vol. 45. fol.

Scriptores rerum italicarum *Ludou. Antonii Muratorii*, ab A. 500 usque 1500. Mediolani, 1723 — 1751. fol. Tomi XXV.

Homeri Ilias et Odyſſea. Cum παρεκβολαις, ſiue explicationibus *Euſtathii*. Graece. Romae, 1542 — 1550. fol. 3 Vol.

Veterum Mathematicorum, *Athenaei*, *Apollodori*, *Philonis*, *Bitonis*, *Heronis*, et aliorum, opera; ex MS. Codicibus Bibliothecae Regiae. Graece et latine. Pariſiis, 1693. fol. Collector eſt *Theuenotius*.

XII.

XII.

BIBLIOTHECA

STOEBERLINIANA.

IN

AVDITORIO PHILOSOPHICO.

Google

Digitized by Google

Haecce Bibliotheca debetur liberalitati b. Domini Iohannis Leonhardi Stoeberlini, Poetae et Pharmacopolae Norimbergenſis († 1696) qui Ordini Philoſophorum huius Academiae ſpeciatim 500 florenos cum libris philoſophicis et philologicis legauit, ex quorum uſuris adhuc ſingulis annis libri augentur. Nam trecentis florenis, quorum impenſa rabbinici et arabici typi primum hic locorum fuſi ſunt, ad coemendos libros nouos adiecit nouam, eamque perpetuam mille florenorum uſuram annuam. Vid. *Georgii König* oratiuncula de ſtudiis uiror. illuſtr. in condendis Bibliothecis; Altd. 1644. 4.

Comparauit immortalis Schwarzius inter alios libros pro hac Bibliotheca quinque uolumina fol. Lexici hiſpanici et gallici, manu auctoris *Franciſci Iacobi Leys* Antuerpienſis († 1732) ſcripta, qui linguas uarias Altdorfii plures per annos docuit. En titulum operis *) uiginti annorum, ſumma cum induſtria elaborati, ſed nunc, propter *Séjournantii* **) Lexicon, ſuperflui, cum ſpecimine. ***)

El

*) Apographum eſt in Bibliotheca Ducali Gothana ſeptem uoluminibus in folio.

**) *Nouveau Dictionnaire Eſpagnol - François et Latin, composé ſur les Dictionnaires des Académies Royales de Madrid et de Paris. Par Mr.* de Séjournant, Ecuyer, Interprete du Roi, pour la Langue Eſpagnole. Tome I et II. à Paris, 1759. 4 mai. A. 1775 iterum editum eſt hocce Lexicon, cum mendaci titulo: *Nouvelle édition corrigée et augmentée.* Nam nihil additum eſt nec emendatum, praeter errata typographica primae editionis.

***) Dedi illud in Tomo VIII Diarii mei litterarii et technici; adiunxi Tomo VII eadem uocabula luſitanica et angli-

cana

El gran Teſoro de la lengua Eſpañola, o Diccionario nuevo explicado en Francés, lleno de Fraſes, Antiguedades, Hiſtorias, Exemplos, Maximas, Refranes, y mil curioſidades ſacadas de los mejores Autores Eſpañoles, con ſus Alegaciones desde el principio haſta el cabo. Por Franciſco Jayme Leys.

Ca.

Ca, porque, *parceque, vieux mot.*

Cabado, v. cabar. *creuſé.*

Cabal, entero o complido, *entier et accompli, juſte, complet.*

Hombre cabal, *un homme parfait et accompli en toutes vertus, et principalement en juſtice.*

Algunos nunca llegan à ſer cabales, falta les ſiembre un algo. *Gracian,* Orac. Man.

Quelques uns n' arrivent jamais au comble de la perfection, il leur manque toujours, je ne ſai quoi.

Hallo mi cuenta cabal, *je trouve mon compte entier et juſte.*

Dio cuenta cabal de todo à ſu Cabo. *Vida de Leopoldo I.*

Recibio una carta del Conde en que le hazia relacion cabal de todo lo que avia paſſado desde que los enemigos començaron el ſitio. *ibid.*

Tres meſes cabales. *trois mois juſtes.*

Tres años cabales. *trois ans entiers et accomplis, juſtes et complets.*

Diez doblones cabales. *dix piſtoles juſtes, ni plus ni moins.*

Cabal, lo que caba à cada uno. *la part, la portion qui vient à chacun.*

Sa-

cana, e Lexico luſitanico *Antonii Vieyra*, Londini, 1773. 4. mai. 2 Vol. edito.

Salir por ſu cabal. *faire ſon devoir, ſ'aquiter de ſa charge.*

Cabala f. *expoſition ſecrette de la loi divine donnée de la bouche de Dieu à Moyſe et revelée par Moyſe aux Juifs; Théologie ſecrette de l'ecriture, à la quelle ſ'attachent quelques Juifs; interpretation miſtique des paroles de l'ecriture par un certain calcul, par la transpoſition des lettres,*

Cabalar, hazer cabal, *rendre complet, juſte; ajuſter.* La moneda de bellon no ha de ſervir de otra coſa que de cabalar cuentas, v. *Quevedo.* Tira la piedra etc.

Cabalia, f. v. Cabala; *cabale.*

Cabaliſta, m. *cabaliſte, qui fait profeſſion de la Cabale; Juif, qui eſt de la Cabale.*

Cabaliſtico. *cabaliſtique, de la cabale.*

Caballo, m. v, Cavallo; *cheval.*

Caballero, m. v. Cavallero. *cavalier, chevalier.*

Cabaña, f. *cabane, cahute, petite loge de berger.* Hazian cabañas por cada familia. v. Joſepho. La fieſta de las cabañas de los Judios. *La fête des tabernacles des Juifs. C'eſt une fête des Juifs, et qu'ils celebroient au mois de Septembre.*

Cabañero, m. *faiſeur de cabanes.*

Cabañuela, f. *logette, petite cabane, cahute.* Tomaron me entre dos, y llegaron à una cabñauela que cerca tenian. *Lazarillo de Tormes*, p. 2. c. 2.

Cabañuelas de Judios, *la fête des tabernacles ou des cabanes. c'eſt une fête des Juifs qui dure neuf jours et qu'ils celebroient au mois de Septembre.*

Cabar, v. Cavar *fouir, creuſer, bêcher.* Cabar la tierra, *foüir, creuſer la terre.*

Cabaya. *manteau de campagne, gaban.*

Cabdel, m. *le guidon que porte un qui eſt Cepitaine de cent hommes de cheval, ou de cent gentils-hommes ſes vasſaux.*

Cabdellador, m. *capitaine.*

Cabdellar. *faire le capitaine, comander,*

Cabdeles. *les enſeignes avec pointes.*

Cabe, cerca, *auprès, tout contre, á coté.* Ponia cabe ſi un jarrillo de vino quando comiamos. *Vida de Lazarillo de Tormes*, c. 2. Poneos en orden, cada uno cabe la ſuya, 2. *Com. de Celeſtina.*

Cabe, m. *C'eſt au jeu du billard l'eſpace qu'il y a entre les deux boules, qui eſt de la longeur de la palette au billard, du quel on joue ſans qu'il touche à l'une ni à l'autre boule.*

Cabe, m. *le coup qu'une boule donne à l'autre au jeu du billard.*

Additamenta e Séjournantii Lexico.

Ca. Quelquefois eſt employé pour conjonction, et ſignifie *Et.*

Ca. A été auſſi en uſage pour pronom relatif, et ſignifioit *lequel*, ou *qui.* Lat. Qui, quae, quod.

Cabaco, ſ. m. T. de marine. Bout d'une piéce de bois de charpente, que l' on a raccourcie, qu' on jette ordinairement parmi les copeaux. Lat. *Deciduum ligni fragmentum.*

Cabal. Se prend auſſi ſubſtantivement, et ſignifie Perfection. *Lat.* Dos. *Gozarán de eſte privilégio aun los niños del limbo, que no ſolo tendrán verdadéros cuerpos humános, ſino perficionados con todos los cabáles de ſu naturaleza:* jusqu' aux enfans des limbes jouiront de ce privilege, et ne reſſuſciteront pas ſeulement avec de

de véritables corps humains, mais encore avec toutes les perfections que la nature leur a donné.

Al cabal. Phraſe adverbiale, peu en uſage. Parfaitement, entierement. Lat. *Integre, perfecte, abſolute.*

Cuenta cabal: compte juſte, égal. Lat. Ratio conſtans dati et expenſi. *La data viene cabal con el cargo:* la dépenſe eſt égale à la recette.

Hombre cabal: Homme juſte, qui déteſte le vice et aime la vérité. Lat. *Vir iuſtus, probus, integer.*

Peſo cabal: Poids égal, poids juſte. Lat. *Aequa lanx.*

Por ſus Cabales: Selon les regles, ſelon la rigueur des loix. Cette phraſe s'emploie toujours au plurier, quoique la choſe dont ont parle ſoit au ſingulier. Lat. *Ex aequo, ſecundum ius.*

El reo ſalio por ſus cabales: Le criminel eſt ſorti ſelon les regles, pour dire qu' on ne lui a fait ni tort ni grace, qu' il a été condamné ſelon la rigueur des loix.

Cabala: Cabale, négociation ſécrete, complot, intrigue; ce qui ſe prâtique ordinairement dans le palais des Princes. Lat. *Clandeſtina conſilia.*

Cabaliſſimamente, Très - juſtement, parfaitement, entierement, totalement, ſans aucun defaut.

Cabaliſſimo, Très juſte, très parfait.

Caballa. Cabeliau, poiſſon de mer.

Cebaña. Se dit auſſi d' un troupeau compoſé de deux cens têtes au moins; et encore d' une troupe de cent ânes ou bourriques deſtinés à charger des marchandiſes. Lat. *Caula* ou *mandra ducentorum ad minus capitum.*

Cabaña. T. du jeu de billard. Ligne de convention entre les joueurs, qui déſigne l' eſpace que la balle du joueur ne peut paſſer. Lat. *In tudiculari ludo linea deſignans ſpatium extra quod globulo non licet excurrere.*

Cabaña real. Nom qu' on donne à ceux qui compoſent le conſeil de la *Meſta* *), établi pour ce qui regarde les troupeaux des bêtes à laine. Lat. *Praefectorum regiorum coetus, rei pecuariae ordinandae deſtinatus.*

Cabañuelas. Obſervation vaine, que font certaines gens des douze premiers jours de Janvier, pour augurer du tems qu'il fera dans les douze mois de l' année. Lat. *Vanum augurium.*

Cabañil. Ce qui fait partie d'un troupeau de deux cens bêtes à laine; il ſe dit auſſi des bourriques qui portent tout l' attirail d' un troupeau en marche.

Cabdillo. T. ancien. Voyez *Caudillo.*

Cabe de paleta á paleta. Coup à coup; c'eſt quand les deux boules ſe trouvent caſuellement à égale diſtance du but. Lat. *Globulorum luſoriorum a meta par diſtantia.*

Cabe de paleta, Coup de palette, et metaph. Coup de partie, qui ſe fait par hazard. Lat. *Peropportuna occaſio. Felix iactus.*

Dar un cabe. Phraſe métaphorique. Donner un coup, frapper quelqu'un, ou le piquer d' honneur pour l' engager à faire une choſe, comme celle de préter de l' argent, ce que nous appellons ferrer la botte. Lat. *Sollicitare. Vrgere. Inſtare. Stimulare.*

XIII.

*) pag. 669. *Meſta.* L' aſſemblée des bergers et des marchands de troupeaux, qui ſe tient annuellement pour délibérer des pâturages, de la vente des laines, et de tout ce qui les concerne. Lat. *Rei pecuariae conſeſſus.*

XIII.

BIBLIOTHECA

TREWIANA.

IN COLLEGIO ACADEMICO
SVPRA AVDITORIVM THEOLOGICVM.

Digitized by Google

Digitized by Google

Vir illuſtris et immortalis memoriae, Dominus *Chriſtophorus Iacobus Trew*, M. D. S. Caeſ. Maieſtatis Conſiliarius et Archiater, Sereniſſimi Marggrauii Brandenburgici Onoldini Culmbacenſis Conſiliarius ſanctior, ac Collegii Medici Norimbergenſis Senior primarius, numeroſiſſimam ſuam ornatiſſimamque Bibliothecam cum ampliſſima rerum naturalium collectione, die XXV menſis Iunii A. 1768 Academiae Altdorfinae ſolemniter legauit donauitque. Legauit praeterea Senex benignus et venerandus († d. 18 Iul. 1769). Bibliothecae, ut ea ex annuis uſuris (utinam abſit detracta annua Loſinga ſ. cenſus!) augeatur.

(Dom. Georgii Andreae Will) *Nachricht von der nach Altdorf geſtifteten Trewiſchen Bibliothek und Naturalienſammlung, und deren feyerlichen Eröfnung.* Altdorf, 1770. 8.

Monumentum inſigni munificentiae atque immortali gloriae Viri Ill. Dom. *Chriſtoph. Iac. Trewii* etc. grati memorisque animi et perpetui cultus ſui teſtandi cauſſa factum ab Academia Altdorfina. Altd. 1769. fol.

Coniunctim haec edita ſunt cum carminibus et Oratione encomiaſtica in renouato Auditorio Welſeriano d. XXV Iulii, A. S. I. M. DCC. LXX, quo Bibliothecae eius, Academiae Altdorfinae ab ipſo donatae, ſolemniter dedicabantur, habita a *Iohanne Andrea Michaële Nagelio*, in ſequenti Collectione, edente Cel. Dom. *G. A. Willio:*

Sammlung aller Handlungen und Schriften, welche zu hochverdienten Ehren und ewigem Gedächtniſſe des wohl-

ſel. Hn. Geh. Raths D. Chriſtoph Iakob Trew, des H. R. R. Edlen etc. wegen der von ihm der Univerſität zu Altdorf gemachten Schenkung ſeiner unvergleichlichen Bibliothek und Naturalienkammer etc. zum Vorſchein gekommen ſind. Altdorf, 1770. fol.

Summa perill. Ephori, Domini Paulli Caroli de Welſer, cura induſtriaque Experientiſſ. Dom. Guſtaui Philippi Zwingeri, M. D. translata fuit Altdorfium haec Bibliotheca cum rerum naturalium collectione, A. 1770.

A. BIBLIOTHECA.

I. CODICES MANV EXARATI.

In membrana.

In forma quarta.

I.

Guilielmi de Saliceto, Placentini, († 1277) Summa Chirurgiae Libri V, quos recenſet Ill. Hallerus in Bibliothecae chirurgicae Tomo I, pag. 148, 149. *) Fuit doctus chirurgus, non comparandus cum prioribus, et valens homo, ipſo non blando iudice Guidone de Cauliaco.

Codex Trewianus Saec. XIII diſcrepat ab aliis. Eſt foliorum 152, in forma quarta maiori, nitide ſcriptus, litteris initialibus capitumque indicationibus rubris. Nomen auctoris deeſt. Ante primum folium manus Saeculi XV ſcripſit ita:

Hic continetur ſumma Cyrurgie que optime preſupponit Anathomiam prout clarius patet in Prologo huius ſumme in fine. Ipſa uero Cirurgia ſiue ſumma in quinque diuiditur partes ſiue capita.

In

*) Typis exarati ſunt hi libri Venetiis, 1470, 1490, 1502 et 1546 fol. Gallica uerſio iam A. 1492, 8. Lugduni prodiit.

In prima parte tractatur de uulneribus.

In ſecunda de ulceribus.

In tertia de fracturis et dislocationibus.

In quarta de omnibus aliis egritudinibus que ſolent fieri in plurimis locis corporis.

In quinta de cauteriis.

Et in unaquaque partium primo in uniuerſo ſecundo in particulari. Et ſuper quodlibet capitulum ponitur ſua tabula ſpecialis a primo capite ad ultimum capitulum.

Operis initium ita ſe habet: *Tria ſunt inſtrumenta medicine. ſ. dieta. pocio. et cyrurgia. unde uidendum eſt quid ſit inſtrumentum. Inſtrumentum eſt id per quod ſuum artifex explet officium uelut dieta. Inſtrumentum eſt ad ſanitatem regendam. ſpecies herbe. et lactuaria. et cetera talia. etc.*

Fol. 141. b tubulus delineatus conſpicitur ad ſanandam fiſtulam lacrymalem, iam ante ſyringem ſubtilem Anellianam. Vid. *Ioh. Zach. Platneri* Diſſ. de Fiſtula lacrymali, (Lipſiae, 1724. 4 mai.) pag. 32 ſeq. Prologus Folio 145 tandem legitur:

Explicit cyrurgia. Incipit prologus. deo. gratias. amen.

Ego cum auxilio diuini fauoris in opere meo uolumina antiquorum medicorum iuxta meam poſſibilitatem in omnibus ſum ſecutus etc.

Explicit prologus deo gratias amen.

Actum eſt ſub anno dni Milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo primo. ſecundo intrante aprilis.

Explicit cyrurgia. deo. gratias. amen.

Qui ſcripſit hec ſcripta manus eius ſit benedicta.

Qui ſcripſit hunc librum. ab angelis portetur in paradiſum. amen, amen, amen,

Fol. 146 — 152 leguntur uariae formulae chirurgicae Saeculi XIV; u. c. *ſecundum Magiſtrum* Petrum de abano. Fol. 148. *Puluis niger torefiuus ſine dolore mondificans Vulnerum eſichatiuus ſaniei et iſtinc conſolidans quo utebatur magiſter* andreas vicentius. Hic uir mihi ignotus eſt, ut et Fol. 149. b. *Magiſter* ualentius de buſſia. Supraſcriptus eſt modus conficiendi Agni-Dei:

Balſamus et munda cum cera criſmatis unda
Conficiunt agnum quem do tibi munere magnum.
Fonte uelut natum per miſtica ſanctificatum
Fulgura de ſurſum pellit ſic omne malignum.
Peccatum frangit ut Chriſti ſanguis et angit.
Pregnans ſeruatur, intra ue partus ſeparatur
Baptiſma ſedat dignis cum uirtutibus ignis.
Portatus munde ſaluat de fluctibus unde.

Hos uerſus miſit Papa urbanus Imperatori *cum uno agno pro magno munere.* Igitur A. 1362, Vrbano V Pontifice ſcripti ſunt.

Fol. 150 usque ad finem uariae ſunt formulae medicae.

II.

Multi tractatus in uno volumine, in charta ſcripti Saec. XIV et XV, praeter *Platearii* materiam medicam.

1. Variae formulae medicae in lingua Germaniae inferioris.
2. De Praeſagiis naturalibus; aliquot foliorum.
3. Non nulla folia membranacea e Calendario Saeculi XIV.
4. Iterum formulae in dialecto Germ. inferioris.
5. Tractatulus *Egidii* de urinis, cum gloſſis.
6. Regule de coloribus et contentis urinarum, extracte ex commentario Verſuum Egidii per *Gylbertum* commentatorum.

7

7. Herbarius liber latinus ordine alphabetico. *Compilatus eſt libellus iſte qui uocatur Herbarius communis a magiſtro* Hermanno de Sancto Portu *uergenti aliquando in artibus Pariſius et artis medicine non ignaro. Anno dominice incarnacionis m°. cc°. lxxxiiij. 4to ydus marcii. Sole tenente xxix gradum piſcium. Quem libellum dictus hermannus ad uoluntatem domini ſui Odolphi comitis Holtzacie* *) *Pariſius compilauit.* Iſtum Hermannum ignoro. In Halleri Biblioth. botan. T. I, p. 245 *Guil. Hermanni* berbarum Synonyma dicuntur. *Scriptum per Conradum Sluter de Goslaria.* (Saec. XV.)

8. *Ioh. Platearii* liber de medicina ſimplici dictus *circa inſtans.* In membrana. foliorum 47. Saec. XIII.

Incipit circa inſtans negocium in ſimplicibus medicinis noſtrum uerſatur propoſitum etc.

Vixit Iohannes Platearius ſub initium Saeculi XIII. Eſt Materia medica, ordine alphabetico concinnata, ſaepe edita cum Meſue *), ut *Annotationes ad Antidotarium* Nicolai Myrepſi Alexandrini, de quo uid. ſupra pag. 92, et *Halleri* Bibl. med. pract. T. I, p. 432.

9. *Incipiunt experimenta de diuerſis philoſophorum dictis diligenter conſcripta, per* Conradum Sluder, *de Goslaria.* Sunt formulae medicae uerſibus ſcriptae.

10. De dolore dentium.

11. De peſtilentia regimen.

12. De preſeruatione a peſtilentia per medicinas et potiones.

13. De ſignis febris peſtilentialis.

K 5 14. De

*) Adolphi IV a Schauenburg.

*) Venet. 1525 fol. et cum *Serapione*, 1497 fol. cum *Nicolao* Pariſ. 1582. 4.

14. De coloribus urinarum.

15. De phlebotomia.

16. De febribus.

17. Variae formulae.

18. Tractatulus de peſtilentia.

19. Aſtrologica.

20. *Palladius* de plantacione arborum. Saec. XV. Eſt epitome barbara e *Palladii* opere *de re ruſtica et hortenſi.* Vid. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, p. 152 ſeq. Eadem eſt inter Codices Ebnerianos, (Vid. P. II horum Memorabil. Biblioth. pag. 140) cum epigraphe: *Palladii liber breuiatus per Gotfridum tractatus primus de plantationibus arborum.* Ioh. Matth. Geſneri praefat. ad Scriptores rei ruſticae, pag. XV.

21. Tractatus de coloribus, 10 foliorum, ſcriptus tempore Papae Calixti III, inter A. 1455 et 1458. Iam mentio fit ligni braſilienſis, *) quod etiam Rabbini *Dauid Kimchius* et *Moſes* Maimonides commemorant. *Trillerus* ita ad Cel. *Grunerum* **) de hac re: *Vel maxime mirum, et ſumma attentione digniſſimum eſt. ligna illa Ophiritica pretioſa* אלמונים *uel* אלגומים *a uetuſtiſſimis et*

*) Fol. VII, b. *Rubeum Colorem facere uolens* Recipe lignum breſily quantumuis decoquatur in urina pueri deſpumata etc.

Ibid. *Rubeus color* Recipe ſinapis lignum breſilii raſum et coquatur in aqua etc.

Fol. IX. *Succum bruſilii ſic fac* Recipe raſpatum lignum bruſily etc.

Roſule ſette an cum ſucco bruſilii etc.

**) Vid. Eius Progr. Neque *Eros*, neque *Trotula*, ſed Salernitanus quidam medicus, isque chriſtianus, auctor libelli eſt, qui *de morbis mulierum* inſcribitur. Ienae. 1773. 4. Pag. XX.

et doctiſſimis Rabbinis, Kimchio *nempe atque* Maimonide, *manifeſto explicata fuiſſe per* העץ האדום בראזיל, *hoc eſt, lignum rubrum Braſilium. Hic uero ipſe Kimchius,* *) *nunc, quaeſo, attende et mirare, plus, quam CCC annis, iam uixit ante ipſam Braſiliam ab Europaeis fauſto ſidere detectam ac repertam; et paris paene aetatis* quoque *fuit Maimonides, adeo, ut inde paene probabile uideatur, quod accutiſſime ſuſpicatus eſt doctiſſimus Huetius, lignum illud Braſilium non tam nomen ſuum accepiſſe ab ipſa inſula illa Braſilia, ſed dediſſe potius nomen ipſi Braſiliae, adeo ſcilicet, ut lignum illud ſolidum, durum, ponderoſum, rubrum, tinctorium, ſua prima origine, quaſi κατ᾽ ἐξοχὴν, בראזיל, Braſil ſeu Braſilianum uocaretur* etc. Quibusdam ueroſimile eſt, fieri iam mentionem Braſiliae in Diodori Siculi Bibliotheca hiſtor. Libro V, cap. 19.

In octaua.

III.

Liber chemicus cum nitidis picturis, 191 foliorum, A. 1538 ſcriptus. Diuerſas continet formulas chemicas et miſellam fictitiamque ac ridiculam chryſopoeiam tangentes. Germanice. Poſt Calendarium legitur.

Fol. 9. *Ein ſchönn geſprech.* E Turba Philoſophorum.

Fol. 16. *Von den vier geheimnuſen der weiſſen philoſophen.*

Fol. 17. *Von Calcinirung des golds etc.*

Fol. 20. *Volget die Multiplicatio oder merung des olei ſolis zur Tinkture der philoſofen.*

Volgkt das Ewig Awgement (Augmentum)

Scriba linguae latinae fuit ignarus.

Fol. 21 etc. *Sublimatio, in duodecim Capitibus,*

Fol.

*) In libro Radicum, Neap. 1491. fol.

Fol. 57. *Rubificatio Mercurii.*
Fol. 108. *Ein gutt Einpringen.*
Fol. 132. *Etlich gut gliewax.*
Etliche ſchonn Künſte den goltſchmiden und mallern etc.
Sequuntur alia Recepta ſuperſtitioſa et alchemica.

IV.

Liber precum, In dialecto germ. infer. Saec XV. Cum picturis litterisque initialibus deauratis.

Hir beghinnen ſick de tyde van der hilghen dreualticheyt de leſteth gherne mit ynnicheyt iuwes herten des Sondaghes.

Exaltabo te deus meus rex. Ps. etc.

V.

Alius. Germ. A. 1418.

Daz buchlein hat ein ende als man czelt nach criſti geburt vierczehundert Jar vnd dornach in dem achczehenden iar am montag vor Petri et Pauli.

In inuolucro legitur:

Daz püchlein iſt der Hannſ Vlſtalin pey den auguſtinern.

CODICES CHARTACEI.

VI.

Codex Saec. XV, phyſici argumenti, foliorum 116. in fol. Initio ita poſſeſſor priſtinus dicit:

Sum Iohannis Oberndorfferi Medicinae Doctoris. Accepi hunc librum a Monacho Gardiano S. Franciſci apud Ratisbonenſes Ao. 1588 *Menſe Septemb. Qui dedit Ao.* 91 *Romam miſſus uenena eſt interemptus ob ſtupratam Virginem uenerabilem S. Clarae.*

1. Tractatus alchemicus.
2. Vrinoſcopia.

3. Va-

3. Varia Remedia.
4. Fol. 24. Remedia botanica.
5. *Regimen Sanitatis*; carminice.
6. Therapeutica uaria.
7. De laxatiuis medicinis.
8. De cura oculorum, cataractae, fiſtulae, calculi etc. ex Almanſore *Rhazis*.
9. Recepta Balſamorum.
10. Deſtillatio humani ſanguinis M. *Arnaldi de Villa noua*.
11. *Balſamus artificialis magni momenti* etc.
12. Conſilium in peſte.
13. Ars noua *Beneuenuti Graphei* de Ieruſalem, de oculorum affectibus. Vixit Saec. XV. Hic tractatus editus eſt Venetiis, 1497. fol.

In quarta forma.

VII.

Albertus Magnus de ſecretis mulierum, Germanice. Saec. XV. Liber iſte barbarus a non nullis adſcribitur *Herculi de Saxonia*, Alberti diſcipulo, ſub cuius nomine in editione Aug. Vindel. 1498 editus eſt. Sed is gloſſarum auctor tantum eſt, etiam in hocce libro manu exaratarum. In fine poſitiones ſedecim infantium in utero delineatae coloribusque diſtinctae reperiuntur.

VIII.

Liber perſicus. Continet res medicas et alia, partim ſuperſtitioſa. Eſt e bibliotheca Chani cuiusdam Ierkeni paruae Buchariae, cuius ſigillum hinc inde conſpicitur. Calmucci librum furabantur portabantque Tobolium, ubi Achum Awasbakeew, uir linguae arabicae et per-
ſicae

ſicae peritiſſimus, illum emit, et non nulla adnotauit. Tatari hunc librum appellabant Librum medicinae Iuſufi ſ. Ioſephi. Dom. Müllerus, Conſiliarius Status Imp. Ruſſ. A. 1741 Tobolii illum pro Dom. Iohanne Georgio Gmelin *) emit. Iſte a clero muhammedano Tarae explicationem nactus fuit. E bibliotheca Gmeliniana emtionis iure obtinuit b. Dom. Trewius.

Liber continet 178 folia diuerſi argumenti.

1. Fol. 1 — 42 Tractatus perſici *Abul Ibn Abdulletiſi.* Scriptus eſt nitidiſſime inter aureas caeruleasque lineas.
2. Liber perſicus, medici argumenti, foliorum 77. Auctore *Iuſif Ibn Muhammed Ibn Iuſif*, medico. In calce iterum ſigillum Chani ſupra dicti impreſſum eſt. Scriptus eſt intermixtis litteris rubris.
3. Fol. 77 — 89. Duodecim folia eiusdem Ioſephi, quorum argumentum dictauit Imano ſ. Mollae Shaban.
4. Fol. 89 et 90 auctor ſuos adhortatur, ut legant tract. ſ. libros duos praecedentes, ſub confirmatione gratiae diuinae.
5. Fol. 91, 92 et 93 ſunt *Falis* ſ. rotae fortunae, perſice. Tales rotas metallo inciſas Arabes ſuperſtitioſi appellant *Thelſemat*, (a graeca uoce τηλεσμα) inde uocabulum *Taliſman.* Inter codices manu ſcriptos Biblioth. reg. Pariſ. num. 1014 eſt liber, **) qui docet conſtructionem talium ineptiarum. *Fal* ſignificat apud Turcas *uaticinium, augurium.*
6. Fol. 94 — 100. Votum perſicum atque arabicum, ut Deus corda potentium flectat ad benenolentiam; iſtud uotum ſi uicibus 1080 legitur, optata inde euentura ſpondet auctor ineptiſſimus.

8. Fol.

*) Vid. eius *Reiſe durch Sibirien*, T. 4, p. 152 ſeq.

**) *D'Herbelot* Biblioth. orient. p. 120 et 748 edit. primae.

7. Fol. 101 continet medicamentorum perſicorum nomina.

8. Fol. 102 — 107. *Schech ül iſlam!*, praeceptor fidei. Eſt liber turcicus, (inepta) remedia ſuadens philoſophorum *Bukerat* et *Dſchalinüs*. *) Falſo celebri medico *Muhammedi Ibn Zakariah ar Razi* adſcribitur medicina myſtica, ſ. taliſmanica. Similia remedia refert Gmelini ſupra dicti nepos, b. Dom. Samuel Theophilus Gmelin, in parte tertia Itinerarii ſui, (Petropoli, 1774. 4 mai.) pag. 320. Ibidem pag. 336 commemorat iſtum librum ab auunculo ſuo comparatum.

9. Fol. 108. Formula precationis ſacrorum nuptialium, cum uerſione arabica.

10. Fol. 109—115. Folia adglutinata e libro perſico.

11. Fol. 116. Medica. Perſice, cum turcicis remediis, nimirum contra trichoma adhibeatur ſanguis ranae, contra ſurditatem ſuccus ſtercoris equini.

12. Fol. 117, 118. *Fal* ſiue uaticinium perſicum, utrum pluuia aut nix, aut caelum ſerenum oboriatur.

13. Fol. 119. Dictum Muhammedis prophetae, et precatio perſica.

14. Fol. 120—127. Turcice. Laudes *Rhazei*; regulae medici aegrotum uiſitantis; enumeratio ſeptem morborum capitis; ut et pectoris atque abdominis. Omnia e Rhazei **) *Continente* (Elchawi) translata et compilata a quodam medico turcico.

15. Fol. 127 et 128 Nomenclatura remediorum.

16.

*) *Hippocratis* et *Galeni*.

**) Latine prodiit Brixiae, 1486, 1506, 1509. fol. Vid. Ill. *Halleri* Biblioth. med. pract. T. I, pag. 368 ſeq.

16. Fol. 129. Qui dies fauſtus infelixue? Perfice, ut omnia, quae ſequuntur.
17. Fol. 129, 130. Quae horae fauſtae ſint?
18. Fol. 131. *Näſem*, ſ. cantilenae perſicae?
19. Fol. 131 b. Qui dies fauſtus ſit ueſtibus ſecandis et prima uice induendis?
20. Fol. 132, 133. Sortes aegrotantium et uaticinia.
21. Fol. 133 b, et 134. Iterum Cantilenae perſicae.
22. Fol. 135. Duo remedia contra ſcabiem.

IX.

Sereniſſimo ac Illuſtriſſimo Principi et dño dño Mathie Hungarie, Bohemie, dalmacie, Croacie, Bulgarie, Lodomerie, Răme, Raſcie, Seruie Comanieque Regi dño meo gratioſiſſimo preſens opuſculum regiminis in honore et pre conſeruanda ſanitate Regie Maieſtatis Ego magiſter Iohannes de Boſco dioceſ. Treuerenſis Medicine licentiatus ac medicus Ceſaree Maieſtatis confeci in hunc qui ſequitur modum.

Sicut ſcribitur ab auicenna 3a Fen. primi canonis capitulo de cauſis ſanitatis et egritudinis et neceſſitatis mortis, corpora humana etc.

Cap. I. *De mot̃i* Capitulum primum.
Cap. II. *De regimine Cibi et potus.*
C. III. *de cibi qualitate.*
C. IV. *De cibi ſumendi ordine.*
C. V. *De potu.*
C. VI. *De ſompno et uigilia.*
C. VII. *De Inanitione et repletione.*
C. VIII. *De Balneo.*
C. IX. *De coitu.*
C. X. *De phlebotomia.*

C. XI.

C. XI. *De uomitu.*
C. XII. *De cliſtere.*
C. XIII. *De ſolutione.*
C. XIV. *De Aere.*
C. XV. *De accidentibus anime et corporis.*

Explicit Compendium de Regimine ſanitatis.

Folium primum cum ultimo membranacea ſunt, e Diplomatario Eugenii IV Papae, 1438.

Hic *Iohannes de Boſco* mihi haud notus eſt. Nec in Keſtneri Lexico med. nec in Halleri Biblioth. med pract. T. I. commemoratur. Pag. 462 mentio fit Iohannis Arculani Veronenſis, Doctoris medici A. 1457 Patauii. Noſter Iohannes de Boſco inter a. 1458 et 1489 hocce opus Regi Hungar. Matthiae Coruino dedicauit.

Iohannes Iacobus Manlius de Boſco ab Aleſſandria della Paglia ſcripſit *Luminare maius omnibus medicis neceſſarium.* Venet. 1496, 1520. fol. Lugduni, 1525. fol.

Mackenzium quoque, ſummum de Diaeta auctorem hocce opus Iohannis de Boſco latuit.

X.

Liber MS. Saec. XV. 339 paginarum. Eſt *Practica Iuliani de curis aegritudinum Corporis humani.*

Ioh. Iac. Baierus ita adnotauit: *Liber hic MStus ad hunc uſque diem numquam typis impreſſus, autorem habuit* Iulianum *Bononienſem Medicum, ſicuti e pagina 7 apparet.*

Conradus Geſnerus *in Bibliotheca, p. m.* 1469 *de eodem opere hunc in modum ſcribit:* Iulianitae. alias *Iuliani*, cuiusdam Bononienſis de re medica Libri III barbare quidem, ſed methodice conſcripti: eos manuſcriptos tantum uidi Tiguri apud D. *Chriſtoph. Clauſerum.*

Legitur pag. 8. cap. 3 ita: *Nolo autem hanc doctrinam* Iulianicam *appellari uel nominari ex duobus. Primo a* Iuliano — *quaſi ſcientia a* Iuliano *tradita, uel dicitur* Iulianica *a iuuando alios, qui ipſam conſtitui ad iuuandum et guidandum* *) guidonem *filium meum principaliter et omnes alios ad quorum manus peruenerit ex conſequenti uel nominatur a fine theſaurus theſaurorum.*

Lib. I. De iudicationibus conſeruatis et curatis, ſumptis a natura rei conſeruandae uel curandae.

Lib. II. Ce uirtutibus ciborum et medicinarum ſimplicium.

Lib. III. De medicinis compoſitis et uirtutibus earum.

Lib. IV. De modo prognoſticationis circa terminos aegritudinum.

In fine leguntur formulae germanicae remediorum, non nullae litteris hebraicis. Forſan poſſeſſor fuit Iudaeus.

XI.

Faſciculus Saec. XIV.

a) *Ad mitigandum calculum et expellendum.* Germanice.

b) *Ad lippitudinem oculorum* etc.

c) Variae regulae diaeteticae, et Recepta ſ. formulae, quae repetuntur ſub litt. n).

Pone gulae metas, et erit tibi longior aetas.
Diuerſus potus inimicus ſit tibi totus.
Quatuor ex ſompno proueniunt meridiano.
Febris, pigricies, capitis dolor, ſiue catarrus.

d) *Syllabus materiae medicae et hiſt. nat.* latino-germanicus.

e) Regulae uictus et diaetae per omnes menſes.

Ianuar. *In Iano claris calidiſque cibis potiaris,*
Atque recens potus poſt fercula ſit tibi notus etc.

Febr.

*) i. e, manu ducendum.

Febr. *Intrant occultae Februo ſebres tibi multae,*
Potibus ac eſcis ſi caute uiuere neſcis etc.

f) Schola Salernitana; cum gloſſis.
Explicit flos medicine compilatus a mgro Iohanne de Mediolano mgro in medicina in ſtudio ſalerni. Deo gras. am. Scriptum 1418.

g) *Alb. Magnus* de Natura Mulierum. Explicit 12 Kalendas Iunii Anno Chriſti 1420.

h) *Alb. Magnus* de proprietatibus uini.

i) *Sompnia Danielis prophetae.*
Arborem aſcendere uidetur honorem ſignificare.
Arborem cum fructu uidetur lucrum ſig. Etc.

k) Incipiunt Problemata Magiſtri *Alberti.*

Haec excipiunt uaria remedia partim oeconomica, partim magica et ſuperſtitioſa.

l) Interpretatio aſtrologica duodecim ſignorum Caeli.

m) Carmen *Iohannis Aegidii* de urinis. Cum gloſſis. Poema ſatis illepidum, cuius finis eſt, ſigna et prognoſtica docere, quae ab urina repetuntur. Prodiit Venetiis, 1494. 4. f. 8 mai. Argent. 1506. 4. *)

n) *Meiſter Albick des Künigs artzt vnd ertzbiſchoff zu Prage.* Sunt eaedem formulae ac ſub litt. c) contra Diarrhoeam, dolorem capitis, etc. Albicus vixit ſub initium Saeculi XV., homo auariſſimus. Eius tractatus, *praxis medica*, *regimen ſanitatis*, et *regimen peſtilentiae*, editi fuere Lipſiae, 1487. 4.

o) Tractatus de febribus. Auctor ignotus eſt. Sequuntur aſtrologica ſomnia.

XII.

Volumen Saeculo praecedente ſcriptum, in fol. min. Inſunt ineptiae aſtrologicae: *Rota uenerabilis Bedae. Beda*

*) Vid. *Halleri* Bibl. med. pract. T. I, pag. 429.

dae preſbyteri de diuinatione morbi et uitae ad Necepſum Aegypti Regem, *Epiſtola* etc.

Tractatus gallicus metopoſcopicus:

Table des Lettres magiſtrales pour la Science des nombres où chaque Ligne portera les differens caractères de ſa Lettre.

Aſtrologia ſumma Iudiciorum. Gallice.

Tranſitus planetarum. Lunae per planetas etc.

De iudicio morbi alicuius.

XIII.

Volumen Saec. XV ſcriptum.

1. *Oratio ad Athenienſes.* Sunt nonnullae Demoſthenis orationes latine redditae: *Olinthiaca II* etc.

2. *Terra, Sol, et aurum contendunt de dignitate.* Auctore Maphaeó Vegio. Diſquiritur eodem modo ac in Ioh. Ludou Viualdi tractatu, de pugna partis ſenſitiuae.

3. Petrus Candidus *ad Roglerium Comitis iureconſultum, de uitae ignorantia.* Dialogus eſt inter *Saninum Riſium* et *Petrum Candidum*,

4. Maphaei Vegii Laudenſis *Dialogus Veritatis et Philaletis, ad Euſtachium fratrem, Florentiae.* In Ioh. Bapt. Moloſſi *Memorie* d'alcuni uomini illuſtriſſimi della Città di Lodi; P. 1, (in Lodi, 1776. 4 mai.) pag. 155 indicatur translatio Dom. *du Val*, uerſibus gallicis: *Le triomphe de la Verité, où ſont montrez infinis maux commis ſous la tyrannie de l'Antichriſt fils de perdition, tiré d'un Auteur, nommé* Mapheus Vegius, *et mis en vers par* Pierre Du Val, *humble membre de l'Egliſe de Jeſus Chriſt.*

XIV.

Volumen uariorum, quae iam typis exſcripta ſunt.

XV.

XV — LXXXII.

Ingens *Collectio epiſtolarum* autographarum, quarum numerus excedit 15000, in thecis XXXIV in fol. et totidem in quarta forma, quae continent celebrium uirorum, in primis medicorum, epiſtolas ab a. 1524 uſque ad a. 1769.

Theca A (e bibliotheca Ioh. Iac. Baieri) continet epiſtolas autographas *Huldrici Zwinglii*, *Caluini*, *Melanchthonis*, *Hier. Wolfii*, *Franciſci Iunii*, *Danielis Toſſani*. *Abr. Muſculi*, *Zach. Vrſini*, *Ioh. Fichardi*, *Simonis* et *Ioh. Iac. Grynaei*, *Chriſtophori Fabii Iulii*, *) *Franc. Hotomanni*, *Petri Datheni*, *Conradi Gesneri*, *Theodori Bezae*. Repetitas exhibeo XXI epiſtolas, exterorum gratia, iam A. 1769 in germanico libello **) a me editas:

I.

IOH. OECOLAMPADIO *fratri noſtro in domino cariſſimo.*

Gratia et pax a domino. Rumor eſt principem Wurtembergenſem te ſibi in vſum euangelii iunxiſſe. Ego ab eo homine aliquando vehementer abhorrui: verum ſi ex Saulo Paulus factus eſt, non aliter amplecti poſſem hominem, quam fratres Paulum, quum reſipuiſſet. Quid quid in hac re ſenſeris indica, nam nos, ſi fides adſit, cum illo, quae maximo ſint emolumento rei chriſtianae futu-

*) Vid. *Ioh. Iac. Grynaei* epiſtolae familiares LXVI ad eius filium *Chriſtophorum Andream Iulium*, I. V D. et Conſiliar. Norimb. quas una cum uita Grynaei ex tabulis MSS. in lucem edidit et uariis ſcholiis illuſtrauit M. *Sigiſm. Iac. Apinus*. Norimb. et Altdorfii, 1720. 8.

**) *Anmerkungen über Herrn Leſſings Laokoon, nebſt einigen Nachrichten, die deutſche Litteratur betreffend. Erlangen*, 1769. 8, pag. 61 ſeq.

ra, tractare poterimus. Cupio autem in ſumma ſcire, poſteaquam de fide docuiſti, vbi nunc ſit, & qua ratione tuto queam ad illum literas dare, puta ſi ſit in Monte Peligardi, nam ſi in arce Twiel eſt, meopte Marte, ſi voles, ad illum mittam literas citra tuam operam. Prouocationem Balthaſaris nuper miſſam, aut excuſam oſtende, aut exemplar remitte, vtrumque hoc noſtro bibliopola tabellione. Plura non permittunt occupationes, reliqua omnia memorabit bibliopola. *) Saluta Annemundum, Farellum, Bonifacium, cum datur. Vale, ex Tiguro, 9. Octobris M. D. XXIIII.

H. Zuinglius tuus.

II.

D. THOMAE GRYNAEO *bonarum literarum profeſſori eruditiſſimo.*

Salutem, integerrime et amiciſſime Thoma. Frater meus, **) quem Geneuae reliqueramus, mihi per literas indicauit, ſe arcam vnam iſtuc miſiſſe ac iuſiſſe apud te deponi, vt fide diligentiaque tua prima quaque occaſione huc transmitteretur. Verum in ea incluſa ſunt quaedam, quorum mihi quotidianus eſt vſus, haec quam celerrime fieri poſſit, deportata optamus. Si quem ergo fidum nuncium nactus fueris, mihi quaeſo ſignifica an receperis, & quam rationem habeas transmittendi. Quodſi auriga contingeret, multo magis aduehi protinus cupiam, quam de ratione vecturae vltro citroq. iterum me deliberari. Ego de fide tua ſecurus diligentiam ſtudiumque tuum imploro, ne id quidem ipſum facturus, niſi illam vltra modum appetere cogeret carendi difficultas. Vix tibi in hac mea con-

*) Chirographum Zwinglianum exhibetur in Tab. 2, num. I.
**) Antonius, frater Caluini, bibliopegus.

conditione induſtriam meam viciſſim offerre audeo, quam tamen requiſitam dari omnino tibi ne dubites. Vale optime ex animo meo dilectiſſime frater. Baſileae, 20. Iulii. (1538).

Caluinus tuus.

III.

Doctiſſimo atque optimo viro D. SIMONI GRYNAEO, *amico ſummo. Tubingae.*

S. P. Gratulor patriae noſtrae, doctiſſ. cariſſimeque Simo, te ad emendationem publicorum ſtudiorum iſtuc accerſitum eſſe, & oro Chriſtum vt conſilia tua gubernet et iuuet. Noſtra aula noluit mihi commeatum dare iſtuc, itaque hic haereo tantum quadam alligatus officii ſpecie, etſi multas graues et iuſtas cauſas habeo, cur optem ex his vinculis euolare, et vt ſpero, aliquando Deus hinc me educet. Magno labore Milichius & ego communia ſtudia tuemur, Chriſtus faueat noſtris & votis & conatibus. Theoricae hic editae ſunt, quibus eſt a me praepoſita epiſtola, in veſtibulo mei amoris ac iudicii de te, & amemus inter non propter temp. Mea conſilia a tuis. De adhuc eſt integra, nec mea conſilia eo ſpectant, vt offenderetur caligo purae doctrinae, ſed vt communiter docti et pii inter ſe colloquerentur & in medium conſulerent. Nam res loquitur ipſa, quantum in eo mali ſit, quod in ſingulis angulis audent contempto eccleſiae h. e. fratres doctorum iudicio, homines eidem et petulantes non *υυτσμσῖν*. Cetera alias. Bene vale & reſcribe. Menſe Febr. 1535.

PHILIPPVS.

IIII.

Reuerendo viro eruditione et virtute praeſtanti D. AMBROSIO MOIBANO *Doctori Theologiae, gubernanti Eccleſiam Dei in Inclyta Vrbe Vratislauia, fratri ſuo cariſſ.*

S. D. Reuerende vir et amice cariſſime. Seruabit Filius Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Eccleſiam ſuam, et in ea pias familias, et earum hoſpitia, etiamſi fatalibus cauſis ruunt Imperia. Diu iam a Iohanne Filio nihil accepi literarum, quarum iter bellis impediri exiſtimo. Quare te oro, vt ſi quid habes, de eo mihi ſcribas. Zachariae filii tui conuictor in Academia Ienenſi fuit hic magiſter Adamus Cureus Freiſtadienſis, doctus et honeſtus vir, qui iſtuc proficiſcitur, quia in patria ſeruire Eccleſiae maluit, quam alibi. Et commendatus eſt Viro honeſtiſſimo, Domino Morenberger. Vir modeſtus et recte eruditus eſt, et mores ſunt honeſti, et ſcio ſtudioſum fore communis concordiae. Quare te oro, vt eum complectaris, et tua autoritate adiuues. De bello germanico non libet ſcribere. Veſtrae Vrbi et tibi tranquillitatem gratulor, et Deum oro; vt vos protegat.

Mitto tibi orationem D. Capnionis, cuius lectionem ſpero tibi non inſuauem fore. Bene vale. Die Iacobi Apoſtoli, filii Salomes. *)

PHILIPPVS MELANTHON

V.

Egregia doctrina et pietate praedito M. THOMAE GRYNAEO, *Domino et amico ſuo obſeruando. Baſileae.*

S. P. D. Non putaui, mi domine Grynaee, te iter aliquod ſuſcepturum, et ſi quid ſuſcepiſſes, ante diſceſſum meum

*) Chirographum Philippi delineaui in Tab. 2. num. II.

meum rediturum. Sed quia ſic accidit, vt coram non liceat, per literas te ſalutare volui, et gratias agere beneuolentiae erga me tuae, quam multis argumentis declaraſti. De meo animo erga te ſic tibi perſuadeas velim, me, quum te virum et doctum et bonum iudicem, tibi eſſe amiciſſimum, et ſi quid tibi ac tuis officiis praeſtare poſſim, ſumma voluntate facturum. Vale Idib. Aprilis anno 1559.

Tuus

HIER. WOLFIVS.

Chriſtophorum et Pancratium tuae fidei commendo, ac Deum precor, vt tuis mandatis obtemperent. Spero huius patronum Georgium Hermannum, et illius curatorem Conr. Meierum, ad quos hac de cauſa ſcripſi, tibi ſatis facturos.

VI.

Apographum Epiſtolae HIERON. WOLFII 1564. *Sept.* 24. *data.* (*Forte ad Iulium.*)

Etc. etc. D. Villingerus, Suidae patronus liberalis, viſus mihi eſt ambire dedicationem Iſocratis; quem typographiae nunc adorno. Cum autem ſuperioribus annis ex te intellexerim graecolatinam dedicationem, quae eſt edita 1553. quo eodem etiam Pariſienſis prodiit, cum faſtidio repudiatam fuiſſe, (ne gratiae certe quidem ab vllo mihi actae ſunt) animi pendeo, ſitne vetus praefatio relinquenda, an nulla prorſus addenda, an lucelli aliquid ex dedicatione Villingeriana captandum? Totum opus pene nouum erit, et accedent commentarioli, et in praefatione honorifica etiam veterum patronorum, qui opportuno ſane tempore 100. Ioachimicis, annis abhinc

ſedecim me donarunt, fieri mentio poterit. Etſi opibus non abundo: quiduis tamen mallem, quam vel exiſtimatione meae parum conſuluiſſe videri, vel veteres patronos offendere. Sed ſi hi chartacea munera ad ſe delata aſpernantur, non ſuccenſere debent aliam excutienti quercum. Tu velim tentabis per occaſionem eorum, qui iſta curant, (ſi qui forte curant) voluntates, in quo prudentiae tuae nihil praeſcribo, (facile enim curabis ne iſta exploratio fraudi nobis ſit) meque conſilio iuues, cui omnino obtemperabo. Iterum vale.

VII.

Apographum Epiſtolae HIERON. WOLFII 1568. *datae* 9. *Februarii*.

Etc. Iſocrates meus hic exuditur forma octaua, charactere grandiuſculo, quo corrigendo et iudice conficiendo ſum occupatus. Genus orationis pro virili expoliui, non ſine magnis laboribus et moleſtiis, nulla ſpe vllius remunerationis, ſed exiſtimationis meae rationem habendam eſſe duxi. Praefationem neq. veterem neq. nouam addere conſtitui, etſi enim veteris patroni me negligunt, tamen lucelli ſpe nouum quaerere ſordidum mihi ad famam fuerit. Itaque in primae pagellae dorſo haec tantum verba adſcribere decreui: *Iſocrates latinus, Norimbergenſi reipublicae. ab Hieronymo Wolfio quartum iam dedicatus.* Reliquis duabus dedicationibus, Lutetiana latina et Baſilienſi graecolatina me non captare nouum munus profeſſus ſum, humanitatis tamen fuiſſet tam locupletis et celebris ciuitatis, ſaltem accepiſſe ſe munuſcula mea vt ſignificaret. Quod quia factum non eſt, dubito an ad ſenatum mittenda ſit haec editio, qua de re tuum conſilium expecto. Vale.

VIII.

VIII.

Clariſſimo ἐκ τετγονίας Iuris conſulto, viroq. humaniſſimo D. CHRISTOPHORO FABIO IVLIO, *domino et amico obſeruando Nieremberg.*

S. D. Superiore anno mecum fuit primogenitus tuus Andreas Criſtophorus, cuius et ingenio et moribus fui delectatus. Ei dedi literas ad te mittendas, et alteras Boniniae Zoaneto reddendas. Interim neque abs te, neque ab illo mihi quicquam reſcriptum eſt. At te occupationes tuae facile excuſant, mei vero officii eſſe puto poſtremis hiſce lucubratiunculis meis, vel memoriam tui meam teſtari, vel redimere culpam nugarum aſtrologicarum, quibus te offenſum eſſe haud obſcure prae te tuliſti. Etſi autem has nugas meas fortaſſe nihilo magis probabis: tamen in angulo aliquo bibliothecae tuae deliteſcere vt patiaris, veteremq. Iulianae familiae erga me beneuolentiam conſerues, oro. Cuius me clientem libenter profiteor, etſi nihil hactenus, et valetudine et fortuna prohibitus, officii vel mediocris in patronos conferre potui. Vale. Auguſtae Vindelicor. 21. April. anno 1580.

HIERON. WOLFIVS.

VIIII.

Ornatiſſimo viro virtute et dignitate praeſtanti D. CHRISTOPH. FABIO IVLIO, *IC. domino et amico ſuo obſeruando. Nieremberg.*

Non tam liberalis remuneratio libellorum meorum grata mihi accidit, etſi gratiſſima; quam tua, vir clariſſime, domine et amice colende, vel non alienata vel reconciliata voluntas. Cupio enim inclytae Iulianae familiae

miliae auitam et paternam erga me beneuolentiam non tantum in te vno reſidere, ſed etiam ad poſteros veſtros propagari. Andreae Chriſtophoro noſtra vtinam aliquid gratiarum actione dignum praeſtare potuiſſem. Sed quia, quae fortuna ſcholaſtica ſit, ingenio et humanitate praeſtans adoleſcens, non ignarus, voluntatem meam et ſtudium in optimam partem accepit; eſt ſane quod gaudeam. Literas autem ab illo, et ab Excellentia tua multo minus, nullas expecto niſi neceſſarias: etiam tacita veſtra erga me beneuolentia contentus. Vale cum liberis Tuis iucundiſſimis, quos Deus Opt. Max. vna tecum quam diutiſſime incolumes et florentes conſeruet. Auguſtae Vindelicor. 23. Maii a. 1580.

HIERONYMVS WOLFIVS, *tui et tuorum ſtudioſiſſimus: modo voluntati facultas referendae gratiae reſponderet.*

X.

Clariſſimo ICto, viroq. humaniſſimo D. CHRISTOPHORO FABIO IVLIO *etc. domino et amico ſuo colendo. Nieremberg.*

S. Quia vereor, Vir clariſſime, domine et amice colende, ne ſuperiores meae literae incuria eius, cui commiſſae fuerunt, perierint: idem argumentum repetendum hac oblata ſcribendi occaſione cenſui. Egregium munus tuum 2. Duploducatorum pro nugis meis, vt minime expetitum ita pergratum mihi eſt. Sed illud multo gratius et iucundius, quod veterem erga me beneuolentiam te conſeruaturum polliceris, qua ne ſim indignus, quoad vixero, pro virili elaborabo. Cphoro Andreae noſtro, egregio iuueni vtinam aliquid officii praeſtare potuiſſem, ſed ille ſcholaſticam fortunam meam, pro ſua humanitate,

quod

quod in optimam partem accepit, eſt quod illi gratiam habeam. Cui et toti familiae veſtrae honeſtiſſimae, mihique auita amicitia deuinctae et coniunctae, ſi poſſem gratum animum declarare, fungi me debito et neceſſario officio exiſtimarem. Vale. Raptim 31. Maii a. 80.

Excellentiae tuae *Studioſiſſimus*

HIERON. WOLFIVS.

XI.

Clariſſimo viro ac domino D. D. GRYNAEO *S. Theol. Doctori et Profeſſori plurimum obſeruando. Baſileae.*

Etſi nihil erat certi, clariſſ. vir, quod reſpondere poſſemus literarum, quas ante menſem ad nos ſcripſeras, argumento, non tamen fuiſſemus paſſi deſiderari abs te officium noſtrum, ſi nos tabellarius de reuerſione ſua feciſſet certiores. Quum itaque ille nobis ignorantibus effugerit, pro humanitate tua ſilentium noſtrum condonabis. Ex eo tempore nulla fuit, quod quidem ſciuerimus, hominis certi commoditas. Sed vt ad rem, commune veſtrum in rem literariam ſtudium tam probamus quam qui maxime. Veſtris omnium et Frobenianis laboribus optime cupimus ſperamusque fecundaturum dominum. Quod ad nos neque operam noſtram in praeſentia plane velimus recuſare, neque poſſumus addicere: adeo hic incerta ſunt omnia. In cauſa eſt quod alterum noſtrum, D. Immanuelem ſcilicet, publica functio remoratur, quamdiu viſum fuerit Domino, vtrumque vero Illuſtriſſimi Principis D. Caſimiri autoritas. Quamobrem in hac re nihil poſſumus ſpondere certo, donec tum de ve-

voluntate vtriusque principis plane confirmati ſimus, etſi ἐξ ὀνύχων λέοντα, tum ſubducendi rationes noſtras tempus aliquod habuerimus. Si ergo maturat Frobenius, et viros bonos, qui ad hoc inſtitutum videbuntur accommodi, inuenire poteſt, vtatur ſane per nos licet, nolumus moram vllam afferri noſtra cauſa, aut interturbari opus bonum exſpectatione noſtri. Si autem nondum res ita cadent, quin ſit amplius deliberandi locus, nos reuerſo principe et explorata voluntate eius aliquid ſcribemus certius. Quodſi nos in agro ſuo, qui vicinus eſt, D. Caſimirus detinebit, videbit Frobenius, utrum velit ad nos exempla mittere nec ne, in quibus recognoſcendis et cenſendis operam collocabimus pia fide et ſedula diligentia. Nam exemplaris ἀρχετύπα cenſuram putamus a nobis peti, non autem quotidianum Correctoris munus. Si quid amplius vos putatis faciendum, aut communicatis conſiliis rationem aliquam excogitabitis, vt ſatisfaciamus non dicam iudicio ſed expectationis parti, quam praecepiſtis de nobis, omni ſtudio opera labore atque induſtria a nobis procurabitur. Caeterum permagnas tibi agimus et habemus gratias, quod iudicium hoc faciens de nobis literis tuis pietatem tuam inſignem in Deum, ſtudium in eccleſiam et humanitatem in nos ſingularem officioſiſſime oſtenderis. Quod quidem officium tuum abſentes recordamur, vtinam ſiue abſentes ſiue praeſentes cum foenore aut pari certe gratia poſſimus reddere. Plura ſcriberem, niſi me manus detineret infirmitas. Deus tibi adſit et pia ſanctaque veſtra ſtudia ſecundet ad gloriam aeterni ſui nominis. Heydelberga. 26. Iunii 1577.

Tuus

F. IVNIVS.

XII.

XII.

Clariſſimo et doctiſſimo theologo D. IOHANNI IACOBO GRYNAEO, *domino et fratri honorando. Baſil. bey* S. *Peter.*

Monet nos tandem aduentans hyems, vir clariſſime, tuo illo vti conſilio, quo ſuperioribus menſibus ſubmonebas tum ad magiſtratum veſtrum, tum ad vniuerſos theologos literas eſſe dandas, ſi quid ſuppetiarum et ſubſidii pro fratribus noſtris impetrare vellemus. Valde inclementer in plerisque Germaniae partibus excipiuntur fratres noſtri. In Belgio, vbi aliqua ſpes erat, omnia ſunt armis plena et quae pios doctores et paſtores habere oportebat, intercipit barbarus miles. Mittimus igitur ad vos ornatiſſimum virum Fridericum Raſorium, ſcholar. noſtrar. alumnum, et nunc verbi Dei in pago iſti oppido proximo, miniſtrum cum literis ampliſſimorum Conſiliariorum et proprincipis noſtri, etiam ad clariſſimum veſtrum ſenatum, et ad theologos, vt veſtris piis ſuaſionibus extimulati ciues veſtri aliquid conferant in vſus tot bonorum virorum. His diebus confugerunt ad nos ex comitatu Naſſouienſi aliquot boni et docti viri, quos fames potius quam perſecutio abegit. Inter eos eſt vir doctus et pius M. Ioh. Piſcator, Argentinenſis, qui propter D. Marpachii dominationem patria iam aliquot annis caruit. Etſi igitur tantum nos tibi debere profitemur, vt vix vlli plus debeamus: tua tamen ſingulari humanitate freti, qui et noſtrarum eccleſiarum miſeriis vnus vere afficeris, et Baſileae non parum praeſertim apud bonos, potes, rurſus te rogamus, vt ad alia tua erga noſtros officia iſtud etiam accedat, vt literas noſtras tum ſenatui tum theologis exhibere velis. De principe noſtro audiuimus

timus heri omnia proſpere hactenus ei euenire, vrbes aliquot ſe ei dedidiſſe, exercitus coniunctos ducis Caſimiri et Statuum, ſed paulo ante coniunctionem acriter cum hoſte dimicatum, eius aliquot ſigna fuſa eſſe. Alençonium apud principem noſtrum et ſtatus legatos ſuos habete, quanquam inſidioſas eſſe eius actiones plerique exiſtimant. Ordinum decreto licet in Brabantia et Flandria habere paſtores vbi centum ſunt euangelicae familiae. Dominus Ieſus, Vir clariſſime, tibi perpetuo benedicat, Neuſtadii 12. Aug.

Tuus

DANIEL TOSSANVS.

XIII.

Clariſſimo theologo D. Doctori IOH. IACOBO GRYNAEO, *ſacrar. literar. in academia Baſileenſi profeſſori praecipuo, domino et ſymmyſtae ſuo integerrimo et reuerenter colendo.*

S. Binas tuas vir clariſſime vna hora accepi, in quibus hoc mihi primo omnium iucundiſſimum fuit, quod te cum tuis nobilibus ſaluum et incolumem domum rediiſſe ſignificarunt. Eramus enim vehementer de vobis, et praeſertim de te ſolliciti, de nimia illa ventorum vehementia imbecilles tuos oculos laederet. Quare cum intelligamus te nihil ex ea incommodi percepiſſe, eſt quod pro te gratias agamus Deo. Quae tibi tuisque comitibus a nobis praeſtita ſunt, nullam merentur gratiarum actionem, conſtitueramus maioribus officiis noſtram erga te obſeruantiam et amorem probare, ſed praepropera feſtinatio veſtra omnem nobis occaſionem et facultatem eripuit, quo nihil moleſtius nobis potuiſſet contingere. Quod domini Scapulae cauſam concernit, egi cum prae-

ſecto

ecto Iuordunenſi, exhibitis literis Doctoris Samuelis Grynaei, qui pollicitus eſt ſe per literas reſponſurum. Facile autem hoc illi concedit D. Praefectus, quantum in ſe eſt, vt apud vos ſubſiſtat tantiſper, dum finis operi incoepto imponatur, modo id reliquis miniſtris vicinis, quibus abſentis vices agendae ſunt, moleſtum non ſit. Promiſit tamen ſe cum illis quam diligentiſſime acturum, neque dubitat quin hanc operam illi haud grauatim ſint praeſtituri. Quod ſi fiat, non eſt neceſſe a ſenatu hanc illi veniam impetrare, cum nemo ipſum apud ſenatum propter longiorem abſentiam ſit accuſaturus: et ſi maxime res per inuidum aliquem et maleuolum ad ſenatum referatur, Dominus Fedmingerus tum et ego pro ipſo reſpondebimus, et efficiemus, vt ſit extra periculum, modo ipſe non diutius iſtic haereat, quam ipſa neceſſitas poſtulet. Quod Gallicanam eccleſiam concernit, quae apud vos eſt et Lutetiae, reuocato D. Virello, alio miniſtro indiget, ea de re contuli cum D. Roſeto Syndico Geneuenſi, eique literas tuas oſtendi, qui totum hoc in ſe recepit et promiſit cum D. Beza ſe de his communicaturum. Operae pretium tamen vos facturos arbitror, ſi ad ipſum D. Bezam hac de cauſa ſcripſeritis, ſed haec vos etiam me non monente. Machinulam horariam D. Eraſti accipies a tabellario iſto, vna cum ſcheda, quae ſummam pretii continet, quod ille poſtulat, videtur nimium poſtulare, vel ego de iſtis non ene poſſum iudicare, tu mitte quod aequum tibi videbiur. Quae ex Saxonia his nundinis accepiſti, quaeſo, ſi oleſtum non eſt, nobis communices. Accepimus quaeam Tiguro, quae triſtia ſunt, orandus eſt Deus, vt obinata principum corda emolliat, et veram concordiae iam eccleſiis monſtret. Quem rogo vt te cum tuis diu luum et corpore et animo integrum conſeruet, tuisque

ſanctis laboribus benedicat, Vale et me, quod facis, ama. Reſalutant te fratres omnes. Scripſi αὐτοσχεδίως. 10. Maii 1579.

T. T. AB. MVSCVLVS.

D. Iulium velim meis verbis etiam quam humaniſſime ſalutes, cum omnibus tuis.

XIIII.

Rev. et cl. viro Dno IOHANNI IACOBO GRYNAEO, *Theologo profeſſori in academia Baſileenſi, domino et amico ſuo obſeruando. Baſel.*

Oro te, Domine et frater obſeruande, vt huic ſchedae incluſas literas ad Dominum Lauaterum et Dominum Hortinum, Tigurum et Bernam certa occaſione mittere ne graueris, facturus ipſis non mihi gratum officium. Perſoluo ipſis dudum debita reſponſa, quamdiu enim hic ſum, aegrotaui, et a principio menſis Augusti ad hunc vsque diem decubui, grauiſſime cruciatus doloribus iliacis. Per aliquot dies ea fuit ſaeuitia morbi, vt medicus non minus quam ego dubitaret, an non Dominus me iam vellet ex huius vitae miſeriis euocare. Etiamnum valde afflicta ſum valetudine, itaque me tuis precibus commendo. Exiſtimo te vidiſſe quosdam tractatus D. Schegkii contra vbiquitatem corporis Chriſti ſcriptos. Quidam pii et docti viri me rogarunt, vt ſi qua ratione poſſem, adiutarem eorum editionem in publicum. Et audio ipſum Schegkium non repugnare editioni, noſtra autem officina typographica adhuc friget vt et reliqua, aliae in Germania ſunt nobis clauſae theologorum iniquitate, Credo te habere aut facile poſſe habere exemplaria. [Si itaque a Froſchouero impetrares vt ipſe publicaret eos libellos, credo te

te vtilem et multis gratam operam praeſtiturum. Quaedam ex illis vidi, quae mihi non diſplicuerunt, etſi habet ille vir, vt ſcis, quaedam aliquando ſubtiliora. Putarim facile diſtractum iri exemplaria propter autorem et propter argumentum. Adoleſcens iſte, qui has tibi affert, eſt tabula ex naufragio ſcholae Ambergenſis, dicitur et videtur eſſe bonae indolis, ſed hic non inuenit locum, quia numerus alumnorum principis eſt plenus. Itaque Baſileam ſe confert, operam daturus, vt ait, ſtudiis literarum et theologiae. Habet ibi cognatum, ciuem quendam veſtrum. Petiuit ſe tibi commendari, vt acceſſus ei ad te pateret, itaque peto, vt, ſi qua in re conſilio et auxilio tuo ei prodeſſe queas, tuae humanitatis et noſtrae amicitiae fructum ſentiat. Vale. Neuſtadii xv. Septembris an. LXXVIII.

T. ZACHARIAS VRSINUS.

XV.

Clariſſ. doctiſſimoq. viro Dn. IOHANNI IACOBO GRYNAEO, *SS. Theol. Doctori, et in celebri academia Baſileenſi Profeſſori ordinario, etc. Domino et amico plurimum obſeruando. Baſel.*

S. P. Scripſit ad me ſub haſce Nundinas noſtras famuli mei Philippi pater, ob eius commendationem, cui hiſce inſerto epiſtolio reſpondi, illud ad eum perferri cures, oro. Gerit ille hactenus ſatis ſeſe commode, etſi aetate iam adoleſcente fiat aliquanto elatior, quem tamen, quantum poſſum, reprimo. Fuit hiſce nundinis mecum frater tuus D. Simon Grynaeus, qui belle valet, et Heidelbergae (etſi ibi non vulgaris illi fuerit oblata conditio, vt audio) perſuaſu principis electoris Palatini permanebit, vt mihi

retulit. Ne vero prorſus haec inanis ſit epiſtola, mitto votum meum, nuper admodum, et quidem ſerio, a me conſcriptum. Crede mihi, mi Domine Grynaee, intra ſeſquiannum me circiter quingentos annuorum ſalarior. Florenos, quos a principibus comitibus et nobilibus quibusdam habebam, a me abdicaſſe, pluraque deinceps abdicaturum, ſaltem vt aliquando mihi viuere poſſim, et in otium, non iners quidem, vt in Satyris optat Horatius, ſed litteratum vindicare tandem poſſim. Bene vale vir doctiſſ. et amare me perge. Francofurti ad Moenum. Raptim penultima Martii ipſo Paſchatis feſto Anno M. D. LXXVIII.

Tuus ex animo et aſſe

IOHAN. FICHARDVS *Doctor etc.*

XVI.

Clariſſ. theologo Dn. Doctori IOHANNI IACOBO GRYNAEO, *ſacrar. litterar. in celebri Baſilienſi academia profeſſori eximio, domino et ſymmyſtae ſuo reuerenter colendo.*

S. Scripſi ad te, vir clariſſ. ante octiduum, quibus nunc nihil habeo quod addam. Remitto epiſtolas quas communicaſti, pro quibus gratias tibi maximas habeo. Cum proxime ſcripſeris, quaeſo ſignifica, an homines exules qui ſunt in Palatinatu aliquid ſubſidii a veſtro magiſtratu acceperint. A nobis (quod vehementer doleo) nihil impetrarunt, quae cauſa ſit ignoro, niſi quod aliquid ſimultatis ſubeſſe videtur. Vehementer exhilaratus ſum eo, quod proximis tuis literis ſignificas: nubeculam tranſiiſſe et bene ſe nunc omnia apud vos habere. Vellem au-

autem, ſi moleſtum tibi non ſit, exitum totius controverſiae plenius ad me perſcriberes, et quomodo in poſtrema ſynodo Roetelana tibi cum Diotrepho conuenerit. Faxit Deus vt omnes vere in Chriſto vnum ſentiamus et loquamur. D. Hilarius Didelot, vir, vt apparet, pius et doctus, nihil ab ampliſſ. ſenatu praeter quam ſumtus itineris impetrauit, nullae enim hoc tempore ſcholaſticae conditiones neque hic neque Lauſannae vacant, et ſunt noſtri in admittendis peregrinis, praeſertim ignotis, nonnunquam difficiliores, quam velimus. Si pax in Belgio fiat, quod ſperant multi prudentes viri, poterit vir bonus melius et commodius in patria viuere quam apud nos. Salutem ex me dicas amicis tuis omnibus, et praeſertim honeſtiſſimae coniugi et familiae. Vale vir optime et mihi amiciſſime. Bernae penult. Auguſt. 78.

T. T. AB. MVSCVLVS.

XVII.

Clariſſ. viro D. HENR. BVLLINGERO, *amico et fratri, Zürch.*

S. Oro vt ſi is, qui has ad te perfert, cauſam habet bonam, interpoſita fide autoritateque tua apud bonos iuuare velis hominem; etiam ex officio id facies tuo, et hic nobis plurimum gratificaberis. De amicitiae noſtrae fide ſpero ſempiternam in nos eſſe gratiam Chriſti. Oro vt ſalutare diligenter amicos velis omnes, Theodorum noſtrum amiciſſime. Spero nos omnes in Chriſto Ieſu redemtore integre conſpirare, quae enim cauſa eſt cur nos non toto pectore invicem redempti domini amemus, et cur non in vnius eiusdem principis Chriſti laudibus celebrandis ſtudia omnia et vires omnes coniungamus. Vale

M 3 cum

cum vxore et liberis chariſſimis in Domino optime. 6, Sept.

S. GRYNAEVS TVVS.

XVIII.

S. Clar. vir. Scis me operam dediſſe, vt Doctorandus noſter conſilio tuo ſententiam mutaret. Nimium mihi tribuit, quae eſt ipſius erga me humanitas et beneuolentia. D. Chriſt. Iulium communem amicum confeſtim rogaui, vt te quamprimum conſilii mei admoneret. Scio me peregrinum et exulem hic beneficio veſtro aetatem agere. Nolo quenquam offendere, nedum clariſſ. et praeſtantiſſ. Dominos Profeſſores. Placide ego, tacite et quiete quod reliquum eſt vitae cupio tranſigere. Publicis actionibus abſtinere cupio. Eo accedit, quod ritum in hac academia obſervari ſolitum prorſus ignoro. Adde meas tum in re fa miliari, tum in domeſticis ſcholis occupationes. Ne multa; dixi D. Doctorando ſummatim haec omnia, et rogo (ſi me theologice loqui patiere) vt poculum hoc a me avertas. Vale clariſſ. vir et frater mihi obſeruande.

Totus et animo et ſtudio tuus
HOTOMANNVS.

XVIIII.

Clariſſimo et ornatiſſimo viro Domino IACOBO GRYNAEO, *ſacrae Theologiae Profeſſori eximio, eccleſiaſtae, amico ac ſymmyſtae plurimum colendo. Baſileae.*

S. P. Clariſſime et ornatiſſime vir, eximiam illam humanitatem ac φιλανθρωπίαν, quam ante annum praeſens in te agnoui et expertus ſum, multorum teſtimoniis

piis praedicari audio. Hinc fit vt non grauatae me induci ſim paſſus ad exarandum hoc breue epiſtolium, quo tibi, quam poſſum diligentiſſime, dominum Hubertum Sturmium, a multis annis mihi familiariter notum, commendo. Etſi enim vino vendibili opus non ſit ſuſpenſa hedera, ipſeque eruditis atque piis omnibus, ſuis donis quibus eſt raris praeditus, ſe ipſum abunde commendare poſſit, cum non tantum pius ſit atque trium linguarum cognitione egregie inſtructus, ſed in theologico ſtudio feliciter etiam verſatus, attamen nec potui nec volui pauculas haſce lineas, quibus aditum ipſi apud te facerem, illi denegare. Oro itaque te atque maiorem in modum obſecro, vt conſilio illum iuuare, tuaque commendatione promouere non graueris, talis enim eſt vt te officiorum in ſe collatorum nunquam pudere aut poenitere poſſit. Facturus es Chriſto officium gratum, quod magno cum foenore tibi repoſiturus eſt. Optime valeas vir clariſſ. meque tui amantiſſimum redamare pergas. Raptim Frankenthalii 15. Febr. 1578.

Tui Studioſiſſimus.
PETRVS DATHENVS.

XX.

Optimo iuueni, GVILHELMO STVCKIO, *Tigurino*, *philoſophiae Candidato.*

Tubingam, apud D. D. Gablerum, medicum.

S. Binas tuas accepi, mi Guilhelme, vnas idibus, alteras 24. Maii datas. Gaudeo D. D. Gablerum et Scheckium tibi fauere, et ſtudiis omnia fauſta precor. Scribe ad nos per ocium Academicum iſthic, hoc eſt, lectionum et lectorum in omni diſciplinarum genere rationem

et differentiam, priuatim vero tuorum ſtudiorum, quibus faueo. In alteris tuis, nihil eſt quod D. Gablerum excuſas, quod prae negociis non ſcribat ad me. Accipio excuſationem, ea conditione, vt nunc etiam eodem nomine me quoque excuſatum habeat, idque eo iuſtius, quoniam vices ipſius nunc vocaui, vt iudicium eius ſuper noſtro de anima libello, quem cum libris tuis miſi, ingenuum (ſed timidus) expecto. Labores, quibus in ſtirpium hiſtoria incubo, et alii quidam, adeo me ſibi totum vindicant, vt meorum erga amicos officiorum induciae ad aliquod tempus mihi ſint petendae. Vale feliciſſime, et me commenda clariſſimis dominis Gablero, Schecio, et Heylando. Tiguri, 1563.

T. T. CONRADVS GESNERVS.

Hoſce Friſios iuuenes ornatiſſimos, (quorum maior natu bene doctus, et alterius paedagogus eſt,) qui diu hic apud D. Friſium habitarunt, cupio tibi ita commendatos habeas, vt commendationem meam alicuius apud te momenti fuiſſe intelligant.

XXI.

Ad THOMAM GRYNAEVM.

Mi obſeruande frater, quod eo ſerius tibi reſpondeo, et rarius ad te ſcribo, quaeſo vt et occupationibus meis perpetuis, et horum temporum aſperitati tribuas, quae me, ac merito quidem, ita diſcruciant, vt neque mihi paene, neque amicis viuam. Theſes illas, quas ad me miſiſti, vnas quidem a M. Iacobo Forrero, Bernate, alteras vero a M. Iacobo Fabricio ſcriptas, et mihi dono datas legi et relegi maxima cum voluptate. Quid enim mihi piiſque omni-

omnibus poſſit iucundius accidere, quam ſi iſtiusmodi ingeniis ſatum agrum Domini videamus, ex quibus meſſis optima merito ſperetur? Probo ipſum doctrinae genus, methodum διδακτικὴν, et acumen perſpicuitate temperatum. Velim tamen cogites an non quaepiam ſit κακοφωνία in M. Forreri theſeων inſcriptione, et an illa ſatis ſit commoda verbi diuini diſtributio in ſcripturam cordis, et ſcripturam miniſterii. Vnicum enim et plane ſingulare Domini verbum eſſe arbitror, et quod foris per Euangelii miniſterium inſonat, et quod intus virtute Sancti Spiritus renouatis cordibus inſculpitur: et optime noſti quas turbas Schwenkfeldius Eccleſiae dederit, fanatica verbi interni et externi deſcriptione excogitata, a quo tamen errore hunc noſtrum procul abeſſe non dubito. Sed hac de re plus ſatis, ſi hoc vnum addidero, gratulari me plurimum et Baſilienſi academiae quae te magiſtrum ſit nacta, et tibi, qui tantos habeas diſcipulos, toti denique Eccleſiae, quam ſpero non eſſe a Deo ſummiſſis hujusmodi operariis deſerendam, quamuis id plane mercatur obdurati terrarum orbis indomita peruicacia. De rebus gallicis, vt vno verbo dicam, neſcio an vllum vnquam miſerioris ſtatus exemplum extiterit, principibus ſimul et populis ſpiritu vertiginis ad inſaniam vſque manifeſtam inebriatis. Itaque nihil amplius, quam fatale potentiſſimi regni excidium expecto, in qua tamen ruina ſperandum eſt, Dominum habiturum ſuorum rationem. Lugduni coepit graſſari peſtis. Nos, Dei beneficio, adhuc valemus, et pace fruimur, quam tamen non audeo diuturnam ſperare, ſi regulo nobis vicino ſucceſſerit ex animi ſententia quod apud venales illos iam pridem molitur. Conceſſum iſtis fuiſſe noſtratibus exulibus ſuos coetus habere, tanta cum laetitia audiuimus, vt veſtro quoque

collegio gratias eo nomine agendas cenſuerimus. Huius autem beneficii quum partem non minimam tibi deberi intelligam, priuatim quoque tibi hac de re gratias ago, et Deum Optimum Maximum precor, vt hanc in ſuos collatam gratiam cumulatiſſime Vobis rependat. Bene Vale, Vir reuerende, et merito tuo plurimum obſeruande frater. Geneuae, VIII. Aprilis, 1577.

Tuus

BEZA.

Adſunt in reliquis thecis litterarum ad *Ioachimum Camerarium*, filium datarum 3737; ad *Ludouicum Iungermannum* 493; ad *Iohannem Georgium Volkamerum*, patrem, 1058, in quibus memoratu dignae *Catharinae* et *Gabrielae*, *Patinarum*; adſunt litterae *Aldrouandi*, *Aretii*, *Burmanni*, *Caroli Cluſii*, *Commelini*, *Cornarii*, *Dalechampii*, *Octauii Ferrarii*, *Simonis* et *Iohannis Iacobi Grynaei*, *Alberti de Haller*, *Antonii* et *Bernhardi de Iuſſieu*, *Iungermannorum*, *Iobi Ludolphi*, *Kunkelii*, *Ant. Magliabechi*, etc.

LXXXIII—LXXXV.

Amicorum b. Trewii Bibliothecam viſitantium Album, ab A. 1730 ad A. 1763.

LXXXVI.

a. In libellum ethicum Phil. Melanchthonis annotata a D. Magiſtro Wolfgango Heytero Ienae ad Salam priuatim dictata anno 1588.

b. De iuramentis ad Ethicam Phil. Melanchthonis 1590. Eiusdem.

c. De Meteoris. 1585. Eiusdem.

d. In

d. In libros Meteororum Ariſtotelis annotata uiri clariſſ. D. Antonii Vari Vinarienſis, Medic. Profeſſ. publice dictata a. 1588 in Acad. Ienenſi.

e. Tractatus in librum Galeni de oſſibus. 1588. Eiusdem.

f. Eiusdem. Collegium anatomicum. 1589. Faloppium praecipue ſequitur.

LXXXVII.

Tomus I. Curationum medicarum a D. Ioh. Georgio Fabricio, Practico Norimb. et aliis cum domeſticis, tum peregrinis Medicis peractarum. 1666.

LXXXVII.

a. Iac. Pancratii Brunonis Collegium chirurgicum. 1709. Cum continuatione filii, Friderici Iac. Brunonis.

b. Adnotata ex Diſcurſibus D. Ioh. Mauritii Hoffmanni in Chirurgiam Paulli Barbette.

c. Eiusd. Collegium de praeſcribendis Remediorum formulis.

d. Annotata ex Diſcurſibus chirurgicis D. Heiſteri in Ioh. van Horne Microtechnin. A. 1711. Manu b. Trewii, ut et ſequentes.

e. f. Catalogi operationum chirurgicarum in humano corpore obuenientium m. Nou. 1711. a D. Laur. Heiſtero.

g. Catalogue général des Bandages, faits chez Mr. Ceſaux, Chirurgien de Paris. 1717.

h. Formules de Chirurgie pour la guerison des bleſſés de l'hôpital Royal de Strasbourg. Par Mr. du Comte, Chirurgien Major du dit Hôpital.

LXXXIX.

a. Herm. Boerhaauii Collegium publicum de Viſu, Lugduni Batauorum A. 1707 et 1708 habitum, et ex ore eiusdem exceptum a Laurentio Heiſtero. Ex iſto autogra-

tographo Heiſteriano edidit Willichius, Goettingae, 1750. 8.

b. Idem Collegium, 364 paginarum, de Viſu et de morbis Oculorum. Ab initio Heiſterus ſcripſit: *Quod ſequitur, idem eſt collegium, ſed quia in uariis diſcrepat, hinc bis ſcriptum a me. Prius eſt ab amico, cui nomen erat Managetta, conceptum, alterum uero, ſiue poſterius a me inter loquendum ex ore Boerhauii conceptum.* Secundum iſtud exemplum Managettae edidit e codice Ioh. Rud. Zuingeri ill. Hallerus, Goettingae, 1746. 8. Vid. eius Bibl. chirurg. T. I, p. 585.

LXXXX.

a. Laur. Heiſteri Collegium de Medicamentorum uiribus et operationibus. 1711.

b. Dom. Ioh. Iac. Baieri Collegium formulare, cum multis Addendis.

LXXXXI.

a. Collegia Heiſteri anatomica. 1711 et 1717. Pag. 34 eſt optima muſculorum oculi delineatio.

b. Hiſtoria anatomiae publicae cadaueris maſculini, Altdorfii, 1711 a D. Laur. Heiſtero.

c. Noua auris internae Delineatio Caecilii Folii Equitis, ad Thomam Bartholinum. Venetiis, 1645. Cum delineationibus. Iam edita.

d. e. f. Varia adnotata anatomica.

g. h. Oſteologia. Myologia. Anacephalaeoſis totius Corporis muſculorum a capite ad pedes.

i. La Neurologie.

k. D. Ant. de Marchettis Methodus ſecandi corpora humana.

l. Me-

l. Methodus ſecandi cadauera Veſlingii et Molinetti, Anatomicorum Patauinorum quondam celeberrimorum.

m. Experimenta quaedam de Balſamatione et Conditura cadauerum, e pluribus ſelecta.

n. Ioh. Ant. Taygeti Brix. Carmen ad manes eorum, qui Patauii in publica Anatome, adminiſtrante Hieronymo Fabricio de Aquapendente diſſecti fuere. Edita 1570.

o. Selecta e Zootomia Democritea M. Aurelii Seuerini. Cum figuris.

p. Opinio Ioh. Riolani et Herm. Conringii de circulatione Sanguinis. Conringius Harueio adſtipulatur. Riolanus circuitum ſanguinis aliquem admittebat; ſed ex eo ramorum minorum uenae portarum, cauae et aortae ſanguinem excludebat. Negabat enim, niſi in caſu inediae, ad cor redire. Vid. eius Opuſcula anatomica noua, Londini, 1649. 4. Harueianum maiorem circuitum tamquam impoſſibilem refutare conabatur. Minor circuitus per pulmones iam Galeno innotuit, melius vero *) Serueto (ante a. 1553) Realdo Columbo (1559) et Caeſalpino (1593); quem cum Harueiano confundit Dom. Dutens, in *Recherches ſur l'origine des découvertes attribuées aux modernes.* (à Paris, 1766. 8) Ante Herueium nemo praeter Franciſcum de la Reyna A. 1564. mentionem fecit circuitus ſanguinis per omnia membra et partes. **)

q. Occaſio inuenti noui Ductus Pancreatis a clar. *Virſungo.* Epiſtola Ioh. Ge. Virſungi ad Ioh. Riolanum, Patavio ſcripta 1643. d. 7 Iulii.

Mau-

*) In Chriſtianiſmi Reſtitutione, 1553. 8. pag. 169 - 172.

**) *La ſangre anda en torno, y en rueda, por todos los membros.* Vid. Flora Eſpanola por Don *Ioſeph Quer.* Madrid, 1762. 4. T. I.

Mauritius Hofmannus, celebris Profeſſor Altdorfinus et theatri anatomici conditor, hoſpes Ioh. Georgii Virſungi, Bauari, Ioh. Veſlingii diſcipuli, inde inciſoris, et aemuli, multis teſtibus *) ductum pancreaticum auctumno anni 1642 inuenit caſu in gallo indico, et occaſionem dedit Wirſungo inueniendi in humanis cadaueribus eiusdem ductus**), qui nouum inuentum publicauit, miſſa ad Riolanum icone d. 7 Iulii, 1643, in fol. in aes inciſa, quam occultauit Hofmanno et Veſlingio, interfectus ab inimico Dalmato d. 22 Aug. 1643. Mauritius Hofmannus legauit anatomico ductum pancreaticum Altdorfii demonſtranti unum florenum. Inde Hallerus emendandus, quando ſcripſit: *Publico etiam conuiuio quotannis audio hoc illuſtre inuentum Altdorfii celebrari.* ***) Magni uiri, Morgagnus et Valliſnerius iun. mihi Patauii A. 1760 eos inuiſenti adſeuerabant, ueriſſima eſſe relata. Valliſnerius publice antea idem ita confirmauit: *Maurizio Offmanno in Padova moſtrò prima del Virſungio il canal pancreatico.* ****)

r. Reſponſio Riolani ad Virſungum.

s. Iudicium Ioh. Riolani de uenis lacteis. Inſertnm eſt eiusdem Animaduerſionibus ad Syntagma anatomicum Veſlingii.

t. Ani-

*) teſte Thoma Bartholino, qui eodem tempore Patauii uixit; uid. eiusd. Anat. reform. p. 113.

**) Monſtrauit eum poſt duos menſes Thomae Bartholino in cadauere humano, et Chriſtophorus Schelhammerus Ienae 1644. Ita hic in epiſtola ad D. Ioh. Georg. Volkamerum A. 1645: *De Ductu Pancreatis non eſt quod dubitemus, quem ante annum in publica Anatome ſpectatoribus oſtendi.*

***) Biblioth. anat. T. I, pag. 416.

****) Vita del Cavaliere Antonio Valliſneri. Opere, T. I, Venez. 1733. fol. pag. 49.

t. Animaduerſiones Ioh. Riolani, Filii, Pariſienſis in Anatomica Caſparis Hofmanni, ſuis Inſtitutionibus inſerta.

LXXXXII.

Collegium anatomicum, Chirurgiae cultoribus traditum, et frequentioribus Cadauerum humanorum diſſectionibus, in Theatro anatomico Noribergenſi habitis, illuſtratum a me Ioh. Guill. Widmanno, M. D. Latine et germanice.

LXXXXIII.

D. Friedii Prof. Argentor. Dictata in Petri Dionis *Traité général des Accouchemens*, 616 Paginarum.

LXXXXIV.

Bernh. Siegfr. Albini Dictata in Phyſiologiam pro Annis 1740, 41 et 42. Deſcripta et in tres Partes diuiſa Lugduni Bat. 1745. 865 Paginar.

LXXXXV.

Catalogus Plantarum horti Regii Pariſini. Paginar. 441 in oct. mai.

LXXXXVI.

Hiſtoriae morborum, ab An. 1721 ad 1768, innumeris ſchedis.

LXXXXVII.

R. Beniamini Tudelenſis Itinerarium, cum prolegomenis, tabula geographica, uerſione noua atque notis *Matthiae Friderici Beckii*. E Bibliotheca Krafftiana comparauit Ill. Trewius. Vid. *Ioh. Geo. Schellhornii* Amoenitat. litter. T. III, pag. 88. T. IV, p. 561. Edidit hoſce adnotationes cum ſuis b. Dom. Prof. Nagelius in Recordatione annua ampliſſimi muneris Bibliothecae et Muſei Trewiani, num. 1 — 14. Altdorfii, 1774—1786. 4.

LXXXXVIII.

Ill. Trewii Itinerarium, e quo excerpta exhibuit Dom. Prof. Iaegerus in duobus Programmatibus Memoriae muneris magnifici Trewiani conſecratis A. 1789 et 1790. 4.

II.

II. LIBRI IMPRESSI.

Si ſinguli numerantur, excedunt numerum 40000; ſi uolumina, ſunt ultra 24000. *) Eminet numerus inſignis librorum anatomicorum, botanicorum**), Itinerariorum. Diariorum ſunt ultra 3000 uolumina. Enumerantur in prima hac Sectione Catalogi. Optandum eſt, ut continuentur hae Sectiones.

Catalogus Bibliothecae medicae, philoſophicae et miſcellaneae, decurſu quinquaginta Annorum in priuatum et publicum uſum collectae, ac porro pro uiribus D. u. augendae, quam una cum Phyſiotameo ſuo Celeberrimae Academiae Norico-Altdorfinae poſt ſua fata ultima tradendam Anno 1768, *die VII Cal. Iulias ſolemni actu conſecrauit* D. Chriſtoph. Iac. Trew, *S. R. I. Nobilis, Conſiliarius, Archiater et Comes Palatinus Caeſareus* etc. *Sectio I. Continens* Acta, Diaria etc. *Norimbergae*, 1769. 8. *Sumtibus et Typis de Launoy.*

Diſſertationum numerus ad 18000 adſcendit, Voluminibus ultra 400.

Eminet inter κειμηλια Bibliothecae Opus ſinicum hiſtoriae naturalis uariorum medicorum antiquorum, ab aliis medicis et philoſophis per diuerſa tempora auctum, amplifica-

*) Catologus ſcriptus octo uoluminibus in folio continetur. Adeſt etiam Catalogus ſecundum ordinem rerum diſpoſitus.

**) Librorum botanicorum Catalogi duo, quorum prior recentiores quosdam, poſterior plerosque antiquos ad annum MDL usque excuſos, ad ductum propriae collectionis, breuiter recenſet, conſcripti a D. *Chriſtophoro Iacobo Trevv.* Norimbergae, 1752. fol.

Eiusdem Librorum botanicorum Catalogus tertius, in quo recentiores quosdam, ad ductum propriae collectionis, porro recenſet, Norimbergae, 1757. fol.

plificatumque, quorum ultimus *Lì ſchî tſchin*, cuius opera impreſſum fuit, imperante apud Sinas *Schùn tſchi*, patre Imperatoris *Kang hi*.

Sunt triginta ſex faſciculi, ſiue (*kjwên*) uolumina, in forma octaua maiore, ſex inuolucris panni tenuioris caerulei (*bombaſin*) comprehenſa. En operis titulum:

三	Sân	*tres*
樂	lô	*Muſicae*
齋		*Concentus* ſeu
重	tſhung	*duplex*
訂	ki	*Collectio.* (*Recueil*)
本	puèn	*Proprietatis*
草	çaò	*herbarum*
綱	kang	*caput* et
目	mô	*oculus.*

Hic titulus primo uolumini praefixus eſt permagnis characteribus. *) Legitur etiam cuique Inuolucro adglutinatus, cum ruſſica interpretatione, quae ita habet:

Inuolucrum primum. Praefatio, introductio, regulae, icones, diſtributio, uſus ſcopuſque.

Inuolucrum ſecundum. De aqua pluuia, et terreſtri, igne, terra, auro, argento, et aliis metallis, Iaſmachſan **), *lapidibus uulgaribus, herbis montanis, odoriferiſque.*

Inuolucrum tertium. De plantis ſucculentis, paludoſis, hederaceis, aquaticis, ſaxatilibus, muſcis aliiſque.

Inuolucrum quartum. De cannabi, frumento, alica, eruis fabiſque, eſculentis et potulentis, variis leguminibus, lactucis, cucumeris, et cucurbitis, herbis aquaticis ciborum, fungis boletiſque.

Inuolucrum quintum. De arboribus odoriferis, pomis, aliiſque; de ueſtimentis et texturis, charta, uaſis, uermibus ouiparis, ſe mutantibus, et e humiditate creſcentibus; de uiperis, anguibus, piſcibus ſquamatis et ſine ſquamis.

Inuolucrum ſextum. De teſtudinibus, conchis, auibus aquaticis, gallinis, auibus ſilueſtribus et rubetris; animalibus domeſticis, ſimiis, muribus, cercopithecis, feris rarioribus; de homine omnibuſque ſuis partibus, de pulſuum diiudicatione et uariis morbis.

Quia

*) In Halleri Biblioth. med. pract. T. I. pag. 423. minus recte appellatur hic liber *Pent-ſao.* Lateri charecterum ſinicorum non nullae litterae mantſhu-tataricae adſcriptae ſunt, additis hiſce uocibus ruſſicis: 1742 *go Godu kuplena ſia kniga vv' pekina*; i. e. *A.* 1742 *emtus eſt hic liber Pekini.*

**) Tataricum eſt nomen cuiusdam ſpeciei lapidum ſtriatorum pellucidorum, qui in India orientali atque Sinenſi imperio reperiuntur.

Quia b. Trewius iſtud opus ſinicum a cel. Ioh. Georgii Gmelini uidua emit, ruſſicam iſtam expoſitionem ſcriptam eſſe ſuſpicor ab interprete ſinenſi *Roſſochin*, qui a. 1741 Pekino Petropolim rediit. Nunc officio iſto translatoris linguae mantſchu-tatar. fungitur Dom. Iohannes Iaehrig, hoc anno 1791 Kjächtae degens in confiniis Imperii Ruſſici atque Sinici.

Opus iſtud *) *Puen çao*, ſiue Materia medica, ab antiquiſſimis medicis ſinenſibus congeſtum, et a ſequentibus auctum fuit; completum a nouiſſimo auctore *Li ſchi tſchin* ordine Linnaeano inuerſo, ita ut initio dicantur aquae, metalla etc. et finem faciant ſimiae, id quod etiam tabulae 305 docent, quarum quaelibet in quatuor diſtincta eſt campos aequales, quibus ſingulae figurae, ſeu icones repraeſentantur. Harum tabularum ſpecimina exhibui in parte VII diarii *der Naturforſcher*, Halae Sax. 1775. 8 mai. nimirum e tabula 32, Figuram 2. Tab. 242, Fig. 1. Tab. 294, Fig. 2. Tab. 287, Fig. 4. Tab. 220, Fig. 3. Tab. 192, Fig. 2. Tab. 305, Fig. 1. et 2.

Impreſſum eſt hoc opus tabulis ligneis, (ut notiſſimum) imperante *Shun tſhi* (inter 1648 — 1665) parente magni Imperatoris *Kang hi*. Leguntur lineae perpendiculares ut notum a dextra uerſus ſiniſtram.

Tabulae plerumque ſat nitidae ſunt, ſuprapoſitis characteribus tam compoſitis, quam genericis (ſiue 214 clauibus, *Pu*), quos quidem ope libri *Stephani Fourmon-*

 tii

*) Auctore *Tſchiing kjah mo*, imperante Kjah çiing ſiue ſchi çong II, ſub initium Saeculi XV. prodiit Epitome huius operis: *Puen çao mùng cjwên*, id eſt, τοῦ *Puen çao inſtrumentum piſcatorium et Sagena*. Catal. Biblioth. reg. Pariſ. n. 28 pag. 374. Fourmont Gramm. ſinica, pag. 488.

tii *) facile legere atque ſonum eorum eruere poteram; ſed maiorem difficultatem creabant compoſiti. Dolendum eſt, negligentia Dom. *Deguignes* Lexica ſinica, a Stephano Fourmont prelo parata, latere ad hunc uſque diem in Bibliotheca regia pariſina. Lexicon enim ſinicum in Tomo II Muſei ſinici *Theophili Sigefridi Bayeri* (Petropoli, 1730. 8 mai.) parum me iuuabat. Quae huc pertinent, iam expoſui *im Verſuch einer ſineſiſchen Sprachlehre für die Deutſchen;* in Adpendice *der angenehmen Geſchichte des* Haoh Kjöh; *ein ſineſiſcher Roman* &c. Leipzig, 1766. 8. pag. 630. ſeq.

Titulum operis noſtri ſinici excipiunt quinque praefationes, in quibus de primis botanophilis Sinenſium, nimirum de Imperatoribus *Fo hi*, *Hoang ti*, *Shin nuung*, deque antiquiſſimis medicis ſinenſibus agitur, ut et de plantarum claſſificatione tam ſecundum genera, quam ſpecies; ſequitur breuis introductio ad Herbarium ſinicum, quam excipiunt foliis ſ. tabulis CCCV Icones, uſque ad finem ſecundi uoluminis Inuolucri primi.

Regnum minerale. Tab. 1 — 24.

Kîn ſhe feu kîn; Metalla, lapides, minerae, aurum.

Tab. 1, Fig. 1. repraeſentatur Aqua et aurum fluniatile, (*Shui* **) *kîn*) ſ. *aquae aurum.* Sinenſibus ſunt quinque

*) Meditationes ſinicae, Pariſ. 1737. fol. pag. 89 — 112. *Eiusd.* Linguae Sinarum Mandarinicae hieroglyphicae Grammatica duplex, latine. et cum characteribus Sinenſium. Item Sinicorum regiae Bibliothecae librorum Catalogus &c. ib. 1742. fol.

**) Vox *Kîn* ſignificat metalla in genere. Imperator *Hoang ti* († A. 2598 ante Chriſtum) primus aurum liquefeciſſe dicitur. *Il eſt dit dans le* Oual ki, *que Hoang* ti *ayant fait fondre*

que elementa; *Ki*, *Ho*, *Tu*, *Shui*, et *Mu;* Aer, Ignis, Terra, Aqua, et Lignum.

Fig. 2. *Shân kîn.* Montium aurum. Ad latus titulus operis legitur cum expoſitione.

Tab. II, Fig. 1. Metalla, lapides, minerae, aurum.

Fig. 2. Rupes, natura et arte peruia.

Tab. III, Fig. 2. Moneta ſinica, Luſitanis *Paens de ouro*, panes aurei, Belgis *Goldſchuits*, nauiculae aureae dicta, pretio ſ. pondere diuerſo 100 aut 200 aureorum hungaricorum.

Tab. V, Fig. 1. Quercus marina?

Fig. 2. *To*, ſ. *Tu.* Lapis (e ſilicum genere) qui duritie omnia marmora ſuperat, ſonorus eſt, ita ut inſtrumentis muſicis pulſatilibus inſeruiat. Longiſſimi quos Imperator *Kjen long* poſſidet, ſunt longitudine trium pedum cum dimidio. Vid. *Mémoires concernant les* Chinois, T. VI, pag. 257 ſeq. et *les deux Notices ſur les pierres de* Yu, *par feu Mr.* Cibot, 1771 *Miſſionaire* à *Péking.* T. XIII, p. 389–395.

Tab. VI, VII. Plures lapides pretioſi.

Tab. VIII, Fig. 3. *Shuih mu hwang.* Lapides margaritarum flauarum?

N 3 Tab.

fondre de l'or ou en général du métal (car le mot de Kin, *qui ſignifie métal, déſigne l'or en particulier, et il ſe prend pour l'un ou pour l'autre) en fit le ſigne des richeſſes, pour tenir lieu de tout ce qui eſt néceſſaire ou utile à la vie, et pour en être la repréſentation. Il fit faire (A. ante C.* 2607) *des pièces de monnoie en forme de couteau, d'où elles furent appellées* kîn tao tſien. *Mémoires concernant l'Hiſtoire, les Sciences, les Arts, les Moeurs, les Uſages, &c. des Chinois; par les Miſſionnaires de Péking: Tome XIII, à Paris*, 1788. 4 mai. pag. 240.

Tab. XI, Fig. 1. Stalactitae in ſpecu ſubterraneo. Vid. *Du Halde* Deſcription de la Chine, T. 3, pag. 486 edit. à la Haye, 1736. 4.

Tab. XII, Fig. 1. Homo in puteo metallico laborans.

Tab. XV, Fig. 2. Nuces mergaceae ochra obductae. Conf. *Alb. Ritteri* Schediaſma de nucibus mergaceis. Helmſtadii, 1740. 4. Fig. 1 et 3.

Tab. XVII, Fig. 1. *Pe kihn ſhe.* Lapis albus mineralis.

Tab. XVIII – XXIV. Varia producta mineralia. Tab. XXI metallicos oſtendit. Sinenſes corpora metallica fere ſecundum methodum europaeam deſcribunt: nimirum 1) nuda, 2) laruata; 3) mineraliſata; et 4) calciformia.

Regnum uegetabile. Tab. XXV — CCXXVI.

Tab. XXV – XXXVIII. Variae herbae montanae, mihi abotaniciſſimo ignotae. Denominationes enim botanicas, quae ſequuntur, amicitiae cel. Dom. Vogelii, Doct. et Prof. Med. Altdorfii Noric. iam A. 1775 referre debeo. Reliquos ipſe, quantum potui, e *Boym*, *Kaempferi*, *Raii* &c. operibus hauſi. Fateor, iam a iuuentute numquam Botanicam mihi arriſiſſe; ſed doleo, me tam negligentem fuiſſe. Character ſpecificus harum plantarum haud e figura adſequendus fuit.

Tab. XXXII. Fig. 1. *Saan pi*, Tricochlearia; Germ. *Dreylöffelkraut*, uerbotenus.

Fig. 2. *Pe je teu jü*, Albo capite legumen alatum?

Fig. 3. Pe kje. Album perueniens, ſ. aſcendens.

Tab. XXXIX, Fig. 4. *Kje y.* Adſcendens flos. Trientalis europaea. Vid. Linn. ſyſt. veget. Edit. XIII, Curante *I. A. Murray*. Goettingae et Gothae 1774. 8 maj. pag. 290. quam editionem Cel. *Murray* e proprio exemplo magni Linnei auxit adornauitque, ut ipſe uir immortalis mihi Vpſalia, d. 2 Maii 1772 ſcripſit: *De noua editione*

tione Syſtematis non dum cogitaui, ſed habeo, et meo exemplari adſcripſi bene multas nuper detectas Animalium ſpecies. Quod uero alterum tomum, de Regno uegetabili ſpectat, ſunt iſtius exemplaria iam omnia distracta, adeoque paraui exemplar pro noua huius editione, adiectis nouis plurimis Generibus et Speciebus, numeroſiſſimis obſeruationibus ad plantas, non modo ex eis, quae habentur in Mantiſſis, ſed et aliis dein obſeruatis, ut ſi editor aliquando ſe offerat, poterit iſtud exemplar mox obtinere.

Tab. XXXXVI, Fig. 4. Canna indica Lin. ſyſt. ueg. p. 49.

Tab. XLIX, Fig. 4. Daphne indica Linn. ſyſt. ueg. p. 308.

Tab. LXII, Fig. 4. Celoſia criſtata Linn. ib. p. 205.

Tab. LXXII, Fig. 2. Commelina communis Linn. ib. p. 81.

Fig. 3. Hibiſcus Manihot Linn. ib. p. 524.

Tab. LXXIII, Fig. 1. Solanum aethiopicum Linn. ib. p. 188.

Tab. LXXV. Fig. 1. Adenanthera? pauonina Linn. ib. p. 332.

Tab. LXXXII, Fig. 3. Polygonum orientale Linn. ib. p. 312. Planta ualde crinita eſt in delineatione, ſtipulae optime ſunt expreſſae.

Tab. LXXXVIII, Fig. 2. *Tai hwang*, ualde flauum. Rhabarbarum. Rheum palmatum Linn. ſeu potius Rheum compactum, uti putat Dom. Pallas. (*Reiſen*), T. 3. pag. 156. Delineatio in noſtro opere magis conuenit cum illa a *Du Halde*, T. II, pag. 180. b data, quam cum Boymiana, in Flora Sinenſi, Litt. S. de quo opere infra dicam, pag. 202.

Plantae aquaticae.

Tab. CXX, Fig. 3. Arundo paluſtris uulgaris, folio latiori, calamis firmis, ex quibus penicilla ſcriptoria confici putat *Kaempfer* amoen. exot. pag. 900. Iaponice *I*, uulgo *Aſſi*, *Iuſſi*, Vid. Artificia Hominum, miranda Naturae in Sina &c. pag. 936.

Tab. CXXVIII, Fig. 2. Oxalis corniculata Linn. Spec. plant. 623. *β*. Delineatio eam ſerpentem exhibet, Fig. 3. et Tab. CXXIX, Fig. 2. *Ginſeng*, Panax quinquefolium Linn.

Tab. CXLIII, Fig. 2. Oryza ſatiua Linn. ſyſt. ueg. 13. pag. 283.

Tab. CLXI, Fig. 1. Dioſcorea bulbifera Linn. ſyſt. ueg. p. 744. Bulbuli perbene delineatae ſunt.

Arbores cum fructibus, uſque ad Tab. CCXXVI.

Tab. CLXXI, Fig. 3. Forſan repraeſentatur Imperator *Shin nung*, qui primus de proprietatibus plantarum diuerſarum egit. Sinenſes uario modo eum delineant pinguntque, atque medici iconem eius conclauium ſuorum ornatiſſimorum cultui adhibent. Vid. Kaempferi *Deſcript. du Japon*, T. I, pag. 127.

Tab. CLXXVI, Punica Granatum, Linn. ſyſt. ueget. 13. pag. 385.

Tab. CLXXXII, Fig. 1 aut 4. Wanhong Kaempferi? Amoen. exot. p. 901.

Tab. CLXXXIII, Fig. 1. *Jai tſü*. Fructus arboris *Iai*.

Tab. CXCI, Fig. 3. *Tſhu tſe*. Lignum Bambou.

Tab. CXCII, Fig. 2. Nymphaea Nelumbo. Linn. ſyſt. uegetab. 13, p. 408. Vid. Kaempferi Amoen. exot. pag. 900. Vid. Dom. *Lerche* diſſ. *von den Früchten der Nelumbo, und von der Art, wie ſie die Indianer pflanzen;*

In

In tomo quinto *der Schriften der berliniſchen Geſellſchaft naturforſchender Freunde*, Berlin, 1784. 8. mai.

Tab. CXCVI, Fig. 4. *Tſi tſhu*, Arbor, quae uernicem fundit? Cf. Kaempferi Amoen. exot. p. 791 et 794. De uernice ſinica ample egit P. Incarville, in *Memoires de Mathématique et de Phyſique, préſentés à l'Acad. Royale de Paris*, T. III, pag 117. — 142. Cum 7 tabulis aen. Poſſunt nunc Sinenſes magno artificio exacte conficere uernicem iaponicam, quae optima eſt. Cortex arboris cultro crenatus lacteum fundit lentorem, humore criſtallino (ex aliis ductibus ſtillante) permixtum, qui ad aëris contactum nigreſcit. Ita P. Incarville, l. cit. pag. 118: *Pour faire ſortir le vernis, on fait avec un couteau trois entailles dans la peau de l'arbre juſqu' au vif, ſans lever cette peau: ces trois entailles forment un triangle; dans la baſe de ce triangle on inſère une petite coquille de moule de riviere, pour recevoir la liqueur qui découle des deux lignes collatérales du triangle; c'eſt là ce qui ſe prâtique aux arbres cultivés. Quant aux arbres ſauvages* *), *on fait une entaille dans l'arbre avec la hache, comme on fait en Europe pour tirer la ré-*

 ſine

*) Iaponum *Faſi no ki*, ſeu Arbor uernicifera ſpuria, ſilueſtris, anguſtifolia, rubore ſuo auctumnali, qua uiridantes ſiluas ſuauiter interpolat, intuentium oculos in ſe conuertit. Dicitur legitima in hanc ſilueſtrem conuerti, ſi in loco ſterili conſtituta, nullam experiatur culturam. Vidit Kaempferus, cuius folia inter utramque ambigerent, ut, an legitimae accenſenda eſſet, dubitarent ipſi indigenae. *Faſi* arbor uernicem fundit parciſſimam, ne eam colligere operae ſit pretium. Kaempf. Amoen. exot. pag. 794. Forſan repraeſentatur haec arbor in Tabula CCII, Fig. 4. huius Operis ſinici.

ſine du pin. On peut faire juſqu' à vingt entailles à ces gros arbres; mais aux arbres cultivés on y place au plus trois ou quatre coquilles à la fois, et l'on fait de nouvelles entailles à chaque fois qu'on veut tirer du vernis. In *Memoires concernant* les Chinois, Tom. XI, pag. 326. legitur epitome epiſtolae Miſſionarii Collas, *ſur le* Lieou-li, *ou tuiles chinoiſes verniſſeés*, et alia Notitia Miſſionarii Cibot eiusdem argumenti, in Tomo XIII, pag. 396.

Tab. CXCVII, Fig. 4. Laurus Camphorifera. Kaempf. Amoen. exot. p. 770. Cf. Ioh. Frid. Gronouii hiſtoria Camphorae. Lugd. Bat. 1715. 4.

Tab. CXCIX, Fig. 1. Sinenſis ſagittam emittit e monte in rupicapram ſe poſt arborem occultantem. Forſitan haec arbor praebet uulnerum remedia, uti perhibetur de dictamo.

Tab. CCII, Fig. 4. Vid, ſupra Tab. CXCVI, Fig. 4, pag. anteced.

Tab. CCXIII, Fig. 1. Morus papyrifera Linn. *Papiermaulbeerbaum.* Kaempf. Amoen. exot. pag. 472, et eiusdem *Deſcript. du Japon*, T. II, Append. p. 22.

Tab. CCXX, Fig. 3. Camellia iaponica Linn. ſyſt. ueg. 13. pag. 525. Kaempf. amoen. ex. pag. 850. *Sàn ſa*, Iaponice, uulgo *Jamma Tſubakki.*

Fig. 4. *Sà* et *Sjùn*, Iaponice, uulgo *Tſubakki.* Frutex flore roſeo, fructu pyriformi tricocco, Kaemf. amoen. ex. p. 850.

De re botanica Sinenſium edidit librum P. Boym, (nec in *Sotuelli* Biblioth. Scriptor. Soc. Ieſu dictum, nec in *Gronouii* Bibliotheca regni animalis) ſub. tit. *Flora Sinenſis, fructus floreſque humillime porrigens Sereniſſ. Leopoldo Ignatio, Hungar. Regi &c. emiſſa in publicum a R. P.* Michaele Boym, *Societatis Ieſu Sacerdote.* Anno 1656.

1656. Viennae Auſtriae. in fol. Cum XXI tabulis aeri inciſis, et coloribus diſtinctis. Vltimae quatuor tabulae repraeſentant animalia, reliquae uero arbores fructiferas et plantas *), cum earum fructibus, poſita e regione interpretatione latina. Hic liber non magnus recuſus eſt Pariſiis in collectione Theuenoti. Characteres ſinici ut et figurae et deſcriptiones malae, iudice b. Hallero. **) En tabularum nomina: *Plantae*. Tab. A. *Fan yay*, Papaya. B. *Pa çyao*, Ficus ſinica. C. *Kia giu*, ſ. *Kagiu*. D. E. *Li - çi* et *Lung - yen*, arbor et fructus ſinici. F. *Giang-po ſhui*, (arbor) et *ko-tſii* (fructus.) G. *Fan po lo mie*, ſ. Ananas. H. *Man-ko*, Manga Indorum. I. *Pi-pa*. K. *Tſheu ko*, Indis et Luſitanis Goyava. L. *Polo-mie*, Giaca fructus. M. *Su - ping*. N. *Ta-ta*, in agro Malacenſi. O. *Du - li - ang*. P. Innominatus Fructus. *Vidi illum primum in Inſula Sinarum Haynan, et poſtea in prouincia Qnamtum*. Boym. Aromaticae arbores. Q. *Hu-çiao*. Piper. R. *Kuey-pi*, Cinnamomum. S. *Tay hoâng*. Rhabarbarum. T. *Fo-ling*. Radix Sinica ſ. China. Luſitanis *Pao de çina*. V. *Seng - kiang*. Zingiber. *Animalia*. Tab X. *Fung hoâng*, Auis fabuloſa Sinenſium. (uid. infra Tab. CCLXXXVI, Fig. 2) Y. *Te ki*, Gallina ſilueſtris Z. *Hiang ſhe*, Animal muſci, et *Geng - to*. Serpens magnus Sinenſ. (uid. infra Tab. CCXLV, Fig. 2) Tab. penult. *Song ſhû* (uid. Tab. CCCII, Fig. 4) et *Lo meo quey*, teſtudo alata (Tab. CCLXII, Fig. 3) Tabula ultima ob oculos ponit *Hai ma*, maris caballum, i. e. hippopotamum.

Eodem tempore prodiit alius liber: *Artificia hominum, miranda Naturae in Sina et Europa* &c. Edente Adamo

*) Multae proprie extra imperium Sinicum creſcunt.

**) Biblioth. botan. T. I, pag. 492.

Adamo Preyelio. Francof. ad Moenum, 1655. 12. paginarum 1505. et germanice ibid. 1656. 4. Opus congeſtum eſt e Martini S. I. Atlante Sinenſi, et aliis itinerariis, capitibus quinquaginta, e quibus huc pertinent: Cap. 29. Montes. 30. Terra. 31. Radices. 32. Herbae et frutices. 33. Flores. 34 Arundines. 35. Arbores. 36. Fructus. 37. Aues. 38. Inſecta. 39. Reptilia. 40. Quadrupedia. 41. Amphibia. 42. Piſces.

Livre de differentes eſpèces d'oiſeaux, fleurs, plantes, et trophées de la Chine, tiré du Cabinet du Roi de France, et gravé par Huepner.

60 tab. aen. in fol.

Citatur ſaepius in hodierni Imperatoris Sinici *Kjenlong* Eloge de la Ville de Moukden (Pariſ. 1771. 8.) liber mantſhu-tataricus, *Eulh ſ. Oelh-Ya*, in quo animalia et plantae deſcribuntur.

Optimus liber botanicus ſinenſis prodiit Pekini ſub medium Saeculi elapſi, auctore celebri medico *Ku hung pe;* uoluminibus ſ. tomulis 3. Titulus eſt: *Suen pu puen ſao*, ſ. Tractatus particularis de proprietate plantarum. Reuocauit auctor, ut Medicorum filiis cognitionem Botanices faciliorem redderet, plantam aut herbam unamquamque ad genus aut ſpeciem ſuam, diuiſitque per claſſes, ita ut, quam libuerit, ſtatim reperias. Vid. Catal. Biblioth. Reg. Pariſ. n. 29, pag. 375.

Kinmodſui, Liber iaponicus Herbarum, plus quam 500 plantas arboreſque cum nominibus uſuſque medici indicatione continet. Vid. *Kaempferi* Amoenit. exot. et *Deſcript. du Japon* paſſim. Vidi in Muſeo britannico.

Regnum animale. Tab. CCXXVIII — CCCV.

Inſecta.

Tab. CCXXX. Fig. 1. Mantis precaria Lin.

Tab.

Tab. CCXXXI, Fig. 2. Mantis pectinicornis?

Fig. 3 et 4. Erucae.

Tab. CCXXXII, Fig. 1. Ephemera. Vid. *Mém. de Phyſique et de Mathématique* &c. Paris, 1755. T. II, pag. 461. T. 17, Fig. 2. Reaumur *Hiſt. des Inſectes*, T. VI, Pl. 45, Fig. 1 et 4. De uermibus lucentibus in Regno Sinarum uid. *die ſchwediſchen Abhandlungen*, T. 8, pag. 61, tab. 1.

Fig. 2, 3 et Tab. CCXXXIII, Fig. 2 et 4. Aphides. Vid. *Mém.* de Phyſ. T. II, pag. 469. T. 17, Fig. 3.

Tab. CCXXXIV. Araneae.

Tab. CCXXXVI, Fig. 4. Cicada. Iaponibus *Sebi*, ſeu *Semi* Vid. Kaempferi *Deſcript du* Iapon, T. I, p. 114. Tab. X., Fig. 6. *Notice ſur la Cigale*; *par feu Mr. Cibot, Miſſionnaire à Pekin*; in *Mémoires concernant l'Hiſtoire, les Sciences, les Arts, les Moeurs, les Uſages, &c. des Chinois*; T. XIII, à Paris, 1788. 4 mai. pag. 409 — 416.

Tab. CCXXXVIII, Fig. 3. Species Locuſtarum.

Tab. CCXLI, Fig. 3. Iulus terreſtris pedibus utrimque centum. Linn. Fauna Suec. edit. ſec. p. 501. Deſcripſit Dom. de Geer in *Mém. de Phyſique et de Mathématique*, T. III, pag. 61 ſeq. Tab. I, Fig. 1 et 2. *Friſch* Inſect. pag. 55, Tab. 8, Fig. 3.

Tab CCXLII, Fig. 1. *ſun ſhin kung*, i. e. perfecti corporis artifex. Bombylius Linnei?

Habent Sinae immenſam collectionem *ku kia tu ſhu* f. Hiſtoriae Inſectorum, uoluminibus plus quam 170. Vid. *Mém. concernant les Chinois*, T. XIII, p. 377.

Amphibia. Tab. CCXL — CCXLVII.

Tab. CCXLIII, Fig. 2. *Luung.* Draco. Iaponice *Dſja.* Vid. Kaempferi *Deſcript. du Japon*, Tab. IX. Fig. 5.

Draco

Draco fabuloſus Sinarum, quem Imperatores et Mandarini praecipui in pectore acu pictum gerunt. Cf. Lambecii Commentarii Biblioth. Caeſ. Vindob. Lib. I. Tab. D. *Du Halde*, T. II, p. 96. Memoires concernant les Chinois, Tome XIII, p. 308.

Le Dragon eſt connû depuis le tems de Fou-hi, *puiſque le Dragon-cheval* *) *donna occaſion à ce Fondateur de l'Empire chinois, d'appeller ſes Magiſtrats du nom de* Dragons. *Il a les cornes de Cerf, les oreilles du Boeuf, la tête du Chameau, le col du Serpent, les pieds du Tigre, les ſerres de l'Aigle ou de l'Epervier et les écailles de Poiſſon. Il eſt regardé comme le reptile par excellence, mais comme un reptile aérien, ne faiſant ſon ſéjour que dans le plus haut des airs, d'où il deſcend pourtant quelquefois pour s'approcher de la terre, dans le cas où il faut qu' il arrive qualque choſe d'extraordinaire. Le Caractere chinois qui la déſigne, eſt* Loung.

Fig. 4. *Luung kuo.* Draconum oſſa. Forſan oſteolithi cetui Tarandi Linn. Europaei talia petrefacta gigantibus olim tribuebant, Sinae draconibus adſcribunt.

Tab. CCXLIV, Fig. 2. Lacerta paluſtris Linn.

Fig. 4. Lacerta aurata Linn.

Tab.

*) *Le Dragon-cheval eſt un animal amphibie, myſterieux, produit par la ſubſtance du Ciel et de la Terre. Il avoit le corps du cheval et les écailles du dragon. Il étoit haut de ſept pieds cinq pouces, et avoit quelque reſſemblance avec le chameau; mais il avoit des nagoires ou des eſpeces d'alles. Il marchoit ſur les eaux ſans enfoncer. Lorsque* Fou-hi *ſiégoit ſur ſon trône, il portoit ſur ſes reins l' image du Dragon-cheval.* C'eſt ainſi qu' en parle *Koung-ugan-koue*, dont les paroles ſont citées dans la gloſe de l'Hiſtoire ſous le regne de *Fou-hi.* Ibid. p. 308 ***. Tab, I et III.

Tab. CCXLV, Fig. 2. *Gen-to.* Magnus ſerpens Prouinciarum Quang tong, Quang ſi et Inſulae Hai nang. Vid. *Boym* Flora Sin. Tab. Z.

Fig. 3. Serpens maxime virulentus. *Boym.* ibid. fol. M.

Fig. 4. Coluber Aeſculapii et fuſcus Linn.

Tab. CCXLVI, Fig. 2. Coluber ſeuerus Linn.

Tab. CCXLVII. *Eſt grauis in geminum ſurgens caput Amphiſbaenae*, Lucan. Pharſal. Lib. IX, 719. Plin. nat. hiſt. L. VIII, cap. 23: *Geminum caput amphiſbaenae, hoc eſt, et a cauda, tamquam parum eſſet uno ore fundi uenenum. Non quod geminum reapſe caput habeat, ut pleriſque ueterum uiſum eſt, ſed quia etiam cum lubet, et a cauda greſſum incipit, utrimque ſic aeque gradiens, ſiue ſerpens, geminum habere caput uidetur.* In codice Dioſcoridis uindobon. uetuſtiſſimo talis etiam conſpicitur depicta ΑΜΦΙϹΒΑΙΝΑ. Lambec. Biblioth. Caeſ. Vindob. T. I, Tab. L.

Piſces, Tab. CCXLVIII — CCLXI.

Tab. CCXLVIII, Fig. 2. E genere cyprinorum. Iaponibus *Ko-i.* Kaempf. *Deſcr. du Japon*, Tab. XI, Fig 4.

Fig. 4. Cyprinus Brama Linn. Willoughby Hiſt. Piſc. Tab. Q, Fig. 4. Anglice *a breame.* Germ. *Fluſs-brachſem.*

Tab. CCLV, Fig. 1. Eſox braſilienſis Linn.? Acus Indica Willoughbeii? Tab. P. 8. Fig. 3 et Adpend. pag. 23 *) atque Tab. 6, Fig. 4.

Tab.

*) Acus cuiuſdam Indicae caput. Inferior maxilla ad trium digitorum cornu producitur; illius cornu medium utrinque fulcatur, at eius latera acuta et enſiformia; ſuperior aurem maxilla acuminata, at uix digiti dimidium longa; ea ſinu etiam

Tab. CCLVI, Fig. 1. Vid. Kaempf. *Deſcript.* du Japon, T. I, Tab. XII, Fig. 2, ubi iisdem characteribus ſinicis indicatur Petromyzon fluuiatilis, *das Neunauge*, *Pricke.*

Fig. 3. Vid. Kaempf. *Deſcr. du Jap.* Tab. XII, Fig. 3. Belgice *Puyt-Aal*, Iaponice Doodſio.

Fig. 4. *Pe*-Anguilla alba. Kaempf. ibid. Fig. 1. Oo unagi. Characteres ſinici iidem oppoſiti ſunt Figurae quartae ibid. Iapon. *Fammo;* Belgice *Conger-Aal.*

Fig. CCLVII. Fig. 1. Canis carchariae, ſ. Squali ſpecies. Willoughb. Adpend. ad hiſt. nat. piſcium, Tab. 5, Fig. 1.

Fig. 2. Lucioperca Schoenfeldii ap. Willough. Tab. S. 14.

Fig. 4. Xiphias? Will. Tab. I, 27, Fig. 2.

Tab. CCLIX, Fig. 1. Priſtis, ſ. Serra piſcis Cluſii, Exot. L. 6, cap. 9. Raii Synopſ. piſc. pag. 23.

Fig. 3. *Ika* Iapon. *Sea-Qualm* Angl. Kaempf. *Deſc. du Iap.* T. I, pag. 120. Tab. XII, Fig. 6. Hic piſcis Sinis et Iaponibus cibus delicatiſſimus.

Tab. CCLX, Fig. 1. *Shui mu*, mater aquae. Iapon. *Kuragge*, *Midſu Kuragge.* Polypus albus. Kaempfer *Deſcr. du Iapon*, Tab. XII, Fig. 8. et pag. 120.

Fig. 2. Paſtinaca marina prima Rondeletii, marina laeuis Bellonii. Willough. Tab. C, 1, Fig. 4.

Teſtudines et Cancri.

Tab. CCLXII, Fig. 2. Vid. Kaempf. *Deſcr. du Jap.* Tab. XIII, Fig. 5. Iaponice *Iſikame Sanki.* Teſtudo ſcabra Linn.

Fig.

etiam ſimiliter acuminato ſcite inferiori aptatur; in utriuſque labris ſunt plures ordines dentium minutiſſimorum; mox nares conſpiciuntur et oculi ſane maximi pro modulo Piſcis. E Muſeo Soc. Reg.

Fig. 3. *Lo meo kwey*, ſ. *koui;* Teſtudo uiridis, alis caeruleis. P. Boym Flora ſin tab. penult. *Alatas teſtudines in aliquibus prouinciis Sinarum, et praecipue in Ho nang inueniuntur uirides, et interdum caeruleas adiunctas pedibus habent alas, et gradum tardiſſimum, quem uolatu, aut potius quodam ſaltu extenſis pedum alis compenſant. Pedes alati huiusmodi teſtudinum in pretio ſunt apud Sinas etiam ob raritatem.* In Kaempferi *Deſcript. du Japon* Tab. XIII, Fig. 4 eadem eſt figura. Adnumerat animalibus fabuloſis Sinenſium et Iaponum, pag. 120. Eruditi Iapones adpellant *Mooki* hanc teſtudinem, uulgus *Minopame*. Teſtudo fabuloſa Sinenſium ita deſcribitur in Memoriis gallicis Miſſionariorum Sinenſ. e Soc Ieſu, pluries iam citatis, T. XIII, pag. 308 Tab. I et III): *On trouve dans la Géographie orientale, citée dans la gloſe de l'Hiſtoire, ſous la cinquieme année du regne de Yao, que du tems de ce Prince, des Ambaſſadeurs, venus avec des Interpretes, d'un Royaume du Midi, auquel on donne le nom de Y, prirent une grande Tortue, laquelle, ſuivant les apparences, exiſtoit depuis près de mille ans. Sa circonférence étoit de plus de trois pieds; ſur ſon dos etoit écrite en lettres ko-téou; (c'eſt à dire, en forme de tetards), l'Hiſtoire du Monde, depuis ſon commencement juſques alors.* Yao *la tranſcrivit et la garda ſoigneuſement ſous le titre de* Koui-ly-chou (*ce qui veut dire*, Livre qui contient ce qui étoit ſur la Tortue. *La Tortue que* Fouhi *vit ſortir de la riviere* Lo ho, *étoit marquée d'une façon ſinguliere qui le frappa. Ces marques et les combinaiſons qu'elles gardoient entre elles, lui fournirent l'idée d'une écriture dont il voulut laiſſer le modèle à la poſtérité. Il commença par tracer les* Koua *), *et des* Koua *il forma des Lettres.*

Tab.

*) i. e. *Coordinationes.* Vid. ſupra pag. 127, 128.

Tab. CCLXIII, Fig. 1. Cancer marinus. Conf. Kaempfer *Deſcr. du Iap.* Tab. XIV, Fig. 1 et pag. 121. Torrubia *Aparato para la Hiſtoria natural Eſpanola*, pag. 92. meae uerſionis germ. Tab XIII, Fig. 1 et 2. Kundmann Promtuar. rerum natural. et artificial. pag. 255. et le Comte *Mémoires de la Chine*, Lettre IV, pag. 196. P. Michael Boym, e S. I. iam a. 1656 ita de hocce cancro (ſed fabuloſe) ſcribit: *Cum eſſem in Inſula Haynan, quae antea audiueram Macai, oculis meis comperi. Sunt in quodam dictae inſulae paruulo lacu Cancri marini uiui in aqua dulci non adeo profunda, de quibus, mirum ſane dictu, id experientia docuit, quod ubi aliquem uiuum de aqua illa extuleris in aerem, is ſubito uitam et motum omnem perdat, lapideſcat, ſeruataque figura exteriori et interiorum etiam integra lapideus totus euadat. Iſtos cancros lapideos medicinales eſſe, certiſſimum eſt.* Flora Sinenſ. fol. L. 2.

Teſtacea. Conchae. Tab. CCLXV — CCLXX.

Tab. CCLXV, Fig. 1, 3, et 4. Conchae biualues. Fig. 1. adpellatur *Ma tao*, equi falx.

Tab. CCLXVII, Fig. 1. Vid. Kaempfer *Deſcr. du Iap.* Tab. XIV, Fig. 7, pag. 123. Iaponibus dicitur *Te* ſiue *Matee.*

Fig. 2. Iaponice *Famaguri.* Kaempf. l. c. Fig. 5. et pag. 122.

Tab. CCLXIX, Fig. 3. Concha triton. Maximam ſinicarum concharum collectionem uidi A. 1762 Londini apud D. Henr. Baker, († d. 25 Nou. 1774) obſeruationibus microſcopicis celebrem.

Tab. CCLXX. Cochleae.

Aues. Tab. CCLXXI — CCLXXXVIII.

Tab.

Tab. CCLXXI, Fig. 1. *Njaò ſhui.* Auis unionis, ſ. gregaria. Clauis ſupra poſita *mjen* in compoſitione tantummodo uſurpatur. Vid. Steph. Fourmont *Meditat. ſin* pag. 93. Species Gruum.

Fig. 4. Ciconia Linn.

Tab. CCLXXIV, Fig. 1. Querquedula Sinenſis Briſſonii. *Cercelle de la Chine* Edwardſii. Anas galericulata Linn. Fig. 2. *Je ki.* Gallina ſilueſtris. Boym ita in Flora ſinenſi (fol. K 2): Ye Ki. *Ita Sinice Gallina ſilueſtris uocatur, egregias pennas et optimum ſaporem habet, magnitudinis extraordinariae. Habent Sinenſes alias Gallinas;* Ciam-vi ki *appellant. Caudam pulcherrimarum plumarum ſex palmorum longam deferunt, et in* Cau-li *ſeu* Corea, Hen-ſi *et* Quan-ſi *reperiuntur. Alias etiam dictas* Tôki, *quod ſignificat* Camelo-gallinam, *ob ſimilem camelo gibbum, et album caput quatuordecim palmis.*

Tab. CCLXXV, Fig. 1. Species Accipitrum. Iaponice *Miſago* ſiue *Biſago.* Kaempf. *Deſcr. du Iapon*, Tab. X, Fig. 5.

Fig. 4. Ardea maxima alba.

Tab. CCLXXVI, Fig. 2. Alcedo ſinenſis.

Tab. CCLXXVII, Fig. 3. Phaſianus criſtatus Indicus Briſſonii.

Tab. CCLXXVIII, Fig. 1. Galgulus ſinenſis Briſſonii?

Fig. 2. Phaſianus albus ſinenſis Briſſ.

Luen; Argus. Phaſianus ſinicus Edwardſii. Philoſ. Tranſact. Vol. LV, tab. 3, pag. 88.

Fig. 3. *Tſho ſhui ſhi.* Arundinis ales ſagittae.

Fig. 4. Phaſianus aureus ſinenſis Briſſonii.

Tab. CCLXXXI, Fig. 2. Veſpertilio pictus Linn. *Gliken gin,* canis caput. Canis uolans ternatanus Sebae

 theſ.

theſ. I, tab. 57, pag. 91. Sequuntur operis huius ſinici auctores Plinium, (neſcientes) qui ueſpertiliones auibus adnumerat. Characteres ſinicos exhibet infra Tabula mea Diſpoſitionis Quadrupedium ſinicorum, methodo Linnaeanae accommodatae, num. 7.

Fig. 3. Veſpertilio cephalotes Pallas Spicil. Zool. Faſcic. III, pag. 10. Tab I. *The Molucca Bat* Pennant *Synopſis of Quadrupeds*, pag. 368, num. 285. Vid. infra Tabulam ſin. num. 8.

Tab. CCLXXXIII, Fig. 4. *Pe ſhe.* Alba lingua.

Tab. CCLXXXV, Fig. 3. Pſittaca Iaponenſis Briſſon.

Tab. CCLXXXVI, Fig. 1. Caſuarius?

Fig. 2. *Feng hoang.* Auis fabuloſa Sinenſium. Vid. Boym Tab. X. Kaempfer, *Deſcr. du Japon*, Tab. IX, Fig. 7. Figura 8 ibidem exhibet formam iapon. huius auis, quam *Foo* adpellant. *De toute antiquité les Chinois ſe ſont formé l'idée d'un oiſeau merveilleux, unique en ſon eſpece, dont le plumage renferme les cinq couleurs d'où dérivent toutes les autres, dont le chant exprime les cinq tons et les plus brillantes modulations de la Muſique, qui à la tête du Coq, le col du Serpent, le dos de la Tortue, les nuances particulieres du Dragon, la queue du Poiſſon, et qui reſſemble à l'oie pardevant, et au* Ki lin *) *par derriere. Lorsque il vole, tous les autres oiſeaux lui font cortege. Il apparut ſous le regne de* Hoang-ti, *et on ſuppoſe qu'il ſe montre encore toutes les fois qu'il y a ſur la terre des Souverains d'un mérite extraordinaire.*

Fig. 4. Pauo Iaponenſis, fem.

Tab. CCLXXXVII, Fig. 1. Falco Pygargus Linn.

Fig. 2. Strix Aſio Linn.

Fig.

*) In opere Sinico Tab. CCXCIII, Fig. 2.

Quadrupedum Sinicorum Diſpoſitio, methodo Linnaeanae accommodata. Auct. C. T. de Murr.

8 鸓鼠

9 象

16 虎

16b 豹

17 靈貓

25 [illegible]鼠

26 [illegible]鼠

33 山羊

34 麢羊

41 豕

42 豪豬

Digitized by Google

Fig. 3. *Njaò ſhi.* Auis familiaris. *Le grand duc déchauſſé.* Bubo pedibus nudis Briſſ. Bubo tertius Willoughbeii. Germ. *Schuhu, Kallfuſs.*

Fig. 4. Falco Haliaeetus Linn. P. Ludouicus Buglio, S. I. (✝ Pekini a. 1682) ſcripſit ſinice librum de Falconibus, obtulitque Imperatori *Kang hi*, (✝ 1722 d. 20 Dec.) qui eum cum ſumma gratia accepit.

Tab. CCLXXXVIII, Fig. 2. Ardea nigra Linnei? *Quadrupedia.* Tab. CCLXXXIX — CCCV.

Opus iſtud ſinicum A. 1775 mihi perluſtranti in mentem uenit periculum facere tentandi uiam, qua Syſtema Naturae Ill. Linnei ſinicis characteribus ipſis Sinis ob oculos poni poſſit. En *Tabulam Quadrupedium ſinicorum, methodo Linnaeanae a me accommodatam,*

Eſt aliquid prodire tenus, ſi non datur ultra.

Miſi b. Ill. Linnaeo, ut diiudicaret; ita reſcripſit Vir immortalis, amicus noſter:

Video ex tuis. Opus hiſt. nat. ſinicum etiam eſſe apud uos in Germania. Habui idem ultra 20 annos, faſciculis ultra 30. Miſi cum Alſtrömio hoc, unico tomo, in Sinam, ut uerteretur in linguam latinam, et recepi. Titulus conuenit cum illo a Te dato. Specimen Tuum Regiae Societati Vpſalienſi erit acceptiſſimum — Grates Tibi perſoluo deuotiſſimas, quod in hoc Opere meum nomen allegare placeat. — Chinenſes in ſuis officinis habent ſcatulas, uti noſtrates, his inſcripti ſunt tituli, ſed non nomina ſimplicium, uerum morborum: pro pleuritide, colica, podagra &c. Omnia medicamenta ſunt ſimpliciſſima, adeoque medicis Specifica dicta. Nullus eruere poteſt plantas, cum omnia lecta ſint more Theae ex ſummitatibus tenellorum ramulorum. Forte hic liber chinenſis plantas illuſtraret, quod

maxime in uotis eſſet. Vale, faue. Vpſaliae, 1776. *Mart.* 22.

Obtuli Deſcriptionem latinam Regiae Societati Vpſalienſi et cum uberiore diſquiſitione germanica *) publici iuris feci in Diarii mei litterarii Tomo IV, pag. 151 – 210.

1. *Sin ſin*, Simiae ſpecies.
2. Simia Nemeſtrina *Linn.*
3. Simia maimon.
4. Simiae ſpecies ignota.
5. Simia Faunus.
6. Simia Pithecia.
7. *Ghkeu gin.* Canis uolans ternatanus orientalis. *Seba*, Muſ. I, 91. tab. 57.
8. Veſpertilio caephalotes? *Pallas* Spicil. Zool. faſc. III, tab. I.
9. *Shi*, Elephas.
10. Vitulus marinus.
11. *Gkheu*, canis magnus Sinenſis.
12. Hyaena.
13. a Vulpes.
13. b. Vulpes nigra.
14. Canis lagopus, cauda recta.
15. Canis aureus. *Dſhâkal.*
16. a. *Hu.* Tigris. *Le Tigre Royal. Briſſ.*
16. b. *Hoang tſhi ſe pe.* Flauum animal (tigriforme) piloſum, uarie pictum, album.
17. Guepard *Buff.*
18. *Pu pi.* L'once de *Buffon.*
19. Felis ſilueſtris *Briſſ.*
20. Muſtela barbara.
21. Lepus.

22.

*) *Verſuch, die ſineſiſchen Charactere zur Vniverſalſprache zu gebrauchen.*

22. Mus terreſtris.
23. Mus amphibius.
24. Mus muſculus.
25. Sciurus palmarum.
26. *Song ſhu.* Species ſciuri.
27. Camelus bactrianus, tophis dorſi duobus *Linn.*
28. Moſchus Grimmia *Linn.*
29. *Lu pa*, ceruus magnus.
30. Capreolus ſinenſis.
31. *Jang.* Capra uulgaris.
32. *Hoang jang.* Capra lutea.
33. *Shan tſhi.* Tragelaphus *Bellon.*
34. Antilope Leucophaea *Pallas.*
35. *Lu ki.* Ceruus humilis.
36. *Njeu ta.* Bos magnus. Bos indicus. *Linn.*
37. Vaccae piloſae ſpecies.
38. *Njeu céu*, Vacca uelox, Vnicornis, *Naturforſch.* 7 *St. pag.* 43.
39. *Mà.* Equus.
40. Mulus ſinenſis.
41. *Shi*: Porcus uulgaris. Diſcrepat a ſpecie ſequenti.
42. Sus chinenſis *Linn.*

ORDO QVADRVPEDIVM.

I. *Primates.* Charact. tabulae noſtrae 1—8.

1. Homo. gîn.
2. Simia. Papio. Cercopithecus. Charact. num. 1—6.
3. Lemures.
4. Veſpertilio. num. 7. 8.

Quodlibet genus ratione dentium (*yá*, *nhyá*) ſubdiuiditur.

II. *Bruta;* abſque inciſoribus. Cum characteribus *yá*, dens, et *po*, non. Num. 9.

III. *Ferae.* Num. 10—20.

Numeros 16 b. 17. 18. et 19 notat character *tſhì*, animal piloſum, *catus*, *felis*, *tigris*, &c.

IV. *Glires.* Num. 21—26.

u. c. e Murium genere:

Num. 22. *Tſhee.* Mus. Eſt ipſa clauis. Num. 23. *Hoang tſhee*, mus flauus eſt mus amphibius Linn. Sinenſes etiam ſciurum muribus adnumerant. Vid. infra Tab. CCCI, Fig. 1. Tab. CCCII, Fig. 4. Charact. meae Tabellae n. 25 et 26.

V. *Pecora.* Charact. n. 27—38.

u. c. Num. 31—34 in genere caprarum dominatur character *jâng*, capra. Vt uero ſpecies Antiloparum ſ. Gazellarum deſignem, eligo characteres, *cornu*, *niger*, *tortuoſum.*

VI. *Belluae.* N. 39—42.

u. c. *Shi* eſt clauis generis ſuum, quae ſemper adiungitur characteribus combinatis, ut ſpecies diſtinguantur.

Si quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti; ſi non, his utere mecum.

HORAT.

Pergo nunc recenſere Quadrupedium tabulas operis noſtri ſinici.

Tab. CCLXXXIX, Fig. 1. *Tang.* Capra uulgaris. charact. tabulae noſtrae, num. 31.

Fig. 2. (num. 41) *Shi.* Sus uulgaris, auribus largis, non confundendus cum Sue chinenſi Linn.

Fig. 3. *Hoang yang.* Flaua capra (char. 32)

Fig. 4. *Gkheu.* Canis magnus ſinicus familiaris. charact. 11.

Tab.

Tab. CCXC, Fig. 1. Mulus. Charact. tabulae noſtrae num. 40.

Fig. 2. *Njeu ta.* Bos magnus. Bos indicus Linn. Syſt. nat. XII, pag. 99. Charact. 36.

Fig. 3. Camelus bactrianus, tophis dorſi duobus Linn. Syſt. XII, pag. 90. *Du Halde*, T. II, p. 184. Habitat ferus uerſus Sinenſe imperium in deſertis. Charact. 27.

Fig. 4. *Mà.* Equus (Caballus) cauda undique ſetoſa Linn. Syſt. nat. XII, p. 100. Charact. 39.

Tab. CCXCI, Fig. 3. *Gkheu.* Canis familiaris domeſticus Linn. XII, pag. 57. Veſcuntur Sinenſes carne canina. Du Halde, T. II, p. 163.

Fig. 4. *Njeù hoang.* Vaccae luteum.

In Artificiis hominum mirandis Naturae in Sina et Europa, p. 1155: *Sub Cingcheu et Tengcheu urbibus, lapis e uaccarum ſtomacho educitur, dictus* Nieuhoang, *uaccarum luteum, quia nimirum lutei plerumque coloris eſt, magnitudine uaria, ſubinde ouum anſerinum aequat, non tam ſolidus, ut lapis Bezoar, adeoque multo laeuior, prae illo a Sinenſibus medicis commendatur expediturque. Dicas, ex creta molliori, ſed lutea ſiccaque conſtare. Frigidiſſimae qualitatis eum eſſe uolunt Sinae, et ad catharros deprimendos apprime conducere. Aiunt, eius puluerem in ebullientem aquam coniectum, eam mox ſiſtere, ac quietam reddere. Praeterea ſi uel pauxillum frigidae aquae ſuper imponas, exhalationem emittere, et quam celerrime aquam deſcenſu ſuo penetrare. Forte fuerit Arabum* Haraczy.

Tab. CCXCIII, Fig. 1. *Hoang tſhì ſè pě.* Flauum Animal piloſum, uarie pictum, album. Vid. charact. 16 b. Supraſcriptus character *Pao*, animal tigriforme. Forſan eſt ſpecies Pantherae.

Fig.

Fig. 2. Animal fabuloſum *Ki lin*, Iaponibus *Kirin.* Kaempf. *Deſcript. du Iapon*, Tab. IX, Fig. 1 et 2. Memoires concernant les Chinois. T. XIII, pag. 308, Pl. I B. et III: *La figure B repréſente le* Ki lin. *Ce quadrupede ſe montre rarement; on le voit, dit* Lou ché, *ſous les Rois qui ſe diſtinguent par leur humanité. Suivant la deſcription qu'en fait* Tchou tſée, *le* Ki lin *a le corps du Daim; la queue du Boeuf, et la corne du pied comme celle du Cheval; il n' a qu' une corne ſur la tête; et au bout de cette corne il y a de la chair.* Tchou tſée *ne parle là que du* Ki lin *qui apparut du tems de* Yao. *Il eſt parlé auſſi de'un* Ki lin, *ſous le regne de* Hoang ti. En général *le* Ki lin *eſt regardé par les Chinois, comme un quadrupede extraordinaire; qui ne fait ſon apparition que ſous les bons Rois. On le décrit différemment; mais dans les différentes deſcriptions qu' on en a faites; on ne manque pas de dire qu' il n' a qu' une corne, dont la pointe eſt de chair, pour faire voir, que même en ſe défendant, il eſt incapable de nuire. Son corps, dit on, eſt couvert d'écailles; ſur lesquelles brillent les cinq couleurs. Il eſt ſi doux et ſi compatiſſant, que, s'il ſe trouve des inſectes ſur ſa route, il ſe détourne pour ne pas les ecraſer en marchant. L'idee d'un* Ki lin *eſt auſſi ancienne que la Monarchie.*

Fig. 3. *Shi.* Elephas. Charact. 9.

Fig. 4. *Hu.* Tigris aſiatica. Klein Quadrup. p. 80. Le Tigre royal Briſſon. Charact. num. 16, a. Figura leoni quidem ſimilis, ſed cauda nigro annulata maculaeque uirgatae nigrae a dorſo uerſus uentrem et circum femora tigridem produnt. In Sinarum regno nulli leones ſunt.

Tab. CCXCIV, Fig. 2. *Njeu cèu?* Vacca uelox Charact. fin. 38. Animal maxime memorabile in toto hoc opere

opere ſinico. Haberemus itaque hic uerum unicornu terreſtre. *In* Quang-tong, *ad* Luicheu *eſt animal, quod Sinae* uelocem uaccam *uocant, et in uertice capitis, a fronte, oblongo ac tereti armatur cornu, tantae uelocitatis, ut trecenta ſtadia facile uno die ſuperet.* Artif. hom. Miranda Naturae in Sina et Europa, p. 1156. Cf. Iobi Ludolphi Hiſtoria aethiopica, Cap. X, et Commentar. ad hiſt. aeth. pag. 154 ſeq. Leibnitius (Protogaea, pag. 64, §. 35) figuram ſceleti monocerotis exhibuit, addiditque: Gerikius (*experim. mathem. L. V, cap.* 3, *pag.* 155) *per occaſionem narrat, repertum ſceleton unicornis in uicini nobis Quedlinburgi monte Zeunikenberg, intra rupem, anno* 1663) *in poſteriore corporis parte, ut bruta ſolent, reclinatum; capite uero ſurſum leuato,* ante frontem gerens longe extenſum cornu quinque fere ulnarum, craſſitie *cruris humani, ſed proportione quadam decreſcens. Ignorantia foſſorum contritum particulatimque extractum eſt, poſtremo cornu cum capite et aliquibus coſtis, et ſpina dorſi atque oſſibus Principi Abbatiſſae loci allata fuere. Eadem ad me perſcripta ſunt; additaque eſt figura, quam ſubiicere non alienum erit.* Sed haec oppugnat Dom. *I. A. E. Goetze,* in diſſ. *uber das vermeinte bey Quedlinburg gefundene Einhorn.* Quedlinb. 1787. 8. Thomas Bartholinus in tr. de Vnicornu (Amſtelod. 1678. 12. pag. 163) ita ſentit: *Teſtantur nobis id ex regno Chinae, reliquiſque Indiae locis in Europam inde reuerſi Mercatores et Nautae, qui cum furtiuo pede itinerum uaſtitatem emetirentur, per deſerta Arabiae et incultas alias ſolitudines, ob fugae metum, in ſiluis biuiiſque feram hanc Monocerotem non ſine terroris ſenſu uiderunt, ſed tanta eſſe pedum uelocitate, ut ex oculis derepente ſubducta, accuratiorem ſpectantibus ſui contemplationem eripuerit.* Plures ſcriptores de iſto animali adfert

Fren-

Frenzelius in Diſſertatione de Vnicornu. Witteb. 1675. 4. Cf. Proſper Alpin. hiſt. rer. Aegypt. pag. 56 et 139. Vffenbach's *Reiſen*, I Th. pag. 138. Heinr. Sander *vom Einhorn, beſonders dem in der Bibel.* Karlsruhe, 1779. 8. Dom. Sparrmann's *Reiſe nach dem Vorgebürge der guten Hoffnung*, (Berlin, 1784. gr. 8.) pag. 453: *Die ſogenannten* Sineeſe Hottentotts *ſagten dem aufmerkſamen Landbauer am Seekuhfluſſe, Jakob Kock, (der faſt alle Länder der Hottentotten durchreiſet war) daſs eine Abzeichnung eines vor der Stirne mit einem geraden Horne verſehenen Thieres auf der ſenkrecht herabgehenden Seite eines Steinfelſen in ihrem Lande eingegraben gefunden worden ſey, welches beynahe den Pferden gleichkomme, ſehr wild ſey, und mit vergifteten Pfeilen getödtet werden könne. De qua re Dom. Pallas ita d.* 14 *Decembris* 1778 *ad Dom. Sparrmann: Quod monocerotem in interioribus Africae partibus etiam num latere, ſuſpicionem moues, id quidem mihi haud inexſpectatum, certoque iam dudum perſuaſus ſum, non ex nihilo apud ueteres illam fuiſſe famam; ſed uel caſu unicornes Antilopas, de quibus in XII faſciculo ſpicilegiorum dixi, anſam dediſſe, uel peculiarem forte ſpeciem unicornem nobis hucuſque ignotam antiquitus innotuiſſe, quando interiora Africae itineratoribus Europaeis erant frequentiora. Si non incidiſti forſan in locum relationis Ludouici Barthema, ubi monocerotas duos Meccae ad templum in theriotropheo uiſos deſcribit. Vide illam quaeſo in Volumine I Collectionis Ramuſii.* (Venet. 1563, pag. 163 b) *neſcio, quid hominem excitare potuiſſet ad fingenda, quaeque non ita male cohaerent: Dall' altra banda del detto tempio è una corte murata, nella qual vedimo duoi Vnicorni, e li ſi moſtrano per coſa maravaglioſa, come nel vero è coſa da prenderne admiratione. Le ſono fatti in queſto modo*

modo. Il maggiore è fatto come un polledro di trenta meſi, e ha un corno nella fronte di lunghezza cercà tre braccia. L'altro unicorno era minore come ſaria un polledro d'un anno, e ha un corno lungo circa quattro palmi. Il Color del detto animale è come un cavallo ſaſinato ſcuro, e ha la teſta come un ceruo, e il collo non multo lungo, con alcuni crini rari e curti che pendon da una banda, e ha le gambe ſottili e lunghe come il capriolo, e il ſuo piede è un poco feſſo dauanti, e l'unghia è caprina. E ha molti peli di drieto delle gambe, li qual ſon tanti che fa parer queſto animal molto feroce, ma la ſua ferocità è coperta da una manſuetudine che in ſe dimoſtra. Queſti duoi animali furono preſentati al Soldano della Meccà come coſa di molto pretio e rara, e che ſi trova in pochi luoghi, e furono mandati da uno Rè di Etiopia il qual li fece queſto preſente per far amicitia con lui.

Marcus Polo ſine dubio confudit Vnicornu, quod (uti noſtrum ſinicum eſt) piloſum bouique ſimile deſcripſit, et abundare in regno Baſman, adſeuerauit, cum Boue indico Linn. Aut eſſe debet Buffalus ſ. Bubalus tanguticus cum cauda equina, cuius ſpecies fera in regno Tibetano *Yak* adpellatur? Deſcripſit eam Cel. Dom. Pallas, in Nouis Commentar. Acad. Imp. Scient. Petrop. 1777.

Fig. 4. Species uaccae uilloſiſſimae, cum cauda equina duobuſque cornibus antrorſum curuatis, denticulatis, Charact. 37.

Tab. CCXCV, Fig. 1. Antilope leucophaea? Pallas Spicileg. zool. 6. *Blue goat.* Pennant's *Synopſ. of Quadrupeds*, pag. 25. Charact. ſin. 34.

Fig. 2. Sus chinenſis Linn. Syſt. XII, pag. 102. *Le cochon de Sina*, Buffon, T. V, p. 99, tab. XV. Charact. ſin. 42.

Fig. 3. *Shan tſhi.* Tragelaphus Bellonii. Rupicapra cornibus arietinis. Nou. Commentar. Petrop. IV, 49, 388. tab. 8. Gmelin's *ſibiriſche Reiſen*, I Th. pag. 368. Vtuntur Sinae cornibus ad lucernas conficiendas. Vid. P. d'Incarville Diff. *ſur la manière dont les Chinois ſoudent la Corne à Lanternes;* avec 10 planches; in *Mém. de Mathém. et de Phyſique preſentés à l'Academie roy. des Sciences* &c. Tome II, pag. 350 — 368. Charaſt. ſin. 33.

Tab. CCXCVI, Fig. 1. Capreolus ſinenſis. Charact. 30.

Fig. 2. *Lu pa.* Ceruus magnus. Charact. 29. *Notice ſur le Cerf. Par feu Mr. Cibot, Miſſionnaire à Peking;* in Mém. concernant les Chinois, Tome XIII, (à Paris, 1788. 4 mai.) pag. 402 — 408: — *Le Cerf eſt un animal ſacré chez les* Tao ſée *et chez les adorateurs de* Foe. *Il a été connu et priſé à la Chine de toute antiquité. Il en eſt parlé ſouvent dans les vers du* Chi king *et dans le* Ly ki. *Autant il eſt rare d'en trouver hors des vallées, des montagnes les plus ſolitaires, autant il étoit prodigieuſement commun autrefois dans toutes les Provinces. Sous la troiſième Dynaſtie, il faiſoit partie des tributs que les Princes devoient à l'Empereur. Il paroît par les plus anciens textes, qu'il etoit du nombre des animaux qu'on offroit à l'Empereur ſuprême de la Terre et du Ciel, ou* Chang ti, *ou commencement de l'hiver. On le voit repreſenté ſur pluſieurs anciens vaſes ſacrés, qu'on croit communement avoir été deſtinés à cet uſage. Le Cerf eſt loué dans les* King, *de ce qu'il cherche de lui-même la ſolitude, et l'obſcurité des forêts. — — Les Livres modernes n' entrent pas dans de ſi grands détails que les nôtres ſur l'Hiſtoire naturelle du Cerf; mais ce qu'ils en diſent, s'accorde parfaitement avec ce qu'en racontent nos Naturaliſtes. On diſtingue*

ſtingue ici pluſieurs eſpeces de Cerf, et il y a cette différence très-remarquable entre le Lou, *qui eſt le nôtre, et le* My, *dont nous n' avons rien trouvé dans nos Livres, que le* Lou *perd ſon ancien bois au commencement de l'été, au lieu que le* My *ne perd le ſien qu' au commencement de l'hiver. Les Cerfs de Chine ſont communément d'un jaune d'orange et tigrés. Les Cerfs de la couleur des nôtres ſont ici une rareté.*

La Médecine chinoiſe fait grand cas du Cerf, et lui attribue bien des vertus et des propriétés. Ses cornichons, ſes cornes, ſa chair, ſes pieds, ſon ſang, *) *ſa moëlle, ſa graiſſe, ſes dents, ſa cervelle, &c. ont chacun leur préparation particulieré, et ſont vantés comme des ſpécifiques ſingulieŕs.*

La grande chaſſe du Cerf en Tartarie, à la fin de l'automne, procure a Pe king *toutes les années pluſieurs milliers de Cerfs; mais comme l'on attend les grands froids pour porter cette venaiſon, elle a perdu beaucoup à être conſervé par le froid et gardée gelée. On dit que la viande des Cerfs des Provinces méridionales, eſt très-délicate et très-ſaine.*

Fig. 3. Moſchus Grimmia. Capra ſilueſtris africana Grimmii. Ray ſynopſ. anim. p. 80. Moſchus capite faſciculo tophoſo. Linn. ſyſt. 92. Antilope Grimmia. Pallas Miſcell. 10. tab. I. Spicil. 38. tab. III. La Grimme. Buffon, XII. 307. tab. 41. Pennant's Syſt. of quadr. p. 27. Charact. ſin. in tabula noſtra, num. 28.

Fig. 4. *Lu ki.* Ceruus humilis. Charact. ſin. 35.

Tab. CCXCVII, Fig. 1. *Pu pi.* L'Once de Buffon, IX, 151. tab. XIII. Charact. ſin. 18.

P 2 Fig.

*) Sur le ſang du Cerf, employé comme remede. *Mémoires concernant les Chinois*, Tome VIII, p. 271 ſuiv.

Fig. 2. Le Guepard de Buffon. Charact. 17.

Fig. 3. Hyaena. Taxus porcinus Kaempf. Amoen. exot. p. 411, et 407, Fig. 4. Charact. 12.

Fig. 4 Felis ſilueſtris Briſſon. Charact. 19.

Tab. CCXCVIII, Fig. 1. Canis lagopus, cauda recta, apice concolore Linn. Syſt. nat. XII, p. 59. Vulpes alba Ionſt. quadrup. 93. Charact. 14.

Tab. CCXCIX, Fig. 1. Canis aureus Linn. Syſt. XII, pag. 59. Lupus aureus Kaempf. Amoen. exot. pag. 413 et 407, Fig. 3. *The Jackal.* Pennant's Syſt of Quadrup. pag. 155. Animal iſtud a Perſia uſque ad laponum inſulas conſpicitur. Primum uidit Gmelinus prope Sallian, in ſuo itinere circa mare caſpium. Gmelin's Reiſe durch Ruſsland. 1774. 4. T. 3. Charact. 15.

Fig. 2. Muſtela barbara Linn. Charact. 20.

Fig. 3. Lepus timidus Linn. Charact. 21.

Tab. CCC, Fig. 1. Canis uulpes niger. Charact. 13. b.

Fig. 2. Phoca.

Tab. CCCI, Fig. 1. Sciurus palmarum Linn. Charact. 25.

Fig. 2. Mus terreſtris. Charact. 22.

Tab. CCCII, Fig. 1. Mus amphibius Linn. Charact. 23.

Fig. 3. Canis uulpes Linn. Charact. fin. 13. a.

Fig. 4. *Song ſhu. Animal flaui et nigri coloris, pulcherrimi adſpectus. Cicurant illud Sinenſes, et collum argento exornant; mures egregie uenatur.* Boym Flora Sinenſ. tab. penult. Charact. fin. 26.

Tab. CCCIII, Fig. 1. Mus muſculus Linn. Charact. fin. 24.

Fig. 2. Hyſtrix dorſata Linn. XII, pag. 76.

Tab. CCCIV, Fig. 1. Simia maimon Linn. Syſt. 35. Charact. 3.

Fig.

Fig. 2. Ignota ſpecies papionis, cauda abbreuiata. Charact. ſin. 4.

Fig. 3. Simia Faunus Linn. Syſt. 36. Charact. 5.

Fig 4. Simia Pithecia Linn. Charact. 6.

Tab. CCCV, Fig. 1. Charact. in tab. noſtra ſin. n. 2. Simia Nemeſtrina Linn. ? Quodſi illi nulla cauda eſſet, dicerem *le grand Gibbon* Buffon, XIV, 92. Tab. 2. Forſan Simia longimana; Homo Lar Linn. *The longarmed black Ape*, Pennant's ſynopſ. of quadrupeds, pag. 99, quae praegrandis ſpecies Simiarum reperitur in Prouincia *Mang ſi.* In Diario *der Naturforſcher*, P. XXII, 1787, Num. I. Dom. Boddaert deſcribit nouam Simiae ſpeciem, *Simiam ſuillam*, *Schweins-Affe*, colore oliuarum, cauda abbreuiata, roſtro nudo, unguibus acutis, natibus tectis, quae Ariſtoteii eſt Χοιροπιθηκος; in Muſiuo opere. Praeneſtino Χοιροπετχμος.

Fig. 2. *Sin ſin.* E prouincia *Se tſhuen.* Charact. ſin. 1. Magnitudine hominis mediocris. Vid Du Halde, T. I, pag. 33. Errat b. Erxleben, quando in Syſtemate Claſſis Mammalium iſtam ſpeciem Sin ſin pag. 7 et 8 pro eadem cum Simia ſatyro et Orang Outang habet.

* * *

Libri Saeculo XV impreſſi.

Inter cimelia typographica eminent tabulae XXXVI ligno inciſae, *) in forma octaua maiori, cum infra poſitis typis exſcriptis uerſibus belgicis. Sunt ex opere LXVI Tabularum lignearum, de quo ita ad me b. Dom. *Iohannes Enſchede*, rei, dum uiueret, typographicae Harlemenſis decus.

P 3 *Ces*

*) Figurae haud abſimiles ſunt iis, quae in *Bibliis pauperum* reperiuntur.

Ces Planches ſont des Productions d'Hollande; elles ſont imprimées par Gerard Leeu, Imprimeur de Gouda en Hollande, peu après l'an 1480. *Il y en a* 66 *Figures, dont* 36 *ſe trouvent à Altdorf, comme je ſuis en état de pouver avec des Livres imprimés de G. Leeu en ma poſſeſſion. Le premier Livre ſorti de la preſſe du dit Imprimeur eſt daté* 1477; *les ſuivans de* 1478 *et* 1479 *n' ont aucune Gravure. Dans un Livre imprimé en* 1480 *eſt ſeulement une Planche gravée en Bois, et dans un Livre de* 1481 *ſix grandes Eſtampes en Bois.*

Les Charactères, dont les Vers ſous les figures ſont imprimes, ſont les mêmes, dont G. Leeu s' eſt ſervi dans toutes les editions de ſa Preſſe.

Voici le nombre et le Rang de ces 66 *Figures.*

1. *La mort avec une banderolle,* 33
   Nemini parco qui vivit in orbe.
2. *La SS. Trinité,*
3. *La Création d'Eve.*
4. *Le Mariage d'Adam et Eve.*
5. *L'Arbre de ſcience du bien et mal,*
6. *La Chute d'Adam et Eve,* 1
7. *La Chaſſe du Paradis.* 2
8. *La preſentation de Marie dans le Temple,*
9. *Le Mariage de Marie et Joſeph.*
10. *Un Autel, où S. Pierre celebre la Meſſe avec la Tiare Papale.*
11. *Le dernier Jugement.* 34
12. *L'Ave Maria.* 3
13. *La viſite d'Eliſabeth.* 4
14. *Naiſſance du S. Sauveur.* 5
15. *La Circonciſion.* 6
16. *L'Adoration des Rois,* 7

17. *La*

17. *La purification de Marie.* 8
18. *La Fuite en Egypte.* 9
19. *Le Maſſacre des Innocents.*
20. *Chriſt dans le temple.*
21. *L'Enfer.* 55
22. *Le Bapteme de Chriſt.*
23. *Temptation de Chriſt.*
24. *Noces de Cana.*
25. *La diſpute des Phariſéens avec Chriſt.*
26. *La Samaritaine.*
27. *Marie Magdalene lave les pieds de Jeſus.*
28. *Reſurrection de Lazare.*
29. *Entrée en Jeruſalem.* 10
30. *La Chaſſe des vendeurs du Temple.*
31. *Adam et Eve dans le Paradis.*
32. *La Sainte Cène.* 11
33. *Chriſt lave les pieds à ſes diſciples.* 12
34. *Chriſt dans Gethſemane.* 13
35. *Chriſt trahi.* 14
36. *Jeſus prie dans le jardin.*
37. *Chriſt devant Annas.*
38. — — *Caïphas.* 15
39. — *lié et blaſphemé.* 16
40. — *devant Pilate.*
41. — — *Herode.*
42. *Chriſt pour la ſeconde fois devant Pilate.*
43. *Chriſt fouëtté.* 17
44. *Chriſt couronné d'Epines.* 18
45. *Ecce homo.* 19
46. *Pilate lave les mains.* 20
47. *Chriſt deshabillé.*
48. *Chriſt porte ſa croix.* 21

P 4 49. *Chriſt*

49. *Chriſt mis ſur la croix.*
50. *Erection de la croix.*
51. *Marie et Jean près de la croix.* 22
52. *Longin près de la croix.*
53. *Deſcente de la croix.* 23
54. *La Sepulture.* 24
55. *Chriſt dans le veſtibule de l'Enfer.* 25
56. *La Joie céleſte.* 36
57. *La reſurrection.* 26
58. *Les trois Maries au ſepulcre.* 27
59. *Apparition à Marie Magdalene.* 28
60. *Les diſciples d'Emmaüs.* 30
61. *L'incrédulité de S. Thomas.* 29
62. *Chriſt prédit ſon Aſcenſion.*
63. *L'Aſcenſion.* 31
64. *La Miſſion du St. Eſprit.* 32
65. *L'aſcenſion de Marie.*
66. *Chriſt dans le Preſſoir ſeul.*

G. Leeuw a preté toutes ces Planches en 1482 *à Claas Leéu, (peutêtre ſon frere) imprimeur à Anvers. Car toutes les planches ſe trouvent dans un Livre in Folio, imprimé par Claas Leéu,* la Vie de Jeſus Chriſt. *L'An* 1483. *il à preté* 32 *de ces mêmes planches à un imprimeur de Haarlem, qui ſont dans un Breviaire in* 4to, *dont j'ai un Exemplaire très curieux. Depuis il à preté* 3 *planches à P. van Os, imprimeur à Zwoll en* 1490 *dans le Martyrologium ou Paſſional, ſçavoir la* 4me, 64me *et* 65me. *Les Livres de P. van Os ſont imprimés avec des mêmes caracteres, fondus probablement ſur les mêmes Matrices, que les Lettres de G. Leéu. Après l'an* 1490 *toutes ces Planches ont été en poſſeſſion des Moines Reguliers nommés Collacie broeders, à Gouda en Hollande: car elles ſe trouvent*

toutes

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

O coninc der glorien. hoghe verheuen
Deſe valſchen van memorien. v vaſt ancleuen
Sonder begheuen. begherende v doot
Daer ſynſe bleuen. roepende bezeuen
Ghi hadt v geſcreeuen. coninc der ioden bloot
Met nide groot. gatmen conſent
Datmen v noot. dade ende torment
Deſe ioden blent. waren ſeer blide
Swaren wederſtoot. was v bekent
Met herten' deuoot. ben ic gehewent
Dit te houdene gheprent. tot ewighen tide
Hoe ſi met nide. v. chriſtus namen
In elcke ſide. ende ghinghen ramen
Deſe ioden tſamen. de meeſte pine
In dien termine. om v godlike diuine

toutes dans un livre nommé Deuote Getyde va de leue en paſſie Ihu Xpi. *Imprimé en* 1496; *excepté ſeulement la planche* 29 *repreſentante l'entrée de Jeſus en Jeruſalem; c'eſt une copie dans cette edition, l'original etant ſans doute egaré; il ſe trouve encore dans le livre imprimé à Harlem* 1483.

Pour vous prouver que ce ſont les mêmes figures, j'ai fait copier deux pieces d'après les originaux par mon ami C. van Noorde. Haarlem, ce 10 *Fevrier*, 1776.

Jean Enſchede.

Numeri adpoſiti indicant tabulas 36 Trewianas, e quibus hic exhibeo decimam quintam, ſiue totius operis triceſimam octauam.

Primam huius operis Leeuiani tabulam inſeruit b. Dom. de Heineke libro ſuo, *Idée générale d'une Collection complette d'Eſtampes*, Num. 24, cum breui notitia, pag. 429. Sed triplicem commiſit errorem: numerauit folia tantummodo 32, uerſus dixit eſſe germanicos, atque ligno inciſos, qui tamen belgici et typis excuſi ſunt.

Libri praecipui Saec. XV ad Hiſtoriam naturalem remque medicam ſpectantes.

Ao. 1471.

Petri de creſcencijs ciuis bonon. ruralium comodorum libri duodecim finiunt feliciter per iohannem Schüſsler ciuem auguſtenſem impreſſi. circit. xiiij kalendas marcias. anno vero a partu virginis ſalutifero Milleſimo quadringenteſimo et ſeptuageſimo primo &c. fol. Foliis 205, columnis integris. Sine paginarum numero, cuſtode et ſine litteris initialibus. Vid. Ill. *Trewii* Librorum botanicorum Catal. praemiſſ. Horto Blackwell. §. VII.

Ao.

Ao. 1474.

Petri de Creſcencijs ruralium commodorum libri duodecim. Impreſſum per Ioannem de wveſtfalia Paderbornen. dyoceſis. In alma ac florentiſſima vniuerſitate Louanienſi reſidentem. A. 1474 menſis Decemb. die nona. fol. Foliis 195. Aliquot litterae initiales ſunt elegantiſſime pictae. Vid. a. 1471.

Ao. 1475.

Das Puch der Natur. — Das hat getruckt vnd volpracht hans Ba... r zu Augſpurg, in dem 1475 *jar. Deo gracias.* In fo. Foliorum 291. Vid. a. 1478. et 1540. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, pag. 236.

Ao. 1477.

Artzneybuch Ortolffs von Bayrland. — Nürenberg durch Anthonij koburger. Foliorum 84. in Fol. Auctor ſe fol. 79. a nominat *Megtenberger.* Vid. infra A. 1488.

Ao. 1478.

Hyenach volget das puch der natur &c. *Das hat getruckt vñ volpracht Hans Bämler zu Augſpurg. in den Lxxviij jar.* In fol. Vid. ſupra A. 1475, et infra 1540.

Ao. 1479.

Alberti Magni de animalibus, Libri XXVI. Mantuae, 1479. fol.

Ao. 1484.

Herbarius Maguntie impreſſus anno &c. lxxxiiij, cum ſubiunctis ſcutulis Ioh. Fauſti et Petri Schoyfferi, rubro colore impreſſis. 4. Conſtat ex 150 foliis totidemque capitibus, quorum ſingula unico formae folio comprehenduntur et praefixam habent figuram cum addito capituli numero, dimidium folii occupantem, ligno inciſam, ſed adeo ieiune ſculptam, ut uix ex ulla naturale exemplar cognoſci queat. Praefatio indicat hunc libri titu-

titulum (ut et in reliquis editionibus:) *Aggregator practicus de ſimplicibus.* Vid. b. Cel. *Trewii* Libror. botan. Catal. 1752. fol. §. III.

Herbarius. Lingua belgica, ſine titulo et loco. 4. Ad calcem appendicis leguntur haec: *ghemaeckt int iaer ons heeren m cccc en lxxxjjjj.* Initium facit interpretis praefatio hac inſcriptione: *dye prologhe de ouerſetters vyt den Latyn in dyetſche.*

Chiromantia ſecundum naturae uires ad extra. Paduae, 1484. 4.

Ao. 1485.

Opuſculum repertorii pronoſticon in mutationes aeris tam uia aſtrologica. quam metheorologica uti ſapientes experientia comperientes uoluerunt perquam utiliſſime ordinatum incipit ſidere felici et primo prohemium.

Fol. 46 b. *Hyppocratis libellus de medicorum aſtrologia incipit: a Petro de abbano in latinum traductus.*

Fol. 49 et ult. *Hyppocratis* — *finit* — *traductus. Impreſſus eſt arte ac diligentia mira Erhardi Ratdolt de Auguſta Imperante inclyto Johanne Mocenico duce Uenetorum. Anno ſalutifere incarnationis.* 1485.

Uenetijs.

Exſtat quoque in Biblioth. Ebner. Vid. P. II. p. 208. Recuſus eſt libellus Lipſiae, 1505. 4.

Herbarius Patavie impreſſus anno domini et cetera lxxxv. 4 Vid. ann ſeq.

Ortus ſanitatis, oder Gart der Geſundheit. Ita in praefatione titulus indicatur.

In calce rubris litteris haec addita ſunt.

Diſſer Herbarius iſt zu Mentz gedruckt und geendet uff dem xxviij dagt des Mertz anno mccccl xxxv. 4. Cum Fauſti Schoyfferique inſignibus. In. fol. min. Titulus nullus adeſt. Vid. *Trewii* Libror. botan. catal. §. IV.

Opus

Opus hocce copioſius ex *Herbario* eſt ortum. Lexicon eſt medicamentorum ſimplicium. Recuſum cum titulo *Herbarius* Aug. Vindel. 1486, et 1488.

Icones malis coloribus depictae, multae omnino ad naturam expreſſae, aliae factitiae. Capitum numerus ad 435 excurrit, ideoque 285 maior eſt illo Herbarii latini, uel ſaltem 189, computatis etiam illius appendicis capitulis.

Bartholomaei Anglici (ſ. Glanvil uel Glanvyle) Liber de proprietatibus rerum. Impreſſus Argentine, 1485. finitus in die S. Valentini. fol. Sine typographi nomine, foliorum 299. Vid. ann. 1519.

Aō. 1486.

Herbarius Patavie impreſſus anno domini et cetera lxxxvj. 4. Conſtat ex 100 foliis totidemque capitibus.

Hortus ſanitatis. germ. ſine tit. Aug. Vindel. apud Hans Schönſperger. fol. Vid. 1487.

Opus ruralium commodor. Petri de creſcentiis — impreſſum eſt argentine. Anno domini m cccc lxxxvj. Finitum quinta feria ante feſtum ſancti Georgii. fol. Haec editio conſtat ex foliis 147, columnae ſunt diuiſae. Conf. Scriptor. rei ruſt. edente I. M. Geſnero; Lipſ. 1735. 4 mai. Praemiſſor. pag. XLIX.

Incipit clauis ſanationis elaborata per uenerabilem uirum, Magiſtrum Simonem Ianuenſem *) Domini Pape ſubdyaconum et capellanum medicum quondam felicis recordationis Domini Nicolai Pape quarti qui fuit primus de ordine

*) Simon de Cordo, uulgo Ianuenſis et Geniates, Capellanus Nicolai IV Papae, obiit a. 1292. Non ſine labore natum opus, etſi peſſimi Saeculi. Non diſplicuit Leoniceno. Vid. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, pag. 221. Biblioth. med. pract. T. I, pag. 437.

ordine minorum. *Ad calcem:* Venetiis per Guilielmum de Tridino ex Monteferrato. 1486. die 13 Nouembris. fol. foliis 98, in columnis diuiſis. Vid. a. 1514.

Ao. 1487.

Ortus ſanitatis. Germ. Vlmae, per Conrad Dinckmut. fol. fig.

Hortus ſanitatis germ. *Gedruckt und volendet diſer Herbarius durch Hannſen ſchönſperger in der Kayſerlichen Statt zu Augſpurg an der mittwochen nach dem weyſſen ſuntag. Anno mcccc. und in dem lxxxvij. jare.* fol. Vid. a. 1488. et Ill. Trewii Libror. botan. catal. §. IV, num. 19.

Ao. 1488.

Ein Artzneybuch von allen gepräſten der menſchen, wye man den helffen ſol zu jrer geſuntheyt vnd ſtercke — Getruckt zu Augſpurg durch Anton Sorg im Jar M.CCCCLXXXVjjj. Cum litteris initialibus et paginarum (ſunt 186) numeris impreſſis. In forma quarta.

Ortus ſanitatis, brevi hoc titulo: *Herbarius zu teutſch von allerhand Kreuteren.* Augſpurg, 1488. apud Hans Schönſperger. fol. Vid. 1496.

Ao. 1489.

Turriſani de Turriſanis pluſquam commentum in Galeni artem paruam, et quaeſtiones de hypoſtaſi. Bononiae. fol.

Ao. 1491.

Iac. de Forliuio Commentarius in primam partem artis Galeni, cum quaeſtionibus 91. Venetiis. fol. Vid. 1508.

Iohannis de Ketham Faſciculus medicinae, reuiſus per *Georgium de Monte ferrato.* Venetiis. 1491. fol.

Ao. 1492.

Petrus Montis de dignoſcendis hominibus, interprete G. Agora Corduhenſi. 1492. fol.

Ao.

Ao. 1463.

Verſehung Leibs, Sel, Er vnd Gutt. Augſpurg, von Hanſen Schönſperger. 4. Vid. 1518.

Ao. 1494.

Petrus de Creſcentiis *) *zu teutſch mit figuren;* ad calcem: *gedrückt und volendet* noch der Geburt Chriſti M. CCCCXCIIII. ſine paginarum numeris, ſed cum cuſtode. In fol. Foliis 229. indicis fol. 5. (Vid a. 1512.) Icones 160 plantarum et arborum maximam partem ſunt eaedem cum iſtis herbarii germanici, Argentorati excuſi. Vid. Ill. Trewii Libror. botan. catal. §. VII, n. 1.

Inſtruction und Vnderweyſung wider die Peſtilenz. Memingen durch Albrecht Künen 1494. 4.

Ao. 1496.

Ortus ſanitatis; *germ.* ſine titulo. Aug. Vindel. apud Hans Schönſperger. Vid. 1486 et 1488.

Ao. 1497.

Ain meiſterlichs büchlin der artzney fur manigerley kranckheit vnd ſiechtagen der menſchen. — — durch Ioh. Tollat von vochenberg. 1497. 4. Iſtud opuſculum recuſum eſt poſtea ſub tit. *Margarita medicine.* Vid. infra ſub a. 1517.

Dis iſt das buch der Chirurgia Hantwirkung der Wundartzney von Hyeronimo Braunſchweig. In calce libri: *Durch Hannſen Schönſperger zu Augſpurg getruckt* Anno et xCvij. fol. Cum numeris foliorum et ſignaturis.

Meſue

*) Senator Bononienſis, natus a. 1230. Non debet confundi cum aliis huius aeui miſeris ſcriptoribus. Nam et antiquorum ſcripta legit, et Arabes, atque agrum ipſe coluit, minime cum exſcriptoribus monachis comparandus; teſte *Hallero* in Biblioth. botan. T. I, pag. 226.

Meſue cum expoſitione Mondini ſuper canones uniuerſales, ac etiam cum expoſitione Chriſtophori de Honeſtis in Antidotarium eiusdem. Additiones Petri Apponi. Additiones Franciſci de Pedemontium. Antidotarium Nicolai cum expoſitione Platearii. Tractatus quid pro quo. (*abſque auctoris nomine; indicantur remedia ſibi inuicem ſubſtituenda*) Tractatus de ſinonimis (*iterum ſine auctoris nomine*). Libellus Bulchaſis ſiue Seruitoris. Compendium Aromatariorum Saladini. Io. de Sancto Amando ſuper antidotarium Nicolai. Venetiis per Io. et Gregor. de Gregoriis fratres. 1497. d. 14 Oct. in fol. Folior. 360 (ſunt re uera 374) Vid. ann. 1508.

Practica Io. Serapionis dicta Breuiarium. *) Liber Serapionis de ſimplici medicina. Liber de ſimplici medicina dictus circa inſtans. Practica Platearii. *Ad calcem*: Impreſſum Venetiis mandato ex expenſis nobilis uiri Domini Octauiani Scoti ciuis Modoetienſis per Bonetum Locatellum Bergomenſem 17 Kal. Ianuarias 1497. fol. Foliis 211. Conf. Ill. Trewii Libror. botan. Catal. Herbario Blackwell. praefix. §. XVI, n. 6. a. Vid. infra a. 1503.

Ao. 1498.

Alberti Magni Liber de homine. Venet. Fol.

Hugo Bentius ſ. *de Benziis* in tres libros microtechni Galeni luculentiſſima expoſitio. Venetiis, 1498. fol. Vid. 1518.

Ao. 1499.

Das Buch der Natur von Eigenſchafft vnd natur des menſchen &c. Augſpurg, von hanns Schönſperger. 1499. fol. fig.

Ao.

*) Iſte eſt Serapion ſenior dictus. Vid. Ill. Halleri Biblioth. med. pract. T. I, p. 343. Bibl. botan. T. I, p. 179. Bibl. chirurg. T. I, p. 123.

Ao. 1500.

Iac. de Forliuio Expoſitio in Auicennae canonem cum quaeſtionibus, et *Iacobi de Partibus* regimine. Papiae. fol.

Hie anfahen iſt das buch genant liber de arte diſtillandi von der Kunſt der diſtillierung, zuſammen colligiert und geſetzt von Hieronymo Brurſchwygk, *) *ſo dan von vilen erfahrenden Meyſtern der ertzny er erfahren und ouch durch ſin teglich handwürckung erkundet und gelernet hatt. Argent. per Ioh. Grueninger*, 1500, in fol. Foliorum 212. Icon plant. 238. Conf. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, p. 242 Vid. a. 1505.

Liber Auicenna. *In calce:* Venetiis per Simonem Papienſem dictum Biuilaquam. 1500 die XI Nouembris. 4. foliis 625. Huius edit. Canonis Liber VI, eſt tr. de ui cordis; reliqui nondum additi. Vid. a. 1527.

Ieſu filii Hali de oculis liber. Venet. 1500. fol.

Libri Saec. XV impreſſi, ſine mentione anni.

Herbarius latinus fol.

Alia editio. fol.

Alia, inſcribitur tituli loco Herbarius.

Hortus ſanitatis germ. ſine loco et anno. fol. Vid. Ill. Trewii Libror. botanicor. Catal. §. IV, n. 6 et 7.

Alia editio: *In diſem Buch iſt der Herbari oder Kreuterbuoch: genant der gart der geſuntheit: mit merern figuren und Regiſtern.* Cum capitum litteris initialibus, foliorumque numeris et cuſtodibus. Vid. ibid. num. 8. Vid. a. 1507.

Ortus ſanitatis, de herbis et plantis, de animalibus et reptilibus, de auibus et uolatilibus, de piſcibus et natatilibus, de lapidibus et in terre uenis naſcentibus, de urinis et earum ſpeciebus, tabula medicinalis cum directorio gene-

*) e familia Salernorum Argent.

generali per omnes tractatus. Sine foliorum numeris et ſine litteris capitum initialibus maioribus cum minoribus tamen areae uacuae adpreſſis, et cum cuſtode. Foliorum 200. In folio.

Alia editio ſine loco et anno, difficulter ab hac priore diſtinguenda, ſiquidem non niſi cuſtodis litterae et numeri, his additi, quandoque uariant, atque praeterea ſectionis poſterioris uariorum tractatuum peculiares tituli alio typo exſcripti ſunt. fol.

Alia editio ſine loco et anno, itemque ſine foliorum numeris; ſed non ſolum ubique typo, uerum etiam capitum litteris initialibus maioribus diſtincta. fol. Ita Ill. *Trewius* in Libror. Botan. Catal. §. V, n. 1, 2, 3.

Petri de creſcentiis ciuis bonon. ruralium comodorum libri duodecim. *In calce:* Praeſens opus — impreſſum eſt in domo Iohannis de Weſtfalia. Alma ac florentiſſima in uniuerſitate Louanienſi. fol. Foliis 195.

Aggregator Paduanus *) *de medicinis ſimplicibus.* fol. Hoc exemplar, in columnis diuiſis, charta regia excuſum, titulo, loco, anno, foliorum numeris, cuſtode et litteris initialibus caret, chartiſque 284 conſtat. Incipit abſque ulla inſcriptione a praefatione, ibique tituli quaſi loco, uerba ſupra hic data exhibentur. Vid. Ill. Trewii Libror. botan. catal. praemiſſ. Herbario Blackwell § XVI, n. 7. Finitur autem haec praefatio his uerbis: *Opus quidem hoc longis retro temporibus inchoatum completum eſt per me artium et medicine Doctorem Magiſtrum Iacobum Paduanum a. Domini* 1385. Cf. Halleri Biblioth. botan.

*) i. e. Iacobus de Dondis, medicus et mathematicus Vid. *Franceſco Scipione* Marcheſe *de' Dondi* all' Orologio, Notizie di *Jacopo*, (nat. 1298.) e *Giovanni* (nat. 1318.) *Dondi dall' Orologio.* In *Saggi ſcientifici e litterarj dell' Accad. di Padova.* Tomo. II. 1789. 4.

T. I, pag. 230. Eiuſd. Bibl. med. pract. T. I, p. 449. Bibl. chirurg. T. I, p. 164.

Libri praecipui et rariores; ab A. 1501 *uſque ad A.* 1550.

Ao. 1501.

Ge. Vallae Placentini uiri clariſſ. de expetendis et fugiendis rebus opus — de Arithmetica L. III. — De Muſica L. V. — De Geometria L. VI. — De tota Aſtrologia L. IV. — de phyſiologia L. IV. — de Medicina L. VII. ubi de ſimplicium natura per ordinem litterarum. &c. &c. Venetiis impenſa ac ſtudio Io. Petri Vallae filii, 1501 menſe decembr. in fol. reg. Foliis 298. Vid. a. 1528.

Ao. 1502.

(Conrad Schelling) *Regiment wie man ſich für der peſtilenz erhalten vnd helffen ſoll. Speier durch Hartman Biber.* 1502. 4.

Pars ſecunda*) operum Galeni. Impreſſione ſecunda. — liber quomodo oportet redarguere ſimulantes egritudinem. *In calce*: Venetiis per Bernardinum Benalium ciuem Bergomenſem impreſſus: ducante ſereniſſimo Principe Leonardo Lauretano. 1502. in fol. reg. columnis diuiſis. Folior. 316. Vid. a. 1515.

Ao. 1503.

Practica Io. Serapionis dicta Breuiarium, &c. (uti titulus editionis 1497) — Impreſſum Venetiis mandato et expenſis nobilis uiri Domini Andr. Toreſani de Aſula per Bernardinum Vercellenſem 29 Kal. Nouemb. 1503. fol. Haec editio ad priorem a. 1497 recuſa tantum eſt, cui paginis etiam reſpondet, uti editio 1530.

Ao. 1505.

*) Rariſſimae editionis Volumen I non poſſedit Ill. Trewius.

Ao. 1505.

Medicinarius. *Das Buch der Geſuntheit. Liber de arte diſtillandi ſimplicia et compoſita. Das nüv bůch der rechten Kunſt zu diſtilliren. Ouch von Marſilio Ficino und anderer hochberöpmter Artzte naturliche und gute Kunſt zu behalten den geſunden leib und zu vertryben die kranckheit mit erlengerung des lebens. Strasb. durch Ioh. Grueninger*, 1505. fol. pag. 188. (uel potius ob errorem in nummeris commiſſum 192) icon. 200. Vid. 1519.

Ao. 1507.

In diſem Buch iſt der Herbari oder Kreuterbuch: genant der gart der geſuntheit. Argentor. per Ioh. Pryſs. 1507. fol. Vid. a. 1515.

Wolfgang Wintperger von dem Wildpad in Baden des Oeſterreichiſchen Erdreichs &c. Straſsburg, durch Martin Flach. 1507. 4.

Ao. 1508.

Liber de arte diſtulandi ſimplicia et compoſita. Das nüw buch der rechten kunſt zu diſtilliren &c. Straſsburg, bey Johann Grüninger. 1508. fol. fig.

Herbary teutſch, oder der Gart der Geſundheit. Augſpurg durch Hans Steiner. 1508. fol.

Meſue cum expoſitione Mondini &c. (titulus, uti ſupra ſub a. 1497) Venetiis 1508 d. 20 Oct. Sereniſſ. Dom. D. Leonardo Lauretano Venetiarum Duce imperante. fol. Foliis 379. Vid. ann. 1519.

Iacobi de Forliuio Commentarius in tres libros Thegni Galeni. Venetiis, 1508. fol. Vid. ſupra a. 1491.

Michaelis Scoti Liber phyſionomiae. Lipſiae, 1508. 4.

Ao. 1509.

Continens Raſis ordinatus et correctus per clariſſimum artium et medicine doctorem magiſtrum Hieronymum Surianum: nunc in Camaldulenſi ordine Deo dicatum. Vltimo impreſſus. *In calce libri:* Impreſſum Venetiis per Bernardinum Benalium 1509. 5 kal. Aprilis. fol. reg. 3 Vol. quorum I conſtat ex foliis 298 et continet libros XXVI. Vol. II. comprehendit a folio 299 ad 512 libros a XXVII ad XXXVI. Vol. III conſtat foliis 100 ſigillatim numeratis. Vid. Ill. Trewii Libror. botan. catal. praemiſſ. Herbario Blackwell. §. XVI, n. 8. et Ill. Halleri Biblioth. med. pract. T. I, p. 367 et 371.

Nicolai Leoniceni Vicentini de Plinii et plurium aliorum medicorum in medicina erroribus opus primum Angelo Politiano dedicatum. Eiuſdem Nicolai epiſtola ad Hermolaum Barbarum in primi operis defenſionem. Eiusdem Nicolai de Plinii et plurium aliorum medicorum erroribus nouum opus ad Franciſcum Tottuni medicum Lucenſem. Eiuſdem Nicolai ad Hieronymum Menochium epiſtola, in qua eadem materia de multis ſimplicibus medicamentis pertractatur, et quaedam Plinii, atque aliorum medicorum errata continentur. *In calce libri:* Impreſſum Ferrariae per Io. Maciochium 1509. IV Cal. Maii. 4. ſine paginarum nummeris, Foliis 96. Vid. 1529.

Ao. 1511.

Ortus ſanitatis. Venetiis, per Bernardinum Benalium et Io. de Cereto de Tridino alias Tacuinum. 1511. fol. Vid. 1517.

Jo. Wydmann genant Molchinger Regiment wie man ſich in Peſtilenziſcher Luft halten ſol. Geendet zu Straſsburg von M. Matth. Schürer. 1511. 4. Vid. a. 1519.

Ao.

Ao. 1512.

Liber de arte diſtillandi de compoſitis, das buch der waren kunſt zu diſtillieren die compoſita und ſimplicia, und das buch theſaurus pauperum, ein ſchatz der armen genant Micarium &c. *von mir Iheronimo Brunſchwick.* Argentor. 1512, ſine typogr. nomine (quam *Knoblouch* eſſe ſuſpicor.) in fol. 344. foliorum. Vid. a. 1519.

Petrus de Creſcenſis Das buch von Pflantzung der aecker, boem und aller krüter. (Argent.) 1512. fol Folior. 172. Fig. circiter 160. Vid. a. 1494, et 1518. Cf. Ill. *Trewii* Libror. Botan. Catal. § VII, n. 2.

Johann Segeri genant Waldkirchners practica teutſch &c. *Augſpurg durch Erhard Oeglin.* 1512. 4.

Iohann Kunigſpergers Calendarius teutſch. Augſpurg durch Johann Syttich. 1512. 4.

Index librorum in preſenti uolumine contentorum. Dyoſcoridis exactiſſimi indagatoris fideliſſimique ſcriptoris uirtutum ſimplicium medicinarum Liber, CCCCCCCXVII continens capitula: cum nonnullis additionibus Petri Paduanenſis in margine libri notatis. Eiuſdem Dyoſcoridis de naturis et uirtutibus aquarum tractatus unus. *In calce libri:* Explicit liber Dyoſcoridis de natura ſimplicium quem Petrus paduanenſis padue legendo correxit &c. impreſſus Lugduni per Gilbertum de villiers expenſis honeſtiſſimi uiri Barthol. trot 1512. die uero XXIX menſis martii. in fol. min. ſ. potius in forma quarta maiore. foliis 120. Conf. Ill. Trewii Libror. botan. Catal. §. XVI, n. 5.

Ao. 1513.

Johann Segeri genant Waldkirchners, Practica vnd teutſch iudicium vſs vil alter Ubung in der freyen Kunſt Aſtronomey Bericht auf das 1513 *Jar. Augſpurg,* 4.

 (*Eucha-*

(*Eucharii Röſslini*) *Roſengarten der Frauen*, Worms 1513. 4. cum fig. Vid. a. 1522.

Der ſwangern Frauwen vnd Hebammen Roſengarten. Argentine, ap. Mart. Flach. 1513. 4. cum fig.

Ao. 1514.

Hans Oberling Practica teutſch, des Jars 1514. 4.

Simonis Ianuenſis opuſculum, cui nomen clauis ſanationis, ſimplicia medicinalia latina greca et arabica ordine alphabetico mirifice elucidans recognitum ac mendis purgatum &c. *Ad calcem*: finis Simonis Ianuenſis additis auctoritatibus Plinii locis propriis per Georgium de Ferrariis de Varolengo montifferrati, artium et medicinae Doctorem. Impreſſum Venetiis per Gregorium de Gregoriis, 1514 die 22 menſis Maii. fol. Foliis 65. Vid. a. 1486.

Ao. 1515.

Gart der Geſuntheit. Argent. per Renatum Beck. 1515. fol. Vid. 1527.

Das Diſtilierbuch. Das buoch der rechten Kunſt zu diſtilieren und die waſſer zu brennen, mit figuren angezögt &c. Erſtmales von meiſter Jeronymo Brunſchwick zeſamen coligiert und ouch dabei von Marſilio Ficino des hochberumpten, des langen und geſunden lebens, als er an im ſelb bewert, und hundert und zehen iar ruwigklichen gelegen hat. Argent. per Ioh. Grueninger. 1515. fol. folior. 130. icon. 198. Vid. a. 1521.

Primum Galeni uolumen. Quarta impreſſio ornatiſſima: continens omnes Galeni libros alias impreſſos: melius quam prius ordinatos &c. — Papiae, per Iacob. Paucidrapium de Burgofrancho. 1515. pridie calend. Oct. fol. reg. Foliis 226. Cum praefatione Ruſtici Placentini, qui curam huius editionis habuit.

Secun-

Secundum uolumen. Eod. tit. et anno. Idibus Octobris; folior. 296. Vid. a. ſeq. uol. tertium.

Commentariorum Vrbanorum Raphaelis Volaterrani octo et triginta libri cum duplici eorum indice ſecundum tomos collecto. Item Oeconomicus Xenophontis ab eodem latio donatus, uenduntur Parrhiſiis ab Io. Paruo et Iodoco Badio Aſcen. *Ad calcem:* in aedibus aſcenſianis ad XII Kal. oct. 1515. fol. Foliis 422.

Omnia opera Yſaac in hoc uolumine contenta: cum quibuſdam aliis opuſculis: &c. A. Dni XV ſupra M. menſe decembri in Lugdunenn. emporio in officina probi uiri Iohannis de platen chalcographi. Fol. *Pars prior folior.* 226. *Pars poſterior:* Liber Pantegni Yſaac iſraelite filii adoptiui Salomonis regis arabie: quem Conſtantinus aphricanus monachus montis caſſinenſis ſibi uendicauit. Foliorum 210. Vid. Ill. Trewii Libror. botan. Catal. §. XVI, n. 18.

Ao. 1516.

Regiment Heinrichen Strömers von Aurbach — wie ſich wyder die Peſtilentz zubewaren. Gedruckt Melchior Lochner tzu Leipſick. 1516. 4.

Der heiligen Altväter Leben new gedruckt. Straſb. 1516. fol. min. cum fig.

Tertium Galeni uolumen; Papiae, (*uti* 1515) 1516 pridie idus Iun. fol. reg. Foliis 188. Vid. a. 1529.

A. 1517.

Hortus ſanitatis. Sine loci et typographi nomine. fol. Vid. Ill. *Trewii* Libror. botan. catal. §. V, n. 5.

Feldbuch der Wundarzney, Strasburg, 1517. fol. min.

Margarita medicine Ein meyſterlichs auſserleſens büchlein der Ertzney, &c. *durch Joh. Tollat von Vochenberg.*

 Nürn-

Nürnberg, durch Jobſt Gutknecht, 1517. 4. Vid. ſupra 1497.

Ao. 1518.

Petrus de Creſcentiis von dem nutz der ding die in aeckern gebowt werden. Argentor. impreſſ. apud Io. Schott. 1518. folior. 169. in fol. Icon. ſtirp. 157, ex quibus ultra 100 ſunt illae ipſae, quae in Herbario latino, abſque anno impreſſo. Vid. 1548.

Ein meiſterlichs vſſerleſens biechlin der Arzeney für mancherley krankheyt vnd ſiechtagen der menſchen. Strasb. 1518. 4. Auctor eſt Ioh. Tollat a Vochenberg.

Verſehung beyder Seel vnd Leibs des Menſchen durch geiſtlich und leibliche Artzeneyung. Strasb. durch Johann Knoblauch. 1518. 4. Vid. 1493.

C. Plynii Secundi naturae hiſtoriarum libri XXXVII. e caſtigationibus Hermolai Barbari quam emendatiſſime editi. &c. — Editum eſt hoc Plynianum elegantiſſimum opus, ſumptibus ornatiſſimorum uirorum Io. Kobergii ac Lucae Alantſee, impreſſum Hagenoae opera induſtriaque Thomae Anshelmi Badenſis menſe Nouembri 1518. Max. Aemiliano (*ſic*) imperatore regnante, ex caſtigationibus Herm. Barbari quam accuratiſſime emendatum. fol. mai. Foliis 286. Vid. 1534.

Hugo Bentius ſ. de Bentiis in tres libros microtechni Galeni luculentiſſima expoſitio. Papiae, 1518. fol. Vid. a. 1498.

Ao. 1519.

Venerandi patris Bartholomei Anglici, ordinis minorum, uiri eruditiſſimi: opus: *de rerum proprietatibus* inſcriptum. — Per Frideric. Peypus ciuem Nuremberg. impreſſum: expenſis prouidi uiri Ioannis Koberger. 1519. Id. III Martii. fol. Vid. a. 1485.

Liber

Liber de arte diſtillandi etc. von Jheronimo Brunſchwick. Titulus eſt fere ut ſupra a. 1512. *Argent. per Joh. Grüninger.* In Folio; 350 foliorum.

Jo. Wydmann genannt Moichinger Regiment wie man ſich in Peſtilenziſcher Lufft halten ſol. Straſsburg gedruckt durch Johann Knoblauch, 1519. 4. Vid. 1511.

Alia editio eiusdem anni. 4.

Ein neu geordent Regiment wider die Peſtilenz in Reimen. Oppenheim, 1519. 4. cum fig.

Spiegel der Arzney Laurentii Phryeſen von Colmar. Strasb. gedruckt von Johannes Grieninger. 1519. fol. min. cum fig.

Synonima vnd gerecht vſslegung der wörter ſo man in der Artznei allen Kreutern, Wurzeln u. ſ. w. zuſchreiben iſt. Me congeſſit Phriſius Argentarie Straſsburg durch Joh. Grieninger. 1519. 4.

Laurentii Phrieſen Tractat der Wildbäder Natur, Wirkung. Strasburg, von Joh. Grieninger. 1519. 4.

Joachim Vadiani kurz vnd trewlich vnderricht, wider die ſorgklich krankheit der Peſtilenz. Baſel, durch Adam Petri. 1519. 4.

Meſue cum expoſitione Mondini ſuper canones uniuerſales &c. (titulus uti ſupra 1497) Additiones noue ſuper Meſue et Nicolai Antidotariis. Quotationes item marginales. Tabule due nouiter addite. &c. *In calce:* Impreſſa in famatiſſimo Lugdunenn. emporio, Induſtria probi uiri Gilberti de Villiers chalcographi Lugdunenſ. incolae, ſumptibus uero et impenſis honeſti Viri Vincentii de Portonariis de Tridino de monte ferrato. 1519. die ult. menſis Iulii. fol. Foliis 327. Vid. a. 1527.

Ao.

Ao. 1520.

Regiment für dem gepreſten de Peſtilenz von Johann Stokar. Nürnberg, *von Friedrich Peypus.* 1520. 4.

Ao. 1521.

Das Diſtilierbuch. &c. (Idem titulus ac ſupra 1515.) Argent. per Ioh. Grüeninger, 1521. fol. Folior. 130. icon. 207.

Ao. 1522.

Eucharii Röſslin der ſchwangern Frawen vnd Hebammen Roſengarten. Strasburg, 1522. 4. Vid. a. 1513, et 1532.

Ao. 1523.

Ped. Dioſcoridae Anazarbei: de medica materia: libri ſex. A Marcello Virgilio Secretario Florentino latinitate donati: cum eiuſdem commentationibus: nuper quam diligentiſſime ex ſecunda interpretis recognitione excuſi. *Ad calcem:* Florentiae per haered. Phil. Iuntae 1523. idib. Febr. fol. Foliis 352. Vid. A. 1529.

Liber totius medicine neceſſaria continens quem ſapientiſſimus Hali filius Abbas diſcipulus Abimeher Moyſi filii Sejar edidit: regique inſcripſit. Vnde et regalis diſpoſitionis nomen aſſumpſit. Et a Stephano philoſophie diſcipulo ex Arabica lingua in latinam ſatis ornatam reductus. Nec non a Domino Michaele de Capella artium et medicine doctore ſecundis ſinonimis a multis et diuerſis Autoribus ab eo collectis illuſtratus ſummaque cum diligentia impreſſus 1523. Lugduni typis Iacobi myt. 4. Foliorum 319.

Ao. 1524.

Hippocratis Aphoriſmi, interprete Nicolao Leoniceno. Pariſiis, 1524. 12.

Ao.

Ao. 1525.

Nicolai Leoniceni commentarius in Microtechni Galeni, Venetiis, 1525. 12. Vid. 1541.

Ao. 1526.

Jo. v. Gersdorf (dicti *Schielhans*) *Feld- und Stadtbuch der Wundarzney. Frankfurt*, 1526. 4. Vid. 1530.

Ao. 1527.

Das Kreuterbuch oder Herbarius (i. e. Hortus ſanitatis) *von neuen corrigirt und gebeſſert.* Argent. per Balthaſ. Beck. 1527. fol. Vid. 1530.

Diui Meſue et noua quedam ultra ea que ſecum aſſociari conſueuerunt opera preclariſſima ut inferius ſpeculanti ſub manus indicio demonſtratur. *Haec titulo ſubiecta indicant has acceſſiones*: Chr. Ge. (*ſcil. de Honeſtis; uid. ann.* 1497) Florentini tractatus de aqua et ptiſana ordeacea conficienda. Alchindi medicorum perſpicaciſſimi de medicinarum compoſitarum gradibus inueſtigandis libellus. Subtiliſſimus Habenguefit de ſimplicibus medicinis libellus. Egregius Apulei medici antiquiſſimi de ponderibus et menſuris libellus. Antidotorum in Meſue et Nicolai Antidotariis contentorum index. Remediorum uariis aegritudinibus conferentium ſummula capioſiſſima. *Ad calcem*: que diligenti Ioan. Bapt. de Nicolais Brixiani Salodienſis elucubratione caſtigata poſt uniuerſas eorum impreſſiones in florentiſſ. Venetiar. urbe Domini Luce Antonii Iunta florentini huius artis curioſiſſimi ſumptibus excuſa ſunt anno ante (*ſic*) Chri. aduentum 1527. Marcii idibus. in fol. Foliis 388. Vid. 1533.

Liber canonis totius medicine ab Auicenna arabum doctiſſimo excuſſus a Gerardo Cremonenſi ab arabica lingua in latinam reductus, et a Petro Antonio Ruſtico Placentino — caſtigatus. Nec non a Dom. Symphoriano

no Camperio Lugdunenſi ſecundis annotationibus terminiſque arabicis et eorum expoſitionibus nuper illuſtratus: unacum eius uita a Dom. Franciſco Calphurnio non minus uere quam eleganter excerpta 1522. *Ad calcem:* Liber Auicenne Lugduni finem ſortitus eſt optatum opera Iacobi Myt diligentiſſimi calcographi 1527 nouembris 4. folior. 450. Haec editio diſtinguit librum de ui cordis a reliquis. Continet 758 ſimplicium capita uti editio ſupra ſub a. 1500 dicta.

Auicenne liber canonis medicine. Cum Caſtigationibus Andreae Bellunenſis. *In calce:* Venetiis in edibus Lucae Antonii Iunta Florentini menſe Iunio 1527. fol. mai. Foliis 445 in columnis diuiſis. Simplicium capita ſunt 756.

Ao. 1528.

Theophraſti de ſuffruticibus, herbiſque ac frugibus libri quatuor, Theodoro Gaza interprete. — Argentor. per Henr. Sybold menſe Auguſt. 8. ſine anno. Manu adſcriptus eſt annus 1528. Foliis 96. Vid. a. 1529.

Georgii Vallae Placentini uiri clariſſ. de ſimplicium natura liber unus. Argentinae per Henricum Sybold. *Ad calcem:* 1528. menſe Auguſto. 8. ſine paginarum nummeris, plagg. 13. Vid. a. 1501.

Ao. 1529.

Durch den hochgelerten herren Theophraſtum von Hochenheym beyder Artzeney Doctorem. Vom Holtz Guaiaco gründlicher heylung, Darinn eſſen vnnd trincken, Saltz vnd anders erlaubt vnd zu gehört. In calce: *Gedruckt zu Nurmberg durch Friderichen Peypus.*, M. D. XXIX. 4. 7 follor.

Practica, gemacht auf Europam, anzufahen in dem 1530 *Jar, bis auf das nachfolgende* 1534. *Augſpurg, Dr. Alex. Weyſſenhorn.* 1529. 4.

ΔΙΟ-

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΗΣ. DIOSCORIDES. ΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΡΝΑΡΙΟΥ. Baſil. ex aedibus Io. Bebelii 1529. Menſ. Aug. 4. pagg. 446. dedicat. et gr. ind. pagg. 20.

Πεδακιου Διοσκοριδου Αναζαρβεως, περι ὑλης ιατρικης βιβλια Ε &c. Pedacii Dioſcoridae Anazarbei de medica materia Libri V &c. Interprete Marcello Vergilio — Eiuſd. in hoſce Dioſcoridis libros commentarii doctiſſimi &c. Coloniae opera et impenſa Io. Soteris 1529. fol. pagg. 753. Vid. a. 1523 et 1549.

P. Dioſcoridae pharmacorum ſimplicium reique medicae L. VIII. Io. Ruellio interprete. Argentor. ap. Io. Schottum 1529. fol. Foliis 362. Titulus ſingularibus figuris et emblematibus ornatus eſt. Vid. a. 1549.

Theophraſti de hiſtoria et cauſis plantarum libri quindecim, Theod. Gaza interprete &c. Vaenit Pariſiis, apud Chriſtian. Wechel. 1529. 8. Libri priores pagg. 343, ſex reliqui pagg. 354. Vid. a. 1534.

Claudii Galeni Pergameni, medicorum omnium fere principis, Opera, nunc demum latinitate donata, &c. Baſil. 1529. per Andr. Cratandrum. fol. Foliis 553. Vid. ſupra a. 1530 — 1533.

Nicolai Leoniceni uiri doctiſſimi de Plinii et aliorum medicorum erroribus liber. Cui addita ſunt quaedam eiuſdem autoris de herbis et fruticibus, animalibus, metallis, ſerpentibus, Tiro ſeu uipera. Excudebat Henricus Petrus Baſileae menſe Iunio. 1529. 4. pagg. 318. Vid. a. 1509, et 1532.

Medicinales epiſtolae Io. Manardi Medici Ferrarienn. doctiſſ. Recentiorum errata et antiquorum decreta penitiſſime referantes. Argentorati apud Io. Schottum 1529. 8 min. Folior. 130. Epiſtolae ſcriptae ſunt ab a. 1501 ad 1536,

1536, ordine haud locatae. Sic e. g. prima epiſtola ſcripta fuit a. 1518. (in hac edit. errore typographico eſt 1418.) Vid. a. 1540 et 1549.

Pſelli de uictus ratione ad Conſtantinum Imperatorem libri II. Rhazae, cognomento Experimentatoris. de Peſtilentia liber, Georgio Valla Placentino interprete. Io. Manardi Ferrar. medici, in artem Galeni medicinalem luculenta expoſitio. — Baſileae, in aedibus Andreae Cratandri, menſe Iulio 1529. 8. pagg. 171.

Sebaſtiani Rot Concluſa Ariſtotelis et Galeni de teſtium ui, ſolidarum partium materia, muliebri ſemine. Lipſiae, 1529. 4.

Ao. 1530.

Das Kreuterbuch oder Herbarius (i. e. Hortus ſanitatis) *von neuen corrigirt und gebeſſert. Argent. per Balthaſ. Beck*, 1530. fol. Vid. 1533.

Herbarum uiuae eicones ad naturae imitationem ſumma cum diligentia et artificio effigiatae, unacum effectibus earundem, in gratiam ueteris illius et iamiam renaſcentis herbariae medicinae per Oth. Brunfels *) recens editae 1530. &c. Argentorati, apud Io. Schottum. fol. Pagg. 266. icon. 86. Cum appendice plagularum 14. Vid. ann. ſeq.

Leonardi Fuchſii Errata recentiorum medicorum LX numero, adiectis eorundem confutationibus &c. Haganoae, in aedibus Io. Secerii, 1530. 4. foliis 79.

Aemilius Macer de herbarum virtutibus, cum Ioann. Atrociani commentariis longe vtiliſſimis et nunquam ante impreſ-

*) Omnium primus genuinas ſtirpium imagines paratas cum publico communicare coepit; natus Moguntiae, theologus et medicus, poliater Bernenſis, in quo officio anno 1534 obiit. Ill. Hall. Biblioth. botan. Tom. I, pag. 262.

impreſſis. Ad haec Strabi Galli, Theologi clariſſimi, Hortulus uernantiſſimus. Apud Friburgum Briſgoicum. *Ad calcem:* Friburgi apud Io. Fabrum Emmeum Iuliacenſem. 1530. 8. fol. 108.

Hermolai Barbari, Patricii Veneti et Aquileienſis Patriarchae in Dioſcoridem Corollariorum Libri V. Adiectus eſt Index eorum, quae hiſce libris explicantur, &c. Coloniae ap. Io. Soterem, 1530 menſ. Febr. fol. Folior. 78.

Practica Io. Serap. Neceſſarium ac perutile opus totius medicine practice &c. Impreſſ. Venetiis mandato et expenſis heredum Octauiani Scoti ciuis Modoetienſis, ac ſociorum. 1530. die XXVII Februarii. fol. Recuſa ex editione a. 1503. Vid. ann. ſeq.

Cl. Galeni de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη Libri VII, per Io Guinther. Andern. iam primum latinitate donati &c. Baſil. 1530 per Andr. Cratandrum. fol. Foliis 101. Vid. a. 1531.

Ioh. v. Gersdorf (dicti *Schielhans*) *Feldt-vnd Stadtbuch der Wundarzney. Frankfurt*, 1530. 4. Vid. a. 1526.

Ao. 1531.

Noui herbarii Tomus II. per Oth. Brunfels recens editus 1531. Argent. ap. Io. Schott. fol. Pagg. 90. icon. 49. cum adpendice pagg. 199 et ind. pagg. 5. Vid. a. 1536.

In hoc uolumine continentur inſignium medicorum Ioan. Serapionis Arabis de ſimplicibus medicinis *) opus praeclarum et ingens. Auerrois Arabis de iisdem liber eximius. Raſis filii Zachariae de iiſdem opuſculum perutile.

*) Hic Iohannes Serapionis (uid. a. 1497) filius, poſt Rhazeum uixit, niſi ſit fictitius. Vid. Halleri Biblioth. botan. T. I, pag. 183.

tile. Incerti item auctoris de centaureo libellus hactenus Galeno inſcriptus &c. Edente Othone Brunfelſio. Argent. excud Georg Viricher Andlanus. 1531 menſe Septembri. fol. Pagg. 399. Vid. ann. 1530.

Cl. Galeni Opera iam recens uerſa &c. Baſil. per Andr. Cratandrum 1531. fol. Foliis 172. Vid. a. 1532.

Ao. 1532.

Liber de arte diſtillandi &c. von Jheronimo Brunſchwick &c. Argent. per Ioh Gruninger. In fol, Folior. 280.

Contrafayt Kreuterbůch nach rechter vollkommener art, und beſchreibungen der alten, beſtberümpten ärtzt, vormals in Teutſcher ſprach, der maſſen nye geſehen, noch im Truck auſsgangen. Samt einer gemeynen Inleytung der Kreuter vrhab, erkantnuſs, brauch, lob, und herrlichkeit. Durch Otho Brunnfels newlich beſchrieben. 1532 zu Strasburg bey Hans Schotten. fol. pagg. 332. praemiſſ. pagg. 20. index nom. german et morbor. pagg. 14. icon. 176. Vid. ann. 1537.

Pauli Aeginetae, medici inſignis, opus diuinum, quo uir ille uaſtiſſimum totius artis oceanum — in epitomen redegit. Albano Torino, Vitodurenſi, interprete. Baſileae, per Andr. Cratandrum et Io. Bebelium menſe Martio, 1532. fol. pagg. 514. Vid. ann. ſeq.

Cl. Galeni hiſtoriales campi per D. Symphorianum Campegium &c. eiuſd. Campegii clyſteriorum camporum libellus &c. eiuſdem de phlebotomia L. II, 1532. fol. Foliis 77. Vid. a. 1533.

Nicolai Leoniceni Opuscula. Per D. Andream Leennium, medicum a multis, quibus ſcatebant uitiis, repurgata atque annotatiunculis illuſtrata. Baſil. 1532. ap. Cratandrum et Io. Bebelium. fol. Foliis 175.

Eucha-

Eucharii Rhodionis ſ. Roeſslini Roſarium grauidarum. Francoſ. 1532. 8. Vid. ſupra a. 1513 et 1522.

Ao. 1533.

Kreuterbuch von allem Erdgewächs, anfenglich von D. Io. Cuba Zuſammenbracht &c. gemehrt von D Euchar. Rhodion (in praefat. Rüſſlin) *Francoſ. ad Moen.* 1533. Paginar. 212. fol. Figurae 185 ſunt prorſus nouae, minores quidem, ſatis tamen artificioſe ſculptae. Vid. a. 1535.

Pauli Aeginetae de chirurgia liber inter caeteros einſdem autoris medicae artis ordine ſextus, a Ioanne Bernardo Feliciano Veneto primum latinitate donatus. fol. Foliis 29. Ad calcem iunctae ſunt Caſtigationes Albani Torini in ſuam Aeginetae tralationem. foliis 5. Vid. ann. 1532.

Annotatiunculae Sebaſtiani Montui artium ac Medicinae doctoris in errata recentiorum Medicorum per Leonardum Fuchſium Germanum collecta, Apologetica Epiſtola pro defenſione Arabum a domino Bernardo Vnger Germano compoſita; Epiſtola reſponſiua pro Graecorum defenſione in Arabum errata, a domino Symphoriano Campegio compoſita. Lugduni, 1533. 8. folior. 56. apud Benoiſt Bounyn.

Opera Diui Ioannis Meſue. Diui Io. Meſue Medicorum euangeliſtae celeberrimi praeclara opera *&c. accedunt* *) inſignis medici Cophonis tractatus de arte medendi. omnibus morborum curam auſpicaturis apprime neceſſarius, Gentilis Fulginatis de doſi medicinarum inueſtiganda libellus. Dominici (Vicentini) Archignanei de ponderibus et menſuris libellus, tres continens tractatus. qui ad praxim quam maxime neceſſarii ſunt. *In calce libri*: excuſa

R 2

*) curante D. Michaele a Capella, Tornacenſi.

cuſa in famatiſſimo Lugdunenn. emporio ſumptibus et impenſis honeſti uiri Vincentii de Portonariis de Tridino de monte ferrato: induſtria uero Ioann. Creſpin. alias du Carre 1533. die XV menſis Maii. fol. Folior. 357. Vid. 1519, 1527, et 1549.

Cl. Galeni de uſu partium corporis humani Libri XVII magna cura ad exemplaris graeci veritatem caſtigati Nic. Regio Calab. interprete, cum 7 aliis tractatibus in titulo indicatis. Baſil. ap. Andr. Cratandrum, 1533. fol. Folior. 199.

Hortus Galiicus, pro Gallis in Gallia ſcriptus, ueruntamen non minus Italis, Germanis et Hiſpanis, quam Gallis neceſſarius Symphoriano Campegio Equite aurato ac Lotharingorum Archiatro Auctore &c. Lugduni in aedibus Melchior. et Gaſparis Trechſel fratrum 1533. 8. pagg. 83.

Eiusd. Campus Elyſius Galliae amoenitate refertus &c. ib. eod. pagg. 135.

Ao. 1534.

Theophraſti de hiſtoria plantarum Libri VIIII. et decimi principium. De caufis ſiue generatione plantarum Libri VI. Th. Gaza interprete. — Baſileae apud Andr. Cratandrum menſe martio 1534. fol. pagg. 264. Differt haec editio ab ea, quae 1529 prodiit, (uid. ſupra) ſolo indice addito, et omiſſis tabulis capitum.

Hermolai Barbari, Patricii Veneti in C. Plinii naturalis hiſtoriae libros caſtigationes. Baſil. ap. Io. Valderum menſe Martio 1534. 4. pagg. 523. Vid. ſupra a. 1518.

Ao. 1535.

Kreutterbuch von aller Kreutter, gethier, geſteyne und Metal natur, nutz und gebrauch, Francof. apud Chr. Egenolff. 1535. fol. Paginarum 319. icon. plantar. 250. Vid. ann. ſeq.

Her-

Herbarum imagines uiuae, der kreuter lebliche conterfeytunge. — *Francof. Chr. Egenolphus excudebat*, 1535. 4. foliis 40 figuris 226. Vid. ann. ſeq.

*(Caroli *) Stephani)* De re hortenſi libellus. Parif. ex officina Roberti Stephani, 1535. 8. pagg. 99. Vid. a. 1545.

Ao. 1536.

Kreutterbuch von aller Kreutter, gethier, geſteyne und Metal natur, nutz und gebrauch, alles über vorige edition gebeſſert und gemehret. Francof. apud Chr. Egenolff. 1536. fol. Paginar. 319. icon. plantar. 250. Correctionem et augmentum obſeruare non potuit Ill. Trewius, Libror. botanicor. §. IV, num. 15. Vid. 1550.

Tomus herbarii Othonis **) Brunfelſii III *(poſthumus)* corollariis operi praefixis, quibus reſpondet calumniatoribus ſuis, paſſim errata quaedam priorum Tom. diluens. Argent. ap. Io. Schottum. 1536. pagg. 240. ind. pag. 2. icon. 103. Vid. ann. ſeq.

Prognoſtication auff xxiiii. jar zukünfftig, durch den hochgelehrten Doctorem Paracelſum, Geſchriben zu dem Groſsmechtigſten, Durchleüchtigſten Fürſten und Herren, Herren Ferdinanden &c. Römiſchen Künig, Ertzhertzog zu Oeſterreych &c. In calce: *Getruckt zu Augſpurg durch Heynrich Steyner, am XXIII.tag Augusti*, Anno, M. D. XXXVI. 4. 5 $\frac{3}{4}$ plagular. Cum 32 fig. lign.

Prognoſticatio ad uigeſimum quartum annum duraturam, per eximium Doctorem Theophraſtum Paracelſum,

R 3 Ad

*) *Etienne*, Roberti frater, pariſinus fuit medicus, vir latinae linguae, quae in ea familia quaſi haereditario iure exculta eſt, peritiſſimus. Vid. Ill. Halleri Biblioth. botan. T. I, pag. 272 ſeq.

**) Obiit a. 1534 Bernae.

Ad illuſtriſſimum ac potentiſſimum principem Ferdinandum, Roman. Regem ſemper Auguſtum &c. Archiducem Auſtriae &c. conſcripta. Anno XXXVI. Cum Epigrammate in frontiſpicio: *Si cupis Aſtrorum fataleis ſcire meatus* &c. In calce: Excuſum Auguſtae Vindelicorum, per Henricum Steyner, XXVI Auguſti, An. M. D. XXXVI 4. 6 plagularum. Cum 32 figuris ligneis.

Aliud Exemplum. Abſque ſubſcriptione in calce.

Imaginum herbarum Pars II. (uid. ſupra ann. 1535) *Ander Theyl der kreutter conterfeytungenn. Francof. Chr. Egenolph excud.* 1536. foliis 20. fig. 65.

(*Caroli Stephani*) Seminarium ſiue plantarium earum arborum, quae poſt hortos conſeri ſolent; &c Excud, Rob. Stephanus Pariſiis, 1536. XII Cal. Iul. 8. pagg. 107. Vid. a. 1540.

Ao. 1537.

Othonis Brunfelſii herbarium tomis tribus exacto tandem ſtudio, opera et ingenio candidatis medicinae ſimplicis abſolutum. T I, II, et III. Argent. ap. Io. Schottum, 1537. fol. Recuſ. a. 1539 eod. titulo.

Ander Teyl des Teutſchen Contrafayten kreüterbuchs. *) *Durch Doctor Otth. Brunfelſſ zuſammen verorduet vnd beſchriben.* Strasb. 1537, *bey Hans Schotten.* fol. pagg. 173. tit. praef. pagg. 3. ind. pagg. 2. icon. 98. Vid. III. Trewii Libror. Botan. Catal. §. VIII, n. 9.

Theophr. Paracelſi Opus chirurgicum. Augſp. durch Heinr. Steyner. 1537. fol. mai.

In hoc opere contenta: Ant. Muſae de herba Vatonica liber I. L. Apuleii de medicaminibus herbarum Lib. I, per Gabrielem Humelbergium, Rauenſpurgenſem, Archiatrum

*) Vid. ann. 1532.

trum Iſinenſem, recogniti et emendati, adiunčto commentariolo eiuſdem. 4. ſine loco et anno. (1537) P. 305.

Ioannis Meſue Medici praeſtantiſſimi, Aloën aperire ora uenarum, aliaque ſimilia non pauca dicenda, aduerſum Ioannem Manardum et Leonardum Fuchſium, alioſque Neotericos multos medicos defenſio, ad Simplicium medicamentorum facultates noſcendas non parum utilis, Guilhelmo Puteano Blangiaco medico, ciueque Gratianopolitano autore. Lugduni, apud Germanum Roſe. M. D. XXXVII. 8. pagg. 107.

Ped. Dioſcoridis Anazarbei de medica materia libri ſex, Ioanne Ruellio Sueſſionenſi interprete, &c. Pariſiis apud Simon Colinaeum. 1537. 8. Foliis 246. Vid. a. 1542.

(*Caroli Stephani*) Vinetum. In quo uaria uitium, uuarum, uinorum antiqua, latina uulgariaque nomina, item ea', quae ad uitium conſitionem ac culturam ab antiquis rei ruſticae ſcriptoribus expreſſa ſunt — breui ratione continentur. In adoleſcentulorum gratiam ac fauorem. Pariſiis, apud Franciſcum Stephanum 1537. 8. foliis 73. Ind. fol. 28. Vid. a. ſeq.

Antonii Muſae Braſauoli Ferrarienſis, Examen omnium ſimplicium Medicamentorum, quorum in officinis uſus eſt. Additae ſunt inſuper Ariſtotelis Problemata, quae ad ſtirpium genus et oleracea pertinent. Lugduni apud Io. et Franciſc. Frellaeos fratres. 1537. 8. pagg. 529. Ariſtot. probl. p. 530 — 542. Vid. a. 1546.

Ao. 1538.

Hortus ſanitatis, belgice, ſub titulo: *Den groten Herbarius, gheprent t' Utrecht van Sinte Martens Tooren by Jan Bernts.* 1538. fol. Figurae editionibus prioribus, iam ſupra ſub ſuis annis dictis, multo minores uilioreſque ſunt.

De agricultura omnibuſque plantarum et animalium generibus libri XII. auctore optimo philoſopho et agricola Petro Creſcentienſi &c. Baſil. per Henr. Petrum. 1538. 4. pagg. 574.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΑΠΑΝΤΑ. Galeni Pergameni, ſummi ſemper uiri —— opera omnia, ad fidem complurium et perquam uetuſtorum exemplariorum ita emendata atque reſtituta, ut nunc primum nata, atque in lucem aedita, uideri poſſint. Baſileae, 1538. fol. 5. Vol. P. I pagg. 567. P. II pagg. 491. P. III pagg. 487. P. IV pagg. 480. P. V pagg. 719. Cum praefationibus Hier. Gemuſaei, Leon. Fuchſii, et Ioach. Camerarii. Vid. 1542.

(*Caroli Stephani*) Sylua. Frutetum. Collis. Pariſ. 1538. 8. foliis 56. Ind. fol. 16.

Eiusd. Arbuſtum. Fonticulus. Spinetum. ib. eod. 8. fol. 37.

Ao. 1539.

New Kreutter Buch, von underſcheydt, wurkung und namen der kreutter ſo in Teutſchen landen wachſen &c. Beſchriben durch Hieronymum Bock. *) *Strasburg durch Wendel. Rihel. Im Iar* 1539. fol. Pars I folior 174. Praemiſſ. ind. pagg. 20, Pars II pagg. 88, ind. pagg. 8. Capitum 206, abſque iconibus. Vid. ann. 1546.

C. Plinii Secundi Hiſtoriae mundi libri XXXVII. ex poſtrema ad uetuſtos codices collatione cum annotationibus et indice. Baſileae in officina Frobeniana 1539. fol. mai. pagg. 671. Vid. Ill. Trewii Libror. botanicor. catal. praemiſſ. Herbario Blackwell, §. XVI, n. 12, (c).

I. Guin-

*) uulgo Tragus, Heidenbachenſis Bipontinus, uerbi diuini miniſter et medicus, qui a. 1554 obiit. Halleri Bibl. botan. T. I, p. 267.

I. Guinteri Andernacenſis Inſtitutionum anatomicarum Libri IV. Baſileae, 1539. 4. Negat unquam corpora humana incidiſſe Veſalius, *) diſcipulus Guinteri. Ipſe auctor in praefatione fatetur, ſe Veſalio et Villanouano (*Serueto*) in adminiſtrationibus anatomicis uſum fuiſſe, eorumque ope partes corporis humani a ſe oſtenſas. **)

Ao. 1540.

Opus *das Puch der Natur* (uid. a. 1475 et 1478) prodiit hoc anno mutatum, dictione paullum emendata, multis omiſſis additis iconibus Egenolfianis, Francof. a. 1536 fol. Ex hac repetita editio, ſub titulo: *Conradi Mengenberger Naturbuch von Nutz, Eigenſchafft, Wunder,*

*) Epiſt de Radicis Chinae uſu, pag. 177.

**) Caeterum quod ad partes meas attinet, commentarium hunc ante annos aliquot editum, multis deinde conſectionibus adminiſtratis, et ſedula partium inſpectione, recognoui, auxi, et abſolui. Qua in re, non admodum ſane facili, auxiliarios habui primum, *Andream Weſalium*, iuuenem mehercules in Anatomis diligentiſſimum, puriorisque medicinae profeſſorem non poenitendum: qui etiam nuper in eodem hoc meo commentario Venetiis excuſo, egregiam operam praeſtitit.

Poſt hunc *Michael Villanouanus*, familiariter mihi in conſectionibus adhibitus eſt, uir omni litterarum genere ornatiſſimus, in Galeni doctrina uix ulli ſecundus.

Horum duorum, qui tum me Galenum profitentem audire uoluerunt, praeſidio atque opera, tum artuum, tum aliarum partium exteriorum muſculos omnes, uenas, arterias, et neruos, in ipſis corporibus examinaui, ſtudioſiſque oſtendi. Ipſe *Mich. Seruetus* in Syruporum uniuerſa ratione, ad *Galeni* cenſuram diligenter expolita &c. Pariſ. 1537. 8. min, fol 6. ita: Hunc locum (Galeni) ita caſtigandum cenſebat diligentiſſimus ille Galeni reſtitutor et de re medica optime meritus, *Guinterius Andernacus*, cum Graece loquentem Galenum publice apud Pariſios enarraret.

der, Wirkung und Gebrauch aller Geſchöpfe, Element, und Creaturen. Francof. 1540. fol. Vid. Halleri Biblioth. botan. T. I, p. 236; T. II, p. 778.

Theoderici Dorſtenii, medici, Botanicon, continens herbarum, aliorumque ſimplicium, quorum uſus in medicinis eſt, deſcriptiones, et icones ad niuum effigiatas. Francof. ap. Chriſtian. Egenolphum. (1540) fol. foliis 306. icon. 284.

Ioh. Manardi, Medici Ferrarienſis, Epiſtolarum medicinalium Libri XX. Eiusdem in Io. Meſue ſimplicia et compoſita annotationes et cenſurae. Baſil. ap. Mich. Iſingrinium. 1540. fol. pagg. 603. Vid. a. 1549.

(*Caroli Stephani*) Seminarium et plantarium fructiferarum praeſertim arborum, quae poſt hortos conſeri ſolent, denuo auctum et locupletatum; &c. Pariſ. ex officina Rob. Stephani. 1540. 8. pagg. 193. Vid. a. 1536, et 1548.

Ao. 1541.

Nicolai Leoniceni et Ioannis Manardi commentarius in Microtechni Galeni. Baſil. 1541. 8. Vid. a. 1525.

Ao. 1542.

Leon. Fuchſii de hiſtoria ſtirpium commentarii inſignes &c. Baſil. 1542. fol. mai. capitum 343. paginar. 896. icon. 512.

Io. Meſuae Damaſceni de re medica libri tres: Iacobo Sylvio medico interprete. Pariſiis ap. Chr. Wechelum 1542. fol. pagg. 350. Vid. 1548.

Ped. Dioſcoridis Anazarbei de medica materia libri ſex — poſtremum ab ipſo Ruellio recogniti et ſuo nitori reſtituti &c. Baſil. 1542. 8. pagg. 479. praemiſſ. pagg. 43 adnexa pagg. 144. Vid. ann. ſe .

Omnia

Omnia Cl. Galeni Pergameni — opera. Cum praef. dedicatoria Hier. Gemuſaei. Baſil. 1542. per Hier. Frobenium et Nic. Epiſcopium. fol. 8 tomis, cum indice uniuerſali. Vid. a. 1549.

Apparatus et delectus ſimplicium medicamentorum. De compoſitione medicamentorum ſecundum genera, ex Paulo Aegineta — et Galeno. Omnia nunc primum aedita, auctore Conrado Geſnero Tigurino. Lugduni apud Jo. et Franciſcum Frellonios fratres, 1542. 8. pagg. 275. praemiſſ. cum ind. pagg. 20.

Ao. 1543.

In Dioſcoridis hiſtoriam herbarum certiſſima adaptatio, cum earundem iconum nomenclaturis graecis, latinis et germanicis. *Der kreüter rechte warhafftige contrafactur, erkanntnuſs, und nahmen kryechiſch, latiniſch und teutſch, nach der beſchreibung Dioſcoridis.* 1543. Argent. Io. Schottus aere perennius dedit. fol. pagg. 372, ſed falſo calculo; nam pagg. 108 ad 111 et pagg. 244 ad 299 omiſſae ſunt et in exemplari Trewiano, et in alio collato. Cum 314 iconibus. Vid. Ill. Trewii Libror. botanicor. Catal. §. VIII, n. 10.

New Kreuterbuch — Durch Leonhart Fuchſen &c. *Baſel, durch Mich. Iſingrin.* 1543. fol. mai. capitum 346. paginar. 345, icon. 518.

Pedanii Dioſcoridis de medica materia, libri ſex, Ioh. Ruellio interprete &c. additis annotationibus per Gualth. H. Ryff. Francof. 1543. fol. pagg. 439, icon. 595. Vid. ann. ſeq.

Ονομαςικον ſeu Lexicon medicinae ſimplicis Othonis Brunfelſii primum ingenio, tum amicorum poſt ſe recognitione et ſtudio, iuſtiore lima repurgatum auctumque &c. 1543.

1543. Argentorati Io. Schottus aere perennius dedit. fol. Foliis 195.

In Antidotarium Ioannis filii Meſue (*cenſura*) cum declaratione ſimplicium medicinarum &c. *In calce:* Per Venerandos Patres et Ieſu Chriſti ſeruos, Fratres Bartholomaeum Vrbeuetanum et Angelum *) Paleam Iuuenatienſem, Ordinis Minorum obſeruantiae Prouinciae Romanae. Impreſſum Venetiis per Barthol. de Zanettis Brixienſem, 1543. XVIII Menſis Iulii. in fol. pagg. 328. ind. pagg. 52. Vid. a. 1546.

Ped. Dioſcoridis Anazarbei de medica materia libri ſex — nunc primum ſtudio cuiuſdam uiri doctiſſimi ad graecum exemplar recogniti &c. Lugduni excudebant Io. et Franciſc. Frellonii fratres 1543. 12. Paginar. 617.

Claudii Galeni de ſimplicium medicamentorum facultatibus libri XI. Theodoro Gerardo Gaudono interprete &c. Pariſiis, apud Iacob. Bogardum 1543. 8 foliorum 228. Recuſ. Lugduni, 1551 et 1552. 12.

Antonii Citadini auſcultationes in paruam artem Galeni; ex recenſione Franciſci Rabelaeſii. Lugduni, 1543. 12. Vid. a. 1545.

Galenus de oſſibus ad tirones. Graece. Pariſ. 1543. 4.

Ao. 1544.

S. *Hildegardis* (Abbatiſſae Bingenſis circa annum 1180) de ſimplicibus medicamentis L. I. de compoſitis L. I. et Phy-

*) Profeſſor anonymus huius exemplaris Trewiani adſcripſit, ex ipſius fratris Angeli relatione ſe eodem anno 1543 Venetiis audiuiſſe, illum cum ſocio ſuo Bartholomaeo in opere hoc elaborando per 20 annos deſudaſſe illudque porro per 15 medicinae Doctores Italiae eruditiores correctum et adprobatum eſſe. Vid. b. Trewii Libror. botan. Catal. praemiſſ. Herbario Blackwell. § XVI, n. 1.

Phyſica, ſ. Libri quatuor, de Elementorum, Fluminum aliquot Germaniae, Metallorum, Leguminum, Fruticum, Herbarum, Arborum, Arbuſtorum, Piſcium, Volatilium, et Animantium terrae naturis et operationibus. Sequuntur Trotulae, Oribaſii, Theodori, Hippocratis, Eſculapii, et Octauii Horatiani tractatus, et Albucaſis chirurgia. Argent. ap. Ioh. Schottum, 1544. fol. Prior editio prodiit a. 1533. Vid. Ill. *Trewii* Librorum botanicor. catal. §. II.

Apologia Leon. Fuchſii, qua refellit malitioſas Gualtheri Ryffi, ueteratoris peſſimi, imputationes, quas ille Dioſcoridi nuper ex Egenolphi officina prodeunti *) attexuit; &c. Baſileae apud Mich. Iſingrin. 1544. **) 8. paginarum 64.

Plantarum omnium, quarum hodie apud pharmacopolas uſus eſt magis frequens Nomenclaturae iuxta Graecorum, Latinorum, Gallo. Ital. Hiſpa. et Germa. ſententiam, per Remacl. Fuſch a Lymborch iam nouiter collectae. Pariſiis ex officina Dyoniſii Ianotii 1544. 12. folior. 68.

Antonii Muſae Braſauoli examen omnium catapotiorum uel pilularum; cum Conr. Geſneri enumeratione medicamentorum purgantium, uomitoriorum et aluum bonam facientium, iuxta ordinem alphabeti. Lugduni apud Jo. et Franciſcum Frellonios fratres. 1544. 8. Vid. a. 1546.

Ao. 1545.

Syruporum uniuerſa ratio, ad Galeni cenſuram diligenter expolita. Cui, poſt integram de concoctione diſcepta-

*) Vid. ann. 1543.

**) In ill. Halleri Biblioth. med. pract. T. I, pag. 524 annus 1536 falſus eſt.

ſceptationem, praeſcripta eſt uera purgandi methodus, cum expoſitione Aphoriſmi: Concocta medicari. *Michaele (Serueto) Villanouano* authore. Venetiis. Ex officina Eraſmiana, apud Vincent. Valgriſium. 8. Foliorum 63. Libri rariſſ. eſt editio ſecunda. *) In hac diſtichon προς τον φιλιατρον, in frontiſpicio edit. primae Pariſ. 1537. 8. quam poſſideo, omiſſum eſt. Tertia uero prodiit Lugduni, 1546. apud Guill. Rouillium. 8.

Contra Arabes, atque Ioh. Manardum, († 1536) pro Galeno et graecis fontibus. Artis enim medicae principes patreſque ſtudioſe legit uir immortalis, **) a ſtultis damnatus. Exponit aphoriſmum Hippocratis. (Sect. I, aphor. 22) πεπονὰ φαρμακευειν, *concocta medicari*, uertitque ην μη οργᾳ, *niſi pruriant*, contra alios, qui *turgeant* uertunt. Vid. Halleri Biblioth. med. pract. T. II, pag. 34.

Multifariam eruditionem ſatis et egregie in hocce libro monſtrauit Seruetus, qui exſecrando fanatiſmo ſui Saeculi, Caluinique odio et proditione captus et Genuae combuſtus fuit d. 27 Oct. 1553.

Laebliche abbildung vnd contrafaytung aller kreuter, ſo der hochgelehrt Herr Leonhart Fuchs, der Artzney Doctor, inn dem erſten theyl ſeines neuwen kreüterbuchs hat

*) Eſt etiam in Biblioth. publica Norimb. Vid. horum Memorabil. P. I, pag. 424.

**) Vtinam ſeparatim edidiſſet et amplius illuſtraſſet uaria anatomica, (in primis de circuitu ſanguinis) phyſiologica et phyſica, quae in ſua *Chriſtianiſmi Reſtitutione* (1553. 8 et recuſa 1790 in 8 mai.) pag. 169 ſeq. 201, 203, 250 ſeq. 260, 261, 302, 563, 587 et 590 in medium protulit!

hat begriffen &c. *Gedr. zu Baſell durch Mich. Iſingrin.* 1545. 8. pagg. 516. Cum figuris totidem.

Leonharti Fuchſii primi de ſtirpium Hiſtoria commentariorum tomi uiuae imagines, in exiguam anguſtioremque formam contractae, ac quam fieri poteſt artificioſiſſime expreſſae &c. Baſil. 1545. 8. pagg. 516. Cum fig. totidem.

Plantarum et ſtirpium icones Leon. Fuchſii &c. Lugduni, 1545. 8. pagg. 516. Cum totidem figuris.

(*Caroli Stephani*) De re hortenſi libellus — multa quam antea locupletior factus. Pariſ. ap. Rob. Steph. 1545. 8. pagg. 125. index a pag. 126 ad 141. Vid. a. 1535.

Antonii Citadini auſcultationes in paruam artem Galeni; ex recenſione Franciſci Rabelaeſii. Lugduni, 1545. 12. Vid. ſupra a. 1543.

Ao. 1546.

Kreutter Buch. — *Durch H. Hieronymum Bock.* Strasb. 1546. fol. (Vid. ſupra ann. 1539) Foliis 353. icon. 477. Eſt prima editio auctoris figuris ornata. (Vid. Ill. Trewii Libror. botan. Catal. praefixus Herbario Blackwell. §. IX, num. 2) Recepit in opus ſuum icones Leonhardi Fuchſii, quibus adiecit aliquas, pulchre ſatis a Dauide Kandel delineatas.

Kreutter-Buch des hochberümpten Pedacii Dioſcoridis Gründliche und gewiſſe Beſchreibung aller materien oder Gezeugs der Artznei, &c. *Verteutſcht durch Iohan Dantzen von Aſt, der Artzney Doctor* &c. *Franckf. am Mayn bey Cyriaco Iacobi zum Bart,* a. 1546. fol. Foliis 198, icon. 273, quae Egenolffianis (uid. ſupra ann. 1540) ſimillimae ſunt.

Expe-

Experimenta von XX Peſtilentzwurzeln vnd Kreutern, wie ſie alle vnd ein jeglichs beſonder, für Gifft vnd Peſtilenz gebraucht mögen werden, &c. *Durch Tarquinium Ocyorum alias Schnellenbergium.* (Frankf. 1546). 8. min. foliis 47, figur. 21.

In Antidotarium Ioannis Filii Meſue &c. (uti tit. a. 1543) Lugduni apud Io. et Franciſcum Frellonios fratres. 1546. 8. pagg. 622. praemiſſ. pagg. 32. Receptar. pagg. 81. ind. pagg. 12. Vid. a. 1549.

Antonii Muſae Braſauoli Ferrarienſis, Examen omnium ſimplicium medicamentorum, quorum in officinis uſus eſt. Opus perinſigne et medicinam facientibus perutile ab ipſo authore recognitum et auctum. Cum indice locupletiſſimo. *Ad calcem:* Lugduni, excudebant Io. et Franc. Frellonii ſratres. 1546. 12. pag. 862. ind. pagg. 57. Vid. a. 1537; et 1544.

Eiusd. Examen omnium Syruporum, quorum publicus uſus eſt. Lugduni, ſub ſcuto Colonienſi, ap. eosdem. 1546. 16. pagg. 281.

Galenus de oſſibus; latine, uertente F. Balamio. Pariſiis, 1546. fol. Vid. 1543.

Ao. 1547.

De hiſtoria ſtirpium commentarii inſignes maximis impenſis et uigiliis elaborati, Leon. Fuchſio authore, &c. Pariſiis, apud Carolum Guillard 1547. 12. folior. 492.

Idem liber, cum indice gallicarum dictionum, numquam antea excuſo. Lugduni, 1547. 12. pagg. 957.

Dioſcoride Anazarbeo della materia medicinale. Tradotto per Marcantonio Montigiano da S. Ginignano Medico. In Lingua Fiorentina. In Firenze 1547. In calce: *Stampato in Fiorenza, appreſſo Bernardo di Giunti di Gennaio.*

naio. 1546. 8. folior. 302. ind. nom. ital. pagg. 14. Vid. a. 1548.

Ao. 1548.

De omnibus agriculturae partibus et de plantarum animaliumque natura et utilitate, Libri XII, per Petrum Creſcentienſem &c. Baſil. per Henrich. Petri 1548. pagg 385. tit. praef et index ſunt paginarum 12. icon. ſtirp. ſunt 135. In fol.

Io. Meſuae Damaſceni de re medica libri tres: Iacobo Syluio medico interprete. Lugduni apud Io. Tornaeſium et Guil. Gazaeum, 1548. 8. pagg. 372. Vid. ann. 1542.

(*Caroli Stephani*) Seminarium et plantarium &c. (uid. a. 1540) Pariſ. 1548. 8. pagg. 180. ind. pagg. 20.

Il Dioſcoride dell' excellentiſſimo medico M. P. Andrea Matthiolo coi ſuoi diſcorſi; Libri V. — Il Seſto libro di Pedacio Dioſcoride Anazarbeo, in cui ſi tratta de i rimedi de i ueleni mortiferi, tanto preſeruatiui, quanto curatiui; tradotto et commentato in lingua volgare Italiana dà M. Pietro Andrea Matthiolo Saneſe Medico. In Vinegia allà bottega d'Eraſmo, appreſſo Vincenzo Valgriſi 1548. 4. pagg. 128. ind. pagg. 6. Abſque figuris.

Ao. 1549.

Wundt vnd Leibarznei Aus den Schriſten des vil vnd wolerfarnen D. Theophraſti Paracelſi. &c. *Frankfurt bey Chriſtian Egenolff.* 1549. 4. pagg. 112. Cum fig.

Leon. Fuchſii de hiſtoria ſtirpium commentarii inſignes. Lugd. 1549. 8. pagg. 852. icon. 512. Haec editio ad exemplar baſileenſe, 1542. fol. recuſum eſt, figuris imminutis et ad uſum prorſus ineptis.

Commentaires tres excellens de l'hiſtoire des plantes, compoſez premierement en latin par Leonarth Fouſch' (ſic) *medecin tres renomé* &c. (Tranſlatore *Eloy Maignan*) *à Paris, chez Jaques Gazeau* 1549. fol. pagg. 854. icon. 512.

Ein newer Albertus Magnus. Von Weibern und Geburten der Kinder ſampt iren Artzneien. Von tugenden etlicher furnemer Kreuter, &c. — *Alles von newem gebeſſert durch Q. Apollinarem.* 1549 ſine loci et typographi nomine. 4. folior. 44. icon. plantar. 36. Vid. ann. ſeq.

Meſue et omnia quae cum eo inprimi conſueuerunt, pulchrioribus typis reformata &c. Venetiis, in officina haeredum D Lucae Ant. Iuntae, menſe Ian. 1549. fol. Prior diuiſo fol. 141, poſterior folior. 313. Vid. 1533.

Dioſcoridis libri octo Graece et Latine. Caſtigationes in eosdem libros, Pariſiis, impenſis uiduae Arnoldi Birckmanni 1549. *In calce:* excudebat Benedictus Preuoſt menſ. Aug. 1549. 8. folior. 392. Huius editionis emendationem adornauit Iacobus Goupylus. Vid. a. 1529.

Cl. Galeni Pargameni Aſiani — Opera — nunc multis recentiſſimis tranſlationibus per Ianum Cornarium exornata, &c. — Baſil. per Hieron. Frobenium et Nic. Epiſcopium. 1549. fol. Vid. a. 1542.

Io. Manardi Epiſtolarum libri XX &c. (*uti a.* 1540.) Lugduni, ex officina Godefredi et Marcelli Beringorum fratrum. 1549 8 mai. pagg. 653.

Ao. 1550.

Kreuterbuch von natürlichen Nutz und gründlichen gebrauch der Kreuter. baeum, geſteud und Früchten. Francof. apud Chr. Egenolff. 1550. fol. foliis 293. icon plant. 708.

Kurtz Handtbüchlein und experiment vieler Artzneyen, durch den gantzen Cörper des menſchens von dem Haupt bis

bis auf die Füſs ſampt lebendiger abcontrafactur etlicher gemeiner Kreuter, &c. *Durch Q. Apollinarem erfahren vnd ſelbs bewert. Ietzund von newen gemehrt vnd gebeſſert an vielen Orten.* Francof. ad Moen. typis Hermann Gulfferichen 1550. 8. folior. 152, iconum 123. Vid. ann. 1549.

Libri Saec. XVI ſine mentione anni uel typographi impreſſi.

Diſtilierbuch der rechten kunſt, newe und gemein diſtilier und brennöfen mit aller zugehörender bereitſchafft zu machen, aus allen Kreütern die waſſer zu brennen und diſtilieren. Von M. Hieron. Braunſchweigen colligiert &c. *Francof. ad Moen. per Weygand Han.* ſine anno. 4. pagg. 101. plantar. icon. 185, a pag. 13 ad 90.

Eodem titulo, ibid. excuſus per eiusd. typographi haeredes; ſine anno. 4. pagg. 126. figurae eaedem, (unica ſambuci omiſſa) ſed uiliſſime coloratae.

Liber anatomicus cum epigraphe *Titianus inuenit et delineauit*, *Dominicus de Bonauera ſculpſit.* fol. Absque anno, merae figurae.

Gabrielis de Zerbis Opus Anathomiae totius corporis humani et ſingulorum membrorum. Venetiis, abſque anno. fol.

Libri uarii rariores.

Inter rariores recentioresque nomino Hortum Eyſtettenſem, (uid. ſupra pag. 136) Hortum Malabaricum, Vol. XII. in fol. Hippocratis et Galeni opera, edente Renato Charterio, Pariſ. 1679. Vol. XIII. Steph. Fourmont Meditationes ſinicas, et Grammaticam ſinicam; (uid. pag. 196.) Multa folia uix iis nominandis ſufficerent.

B. MVSEVM.

Continet

I. Producta uaria e tribus Naturae Regnis; uaria Mammalia. Talia ſunt: Lacerta Crocodilus Linn. ſ. Alligator americ. (*Cayman*) Capita Delphini et Rormari, ſcapula balaenae. Collectio auium piſciumque Franconiae; Petrefacta, Conchylia, Herbaria &c.

II. Adſeruata et Praeparata anatomica.

III. Varias machinas et inſtrumenta phyſica.

IV. Varias picturas, quas inter effigies Ill. *Trewii*, pictore Daniele van der Smiſſen; effigies Iohannis Georgii Volcameri II, auctore Iohanne Kupezky, et cet.

V. Varias delineationes ſingularium rerum naturalium et oeconomicarum.

VI. Copioſiſſimam collectionem Iconum uirorum illuſtrium Arte et Marte, &c.

VII. Varia arte facta, et rariora.

XIV.

Digitized by Google

XIV.

BIBLIOTHECA

ALVMNEI.

Digitized by Google

Vid. Librorum, qui, ut Legatum ex Teſtamento Reinhartino, Illuſtris Reip. Norimb. in Academia Altdorfina Alumnorum *) uſui ac ſtudiis inſeruiunt, deſignatio. 8 foliis in forma quarta.

Libri Saec. XV impreſſi.

In folio.

L. Annaei Senecae opera omnia. Pariſiis, 1478.

Flauii Blondi Foroliuienſis Hiſtoriarum ab anno a. C. 407 id eſt, ab inclinatione Romani imperii, uſque ad A. C. 1440, Decades tres. Venetiis, 1483.

Auli Gellii Noctes Atticae. Brixiae, 1485.

Tibullus, Perſins et Ouidii libri Faſtor. a Bernardo Veronenſi. Venetiis, 1485.

Polybius de bello Punico. Bonon. 1488.

S. Auguſtinus de Ciuitate Dei, et de trinitate Baſil. 1489.

Anſelmi Archiep. Cantuarienſis, Opera et tractatus. Norimb. ap. Ant. Koburger, 1491.

Cicero de Oratore, cum commentariis Victorini. Venetiis, 1496.

Terentius. Venet. 1497.

Sidonius Apollinaris. Venet. 1497.

S. Auguſtini Epiſtolae. Baſil. 1497.

Corpus iuris gloſſatum. Venetiis, 1498, 1499. 3 Vol.

In forma octaua.

Pici Mirandolae Comitis liber de morte Chriſti. Idem de ſtudio diuinae atque humanae philoſophiae. Bononiae, 1497.

Alii Libri.

In folio.

S. Athanaſii opera. Latine. Pariſiis, 1520.

*) Vid. Cel. Willii *Geſchichte des Alumnei zu Altdorf.* 1763. 4.

Schindleri Lexicon pentaglottum. Francof. ad Oderam, 1653.

M. T. Ciceronis opera omnia. Baſil. 1528. Tomi III. Vol. 2. Liuius. Pariſ. 1513.

Virgilii opera omnia. Pariſ. 1515.

Athenaeus Graece. Venetiis ex officina Aldi, 1514.

Plinii Natur. Hiſt. Baſil. 1554.

Stobaei Sententiae. Tiguri, 1543.

Guil. Durandi Rationale diuinor. officior. Argent. 1501.

Greg. Haloandri Codicis D. Iuſtiniani L. XII. Norimb ap. Ioh. Petreium. 1530.

Eiusd. Νεαρων Ιουςινιανου βασιλεως &c. βιβλιον; i. e. Nouellarum conſtituti. D. Iuſtiniani uolumen. ib. 1531.

Senecae opera; e recenſ. Iuſti Lipſii. Antuerp. 1615.

Curtius de rebus Alex. M. Tub. 1513.

Ouidii Metamorph. Venet. 1509.

Claudiani Raptus Proſerpinae. Mediol. 1505.

Macrobii in ſomnium Scipionis. Libri II. Baſil. 1535.

Pauſanias. Venet. 1516, in aedibus Aldi.

Sabellici Enneades. Baſil. 1509.

Euſebii Hiſt. eccleſ. latine. Baſil. 1507.

Chronicon ab Euſebio aliiſque concinnatum. Baſil. 1529.

Diomedis Gramm. latina. 2) Ciceronis epiſtolae ad familiares. Venetiis, 1508.

Victorini Variarum lectionum libri XXV. Florent. 1553.

Photii Biblioth. cum notis Hoeſchelii. Aug. Vind. 1601.

Thomae Campanellae Atheiſmus triumphatus &c. Pariſiis. 1636. 4. Hieron. Drexelii, e. S. I. Opera. Mogunt. 1645. 2 Vol. 4.

Virgilii Maronis opera. Argentorati, 1509. 8.

ADDEN-

ADDENDA

ad Partem I.

Pag. 250. lin. 12 *leg.* ſiquidem binae Vlmenſes tabulas XXXII, et aliae ſeq.

Ibid. lin. 15, poſt uocem *impreſſas.* add. Diſcrepant hae tabulae ab aliis huius editionis tabulis, chartae impreſſis, quod in prima parte, cui textus Ptolemaei ad eam explicandam quidquam faciens, inſcriptus eſt, quatuor lineis paullo craſſioribus, uariis ductibus coloribuſque diſtinctis, ſint exornatae, quibus chartaceae deſtituuntur.

Ibid. Lin. penult. add. In tertia Geographiae Ptolemaei editione romana, per Bernhardinum de Vitalibus, 1508 fol. additae ſunt ſeptem nouae Tabulae, ita ut numerentur XXXIV Tabulae aeneae.

Pag 265 poſt lin. 16 *add.* Secunda editio excuſa eſt abſque mentione loci, a. 1472, forſan Auguſtae Vindel. Vid. *Seemilleri* Faſcic. I, pag. 44.

Pag. 287 lin. 7. *add.* Exſtat in Bibliotheca publica Norimbergenſi *) Geographia *Franciſci Berlinghieri* **) carmine

*) Vid. mea *Notitia Libri rariſſimi Geographiae* Franciſci Berlinghieri, *Florentini*, *Ad Viros ſpectatiſſimos doctiſſimoſque Dominos* Simonem Antonium de Santander San Juan, *et* Carolum de la Serna y Santander. *Norimbergae*, 1790. 8 *mai.*

**) De Berlinghierio, ſelecto Marſilii Ficini Diſcipulo, vid. Iulius Negri, S. I. *Iſtoria de gli Scrittori Fiorentini*, Firenze, 1720. 4. pag. 185. Mazzuchelli Scrittori d'Italia, Vol. II Parte II, Breſcia, 1762. Fol. Opus iſtud geographicum

mine etruſco conſcripta impreſſaque Florentiae (inter a. 1481 et 1482) per Nicolaum Alemannum ſ. Todeſco, *) Laurentii Alemanni filium, cum XXXI tabulis geographicis. In folio mai.

Deeſt in noſtro Exemplari nitidiſſimo folium primum cum ultimo, quae ex Catalogo Vallierano deſcripta exhibeo. **)

In primo folio litteris rubris titulus libri legitur:

Geographia di Franceſco Berlinghieri Fiorentino, in terza rima et lingua toſcana diſtincta con le ſue tavole in varii ſiti et provincie, ſecondo la geographia et diſtinctione dele tavole di Ptolomeo. ***) *Cum gratia et priuilegio.* ****)

In

phicum adornandum adgreſſus eſt Berlinghierius anno aetatis ſuae viceſimo quinto, ut patet e Prologo ad Ducem Vrbinatem, *Fredericum*, demortuum a. 1482.

*) Impreſſit Florentiae a. 1481 Dantis Alighieri diuinam Comoediam, cum 2, Fig. aen. aeri inciſis a Baccio Baldini: In fol. In calce ſe indicat ita: *Nicholo di Lorenzo della Magna.* Vid Heineke *Idee générale d'une* Collection complette d'Eſtampes, pag. 143, 147. Reliquae tabulae 17 a Sandro Botticello delineatae, et poſtea aeri inciſ.e, adglutinatae ſunt ſpaciis uacuis exemplaris Vaticani Diuinae Comoediae Dantis. Vid. de Heineke *Dictionnaire des Artiſtes, dont nous avons* des Eſtampes; T. 3. pag. 210.

**) *Catalogue des Livres de la Bibliotheque de feu Mr. le Duc de la* Valliere. Tome II, a Paris, 1783. 8 mai. pag. 514, num 3641.

***) Duae Verſiones italicae Geographiae Claudii Ptolomaei mihi notae ſunt: una *Petri Andreae Matthioli*, Venetiis, 1548. 8. Altera emendatior, da *Girolamo Ruſcelli, e Giovanni Malombra*, Venez. 1574. 1599. 4. Recuſa cum commentariis *I. A. Maggini*, Patauii, 1621. Fol. 2. Vol.

****) Vid. Maittaire T. I. Annal. typogr. P. II, pag. 757.

In dorſo primi huius folii, ſ. latere auerſo, litteris capitalibus, lineis nouem opus ita indicatur:

In queſto volume ſi contengono ſepte giornate della geographia di Franceſco Berlingheri fiorentino allo illuſtriſſimo federigo duca durbino.

Septem libris opus ſuum abſoluit Berlingherius. Libri in capita diſtinguuntur.

Operis contextus cum titulo et litterarum ordinis, ſiue Signaturarum, (uti uocantur) Mapparumque geographicarum indice, conſtat ex foliis 122. Caret opus cuſtodibus, *) ita dictis, foliorumque numeris; adſunt autem paginarum latina ſummaria, foliorumque ſignaturae. Impreſſum eſt duabus columnis, quarum integrae habent uerſus 51.

Secundi folii aduerſa pagina docet: *In quale libro et in quale capitulo et in quale tabula qualunque regione et qualunque iſola maggiore poſta ſia.* Ex quo indice patet, numerum Mapparum noſtri exempli eſſe integrum. Auerſa pagina ſ. latus complectitur Dedicationem. **)

Geogra-

*) Falſo in Catalogo Vallierano pag. 514 dicitur: *avec une réclame.* Numeros foliis adſcripſi, ut eo melius loci commemorati enolui poſſint.

**) Recte mihi iudicare uidetur b. Ceorg. Mart. Raidelius, in erudita ſua *commentatione critico litteraria de Claudii Ptolemaei Geographia eiuſque codicibus tam manu ſcriptis, quam typis expreſſis;* Norimbergae, 1737. 4. edita, pag. 76, manu ſcriptum huius Operis Codicem in Bibliotheca b. Comitis Pertuſati (Mediolani) eſſe autographum, a Berlinghierio ipſi Vrbinatium Duci oblatum. Scriptus eſt in membrana formae regalis, conſtatque foliis 128, praeter 28 tabulas geographicas. Prima littera (*Gia l'auriga di Titano adorno* &c.) uariis coloribus picta, repraeſentat virum iuuenem, ſuper ſcamno in Muſeo ſedentem, ueſte talari rubea indutum &c. cum aliis figuris, inſignibuſque Ducum Vrbinatium.

Geographia di Franceſco Berlinghieri Fiorentino ad inuincibile Federigo duca durbino.

Onſiderando meco qual uia fuſſe
per qual poteſſi ognhuomo
c al ciel redire
la ragion queſta innanzi
a glocchi adduxe.
Ma parche giove eterno el ſuo diſire
col uerſo manifeſta onde conuiene
con quel la ſtrada occulta et nuoua aprire.
Et ſe la lingua florida el ſuo bene
adquando la latina non extende
adquando e exteſa molti piu contiene.
La turba e rara che latino apprende
rariſſima a poeta anchora ſi uolta
et leta uerde a piu uetuſti rende. etc.
Ma perche a gente externa et uaria en colta
che mai forſe ci uide o uedra mai
ſapre la uia piu che alla noſtra et molta.
Non per difficulta che in quella appai
che nel noſtro idioma e non minore
cerchando inpocho luogo lumi aſſai.
Digiorno in giorno acquiſta piu ſplendore
per elegantia et per doctrina in quale
eterna faſſi et degna piu dhonore.
Ponendo mano alla opera inmortale
nel quinto luſtro et molti anni ho paſſati
ſanza el texuto dello uniuerſale.
Inclito duce o inclito exemplare
dogni uirtu che al mondo e tanto rada
che ad te forzati ſiamo ad dirizare. etc.

Ogni

Ogni choſa uiſibile et non uiſta
tralli amici et comune queſto uniuerſo
e tuo perche el ſaper tuo ſelo acquiſta.
Et io non te lo tolgo o ſon diuerſo
dalla diuina mente che tel decte
perche non fuſſi in tanti mali immerſo
Ecco la poſſeſſione in giorni ſepte.

Fol. 3. Litteris uerſalibus 5 lineis ita Liber primus inſcribitur:

Geographia di Franceſco Berlinghieri Fiorentino allo illuſtriſſimo Federigo Duca durbino Liber primus feliciter incipit.

Ia lauriga di Titano.
adorno el ſagiptario
g *urtaua orientale*
Difiamme acceſo
carreggiando il giorno
Candida quaſi tutta
ogni mortale
la caſta amica
anchor dendimione
percoteua
co raggi et collo ſtrale:
Quanto nella diuina uiſione
moſſe dun uerde lauro el graue catno
dogni terreſtre et nota regione.
Segui dipoi o muſe o ſacro ſancto
diuino appollo nella cui balia
e poſto luniuerſo immenſo tanto:
De ſpira quella angelica armonia
per le mie labbra qual ti fe uincente
di marſia audace et di ſua melodia

Pren-

Prendendo ad raccontar choſe al preſente
con tutto lo habitato inrima en uerſo
da far marauiglar ciaſchuna gente: etc.

Poſt fictionem poeticam elegantiſſimam iterum Maecenatem ſuum alloquitur:

Ma tu chalfonte dhelicone hoggi hai
illuſtriſſimo duce lacqua uolta
ſepte giornate Ptolemeo homai
Cantando in lingua fiorentina aſcolta.

Marſilii ficini florentini Apologus *) *ad Federicum urbini ducem in librum Coſmographie Franciſci Berlingherii florentini Nicbolai filii adeundem*

Vem iuppiter omnipotens orbis totius Dominus ad
q *terreni orbis imperium procreauit: Quem pallas mercuriuſque Iouis filii iamdiu tanto jacere* **) *imperio dignum huic et academia horum cultrix numinum platonicam terreni regni formam non iniuria dicat: huic et academicus Berlingherius noſter uniuerſam orbis poeticam* ***) *figuram eo largitur tempore quo res publice Duceſque et Reges iterum atque iterum Tum Palladis haſtam: Tum Herculis clauam concedunt felicibus auſpiciis potentem belli italici dominam. Acdum plerique poteutes Federico duci ſemper inuicto Italiam bello parere uolunt. Interim et academia et academicus eidem tam pace quam bello totum ſubicit orbem.*

Fol. 4.

*) Reperitur inter Epiſtolas Marſilii Ficini, (Norimb. 1497 4.) Libro VIII, Fol. 171, inter annum 1481 et 1482. Inde patet, hoc tempore librum iſtum typis expreſſum fuiſſe.

**) Perperam in Catalogo Vallierano, T. II, p. 515 legitur *fuere.*

***) In epiſtolis Ficini, Fol. 171 legimus ita ab eo mutatam uocem, *orbis terreni figuram.*

Fol. 4. *Inche ſi diſcorda la Geographia dalla Chorographia.* *) C. II

Quel che ſia da preſupporre nella Geographia. C. III

Fol. 5 *Inche modo perla dimenſione delli ſtadii diqualunque recta diſtantia benche non ſia ſotto amedeſimo meridiano lamiſura dello ambito della terra ſia da prendere et per aduerſo.* C. IIII

Che lobſeruanza perle ſtelle ſia da preporre alla notitia de peragranti. C. V

Che alle hiſtorie piu nuoue e da credere perle mutationi che in diuerſi tempi adiuenghano in orbe. C. VI

Dello tractato della geogrophia (ſic) dimarino. C. VII

Correctione della largheza dimarino della obſeruantia delle ſtelle. C. VIII

Fol. 6. *Medeſima emendatione da viaggi terreſtri.* C. VIIII

Fol. 7. *Medeſima emendatione delle facte nauigatione.* C. X et XI

Fol. 8. *Quello che damaryno ſuto male tractato della longitudine.* C. XII

Correctione della lungheza dello habitato noſtro dalle peragrazione. C. XIII

Fol. 9. *Medeſima correctione dalle nauigatione.* C. XIIII

Della nauigatione dalla aurea cherſoneſo ad cattigara. C. XV

Fol. 10. *Diquello diche ſi diſcorda marino nella expoſitione particulare.* C. XVI

Che alcune choſe pretermiſſe delle regioni ſecondo econfini. C. XVII

Inche ſi diſcorda marino dalla hiſtoria del noſtro tempo. C. XVIII

Fol. 11. *Della incommodita che marino uſo nella deſignatione della terra.* C. XVIIII.

Della

*) Iſtae Capitum inſcriptiones fere omnes litteris capitalibus impreſſae ſunt.

Della commodita della opera noſtra nella ſcriptura dello habitato. C. XX
Fol. 12. *Della diſſimilitudine ſecondo marino della tabula geographica.* C. XXI
Quello che ſia biſogno obſeruare dello habitato inpiano. C. XXII
Inche modo ſia da diſegnare lohabitato noſtro nella ſphera. C. XXIII
Expoſitione demeridiani et deparalleli che ſi debbono in terra denotare C. XXIIII
Fol. 13. *Inche modo ſia da diſegnare la terra in piano.* C. XXV
Fol. 14. *Seguita la detta figura geometrica.* C. XXVI
Della ſeconda figura geometrica. C. XXVII
Della tertia figura geometrica. C. XXVIII

L. II.

Fol. 15. *Chonche preſuppoſitione biſogna fare la diuiſioni dello habitato in tavole.* C. I
Fol. 16. *Quello che conuengha a qualunque figura.* C. II
Quel che alla uniuerſale adnotatione ſi ricercha di geographia. C. III
Fol. 17. *Sito di Ibernia iſola.* C. IIII
Fol. 18. *Sito dalbione iſola.* C. V
Seguita la detta iſola dalbione. C. VI
Fol. 19. *Sito dhiſpania bethyca.* C. VII
Fol. 20. *Seguita Hiſpania bethyca.* C. VIIII
Sito di Hiſpania luſitania.
Sito di Hiſpania Tarraconenſe. C. X.
Fol. 21. *Seguita la detta Hiſpania.* C. XI
Fol. 22. *Seguita la detta Hiſpania.* C. XII
Fol. 23. *Sito di Gallia Aquitania.*
Fol. 24. *Sito di Gallia Lugdunenſe.*

Fol. 25.

Fol. 25. *Sito di Gallia belgica.*
Sito di Gallia Narboneſe.
Fol. 26. *Sito di Germania Magna.*
Fol. 27. *Seguita Germania Magna.*
Fol. 28. *Sito di Rhetia.* C. XVIII
Sito di Vindelicia.
Sito dinorico.
Sito di Pannonia ſuperiore.
Fol. 29. *Sito di Pannonia inferiore.* C. XIX
In capitis huius clauſula commemorat cum elogio Regem Matthiam I Coruinum de Hunyad:

et Segiſtica et Buda anchor pannonia
Et capo et ſeggio ẽ della monarchia
dellunghero aldanubio exteſo intorno
ſobto uno inclito re quanto altri ſia.

Sito de Illyride et Liburnia et Dalmatia.
Fol. 30. *Figura da trouare la grandeza di qualunque giorno et qualunque luogo Et achi ilſole uada ſopra a capo et quanto con altri aggiunti.* C. XX
Fol. 31. *Delle proportioni miſure et contentie dele tauole daphrica et daſia.* C. XXI
Fol. 32. Sequuntur in quolibet ſequentium librorum *Diſtantie eleuationi de ſiti ſoli poſti nelle tabule.*
Fol. 36. Liber tertius (Italia, Sarmatia, Graecia) capitibus 31 abſoluitur; Liber IV (Africa) capitibus XVI; Liber V (Aſia minor) cap. 22, Liber VI (Aſia magna) cap. 11, et
Fol. 113. Liber VII, India, Taprobane, C. I — VI
Fol. 117. *Scriptura inſomma di tutto lo habitato.* C. VII
Fol. 118. *Scriptura della ſpera circulare collo habitato.* C. VIII
Fol. 119. *Epilogo della prefata extenſione.* C. VIIII

Tabulae XXXI rudi caelo aeri inciſae, ſeu potius *patronis*, ut uocant, *) ab aurifice malleo aeri impreſſae, coloribuſque ſunt diſtinctae. En earum indicem:

Tab. I. Planiglobium. *Caeleſtem hic terram inſpicias terreſtreque caelum.* Venti omnes faciebus aduerſis (*en face*) repraeſentantur, ſuperiores CAVRO, CIRCIO, BOREA, SEPTETRIONE, AQVILONE, CECIA; ad latera ZEPHYRO ET PONETE, SVBSOLANO. Infra conſpiciuntur APHRICO, LIBONOTO, AVSTRO NOTO, MEZO GIORNO, EVRO NOTO, EVRO.

2. *Tabula prima deuropa.* Litteris capitalibus; ut ſequentes.
3. *Tabula ſecunda de Europa.*
4. *Hiſpania nouella.* **)
5. *Tabula tertia de Europe.*
6. *Gallia nouella.* *
7. *Tabula quarta deuropa.*
8. *Tabula quinta deuropa.*
9. *Tabula ſexta deuaropa.* (ſic)
10. *Nouella Italia.* *
11. *Tabula ſeptima de Europa.*
12. *Tabula octaua de Europa.*
13. *Tabula nona deuarſopa* (ſic)
14. *Tabula decima de Europa.*
15. *Tabula prima di Libya quale et aphrica.*
16. *Tabula di Libya ſeconda.*
17. *Tabula tertia di Libya.*
18. *Tabula quarta di Libya.*

19. *Ta-*

*) archetypis, *Poinçons*, Punzen.

*) Haec et reliquae mappae modernae, aſteriſco ſignatae, repetitae ſunt in Geographia Ptolemaei a Marco Beneuentano et Iohanne Cotta edita Romae, anno 1508, in Fol.

19. *Tabula prima de Aſia.*
20. *Tabula ſeconda de Aſia.*
21. *Tabula tertia daſia.*
22. *Tabula quarta de Aſia.*
23. *Paleſtina moderna et Terra ſancta.* * Haec tabula exacte conuenit cum ligno inciſa in edit. Vlmenſi 1482, et 1486. Tabulae eaedem ſunt in utraque editione Vlmenſi.
24. *Tabula quinta de Aſia.*
25. *Tabula ſexta de Aſia.*
26. — *ſeptima* —
27. — *octaua* —
28. — *nona* —
29. — *decima* —
30. — *undecima* —
31. — *duodecima* —

Vltimum libri folium (quod deeſt) continet indicem et ſignaturarum, et tabularum, infra quem legitur haec ſubſcriptio tribus lineis:

Impreſſo in firenze per Nicolò Todeſcho et emendato con ſomma diligentia dallo auctore.

Pag. 292 ad A. 1490 add. Caelius Apicius de arte coquinaria. In calce legitur: *Impreſſum Mediolani per Magiſtrum Guliermum de Signerre Rothomagenſem Anno Domini MCCCCLXXXX die VIII menſis Ianuarii.* In forma octaua maiori. V plagularum cum duobus foliis. Vid. *Ioh. Mich. Bernhold* praefat. pag. IX ſeq. ad edit. Caelii Apicii de opſoniis et condimentis, ſiue arte coquinaria, Libr. X Marcobraitae, 1787. 8.

Pag. 317. lin. 6 add. Henricum iſtum Rumelium ſumtus ſuppeditaſſe Senſenſchmidio atque Keſero, impreſſoribus ſuis, patet e catalogo donorum Cartuſienſibus mona-

 chis

chis Norimb. datorum: (teſte R. D. Iohanne Ferdinando Roth, Diacono ad D. Iacobi, in *den Nurnberg. gel. Zeitungen*, 1790 pag. 87) *Henricus Rumel und Magiſter Senſenſchmid, Buchdrucker, geben ein Buch, Comeſtor. Vitior. 6 fl. werth.*

Pag. 319 lin. 2 *add.* Biblioth. Solg. I, num. 1477.

Pag. 405 lin. 24 *add.* Tam latinum, quam germanicum libellum publici iuris feci in meo libro: *Beyträge zur Geſchichte des dreyſſigjährigen Krieges;* Nürnberg, 1790. 8 mai. pag. 131—296.

Ad pag. 428 lin. 27 *add.* Intulit b. D. Ioh. Sigiſmundus Moerl Bibliothecae publicae atque in hocce ſcrinio murali reconditum adſeruauit donum b. filiae Cel. Gothofredi Thomaſii librum gallicum manu exaratum, in folio, paginarum 484. *) Titulus operis, ſub initium huius Saeculi ſcripti, eſt:

La Religion de l'homme conduit par la Raiſon éternelle.

Elle étoit la lumiere veritable qui illumine tout homme venant au Monde. en St. Jean, chap. I, v. 9.

Chap. I.

*) Beat. Dom. Moerl Dom. *Yves de Vallone* auctorem eſſe arbitratur huius libri. Scripſit tractatum gall. *Apologie des Réformés*, 2 Vol. 12. contra Guſtaui Phil. Moerlii, patris, Vindicias doctrinae Lutheranae de gratia praedeſtinationis, editas Norimb. 1702. 8. Antea prodiit liber: *Profeſſion de foy de Monſieur* Yves de Vallone, *cy devant Chanoine de l'Egliſe Royale de Ste Genevieve de Paris. Précedée d'une lettre où en expoſant l'ordre que la providence à tenu à ſon égard en rapporte des choſes aſſés curieuſes qui ſont arrivées en France en matiere de Doctrine. Imprimé à Svvobach, chez Maurice Hagen.* 1697. 8. paginar. 293. Minime confundendus eſt hic liber cum alio ſcripto, ſatis noto, quod poſſideo, ſub tit. *L'Eſprit de Mr.* Spinoſa, *c'eſt à dire, ce que croit la plus ſaine partie du Monde. Par Mr.* Lucas, *Médécin à la Haye.*

Chap. I.

De l'idée de Dieu et de ſon exiſtence.

§. 1. *Qu' eſt ce qui engage à croire qu'il y a un Dieu.* Page 1.

§. 2. *Dieu n'a-t-il pas exiſté avant la matière?* pag. 6.

§. 3. *Quelle idée doit-on avoir de Dieu?* pag. 9.

§. 4. *Les anciens ont-ils cru la pluralité des Dieux?* pag. 40.

§. 5. *Eſt-il bien ſur qu'il y ait des Athées?* pag. 50.

§. 6. *Peut-on convaincre les Athées et leur prouver l'exiſtence de Dieu?* pag. 57.

§. 7. *D'où vient la premiere idée de Trinité?* pag. 62.

Chap. II.

De la Nature de l'Ame.

§. 1. *Qu'eſt ce que c'eſt qu'une Ame?* pag. 74.

§. 2. *Qui a porté les hommes à croire qu'ils ont une Ame?* pag. 81.

§. 3. *Que doit-on penſer de la durée des Ames?* pag. 89.

§. 4. *En quoy conſiſte l'union de l'ame avec le corps?* pag. 110.

§. 5. *Il y a-t-il quelque tradition conſtante parmi les hommes ſur ce qui arrive aux ames après cette vie?* pag. 115.

§. 6. *Peut-on croire qu' il y ait des eſprits, de differente eſpece?* pag. 134.

§. 7. *Que doit on penſer de la Magie?* pag. 152.

Chap. III.

De l'autorité à laquelle les hommes ſe doivent rendre.

§. 1. *Quelle eſt cette autorité?* pag. 169.

§. 2. *Qu'eſt ce que la raiſon?* pag. 173.

§. 3. *Qu'eſt ce que le bon ſens?* pag. 204.

§. 4. *Qu'eſt ce que la conſcience?* pag. 207.

§. 5. *Quel jugement faites vous de l'Ecriture?* pag. 232.

§. 6. *Eſt-il de la ſageſſe et de la bonté de Dieu de nous parler par des Ecritures?* pag. 233.

§. 7. *Quelles ſont les marques ou les Caractères de l'Ecriture qui certifient que c'eſt Dieu qui parle par elles?* pag. 241.

§. 8. *Ne ſe trompe-t-on point dans la croyance qu'on a que ce ſont tels et tels prophetes, qui ſont les auteurs de tels et tels livres?* pag. 271.

§. 9. *Quel eſt le caractère des Prophetes et quelle autorité doit on donner à leurs écrits?* pag. 354.

§. 10. *Que penſes-vous des Sibylles?* pag. 394.

Chap. IV.

De la Religion chrêtienne.

§. 1. *Que doit on penſer de la perſonne de Jeſus-Chriſt, de ſes deſſins, et de ſa doctrine?* pag. 398.

§. 2. *Qu'eſt ce que c'étoit que le ſyſtème des premiers Chrêtiens?* pag. 433.

§. 3. *Quel jugement doit on faire des Sectes qui partagent aujourdhuy le Chriſtianiſme?* pag. 460.

§. 4. *Quel avantage a la Religion Chretienne ſur les autres?* pag. 470.

Praefatio ita ſe habet:

Avertiſſement.

Il y a trop de temps que je ſuis dans le Monde, pour ignorer qu' on n' entreprend pas impunément de le détromper; auſſi n' eſt ce pas mon deſſin. Je n' en ai point d' autre, que mon inſtruction, et tout ce que je cherche dans cet ouvrage c' eſt le plaiſir qu' il y a de penſer en liberté, de s' exprimer ſans contrainte et de ſuivre ſans reſpect humain,

main, les lumieres de ſa raiſon. Comme je n' écris point ici pour le public, je ne m' embaraſſerai pas des ſentimens où il eſt à l' égard des Auteurs dont je prendrai les penſées, lorsqu' elles me paroitront dictées par le bon ſens. Il s' en trouvera beaucoup à qui je ſuis perſuadé qu'il ne rend pas juſtice; mais je n'ai pas deſſin de flatter les préjugés. Tous les égards que je me propoſe d'avoir pour lui, ſont de prendre garde que mon écrit ne ſorte point de mon Cabinet, et ſi Dieu me conſerve la preſence d' eſprit dans les derniers jours de ma vie, de le bruler moi même, pour empêcher qu' il ne tombe en des mains étrangéres. Mais s' il arrivoit que je ne fuſſe pas le maître de prendre cette derniére précaution, et que contre toutes mes intentions cet écrit vint à eſſuier les caprices du public, je n' ai qu' une grace à demander à ceux qui déclameront contre moi, c' eſt de bien examiner les vérités que je vais défendre, et de le dire de bonne foi, ſi ſuppoſé qu' ils euſſent mis bas tous les ſentimens du parti, depouillés qu' ils ſeroient alors des découvertes de leurs Docteurs, ils ſe trouveroient aſſés riches de leur propre fond, pour avoir encore une idée de Dieu propre à lui concilier la confiance, l'amour, et la reſignation, des perceptions de l'immaterialité, et de l'immortalité de l'Ame aſſès fortes, pour porter les eſperances au delà de cette vie, des ſentimens très vifs de la providence, une teinture ſuffiſante de la Loi naturelle, une haute opinion de J. C. et de ſa Morale; ils avoueront qu'ils n'ont point d'autre motif pour tenir toutes ces choſes que la foi dans le parti, c'eſt à dire qu'ils les régardent comme des problêmes qui n'ont ni evidence, ni certitude, et ce n'eſt pas faire honneur à ces grandes vérités, qu'ils n'avoient pas plûtôt ſecoué le joug de cette foi, qui n'eſt qu'une ſoumiſſion aveugle à des choſes

qu'ils n'entendent pas, que leur eſprit denué de toute ſorte de connoiſſance, n'auroit plus rien de certain. Après cela peût-être conceveront-ils, que ſi l'on ne trouve pas mauvais qu'ils s'attachent religieuſement à la foi (puiſque tournés comme ils ſont, ce ſeroient des bêtes s'ils s'ècartoient de ce principe) ils doivent de leur côté être aſſés équitables pour réconnoitre que celui qui ſans la foi croit les verités ſuffiſantes pour s'attacher à Dieu, pour lui faire paſſer cette vie dans l'exercice de la charité et porter ſes eſperances bien au delà de ſon cours, ne renverſe pas tous les fondemens de la Religion, lors même qu' il refuſe de ſe ſoûmettre à l' autorité de cette foi qu' ils révérent.

Sentit Auctor in permultis exacte cum Voltairio, u. g. pag. 325 ſeq. de diuerſis Euangeliis, pag. 345 ſeq. et 398. de Actis Paulli atque Theclae, et cet. Conf. *Oeuvres de Voltaire*, 1785. 8. Tom. 44, pag. 75. ſeq. 83 ſeq. et ſic in plurimis aliis. De Chriſti reſurrectione et appellatione *filii Dei*, ſentit pag. 421 ut auctor fragmentorum Wolfenbüttelenſium.

Opus ſcriptum fuiſſe circa a. 1704 patet e ſequentibus pag. 106:

J'ai dejà remarqué qu'il n'y a point d'Auteur que l'on ait maltraité avec plus d'injuſtice que ce pauvre Spinoſa. On a publié tout recemment) l'ouvrage poſthume d'un Médecin*

*) Certamen philoſophicum aduerſus *Ioh. Bredenburg*; Principia in fine annexa. Ex quibus quod Religio rationi repugnat, demonſtrare nititur. Quo in Atheiſmi *Spinoſae* barathro immerſus iacet. Quod Religio nil rationi repugnans credendum proponit, euidenter oſtenditur. Haec meditabatur *Iſhak Orobio*, († 1687) Medicinae Doctor Amſtelodamenſis. Amſtelaedami, Ex Autographo A. Theodori Oſſaan, 1703. 12. — Recuſ. Bruxellis (Amſtelod) 1731. 12. pag. 387 ſeq.

décin Juif de la ville d'Amſterdam, appellé le Docteur Orobio, où l'on pretend que le Spinoſiſme eſt renverſé, et ce qu'il y a d'admirable, c'eſt que ce que l'on nous donne pour être les principes de l'Athéiſme de Spinoſa, ſont lès pûrs fondemens de l'ancienne Philoſophie, ou plutôt de la prémiere Théologie.

Quae auctor de Trinitate pag. 62—73 profert, Sandium citando, conferri merentur cum *Serueti* Chriſtianiſmi Reſtitutione, pag. 180, 273 ſeq.

Pag. 405 ſeq. de loco Ieſ. VII de uirgine praegnante et pariente eodem modo ſentit, uti Seruetus in Chriſt. Reſtit. pag. 69—72, et Iſenbielius.

ADDENDA
ad Partem ſecundam.

Pag. 9 lin. 16. *add.* Exſtat quoque haec Gemiſti Plethonis Refutatio (Conſtantini Laſcaris manu exarata a. 1490) inter Regiae Bibliothecae Matritenſis Codices graecos, ab Ioanne Iriarte deſcriptos Vol. I, (Matriti, 1769. fol.) pag. 135, 136, ſub tit. Του σοφου γεωργιου του γεμιςου προς τας Σχολαριου ὑπερ αριςοτελους αντιληψεις. *Sapientis Georgii Gemiſti ad Scholarii ſuper Ariſtotele obiectiones.* Iterum ibid. pag. 276 occurrit eadem Plethonis Refutatio aduerſus Georgium Scholarium, poſtea Gennadium appellatum.

Pag. 102 lin. 20 ad uoc. *Menologium* add. nota: *) Conf. Μηνολογιον των ευαγγελιων ἑορταστικων, ſiue Calendarium eccleſiaſticum conſtantinopolitanum cIɔ annorum uetuſtate inſigne, &c. Cura *Stephani Antonii Morcelli.* Romae, 1788. 4. 2 Vol.

Mirus eſt quoque conſenſus Euangeliſtarum effigierum delineatarum cum iis, quae in calce uetuſtiſſimi latinorum Euangeliorum Codicis Vallicellani conſpiciuntur, in Ioſephi Blanchini Euangeliario quadruplici latinae uer-

ſionis antiquae, P. I, pag. 262 et 474. P. II, pag. 308 et 469.

Pag. 104 *ad not. lin ult. addatur.* Conf. *Andreae Birchii* IV Euangelia, graece cum uariantibus. Hafniae, 1788. 4 mai. Deeſt etiam Apocalypſis in Codice ſecundo Scorialenſi Saeculi XI aut XII.

Ad pag. 161 lin. 7 *add.* Codex noſter Saec. XII ſcriptus eſſe uidetur. Inſcriptiones capitum haud numeratorum *) litteraeque initiales (etiam in contextu ſaepius) minio exaratae ſunt. Figurae perſpicuae. Additae conſpiciuntur notae tam marginales, quam lineis ſuperſcriptae, eaedem fere, quae habet Codex Monaſterii ad D. Petrum Saliſburg. ſexcentorum circiter annorum, e quo P. Bernardus Pezius adcuratiſſime librum cum figuris geometricis edidit in Tomo III Theſauri Anecdotorum nouiſſimi (Aug. Vindel. 1721. fol.) P. II, pag. 7 — 84. Mire codex Ebnerianus cum Sanpetrenſi congruit, etiam in mendis librarii; ſic u. c. in cap. IV ambo habent loco *cycloides, licoides.* In fine cap. 14, fol. 23 leguntur ſequentia, ab alia manu Saeculi XIII (quae in dimidio uacuo folii ſpatio ultimas capitis decimi quarti lineas ſcripſit) addita: *Neceſſe autem unicuique eſt uolenti ad apicem huius ſciencie pertingere, ut in arithmeticis ſubtilitatibus per uirum clariſſimum Boetium enucleatis antea ſudauerit, que magiſtra eſt mathematicalium ſcienciarum. alias ſciat, ſicut qui cum catulo colit arua, omnem ſuam diligentiam perdidiſſe.* Sequitur cap. 16, omiſſo capite 15, **) *de nominibus menſurarum, quibus Geometrae utuntur,* quae iam capite ſecundo fuſe explicata fuere.

Varia-

*) In Codice Sanpetrenſi quoque nulla eſt capitum diuiſio. Numerantur apud Pezium Capita 94. In Codice noſtro Caput 93 mancum, et ultimum plane deeſt.

**) Legitur in ultimo codicis noſtri folio.

Variationes notabiliores.

Cod. Ebner.	P. *Bernardi Pezii* Theſ. Anecdot. nouiſſ. T. II, P. II.
Fol. 1 b, a uicino continenti	pag. 7. a continenti
2. definitionis	8. diffinitionis
ad plurima cetera	ad plurima certa
b. Scriptor oblitus eſt exarare uoces: *quem terminum.*	quem terminum dicunt
beatiſſimus	9. beatus
3 b. utcumque deſcripſerit in conſtrato	11. utrumque deſcripſerit in conſtrati
Cap. 16. 23, quota planicies fuerit. tota ſine dubio altitudo erit.	39. tota planities caute menſuretur: et quot pedum ipſa planities fuerit, tot ſine dubio altitudo erit.
b. Si uero in medietate quadrati &c.	Si uero non in medietate quadrati &c.
Cap. 18. quoad uſque.	quoſque (quouſque)
Cap. 37. fol. 33 b. *ita clauditur:* Vide ut antea in ſuperioribus figuris, quantam habeant in inuicem proportionem. 2. b. et e. a;	55. *haec omiſſa ſunt in codice Sanpetrenſi.*
Cap. 40. fol. 34 b. Hoc uero inuento, tot pedum &c.	56. Hoc uero diligenter inquiſito, et ſapienter inuento, tot pedum &c.
Cap. 64. fol. 41 b. hi per aſcenſum DCCC ducantur, fient DCC. tot erunt pedes totius montis. Sed ad iugera inuenienda per pedes unius iugeri, id eſt XX. VIII. DCCC ſupradictus numerus &c.	68. Hi per aſcenſum 800 ducantur, fient DXX (700) tot erunt pedes totius, id eſt XXVIII. DCCC ſupradictus numerus &c.

Sub initium Capitis 93 fol. 48 b *) Codex noſter mancus eſt. Deeſt etiam initium diſſertationis Adelboldi,

*) Nimirum *quot ſtadia in terris reſpondeant Zodiaci partibus*, &c. Eamdem Eratoſthenis, Philoſophi Geometraeque ſagaciſſimi, ſententiam commemorat Hermannus Contractus in Libro II de utilitatibus Aſtrolabii, cap. 3 et 4. in Pezii Theſauro Anecdotor. nouiſſimo T. III, P. II, pag. 135 et 136. Vid. Seidelii Eratoſth. fragm. 1789. 8. p. 54 ſeq.

di, Epiſcopi Traiectenſis, Ord. S. Bened. ad Sylueſtrum II P. M. ſiue Gerbertum noſtrum, *de ratione inueniendi craſſitudinem Sphaerae*, (ad illuſtrandum difficiliorem locum Macrobii ſuper Somnium Scipionis) quam P. Pezius ex cod. MSS. Monaſteriorum Tegernſeenſis, et Sanct-Petrenſis Salisburg. edidit, cit. l. pag. 87 ſeq.

Incipit fol. 49 codicis Ebneriani uerbis: *qui non nouerit, unde cuiuſque circuli craſſitudo concreſcat. Quid autem iam inde percepiſſem, aperiam, non, ut aiunt, mineruam litteras quod doceam. Diametrum VII pedum mihi facio.* &c. Congruit etiam haecce diſſertatio exacte cum MSto Sanctpetrenſi.

Fol. 51 b concluſio diſſertationis Adelboldinae omiſſa eſt, quam exhibet Pezius cit. l. pag. 92: *In his omnibus, ſi erro, oro, ut ad uiam ueritatis reducar. Si uiam teneo, nihilominus peto, ut uia, quae me dubitantem tenet in tenebris, ueſtri aſſenſus auctoritate illuſtrata reluceat.*

Excipit in codice noſtro hanc tractationem geometrica Gerberti Epiſtola ad Adelboldum *de cauſa diuerſitatis arearum in trigono aequilatero, geometrice arithmeticeue expenſo*, apud Pezium c. l. pag. 83.

Hanc epiſtolam ſequuntur in codice Ebneriano fol. 52 b uaria Gerberti additamenta non dum edita, quae capita ſuperiora illuſtrant, additis figuris. Fol. 55. b. ad Cap. 21 ſeq. Fol. 56 b. ad Cap. 15.

Definit codex in repetitione capitis 34, ad putei uel foſſae altitudinem metiendam, cuius concluſio quidem deeſt. Sed quia ſuperflua, codex per ſe non mancus eſt.

III. Leibnitius ineditas non nullas Gerberti epiſtolas habuit typiſque cum eruditis communicare uoluit. Latent

eae

eae cum aliis inter Leibnitiana Bibliothecae regiae, quae Hanouerae eſt.

Cel. Kaeſtnerus, Academiae Goettingenſis immortale decus, in libro: *Geometriſche Abhandlungen* &c. Goett. 1790. 8. fig. Num. I exhibuit Notitiam de *Gerberti* Geometria, a P. *Bernardo Pezio* edita. Rigide librum examinat, ut et pag. 13 Gerberti epiſtolam ad Adelboldum.

Pag. 168 *nota *** lin ult. add.* In calce mei Corani legitur lineis nouem ſubſcriptio arabica, quam ita uertit amiciſſimus Dom. *Olaus Gerhardus Tychſen*: *Iam incidit finis* (deſcriptionis) *ex archetypo huius codicis Alcorani per manum mancipii debilis Abdal Chaſch, ſtrenui debitoris Dei, ex uoluntate Haraku e regione praefecturae cuſtoditae anno ſex et ſexaginta et* 900. Scriptus igitur elegantiſſimus hicce Coranus anno Hegirae 966, Chriſti 1558.

Pag. 184 *poſt lin.* 4 *add.* Vid. quae ſupra in hiſce Addendis pag. 276 ſeq. attuli de rariſſima Geographia *Franciſci Berlinghieri*, Florentiae apud eundem *Nicolaum di Lorenzo dellamagna* ſ. *Todeſcho* impreſſa.

Pag. 191 *lin.* 5 *leg.* Tabulae geographicae XXVII aeri inciſae, ad editionem Bononienſem Geographiae lat. Ptolemaei pertinentes, cui falſus annus impreſſionis 1462 praefixus eſt, loco 1482. Vid. *Georgii Martini Raidelii* commentatio litteraria de Cl. Ptolemaei Geographia, pag. 40. Contuli iſtas tabulas cum tabulis aeneis editionum A. 1478, et 1508.

Pag. 201, lin. antepenult. *add.* cum fig. ſ. *Hiſtorie von Caſpar Schlicken:* In praefationa ita ſcribit translator Nic. von Wyle: *Es begab ſich zwiſchen Herrn Caſper Schlicken keiſerlichen Cantzeler vnd einer edelen burgerin do*

ſelbs

ſelbs zu Sems ein wunderſam bulſchaſſt, dy darnach vber etliche ior der hochgelehrt poet Eneas Silvius do zu mal keiſerlicher Secretari, vñ zu diſen Zeiten vnſer babſt Pius genant zierlich zu latein tet beſchreiben, doch mit verkerung der namen ſolicher perſonen die in das argument gezogen werdent vmb das dye nit komen in bekantniſs der leut. Dieſelben lateiniſch ſchreibung dy ich itzt in diſs teutſch hob gebracht, &c.

Pag. 203 lin. 24 *add.* Forſan a. 1470 typis exſcriptus fuit iſte liber. Vid. *Auszug der neueſten Geſchichte der Gelehrten aufs Jahr* 1749. Erlang, 1749. 4. pag. 264.

Pag. 222 lin. 24. *add.* In ultimo, quod tabulas praecedit, folio ita legitur octo lineis:

Explicit Planiſphaerium Ptholomaei recognitum diligentiſſime a Marco Beneuentano Monacho Caeleſtinorum quod antea in multis etiam antiquis exemplaribus latinis comptiſſimum reperiebantur. Nec non Claudii Ptholomaei a plurimis uiris utriuſque linguae doctiſſ. emendatum cum multis additionibus Romae Nouiter impreſſum per Bernardinum Venetum de Vitalibus. Expenſis Euangeliſta Toſino Brixiano Bibliopola. Imperante Iulio. II. Pont. Max. Anno. III. Pontificatus ſui. Die, VIII. Septembr. M. D. VII.

Iulii Papae ſecundi Breue, ſ. Priuilegium bibliopolae Euangeliſtae Toſino conceſſum, legitur in dorſo huius ultimi folii, datumque eſt *Romae apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris. Die. XXVIII Iulii. M. D. VI. Pontificatus noſtri Anno Tertio.*

Tabulae antiquae XXVII eaedem ſunt, quae in prima edit. romana 1478. Inter ſeptem tabulas nouas ſ. moder-

nas

nas tabula Terrae ſanctae exacte expreſſa eſt ex editione Vlmenſi.

Pag. 317 lin. 8 *add.* Ex hac numorum medii aeui collectione b. Ioh. Dauid Koeler Numiſma *Iacobi Grandis de Carraria. I. Pataüii. D. An. MCCCVIII.* (Revers) *Obiit Ann. Do.* MCCCXXIIII, publici iuris fecit *Ex Numophylacio F. F. Hier. Guil. et Ioh. Caroli Ebner ab Eſchenbach. MDCCVII.* expoſita ſimul ſucceſſione Carrariorum in Dominatu Patauino; Altdorfii Noric. 1717. 4. fig.

Pag. 320 lin. ult. *add.* Talem Globum caeleſtem arabicum cum cufica inſcriptione poſſidet in Muſeo ſuo Velitris Eminentiſſ. Cardinalis *Borgia.* Inſcriptionem refert cel. Abbas *Simon Aſſemani* *) in ſuo *Muſeo cufico Naniano illuſtrato*, pag. 118, P. II. (Padova, 1788. fol. min. fig.) Globus iſte iuſſu Aiubitae *Malec el Kamal*, ductu *Kaiſari*, anno Hegirae, 622 (C. 1225) uerbis expreſſo, elaboratus eſt, quem mox aeri inciſum illuſtrabit R. P. *Toaldo*, Profeſſor matheſeos Patauinus.

Pag. 337 *lin* 20 *et ſeq. deleantur uerba:* Sunt Tabulae &c. et *legatur ita:* Tabulae XXXII ligneae ex editione Vlmenſi 1486, quia ſuperfluae erant, mihi gratiſſimo dono data fuere. Tabulae uero uiginti ſex, rude aeri inciſae, ſunt ex editione Bononienſi ſub falſo anno M. CCCC. LXII. qui eſt forſan 1482 (ut Raidelius putat) aut 1491, (uti Clariſſ. Breitkopfius arbitratur) impreſſa, ita ut typotheta ponere uoluiſſet in primo caſu M. CCCC.

*) *Conf.* Eiuſdem *Saggio ſull' origine, culto, letteratura e coſtumi degl' Arabi avanti il pſeudoprofeta Maometto.* Padova, 1787. 8. et *Göttingiſche gel. Anzeigen*, 1788, pag. 2064.

CCCC. LXXXII; in altero uero M. CCCC. LXLI. Exemplar Lipſienſe *) habet Tabulas XXVII integras.

Ordo XXVI tabularum Biblioth. Ebnerianae ſequens eſt, prout compactae ſunt a ueteri bibliopego:

Planiſphaerium. **)

In hac tabula, ſtilo ualde rudi (ut et reliquae) aeri inciſa, uentorum imagines, ſ. capita quaſi ex antrorum oſtiis oblongis proſpicientes repraeſentantur, et quidem catagrapha ſunt ſiue obliqua, (*en profil*) hocce ordine et ſitu:

CIRCIVS SEPTENTRIO AQVILO

CAVVRVS ZEPHIRVS AFRICVS EVRONOTVS

VVLTVRNVS SVBSOLANVS EVRVS AVSTER

RNOTVS ANSTE

*) Sub calcem legitur: *Hic finit Coſmographia Ptolemaei, impreſſa opera Dominici de Lapis, ciuis Bononienſis, Anno M. CCCC. LXII. menſe Iunii XXIII. Bononie.*

**) E Planiſphaerii delineationibus exempli Bibliothecae Acad. Lipſ. Paullinae (a Raidelio pag. 39 deſcripti) quas humanitati Dom. Iohannis Gottlobii Immanuelis Breitkopfii, celeberrimi Typographi Lipſienſis, debeo, certus factus ſum, tabulas Ebnerianas eaſdem eſſe.

Litterae in tabulis craſſiores et maiores ſunt, quam in nitidis editionis Romanae 1478.

Sequitur Europae tabula prima, quae cum Romana a. 1478 conuenit.

·TABVLA· Z

·TABVLA· ·TERCIA·

·QVARTA· ·TABVLA·

·TABVLA· QVINTA·

Tabula ſexta.

·TABVLA· ·SETE·

8 (hic numerus intra mappam conſpicitur)

·TABVLA· ·9·

·TABVLA· ·11· (loco 14) Eſt Libyae tabula quarta et ultima.

·TABVLA· ·11· Libyae tab. 1.

TABVLA 12 — — 2.

TABVLA ·13 — — 3.

Tabula decima et ultima Europae a bibliopego huc locata.

Deficit prima Aſiae Tabula.

·TABVLA· 16 (eſt Tabula ſecunda Aſiae)

— — ·17·

— — ·18·

— — ·19·

— — ·20·

— — ·21·

— — ·22·

— — ·23·

— — ·24·

— — ·25·

— — ·26·

ad hanc Partem III.

Ad Pag. 29. Prima fundamenta Academicae Bibliothecae iecit Bibliotheca M. *Georgii Sigelli*, Profeſſoris Theologiae, qui A. 1598 manu ſcripta ſua et maximam Bibliothecae ſuae partem Academiae teſtamento legauit.

Ad pag. 97, lin. 5. Schwarzius ſibi iſtum codicem Epiſtolarum *Petri de Vineis* comparauerat e Bibliotheca Dom. *Raymundi de Krafft*, Senatoris Vlmenſis. Vid. *I. G. Schelhornii* Amoen. litter. T. III, pag. 81.

Pag. 189, lin. 18 *add.* Galen. de uſu part. L. VI, c. 17. de facult. nat. L. III, c. 15. Conf. Ill. v. Haller de partium corporis hum. fabrica et functionibus; edit. ſecunda, T. I. Bernae et Lauſannae, 1778. 8. pag. 415, 452, 453.

Ibid. lin. 19. *add.* Mich. Seruetus *) minorem circuitum ſanguinis adcurate deſcripſit in *Chriſtianiſmi Reſtitutione*, pag. 169-172 quem locum hic ex ipſo textu impreſſo adcuratius exhibeo, quam ab aliis factum eſt.

Pag. 169. *Vt uero totam animae et ſpiritus rationem habeas, lector, diuinam hic philoſophiam adiungam, quam facile intelliges, ſi in anatome fueris exercitatus. Dicitur in nobis ex trium ſuperiorum elementorum ſubſtantia eſſe ſpiritus triplex, naturalis, uitalis et animalis. Tres ſpiritus uocat Aphrodiſaeus. Vere non ſunt tres, ſed demum ſpiritus diſtincti. Vitalis eſt ſpiritus, qui per anaſtomoſes ab arteriis communicatur uenis, in quibus dicitur naturalis.*

*) Inuentor ex dodrante. Reſidua quarta pars *Haruейo* eſt tribuenda. *Guil. Hunter* two Introductory Lectures &c. Lond. 1784. 4mai. *But providence*, inquit, *meant to reſerve this honour to* Harvey, *and would not* let men ſee *what was before them*, nor underſtand what they read.

lis. Primus ergo eſt ſanguis, cuius ſedes eſt in hepate, et corporis uenis. Secundus eſt ſpiritus uitalis, cuius ſedes eſt in corde, et corporis arteriis. Tertius eſt ſpiritus animalis, quaſi lucis radius, cuius ſedes eſt in cerebro, et corporis neruis. In his omnibus eſt unius ſpiritus et lucis Dei energia. Quod a corde communicetur hepati ſpiritus ille naturalis, docet hominis formatio ab utero. Nam arteria mittitur iuncta uenae per ipſius foetus umbilicum, itidemque in nobis poſtea ſemper iunguntur arteria et uena. In cor eſt prius, quam in hepar, a Deo inſpirata Adae anima, et ab eo hepati communicata. Per inſpirationem in os et nares eſt uere inducta anima: inſpiratio autem ad cor tendit. Cor eſt primum uiuens, fons caloris, in medio corpore. Ab hepate ſumit liquorem uitae, quaſi materiam, et eum uice uerſa uiuificat: Sicut aquae liquor ſuperioribus elementis materiam ſuppeditat, et ab eis iuncta luce ad uegetandum uiuificatur. Ex hepatis ſanguine eſt animae materia, per elaborationem mirabilem, (p. 170) *quam nunc audies. Hinc dicitur anima eſſe in ſanguine, et anima ipſa eſt ſanguis, ſiue ſanguineus ſpiritus. Non dicitur anima principaliter eſſe in parietibus cordis, aut in corpore ipſo cerebri, aut hepatis, ſed in ſanguine, ut docet ipſe Deus, Gen.* 9. *Leu.* 17. *et Deut.* 12.

Ad quam rem eſt prius intelligenda ſubſtantialis generatio ipſius uitalis ſpiritus, qui ex aere inſpirato, et ſubtiliſſimo ſanguine componitur, et nutritur. Vitalis ſpiritus in ſiniſtro cordis uentriculo ſuam originem habet, iuuantibus maxime pulmonibus ad ipſius generationem. Eſt ſpiritus tenuis, caloris ui elaboratus, flauo colore, ignea potentia, ut ſit quaſi ex puriori ſanguine lucidus uapor, ſubſtantiam in ſe continens aquae, aeris et ignis. Generatur ex facta in pulmonibus mixtione inſpirati aeris cum

elaborato ſubtili ſanguine, quem dexter uentriculus cordis ſiniſtro communicat. Fit autem communicatio haec non per parietem cordis medium, ut uulgo creditur, ſed magno artificio a dextro cordis uentriculo, longo per pulmones ductu, agitatur ſanguis ſubtilis: a pulmonibus praeparatur, flauus efficitur: et a uena arterioſa in arteriam uenoſam transfunditur. Deinde in ipſa arteria uenoſa inſpirato aeri miſcetur, exſpiratione a fuligine repurgatur. Atque ita tandem a ſiniſtro cordis uentriculo totum mixtum per diaſtolem attrahitur, apta ſuppellex, ut fiat ſpiritus uitalis.

Quod ita per pulmones fiat communicatio et praeparatio, docet coniunctio uaria, et communicatio uenae arterioſae cum arteria uenoſa in pulmonibus. Confirmat hoc magnitudo inſignis uenae arterioſae, quae nec talis, nec tanta facta eſſet, nec tantam a corde ipſo uim puriſſimi ſanguinis in pulmones emitteret, ob ſolum eorum nutrimentum, nec cor pulmonibus hac ratione ſeruiret: cum praeſertim antea in embryone ſolerent pulmones ipſi aliunde nutriri, ob membranulas illas, ſeu (p. 171) *ualuulas cordis, uſque ad horam natiuitatis nondum apertas, ut docet Galenus. Ergo ad alium uſum effunditur ſanguis a corde in pulmones hora ipſa natiuitatis, et tam copioſus. Item a pulmonibus ad cor non ſimplex aër, ſed mixtus ſanguine mittitur per arteriam uenoſam: ergo in pulmonibus fit mixtio. Flauus ille color a pulmonibus datur ſanguini ſpirituoſo, non a corde. In ſiniſtro cordis uentriculo non eſt locus capax tantae, et tam copioſae mixtionis, nec ad flauum elaboratio illa ſufficiens. Demum paries ille medius, cum ſit uaſorum et facultatum expers, non eſt aptus ad communicationem et elaborationem illam, licet aliquid reſudare poſſit. Eodem artificio, quo in hepate fit transfuſio a uena porta ad uenam cauam propter ſanguinem, fit etiam in pulmone transfuſio a uena arterioſa*

terioſa

terioſa ad arteriam uenoſam propter ſpiritum. Si quis haec conferat cum iis, quae ſcribit Galenus lib. 6. et 7. de uſu partium, ueritatem penitus intelliget, ab ipſo Galeno non animaduerſam.

Ille itaque ſpiritus uitalis a ſiniſtro cordis uentriculo, in arterias totius corporis deinde transfunditur, ita ut qui tenuior eſt, ſuperiora petat, ubi magis adhuc elaboratur, praecipue in plexu retiformi, ſub baſi cerebri ſito, in quo ex uitali fieri incipit animalis, ad propriam rationalis animae ſedem accedens. Iterum ille fortius mentis ignea ui tenuatur, elaboratur, et perficitur in tenuiſſimis uaſis, ſeu capillaribus arteriis, quae in plexibus choroidibus ſitae ſunt, et ipſiſſimam mentem continent. Hi plexus intima omnia cerebri penetrant, et ipſos cerebri uentriculos interne ſuccingunt, uaſa illa ſecum complicata et contexta ſeruantes, usque ad neruorum origines, ut in eos ſentiendi et mouendi facultas inducatur. Vaſa illa miraculo magno tenuiſſime contexta, tametſi arteriae dicantur, ſunt tamen fines arteriarum, (p. 172) *tendentes ad originem neruorum, miniſterio meningum. Eſt nouum quoddam genus uaſorum. Nam ſicut in transfuſione a uenis in arterias, eſt in pulmone nouum genus uaſorum, ex uena et arteria: ita in transfuſione ab arteriis in neruos, eſt nouum quoddam genus uaſorum, ex arteriae tunica in meninge: cum praeſertim meninges ipſae ſuas in neruis tunicas ſeruent. Senſus neruorum non eſt in molli illa eorum materia, ſicut in cerebro. Nerui omnes in membranarum filamenta deſinunt, exquiſitiſſimum ſenſum habentia, ad quae ob id ſemper ſpiritus mittitur. Ab illis itaque meningum ſeu choroidum uaſculis, uelut a fonte, lucidus animalis ſpiritus, ueluti radius per neruos effunditur in oculos, et alia ſenſoria organa. Via eadem,*

uice uerſa, aduenientes extrinſecus ſenſatarum rerum lucidae imagines, ad fontem eundem mittuntur, quaſi per lucidum medium intro penetrantes.

In aliis quoque operis ſui locis acutiſſime tangit anatomica *) et phyſiologica uaria, u. c. pag. 172 agit de cerebro, pag. 179 et 250 ſeq. de generatione, et nutritione, p. 177 de ſono; p. 121 ſeq. et 201 de luce coloribuſque pag. 256 de plantarum natura, &c. ut taceam multa alia in hocce libro utilia, quem Caluini dogmatica rabies eruditis eripuit.

Pag. 189, lin. 23. *add.* Liber *Franciſci de la Reyna* ſub iſto titulo excuſus eſt: *Herrador y albeitar* (ſ. de re ueterinaria.) *En Burgos*, 1564. Recuſ. 1603. Compluti 1623, et 1647. omnes in forma quarta. Poſtea mulieri hiſpanae *Oliuae Sabuga de* Nantes Barrera circuitum ſanguinis inuentum adſcribebat *Solano* lap. lydio, p. 160. Liber eius inſcribitur: Dicta breuia circa naturam hominis; uera philoſophia de natura mixtorum hominis, et mundi, antiquis occulta. Edidit *Conocimiento de ſi miſmo en el que ſi dan aviſos los quales entenderá ſu naturaleça y ſobre las cauſas naturales porque vive y porque muere*, En Madrid, 1588. 4. Recuſ. ſub tit. *Nueva filoſofia del hombre;* En Barcelona, 1622. 8. En Madrid, 1728. 4. Quo libro ſtatuit, hominem eſſe inuerſam arborem, ſuccum neruorum totum corpus alere. Vid. Ill. Halleri Biblioth. anatom. T. I, pag. 265.

Con-

*) Valde erat in anatome corp. hum. exercitatus, Vid. ſupra A. 1539. pag. 259.

Conſpectus horum trium Voluminum.

PARS I.

I. BIBLIOTHECA REIPVBLICAE NORIMBERGENSIS in monaſterio Praedicatorum. pag. 3

A. *Bibliotheca uetus.*

I. Res notabiliores.

In primo Ambulacro. 5

In ſecundo Ambulacro duplici. 6

Inſtrumenta Regiomontani. 9

Curioſa in Seriniis adſeruata. 10

In tertio Ambulacro. ibid.

In quarto Ambulacro duplici. 12

II. Codices manuſcripti.

Hebraici. 14

Syriaci. 28

Arabici. ibid.

Perſici. 31

Turcici. 32

Armenici. 33

Liber Sinicus. ibid.

Graeci. 34

Latini. 56

Germanici. 256

III. Libri Saeculo XV impreſſi. 257

Biblia ſacra germanica Saec. XV. 341

latina. Saec. XV. 360

Alia praecipua Biblia latina Saeculi XVI et XVII. 369

Biblia e uerſione D. Martini Lutheri. 370
Alii libri rari. 371

B. *Bibliotheca Solgeriana.* 374
Codices manuſcripti. 375
Libri rariſſimi. 416

C. *Repoſitorium ſ. Scrinium Imhofianum.* 427

D. *Repoſitorium Zeidlerianum.* 428

E. *Repoſitorium Autographorum Lutheri.* *ibid.*

Addenda. 429

Tabulae VIII aeneae.

Tab. 1. I. Specimen Euangeliſtarii graeci; ad pag. 34.
II. Ex Codice IV Euangeliornm lat. ad pag. 65.

Tab. 2. I. Chirographum Card. Beſſarionis; ad pag. 47.
II. Iohannis Regiomontani; ad pag. 112.
III. Iohannis Blanchini; ad pag. 112.
IV. Iacobi de Spira; ad pag. 170.

Tab. 3. Figurae XXIII mathem. ex epiſtolis autographis Ioh. Regiomontani; ad pag. 88 et ſeq.

Tab. 4. Schedula membranacea Saec. XIV aut XV, antea inepte Cl. Ptolemaeo adſcripta; ad pag. 210.

Tab. 5. I. E fragmento epiſtolae Thomae Müntzeri; ad pag. 212.
II. Ex Vlrici ab Hutten epiſtolio; ad pag. 215.

Tab. 6. I. E libro autographo Conradi Celtis; ad pag. 73.
II. E Codice Solgeriano Autographorum Lutheri; ad pag. 397.

Tab. 7.

Tab. 7. Typi Friderici Creuſner circa A. 1470 et 1476.
Typi Iohannis Senſenſchmid, A. 1472.
Typi Antonii Koburger A. 1472 et 1483.
Inſcriptio arabica litteris cuficis, in dorſo Aſtrolabii, quod poſſedit Ioh. Regiomontanus; ad pag. 429.
Chirographum Hugonis Grotii; ad pag. 427.

Tab. 8. Subſcriptio Comeſtorii uitiorum Franciſci de Retza. Norimb. 1470. fol. ad pag. 316.

PARS II.

II. BIBLIOTHECA DILHERRIANA, in aedibus parochialibus Sebaldinis.
Manuſcripta. pag. 3
Liber ſinicus. 15
Numophylacium. 17

III. BIBLIOTHECA IN SACRARIO TEMPLI XENODOCHIANI. 37
Manuſcripta. 38
Libri rariores. 39

IV. BIBLIOTHECA FENIZERIANA; in aedibus parochialibus Laurentinis. 43
Libri praecipui. 44
Manuſcripta. 53

V. BIBLIOTHECA EBNERIANA; in aedibus Imhofianis. 61
A. *Bibliotheca.*
Codices manuſcripti lat. 62
Nou. Teſt. graecum. 100
arab. perſ. atque turc. 168

Libri

Libri impreſſi Saeculo XV. 174
Saec. XVI. 219

B. *Muſeum.*

I. Tabulae pictae. 308
II. Supellex antiquaria. 313
Addenda ad Partem I. 317
ad Partem II. 329

Tabulae XIV aeneae.

Tab. I. repraeſentat integumentum argenteum Noui Teſt. gr. cum effigie eburnea Saluatoris.

Tab. 2 — 13. exhibent ſplendidiſſimas picturas huius Codicis Ebneriani N. T. graeci, pag. 100 ſeq. deſcripti.

Tab. 14 continet imagines ſuper uitro ſpiſſo, pictae auro aliquo uitro ſubtiliore obductae, ex Supellectili antiquaria Ebneriana.

PARS III.

VI. BIBLIOTHECA MARPERGERIANA, in aedibus Marchdrenkerianis. pag. 2

VII. MVSEVM et BIBLIOTHECA ACADEMIAE PICTORVM, in monaſterio S. Catherinae.

I. Ectypa Statuarum &c. 7
II. Tabulae pictae. 8
III. Dactyliotheca. ibid.
IV. Libri graphici. 9

VIII. BIBLIOTHECA CAPITVLI AEGIDIANI. 13

IX. BIBLIOTHECA WELSERIANA; in Gymnaſio Aegidiano. 19

X. BIBLIOTHECA ita dictorum CONVERSORVM. 23

Biblio-

Bibliothecae Vniuerſitatis Altdorfinae.

XI. BIBLIOTHECA VETVS ACADEMICA. 29

Codices manuſcripti.

Hebraici 33

Syriaca IV Euangelia. 38

Aethiop. 44

Arabici. ibid.

Graeci. 45

Latini. 57

Germanici. 124

Libri impreſſi rariores.

Calendarium ſinicum. 127

Libri Saeculo XV impreſſi. 129

Alii recentiores. 136

XII. BIBLIOTHECA STOEBERLINIANA; in Auditorio philoſophico. 141

XIII. BIBLIOTHECA TREWIANA. 149

A. *Bibliotheca.*

I. Codices manuſcripti. 150

Epiſtolae. 165

II. Libri impreſſi.

Opus ſinicum hiſtoriae naturalis. 193

Libri Saec. XV excuſi. 225

Libri praecipui et rariores; ab A. 1501 *uſque ad A.* 1550. 238

B. *Muſeum.* 270

XIV. BIBLIOTHECA ALVMNEI. 273

Addenda. 275

Tabulae

Tabulae II aeneae.

Tab. 1. Specimen codicis IV Euangelior. Syr. Biblioth. Vniuerſ. Altdorfinae. Ioh. I, 1. 2. 3. ad pag. 41.

Tab. 2. I. Chirographum Huldrici Zuinglii; ad pag. 166.
II. Chirographum Phil. Melanchthonis; ad pag. 168.
III. Manus Michaelis Noſtradami; ad Partem II, pag. 164.

INDEX

Librorum manuſcriptorum rerumque notabilium.

A.

Abenefrae commentarii. P. I, pag. 27.
Abu Dſchafar at-Tabari hiſt. uniuerſ. turcice. I, 32. II, 171.
Aetius Amidenus. III, 49.
Alanus. II, 143.
Albategni. I, 249.
Albeidhawi. III, 44.
Albertus Magnus. III, 125. 157. 163.
Alberti Salom. III, 115.
Alblcius. III, 163.
Alchemica. I, 414. II, 53 ſeq. III, 155. 156.
Alfragan. I, 249.
S. Ambroſii vita. III, 94.
Apollonii Pergaei Conica. I, 45.
Arator Subdiaconus. II, 158.
Aſtrolabium arabicum litteris cuficis Saec. XII. I, 10, 429. II, 317.

B.

Beda Venerab. II, 142.
Beniamin Tudelenſis. III, 191.
Biblia aurea Rampigolli. I, 253.
Biblia belgica. I, 375.
Biblia germ. I, 256. 377. 370.
Biblia hebr. I, 14 ſeq. II, 77. 79.
Biblia lat. I, 223 ſeq. 253. 379. 394. 412. II, 63. 73. 94. 145.
III, 57. 58.
Vid. Teſt. uet. et nouum.
Bianchini Ioh. epp. I, 78.
Boerhaave Herm. III, 187. 188.
Boëtius. I, 70. II, 143. III, 77. 93.

de

de Boſco Ioh. III, 160.
Breuiarium germ. I, 399. 416.
Breuiarium lat. I, 395. II, 12.
Breuiar. lat. gall. I, 395. 412.

C.

Cabaſilas Nic. I, 48.
Calendarium lat. II, 13. ſinicum. III, 127 ſeq.
Camerarius Phil. II, 71.
Candidus Petr. III, 164.
de Caſalis Iac. I, 404.
de Caſtellione Gualter. III, 101 ſeq.
Cedreni ſynopſis hiſtor. I, 50.
Celtes Conr. I, 72. 214.
Cicero. II, 95. 145. 158. III, 77. 108.
Claudianus. II, 157. III, 85.
Cleomedes de contemplat. orbium caeleſt. I, 51.
de Conchiaco Guido, II, 148.
Concilii Conſtantienſ. Sermones. I, 385.
Confeſſio Auguſtana. II, 159.
Conſtantinus Africanus. III, 86.
Conſtitutiones Ordinis aurei Velleris. II, 131.
Contardi Diſput. cum Iudaeis. I, 248.
Contractus iudaicus. II, 99.
Coranus arab. I, 28 ſeq. 416. II, 168 ſeq. 173. III, 44.
Crux ſtationalis aenea. II, 313.

D.

Decreta Regum Hung. II, 334.
Delineationes e uet. et nouo Teſt. Saec. XIV. I, 56.
Dionyſ. Areopagita. I, 235. 236. 402.
Dolenſis ſ. de Villa dei, Alexandri Grammatices Pars II. II, 149.
Dſchihan name ſ. Geograph. turc. impreſſa. I, 391. III, 129.
Dürer Alb. I, 401.

E.

Eginhardus. II, 150.
Eimmart Ge. Cph. III, 118.

Epiſto-

Epiſtolae autographae uariorum I, 209 ſeq. III, 119 ſeq. 165 ſeq.
Liber Eſther hebr. II, 99. III, 33.
Euangelia germ. I, 256.
Euangelior. lat. codex Saec. X, I, 65 ſeq. 375. 376.
Euangelia ſyriaca. III, 38.
Euangeliſtarium gr. Saec. XII. I, 34 ſeq.
Eucides. I, 249. II, 97.
Euſebius. I, 241. II, 95. III, 56.

F.

Ferahi Hadſchi Muhammed. II, 170.
Formbacenſes traditiones. III, 96.

G.

Gaienus. II, 154.
Gaſparinus. II, 156.
Gaza Theodor. I, 55.
Gelii Noctes Atticae. I, 387.
Gerberti Geometria. II, 161. III, 292.
Germain Ioh. II, 142.
Globus terreſtris Ioh. Schoeneri. I, 5.
Godofredi Viterb. Pantheon. I, 242.
Grammat. ital. et germ. Saec. XV. II, 74.
Grapheus Beneuenutus. II, 148.
Gregorii M. epp. I, 240.
Guſtaui Adolphi epiſtola ſucc. I, 209. proelia, II, 92.

H.

Haimon presb. II, 91.
Heiſter Laurent. III, 187. 188.
de S. Henrici geſtis et miraculis. I, 244.
Heraldica. II, 62. 67. 69.
Herbarius. III, 153.
Hieronymianus Ioh. Andreae. I, 243.
Hieronymus. I, 237. II, 92.
Hippocratis aphoriſmi gr. III, 50.
Hippocrates lat. II, 93. 163.

Homeri Batrachom. graece II, 13. lat. III, 109.
Homiliae Patrum graecor. I, 54.
Honorii presb. imago mundi, II, 140.
Horatius. III, 77 ſeq. 108 ſeq.
Hugonis de ſ. Caro correct. bibl. I, 233.
Huſs Ioh. Poſtilla bohem. I, 396.
de Hutten Vlr. epiſtola. I, 215.

I.

S. Ignatii epp. lat. I, 234.
Indulgentiarum litterae Iulii II Papae. I, 411.
Inſtitut. Iuris Iuſtin. I, 405. II, 94.
Inſtrumenta mathematica. I, 7 ſeq. Vid. Regiomontanus.
Iohannitius. II, 92.
Iuliani Practica. III, 161.
Iungermannus Ludou. III, 115.
Iuuenalis. II, 147. III, 84.
Iuuenci Hiſt. euangelica. I, 402.

K.

Karach Sam. epiſtola, II, 150 ſeq.
Koua Sinenſium. III, 127.

L.

Lactantius. I, 69. 236.
Landrechtbuch. II, 74. bauar. 91.
Laſcaris Conſtantin. de Synodo florent. I, 55.
Lauredani Leonardi Mandatum. II, 138.
Leuitae R. Eliae Maſoreth hammaſoreth. I, 25.
Leys Franc. Iac. Lexicon hiſp. et gall. III, 141 ſeq.
Liber *Senſatus* dictus. I, 72.
Libri chorales. I, 251.
Lucanus. II, 144, 145.
Lucerna gloriae; arab. I, 29.
Lucian. de hiſt. ſcribenda. I, 54.
Lullus Raim. II, 95.

Lutheri

Lutheri poculum uitreum. I, 7. mitrula. 10. Colloquia 216. autographa. 396. Conciones, 398.
Lyra Nic. I, 232.

M.

Machfor. I, 20.
Macrobius. II, 95.
Mamotrecti Dictionar. Vocabulor. bibl. I, 242.
Mandauilla Ioh. II, 68.
Martyrologium Romanum. III, 62 ſeq.
Mathnawi Scherif. I, 31.
Maurus Raban. II, 94.
Meiſterlini chronicon Norimb. I, 385.
Melanchthon Phil. I, 73. 392 III, 186.
R. Moſis Majemonidis Jad chaſaka. II, 3 ſeq. 90.
Hadſchi Muhammed. Vid. *Ferabi.*
Müntzeri Th. epiſtola. I, 211.
Muſſelii Nic. liber precum. II, 166.
Myrepſi Nic. Antidotarius. III, 92.
Myſtica. I, 208.

N.

Nicomachi Geraſeni Arithmet. I, 52.
Nideri Ioh. ſcripta. I, 241.
Norica. I, 381 ſeq. 408 II, 7.
Noſtradamus. II, 163. 164.
Nouellae Iuſtiniani Imp. II, 94.
Numiſmatica. I, 73. II, 69.
Numophylacia. I, 12. II. 17 ſeq. 315.

O.

Opus hiſt. naturalis ſinicum. III, 193 ſeq.
Oribaſius III, 49.
Oroſius III, 58.
Ouidius de arte amandi. I, 71. II, 155. III, 125. Metamorph. II, 96. 147. Triſtium libri. 145.

P.

Palladius breuiatus. II, 140. III, 154.
Pappi Alexandr. fragm. I, 48.

Pediaſimus Ioh. I, 49.
Perſius, cum ſcholiis. II, 138, 143.
Philaretus. Vid. *Theophilus*.
Pictura uetus chriſtiana. II, 316.
Pirckheimeri Iudicium de Luthero et Eccio. I, 213.
Platearius. III, 153.
Pletho Gemiſtus. II, 9. III, 291.
Polo Marc. I, 391.
Praetorius Ioh. III, 116.
Prophetae gr. I, 377.
Prudentius. II, 131 ſeq.
Pſalter. arab. ſyr. impreſſ. I, 379.
Pſalter. gall. I, 394.
Pſalter. germ. impreſſ. I, 412.
Pſalterium. gr. Saec. XIII. I, 416.
Pſalter. lat. I, 394. III, 13.
Ptolemaei Cl. Tetrabiblon. gr. I, 46. Harmonicon Libri III, gr. 52. Geograph. lat. 250. tractatus uarii. 407. II, 81. 322, 323.
Pugillares Ioh. Frid. Elect. Sax. I, 219.

Q.

Quadrupedium diſpoſitio, characteribus ſinicis. III, 213 ſeq.
Quinctilianus. II, 150.

R.

Raſchi (minus recte Iarchi dicitur) III, 36.
Razes. III, 157.
Reformatio Nor. III, 125.
Regiomontani (Ioh. Müller ſiue) Inſtrumenta mathematica. I, 9. Codices. 45 ſeq. epiſtolae 74 ſeq.
Religionis chriſt. origo et fundam MS. II, 329.
La Religion de l'homme &c. III, 286.
Reſchith chochma. I, 26.
Reuchlini Ioh. Gramm. ebr. I, 407.
Riccobaldus Ferrar. III, 60.
Riolanus Ioh. III, 189. 190.
Rituale Eccleſ. Rom. I, 402.
Rufi Sexti Breuiar. III, 61.

S.

Sachs Hans. I, 387.
Saalberti Ioh. Philoſ. nominalium. I, 205.
de Saliceto Guil. III, 150.
a Sandrart Suſ. Mariae delineationes. I, 12.
Schedel Hartmanni Liber Cronicarum. I, 254. 257.
Schoeneri Ioh. Globus terreſtris. I, 5.
Schoyffer Petr. I, 438.
Seneca. II, 141.
Senecae epp. ſpuriae ad Paullum. I, 255.
Serenus de cylindri ſect. I. 45.
Seuerus Sulpitius. III, 95.
Seus ſ. Sews Henr. I, 247. II, 150.
Sextus Empiricus. I, 53.
Sinica. I, 23. II, 15 ſeq. III, 127. 193 ſeq.
Spengleri Laz. epp. I, 217.
Stapulenſis Iac. I, 398.
Summa Piſana. I, 243.
Syluii Aeneae epp. I, 242. III, 114.

T.

Tabulae ceratae. I, 219. III, 126.
Tabulae ligneae biblicae. III, 227.
Terentius. II, 135 ſeq. III, 75.
Nou. Teſt. gr. Saec. XII. II, 100 ſeq. gr. et lat. Complut. I, 379.
Nou. Teſt. lat. I, 229 ſeq.
Theonis commentar. in Ptol. Almageſt. I, 47 ſeq.
Theophilus, ſ. Philaretus. II, 93. III, 50 ſeq.
de Theramo Iac. II, 74.
Thomaſii Veneti conſil. II, 154.
Trew Abdias. III, 118.
Trew Cph. Iac. III, 191.

V.

Valerius Maximus. I, 385.
M. Valerii Maximi bucolica. III, 112 ſeq.
Vegius Maphaeus. III, 164.

de

de Villa noua Arnald. II, 159.
de Vineis Petri epp. III, 97 ſeq.
Virgilius. II, 69. 142.
de Voragine Iac. I, 247.

W.

Wallenſtein. I, 405.
Wellhameri epp. I, 386.
Wilhelmi Magiſtri Philoſophia. II, 162.
Windeck Eberh. II, 65.

X.

Xenophon. III, 45 ſeq.

ERRA-

E R R A T A.

In Parte I.

Pag. 77 lin. ult. l. 1777. 4.
— 255 lin. 13. l. Deſcriptas.
— 265 lin. 17. (Tertia harum *&c.*
— 327 del. linea 24 tota *Alberti de Eyb* &c.
— 429 lin. 9. l. *Hae ſcribent.*

In Parte II.

Pag. 61 lin. 10. l. eueniret.
— 49 lin. ult. l. in quarta forma.
— 107 lin. 8. l. ſupra pag. 102.
— 110 lin. 10. leg. Τελωνων.
— 113 lin. 7. l. uoce.
— 114 lin. 13. l. Apocryphus. Ibid. lin. antepenult. l. in Codice MSS. 61. MSS. theol. graec.
Ibid. lin. penult. l. apud Lambec. Lib. II, cap. VII, p. 571.
— 164 lin. 3. l. in Tabula 2.
— 140 lin. 3. l. Chronologia. lin. 24. l. g. Fol. 73.
— 161 lin. 3. leg. Saeculi XII. Lin. 4 deleantur uerba: *In fine mancus.*
— 204 lin. penult. l. Kaprinai.
— 222 lin. 2. l. opere haec. lin. 17. l. Marco Beneuentano.
— 223 poſt lin. 6. ponatur Annus 1511.
— 240 lin. ult. l. 1541. d. 20 Ian.
— 250 lin. 12. l. ſiquidem binae Vlmenſes XXXII.
— 336 lin. 7. l. pag. 218.

In hac Parte III.

Pag. 9 lin. 25. l. *Annibale.*
— 31 lin. 15. l. Sceleta urſi, cerui.
— 111 lin. 22. celeberrimos.
— 126 lin. 5. l. Herculeus.
— 191 lin. 27. l. haſce.
— 194 lin. 26. l. characterum.
— 239 ſeq. lin. 1. l. SAEC. XVI.
— 290 lin. 13 l. Sentit.

Digitized by Google

litter. Trewiana Altd. Nor.

ad pag. 166.

premittere occupations
Amirando
quo 9. octobris

III. ad Part. II. pag. 164.

Cod. Biblioth. Ebner. in 8vo Num. 31.

faciebat Michael
Nostradamus salony
petrecia provincia
xx aprilis MDLXI

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Google

151
c
12

Digitized by Google